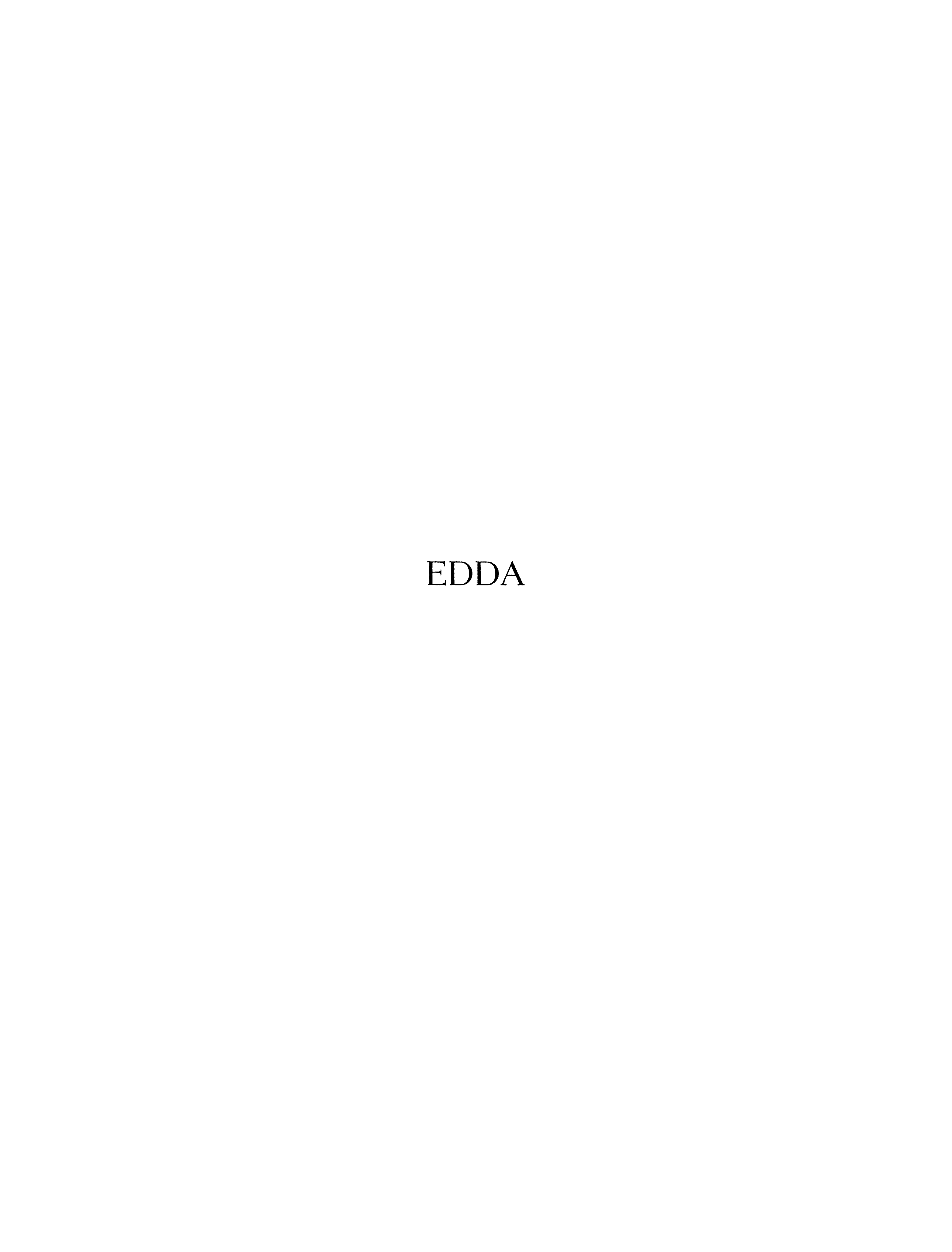

EDDA

EDDA

VERTAALD EN VAN
INLEIDINGEN
VOORZIEN
DOOR

PROF. DR JAN DE VRIES

VIERDE DRUK

UITGEGEVEN DOOR DE
N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ ELSEVIER
TE AMSTERDAM IN HET JAAR MCMXLIV

Er staat langs de weg
Geen steen op een graf,
Als een verwant die niet opricht.

(HÁVAMÁL)

INHOUD

INLEIDING

EDDA is een naam, die een eerbiedwaardige klank heeft; wie hem hoort, denkt daarbij aan overoude Germaanse traditie, aan mythen van heidense goden, misschien zijn er wel, die dromen van in orakeltaal gesproken heilige leringen uit ver verleden. Het woord Edda zelf is onverklaard en behoort eigenlijk aan een ander boek toe; slechts door de vergissing van een 17de-eeuws geleerde werd hij ook aan de verzameling liederen toegekend, die sindsdien bij uitstek als de eigenlijke Edda bekend gebleven is.

Een gelukkig toeval heeft het handschrift bewaard, waardoor wij de Edda-verzameling kennen. Dit koninklijk manuscript (Codex Regius) op het eind der 13de eeuw geschreven, werd in de 17de eeuw door den IJslandsen bisschop van Skálholt ontdekt en naar Kopenhagen gezonden, waar het sindsdien als de grootste schat van de Koninklijke Bibliotheek bewaard wordt. Geheel volledig is het niet, want in het midden ontbreekt een vel van acht bladen, waarop enige heldenliederen geschreven waren. De samensteller van het handschrift is met grote zorgvuldigheid te werk gegaan, allereerst door de vernuftige ordening der gedichten. Voorop plaatst hij de godenliederen; daarna laat hij de heldenliederen volgen. In elk dezer afdelingen schept hij ook orde en wel in de eerste groep door de gedichten te rangschikken naar de goden, die daarin een rol spelen en in de tweede groep naar de heldensagen, die zij behandelen. Verder heeft hij door korte prozastukjes, waar het hem nodig scheen, de gedichten verduidelijkt, of een overgang tussen verschillende liederen geschapen.

Naast deze codex zijn de overige handschriften van veel minder betekenis. Zij zijn òf uiterst fragmentarisch òf bevatten een Eddalied, dat niet in de Regius staat; dit is het geval met de nummers 6, 7, 13, 14 en 15, alle dus godenliederen, die evenals in de Edda-uitgaven ook in onze vertaling zijn opgenomen. Daarnaast zijn er echter ook nog andere liederen, die in de Edda-trant geschreven zijn en heldensagen bevatten, maar die men toch niet tot de eigenlijke Edda pleegt te rekenen.

Er is dus in de oude Noordgermaanse poëzie een bijzonder genre, dat wij door de naam Edda kenmerken. Waarin zijn eigen aard bestaat, blijkt duidelijk, wanneer wij deze gedichten vergelijken met de liederen, die de skalden of hofdichters hebben vervaardigd; zij vertonen ten opzichte van deze kenmerkende verschillen. Allereerst zijn de Edda-liederen alle naamloos: geen dichter heeft, zo hij het al gewild mocht hebben, zijn naam duurzaam aan deze poëzie kunnen verbinden; het nageslacht heeft haar als algemeen en overoud volksbezit beschouwd. Het auteursrecht der skalden is echter te allen tijde erkend en men kan het zich best begrijpen, dat de maker van zulk een technisch kunststukje als het pronkvolle lofdicht der skalden is, in lengte van dagen als zodanig erkend bleef. Daartegenover is het Eddalied eenvoudig van vorm en taal; wij zullen de eigenaardigheden van het Eddavers straks meer in bijzonderheden behandelen; hier zij er slechts op gewezen, dat het hanteren van de kunstregels dezer poëzie geen enkele bijzondere oefening of leerschool schijnt te eisen. Die eenvoud van vorm, gepaard aan de volstrekte anonymiteit moet van zelf de indruk wekken, dat zij uit een overoud verleden stammen, waarin alle herinnering aan de toen levende mensen vervaagd is. Men had even goed aan een IJslandsen Homerus kunnen denken.

Ongetwijfeld is het juist, dat deze kunst tot ver in het verleden reikt. Dit is een poëzie, gelijk wij ze ons in de tijd der Volksverhuizing kunnen denken, poëzie ook, die in gelijksoortige gedaante bij alle Germaanse stammen gebloeid moet hebben, bij Goten en Franken niet anders dan bij Saksen of Zweden. Intussen, moge de dichtsoort dus van het begin onzer jaartelling tot in de Middeleeuwen beoefend geweest zijn, daaruit volgt nog geenszins, dat enig lied afzonderlijk zo oud zou zijn. Dit is zelfs onmogelijk, daar de taal zich in de loop der eeuwen zó sterk gewijzigd heeft, dat een gedicht uit de 6de eeuw, overgebracht in taalvormen der 9de eeuw tot stumperig proza zou vervallen zijn. Maar wèl kan men zich denken, dat zulk een oud lied zich geleidelijk veranderde, zelfs geheel werd omgewerkt en vernieuwd en toch in zijn verjongde vorm zich zelf gelijk gebleven was. Er zijn althans zeker een aantal liederen, die tot aan de grens van de 8ste en 9de eeuw kunnen teruggaan.

Maar Eddaliederen konden er in alle eeuwen worden gemaakt, en zij werden het inderdaad. In deze verzameling vinden wij er, die ontstaan zijn omstreeks het jaar 1000, toen op IJsland het Christendom aanvaard werd; er zijn er zelfs, die nog in de 13de eeuw gedicht werden, kort vóór het ogenblik, waarop zij in de Codex Regius gebundeld werden. Geen wonder, dat er in toon en vorm zeer belangrijke verschillen aan de dag treden.

Op het eind der 9de eeuw werd IJsland van Noorwegen uit bevolkt.

Gedichten, die ouder dan dit tijdstip zijn, moeten dus in laatstgenoemd land gemaakt zijn. Voor de latere liederen is de beslissing moeilijker, maar aangezien op welhaast alle gebieden der literatuur IJsland de leiding neemt, ligt het voor de hand, dat ook van hier de latere Eddaliederen stammen. Er is zelfs één gedicht (nr. 25), dat in het handschrift nadrukkelijk als uit Groenland afkomstig aangeduid wordt.

* * *

Godenliederen spreken wellicht het sterkst tot de verbeelding van den modernen lezer. Deze denkt dan gaarne aan een diepzinnige mythe, waarin een heidens godsgeloof zich verhulde; zijn er zelfs niet geweest, die van een Germaanse Bijbel spraken? Zeer ten onrechte, al was het slechts hierom, dat van een leer, een dogma, in het heidense geloof geen sprake was. Dit was veeleer een geloof van praktische ritus, nodig om het leven van mens en natuur, van familie en wereld zijn veilige, heilzame weg te doen gaan. Men vereerde de goden niet uit hoofde van een geopenbaard inzicht in het wezen van leven en schepping, dood en noodlot, maar omdat het de zede zo eiste, omdat slechts zó de kosmische orde ongebroken bleef.

Men behoeft trouwens de Edda-verzameling slechts door te lezen, om telkens weer verontrust te worden door de vraag, of wat hier gezegd wordt, spel dan wel ernst is. Vreemder nog, er klinkt zoveel humor, zoveel spot, zoveel satyre dat de gedachten eerder afdwalen naar Lucianus, dan naar de Bijbel. Is er eigenlijk wel geloof, zijn wij geneigd te vragen, of is het dezelfde geest, waarmede de vrijdenkende Grieken hun oude mythen behandelden?

Ook hier moet men schiften en scheiden. De liederen stammen uit zo verschillende tijd; zij zijn bovendien van zo uiteenlopende aard. Daar zijn allereerst de liederen, waarin mythen worden verhaald, zoals die twee kostelijk-humoristische gedichten, waarvan avonturen van Thor het onderwerp zijn (nrs. 9 en 10), of de twee, die tot de kring van Freyr behoren (nrs. 12 en 13). Waarschijnlijk is geen dezer liederen tot de eigenlijk heidense tijd te rekenen. Want wel heeft zelfs in een tijd, dat men nog aan Thor geloofde, naast diepe, oprechte eerbied ook dartele spot over zijn vermakelijke avonturen geklonken, maar of hij zo geheel als de goedmoedige reus van het sprookje beschouwd werd, lijkt toch wel twijfelachtig. En wel is Freyr de god, die in de lente met het ontwaken der natuur wordt gewekt tot een nieuw leven van liefde, waarin hij, de hemelgod, zich met de godin der aarde verenigt, om alom in mens en dier en plant het rhythme van de levensgang in nieuwe opgang aan te vuren, maar zo sentimenteel als de smachtende god van nr. 12 kunnen wij ons den heidensen Freyr toch moeilijk voorstellen. Zo zijn

deze gedichten eerder late berijmingen van oude mythen, jonge variaties op een oud thema.

Klinkt hier humor, in andere klinkt spot, zoals in nrs. 8 en 11. Deze dichters hadden pleizier in de chronique scandaleuse der heidense Goden, zoals eens de kerkvaders uit het labyrinth der Griekse mythologie hun stof vonden voor verontwaardigde kritiek en meedogenloze spot. Een gedicht als Loki's schimprede getuigt althans niet van een geloof, waarin de onkuisheid der goden aanvaard wordt als mythische uitbeelding van de drift, die gans de natuur tot nimmer aflatend scheppen dwingt; het bewijst slechts, dat men met een schampere blik de schandaaltjes aaneenrijgt tot een zeer onstichtelijke revue.

Plaats daarnaast echter weer het verheven gedicht, waarmede de Codex aanvangt, en men beseft hoeveel ernst, hoeveel innigheid en waardigheid kon wonen in de geest van een man, die het grote probleem van mensenleven en wereldbestaan tot in zijn volle diepte trachtte te peilen. Hier zien wij op de grens, waar heidendom en Christendom elkander ontmoeten, een kunstwerk ontstaan, omdat een waarachtig mens in zijn ziel door het leed der mensheid gegrepen was.

Van geheel andere aard dan deze verhalende gedichten is het drietal nrs. 3, 4 en 5, die naar de vorm zich kenmerken door een spel van vragen en antwoorden, naar de inhoud door het mededelen van zakelijke feiten betreffende de mythologie. Hier kan gevraagd worden naar namen van goden en dieren en dingen, of naar gebeurtenissen, die liggen tussen schepping en wereldondergang; het kunnen onbelangrijke details uit het gewirwar van het oerbos der godenmythen zijn, maar ook dingen, die een centrale betekenis hebben in het leven van goden en mensen. Een geliefkoosde omlijsting van zulk een vraaggesprek is een weddenschap tussen twee bovennatuurlijke wezens, die beiden in wijsheid uitmunten. Formeel kenmerk is daarbij de herhaling van vaste uitdrukkingen in de aanhef der opeenvolgende vragen, ook de parallelle bouw van antwoord en vraag, zelfs ook het tellen der opeenvolgende vragen. Zoals de gedichten ons overgeleverd zijn, zullen zij wel niet een hoge ouderdom hebben, maar men mag aannemen, dat zij een overoude traditie voortzetten, dat in de heidense tijd de mythologische omlijsting van de cultus op deze wijze van geslacht op geslacht overgegeven werd en bewaard bleef.

Allerlei spreuken vol levenservaring en voorschriften tot praktisch handelen kennen wij uit het eigenaardige gedicht nr. 2, waarin bovendien belangwekkende bijzonderheden staan over runenmagie en toverliederen. Ook hier staan oud en nieuw dooreengemengd, maar van zeer groot belang zijn met name die strofen, die ons een glimp geven van de heilige eerbied, waarmede de kunst van het runenritsen omgeven was.

Hoe gelukkig het lot ten slotte het voegde, toen in de Edda een aantal den samensteller bekende liederen bijeengebracht werd, bewijst nog dit, dat wij behalve deze reeds zo rijk gevarieerde inhoud elders nog andere gedichten opgetekend vinden; hier noemen wij slechts nr. 6, het lied van Rig, waarin een dichter een voorstelling trachtte te geven van de inzetting der standen als een hiërarchische ordening van goddelijke oorsprong.

* * *

Een kort overzicht van de Noordgermaanse godenwereld is onontbeerlijk voor het verstaan der Eddaliederen. De goden zijn hemelse machten, die in menselijke gedaante voorgesteld worden, en, ieder op zijn gebied, voor de behoeften der stervelingen zorgen. Zij vormen twee verschillende groepen: de Azen en de Wanen, die eens in de oertijd met elkander gestreden hebben (vgl. nr. 1), maar zich daarna hebben verzoend en nu gezamenlijk het regiment der wereld voeren. Tot de Azen behoren de machtigste goden, zoals Odin en Thor; de Wanen zijn in het bijzonder goden der vruchtbaarheid, zoals Njord en Freyr. De beheerser van de godenstaat is Odin, die vooral in de kringen van adel, krijgers en dichters grote verering genoot. Hij bepaalt de afloop van de strijd, geeft den een zege en bereidt den ander de dood. Helden, die lange tijd onder zijn bescherming gestaan hebben, moeten toch eindelijk ervaren, dat ook voor hun geluk een einde bepaald is: dat berokkent den god het verwijt, dat hij onbetrouwbaar is. Maar den held wacht na de dood de eeuwige vreugde van het strijdlievende hiernamaals in Walhalla. Odin is echter ook god van de dichters, omdat hij in het bezit is van de hoogste en diepste wijsheid en als een Noordse Prometheus goddelijke gaven veroverd en den mensen geschonken heeft. Hoe hij de dichtermede verwierf, waardoor men de gave der poëzie deelachtig wordt, hoe hij door een offerhandeling de runenkennis veroverde, dat wordt verteld in het gedicht nr. 2. Magische spreuken en tovergezangen zijn hem in het bijzonder bekend, maar ook de diepste geheimen van het kosmisch bestaan.

Thor is eenvoudiger van structuur. Zijn hamer Mjollnir kenmerkt hem reeds als god van de donder; geweldige kracht is zijn voornaamste eigenschap. Waar het geldt de demonische machten te verdrijven, staat hij klaar, om met zijn bliksemend wapen de vijanden te verpletteren. Zo schijnt hij wel eens een toonbeeld van bruut geweld, gelijk van aard als de reuzen, die hij bestrijdt. Zijn geweldige eetlust wekt bij latere geslachten een glimlach van spot (zie nrs. 9 en 10); men vermaakt er zich mee den geweldenaar belachelijk te maken, door hem aan verstand te doen missen, waarin hij aan kracht anderen overtreft. Maar dit geschiedt

uit een geest, die de mythen der goden als vermakelijke fabels is gaan beschouwen; waar het ongebroken heidense geloof heerst, roept men Thor aan bij alle gevaren en moeilijkheden, die den mens in zijn dagelijks bestaan bedreigen.

Als Wanen zorgen Njord en Freyr voor de vruchtbaarheid. Njord is door zijn zoon Freyr op de achtergrond gedrongen en wordt in het Westelijk gedeelte van Noorwegen voornamelijk als beschermer van de zeevaart vereerd; Freyr zorgt voor akker en veestal en ook voor de vermeerdering van het menselijk gezin. De riten, die dienen om de vruchtbaarheid te bevorderen, kenmerken zich gewoonlijk door sexuele ongebondenheid; zo staat ook Freyr in de slechte roep van wellust en overspel; men verwijt hem vooral, dat hij met zijn zuster Freyja gehuwd was. Maar naast deze heftig-hartstochtelijke zijde staat ook een andere, waar weekheid en gevoel overheersen, zoals dat in nr. 12 aan de dag treedt.

De tragische figuur onder de goden is Baldr, de zoon van Odin, die als offer valt van laaghartig verraad. Hij wordt gedood door een schot van zijn blinden broer Hodr, wiens hand geleid wordt door den bozen Loki. En al was het wapen ook een onaanzienlijke misteltak, het veranderde, toen het afgeschoten was, in een speer, die den jongen, schuldelozen god doorboorde. Baldr's dood is een onherstelbaar verlies, het eerste teken van het naderend einde der ganse godenwereld. Wat Loki tot deze euveldaad gedreven heeft, ervaren wij niet; hij is een onbetrouwbaar element in het gezelschap der goden, altijd geneigd tot boze streken, soms uit onschuldige plagerij, vaak ook uit boosaardig opzet. Een wezen, dat niet geheel tot de wereld der goden behoorde, maar tussen goden en demonen in stond, zoals Loki van den aanvang af schijnt geweest te zijn, ontwikkelt zich gewoonlijk hetzij in de ene, hetzij in de andere richting; in dit geval werd hij onweerstaanbaar naar de wereld der demonen getrokken en aan het eind dezer ontwikkeling wordt hij voor de dood van Baldr verantwoordelijk gesteld, trekt hij zelfs in de Ragnarok aan het hoofd ener demonenschaar op en heet hij de vader van alle kwaadaardige wezens, die de kosmos bedreigen. Voor den Christelijken duivel was hier reeds een Germaans prototype voorhanden.

Er waren nog talrijke andere goden, die echter in cultus en mythe een ondergeschikte rol spelen. Soms zijn het goden, die vroeger van groot gewicht zijn geweest, maar langzamerhand op de achtergrond gedrongen werden. Dit was het geval met den ouden hemelgod Tyr, wiens naam beantwoordt aan den Grieksen Zeus en den Romeinsen Jupiter; hij heeft zijn plaats als heerser der goden aan Odin moeten afstaan en treedt slechts een enkele maal, soms zelfs zoals in nr. 9 in zeer ondergeschikte rol, op. Ook de wachter der goden Heimdall schijnt

zulk een oude god te zijn, al tast men in het duister omtrent zijn oorspronkelijke betekenis; wij vinden hem in nr. 1 als den bewaker van de hemelbrug, die bij dreigend gevaar de waarschuwende hoorn zal laten klinken. Anderzijds zijn er ook verschillende goden, die van betrekkelijk jonge oorsprong kunnen zijn, zoals de dichtergod Bragi of Hermod, wiens opdracht om Baldr uit de onderwereld te bevrijden mislukt is, Widar, zoon en wreker van Odin, Wali, eveneens zoon van dezen god, geboren om voor de moord van Baldr wraak te nemen.

Het Germaanse pantheon heeft ook talrijke vrouwelijke godheden, die gewoonlijk op het gebied der vruchtbaarheid werkzaam zijn en dan een ondergeschikte betekenis of lokaal-beperkte werkingssfeer hebben. De voornaamste godinnen zijn Frigg en Freyja, de eerste echtgenote van Odin, de laatste dochter van Njord en gehuwd met Freyr. Maar ook deze godinnen tonen zo weinig individualiteit, dat zij nauwelijks onderscheiden kunnen worden, althans wat haar aard en cultus betreft. Dat zij in sommige gedichten van onkuisheid beticht worden, spreekt haast van zelf, dat hoort nu eenmaal bij de goddelijke machten, wier taak het is, de vruchtbaarheid te bevorderen.

Tegenover de goden staan velerlei demonische wezens. Allereerst de reuzen, die in het Noorden troll of thurs genoemd worden, en waarin de ruige, gevaarlijke machten van de oernatuur zijn belichaamd. Gelijk de boer op zijn hoeve omringd is door bos, heide, moeras of barre rots, waar een hem vijandige macht zich openbaart, zo heerst er ook in de ganse wereld een nooit aflatende strijd tussen de bouwers en de vernielers, tussen enerzijds de goden en de mensen, anderzijds de reuzen. Zij hebben vaak monsterachtige gestalte, vormen een voortdurende bedreiging, worden dan telkens weer door de herkulische kracht van Thor bedwongen, maar zullen aan het einde der dagen ten slotte de macht der goden vernietigen (zie nr. 1). De dwergen, klein, listig en kunstvaardig, zoals zij overal elders ook aangetroffen worden, zijn van minder belang; zij smeden kostbare wapens, bezitten geheimzinnige kundigheden (zie nr. 5) en wijsheid. Daarnaast staan nog de alfen, waarschijnlijk oorspronkelijk geesten van afgestorvenen, voornamelijk echter in de aarde werkzaam ter bevordering der vruchtbaarheid en daarvoor zelfs met geregelde offers vereerd. Zo behoren zij tot die brede en rijk geschakeerde wereld van bovennatuurlijke wezens, die voor het welzijn der menschen, de groeikracht van de akker, het gedijen van het vee zorgen, waartoe ook de disen behoren, vrouwelijke schutsgeesten gelijk de nornen, die bij de geboorte aangeroepen worden en op de wijze der Griekse Parcen het lot der stervelingen bepalen.

Ten slotte zijn er de monsters, vaak geheel of gedeeltelijk in diergestalte voorgesteld. Zo is Jormungand, de wereldslang, die om de

aarde in een gesloten ring is gewonden, maar bij de ondergang der wereld tezamen met de demonen zal optrekken en de laatste strijd met Thor zal strijden. Of de draak Nidhogg, die aan de wortels van de wereldboom Yggdrasil knaagt en daardoor het bestaan van de kosmos in gevaar brengt. Verder de vervaarlijke wolf Fenrir, die tot aan de Ragnarok in boeien geslagen is, maar ook dan zich zal losrukken. Eindelijk de godin der onderwereld Hel, gevreesd omdat zij regeert in het rijk des doods, waar duisternis en verschrikking heersen, al zijn de afgrijselijke martelingen van de Christelijke Hel er nog niet in zwang.

* * *

Het heldenlied omvat het tweede gedeelte van de Edda-verzameling. Zeer terecht heeft de compilator als overgang tussen de beide afdelingen het lied van Wolund geplaatst, daar deze smid als een der alven op de grens der werelden van mensen en bovennatuurlijke wezens staat. Verder zijn het, behalve een drietal liederen, wier centrale figuur Helgi is en die tot een meer speciaal Deense traditie schijnen te behoren, de gedichten, die de wijdvermaarde sagen van den drakendoder Sigurd, de ondergang der Boergondiërs, de dood van Attila en het einde van Ermanarik behandelen. Dit zijn alle sagen, die uit het Zuiden naar Skandinavië gekomen zijn, naar alle waarschijnlijkheid kort na de tijd der Volksverhuizing. Frankische zowel als Gotische stoffen vloeien hier ineen tot een samengesteld geheel, waarin de telkens weer optredende vrouwenfiguren een zekere eenheid scheppen. Die West- en Oostgermaanse overleveringen zijn stellig in de vorm van liederen naar het Noorden gekomen en hebben daar snel een grote populariteit verworven: zij werden vertaald, omgewerkt, met elkander verbonden; nieuwe gedichten traden daarnaast, de sageninhoud woekerde ongestoord verder, werd aan andere plaatsen en personen gebonden — wat er in de loop van een zestal eeuwen is ontstaan en weer verdwenen, kan men uit de bewaarde liederen geenszins opmaken, maar wat wij nu bezitten, hoe jong hun oorsprong in het merendeel der gevallen ook moge zijn, is voldoende om ons er van te overtuigen, dat in het Noorden met liefde de alombekende sagen zijn opgenomen en naverteld.

Men moet zich zeker niet voorstellen, dat men uit de bewaarde Eddaliederen een beeld zou krijgen van de Oudgermaanse epiek, maar er lopen toch veel draden tussen beide heen en weer. In één opzicht spiegelen zij zeer getrouw de oude kunst weder: wij vinden hier niet een breed uitgewerkt, rustig voortschrijdend epos, zoals dat het Duitse Nibelungenlied is, maar kleine gedichten, waarin de gebeurtenissen kort en fel behandeld worden. Wanneer wij afzien van de strofische vorm, die een bijzonder kenmerk van de Noordgermaanse poëzie is, dan zijn

er onder de bewaarde Eddagedichten nog enkele, die naar inhoud en toon een zeer hoge ouderdom bezitten en als een voorbeeld kunnen gelden voor de epische poëzie, die aan de Germaanse vorstenhoven van de Volksverhuizingstijd bloeide. De moderne lezer moet steeds in gedachte houden, dat zulke liederen bestemd waren voor een gehoor, dat de sagen zelf volledig kende, maar wien het nooit verdroot, ze opnieuw te horen verhalen. Daarom kon de dichter zich vaak veroorloven, midden in het verhaal te beginnen, episoden over te slaan, belangrijke momenten kort samen te vatten, om juist op detailpunten, die hem bijzonder boeiden, het volle licht te laten vallen. De figuren der vrouwen, die van Brynhild en Gudrun, staan in het centrum der belangstelling; het psychologische probleem, dat haar door smart gepijnigd zieleleven biedt, wekt tot nadenken en verklaren. Daar is allereerst Brynhild, wier lot door de merkwaardige aaneenklontering van velerlei sagenstoffen uiterst samengesteld is geworden. Wij kennen uit de Duitse traditie het verhaal, hoe zij ten behoeve van den Boergondischen koning door Siegfried verworven werd, hoe zij later het aan haar bedreven bedrog ervaart en dan niet rust, voor zij den held, dien zij lief kreeg, maar die haar versmaadde, ten ondergang gebracht had. De Noorse overlevering verbindt hiermede nog het motief van de walkure, die door Odin achter een wal van magische vlammen gebannen, door den alles verwinnenden held Sigurd bevrijd wordt. Handelde zij uit bedrogen liefde of gekwetst eergevoel? Wat dreef haar tot die verschrikkelijke wraak, waarin tegelijk met Sigurds leven ook haar eigen bestaan vernietigd werd? Daarnaast Gudrun, gelukkig gehuwd met Sigurd, dan plotseling wreed getroffen door de moordaanslag, die haar eigen broers beraamd hadden. Later werd zij de vrouw van Atli, die naar de sage wist te berichten, de Boergondische vorsten aan zijn hof nodigde om hen daar te gronde te richten. De Duitse sage vertelde, dat hun zuster dit arglistige plan ontworpen had, om aldus de dood van haar man te wreken; de Skandinaafse overlevering kan zich zulke verloochening van familiegevoelens moeilijk voorstellen en handhaaft Gudrun in de rol van de trouwe zuster, die de broeders — te vergeefs — tracht te waarschuwen. Wanneer dan ten slotte deze zelfde vrouw ook nog verbonden wordt met de sage van Ermanarik, door de helden Sorli en Hamdir, die den Gotischen koning zouden hebben gedood, tot haar zoons te maken, dan wordt zij tot de wreedst beproefde vrouw van welhaast aller volken heldensage: zij verloor haar man door toedoen van haar broeders, zag dezen gedood door haar tweeden echtgenoot Atli; doodde dien toen zelf na haar eigen kinderen geofferd te hebben, moest ervaren dat haar dochter Swanhild onder de hoeven van Ermanariks paarden vertrapt werd en haar zoons bij de wraakneming hiervoor werden gedood.

Over het geheel is het Oudnoorse heldenlied weinig episch; de dichters berichten dus bij voorkeur niet zelf de handeling, maar laten de daaraan deelnemende personen er over spreken, zodat het Eddalied een eigenaardig dramatisch karakter krijgen kan. Meermalen zijn er prachtige dialogen te vinden, die in zeer geconcentreerde vorm de situatie tekenen en bovendien het innerlijk leven der heldenfiguren blootleggen. Daar de dichter de handeling gaarne uit een enkel moment belicht, wordt hij er toe gebracht, tegelijk een terugblik te werpen op wat is voorafgegaan of reeds vooruit te wijzen op het noodlottige einde. In de oude liederen zullen de epische en dramatische trekken elkander in evenwicht houden; de jongere ontwikkeling gaat in de richting van de beschouwing over het tragische gebeuren steeds verder en eindigt in een genre, waarin met een zeker pathos door Brynhild of Gudrun een terugblik op de rampen van het leven geworpen wordt. Maar zelfs in deze jongste voortbrengselen ener kunst, die eens de gebaarde krijgers van een Germaanse koningshal tot geestdrift ontstoken had, treffen wij vaak het adelsmerk van een hechtgewortelde traditie.

* * *

Wil men de Germaanse kunst ten volle genieten, dan moet men ook vertrouwd zijn met de door haar gekozen vormen; men moet weten welke elementen in een vers als schoon en welluidend beschouwd werden. Geheel moet men zich vrijmaken van de kunstregels der moderne poëzie, van de regelmatige vers- en strofenbouw en van de bekoring der rijmen. Het Germaanse vers is uitdrukking van de Germaanse taal en haar kenmerk is, dat zij met sterke, nadrukkelijke accenten de stroom der klanken skandeert en dat in elk woord gewoonlijk de eerste lettergreep de klemtoon draagt. Gelijk men dus in de gesproken zin een rijzen en dalen van de geluidsterkte opmerkt, een opeenvolging van toongolven en toondalen, zo bestaat ook het vers slechts in een regeling van het normale spreekrhythme.

De gewone epische versmaat is zeer eenvoudig; de kleinste eenheid is de verbinding van twee korte regels, die ieder twee heffingen hebben:

Brýnhild láchte   ten láátsten mále

Terwijl nu in een modern vers de afstand tussen de heffingen aan bepaalde regels gebonden zou zijn, en dus bij een eenmaal gekozen schema het aantal lettergrepen in de daling regelmatig een of twee zou bedragen in overeenstemming met de versvorm (jambe, dactylus enz.), is de Oudgermaanse dichter daarin veel vrijer: de heffingen zijn zó zeer de hoofdzaak, dat het aantal dalingen vrij willekeurig kan wisselen. Zij kunnen

geheel ontbreken, zodat twee heffingen op elkander botsen, zij kunnen echter ook in groten getale voorkomen. En dit kan geschieden in hetzelfde gedicht, zelfs in dezelfde strofe. Dit geeft aan het vers een zeer grote soepelheid en het stelt den dichter bovendien in staat, om door middel van de schikking der dalingslettergrepen zeer verschillende indruk op den hoorder teweeg te brengen. Als voorbeeld kies ik een paar regels uit het oude lied van Hamdir (nr. 29). In zijn afscheid van het leven zegt daar de held:

Héldenroem wónnen wij
sterven wij héden of mórgen —
niémand ziet de ávond
na der nórnen wóord!

Dat zijn dus zeer gevulde verzen, waarin zelfs dalingen van drie syllaben voorkomen. Maar de onmiddellijk volgende strofe luidt:

Toén viel Sórli
tégen de gével
en Hámdir zéeg
áan het záaleind.

Hierin is dus gestreefd naar een sobere bouw, door de dalingen niet meer dan een lettergreep te doen bedragen.

Wij noemden de groep van twee regels de kleinste eenheid. Zij zijn dit, doordat er een bindend element aanwezig is en wel in de vorm van het stafrijm. De regel is deze, dat de beide heffingen van het eerste vers en de eerste heffing van het tweede met dezelfde klank beginnen, zodat dus van de vier heffingen er drie aan de alliteratie deelnemen. Ook klinkers kunnen stafrijm vormen en in dat geval doet de aard der klinkers er niet toe: a en o en e rijmen dus met elkander; het is dan ook niet het timbre van de klinker, dat het stafrijm vormt, maar de krachtige opening der stembanden, die aan het uitspreken van den klinker voorafgaat.

Naast de regelmatige vorm:

Ik geef u, Gudrun,
gouden sieraad

komen echter zeer talrijke verzen voor, waarin deze regel niet streng wordt toegepast: er zijn niet drie, maar slechts twee rijmstaven, of ook

zij staan niet op de juiste lettergrepen. De grote vrijheid, die de Eddadichter zich in dit opzicht veroorloven kan, blijkt uit regels als:

ik kán geen vréugde, Grímhild, vóelen.
zij bónden Gúnnar zétten hem in boéien.
de hál verliét de heér der hélden.

Versregels van dit type zijn algemeen Germaans. Het bijzondere van het Noordgermaanse vers bestaat allereerst hierin, dat de vrijheid om het aantal dalingslettergrepen willekeurig te bepalen beperkt is door de praktijk, die een of twee van dergelijke syllaben als geoorloofd beschouwt, maar daar zelden onder of boven gaat. Vooral echter kenmerkt zich de Eddapoëzie door de strofische vorm. Door de zin af te ronden aan het eind van een verzenpaar, ontstaan er insnijdingen in de opeenvolging der regels, en worden dus, al naar de aard van de zin, twee, drie of vier verzen tot een eenheid gebonden. De strofe is dus onregelmatig van omvang, al blijkt het ten duidelijkste, dat ten slotte de omvang van acht versregels als ideale strofenvorm beschouwd werd.

Behalve deze eenvoudige versmaat, die bijna uitsluitend in de heldenliederen worden toegepast, vinden wij ook een andere van iets kunstiger vorm, „liedmaat" genoemd. Elk verzenpaar wordt gevolgd door een derde vers, dat drie heffingen telt en bovendien een eigen alliteratiesysteem heeft. Als voorbeeld diene:

wie zullen het érf der Ázen bezítten
als de gloéd van Súrt vergaát?

Deze versvorm wordt gebruikt voor die mythologische gedichten, waarin kennis betreffende de mythen, handelingen van de cultus, magische gebruiken of runenpraktijk worden medegedeeld.

Het vinden van zoveel stafrijmende woorden in zo klein bestek als een vers van acht lettergrepen stelt den dichter voor eigenaardige moeilijkheden. Het taalmateriaal moet wel zeer rijk gevarieerd zijn, om telkens de juiste woorden ter beschikking te stellen. Die rijkdom ontstaat allereerst door een groot aantal termen, die in het bijzonder tot de dichtertaal behoren; het zijn vaak min of meer verouderde woorden, die een reeks van synoniemen of althans gelijkwaardige uitdrukkingen vormen. Waar ook dit niet toereikend is, zijn dichterlijke omschrijvingen, de zogenaamde „kenningen", een middel om het gewenste stafrijm te leveren; zij zijn grotendeels van stereotype aard en maken, vooral in vertaling, op ons meermalen een eigenaardige indruk. Zo betekent „schildboom" een krijgsman, want een „boom" is een voor de hand

liggende beeldspraak voor een man, die dan door het epitheton „schild" als een krijger gekenmerkt wordt. Andere voorbeelden zijn „woudverwoester" voor vuur of „Odins zoon" voor Baldr.

Deze bijzonderheden van taal bemoeilijken een nauwkeurige weergave van de Oudnoorse tekst in het Nederlands. De synonieme woorden ontbreken vaak in onze taal, met name op het gebied van de vroegmiddeleeuwse krijg en de kenningen lenen zich door haar vreemdsoortige inhoud niet altijd tot een letterlijke vertaling, die bij den modernen lezer een glimlach van spot zou oproepen, waar de oude dichter juist een verheven ernst heeft willen uitdrukken. Toch heb ik getracht, inhoud zowel als vorm van het origineel tot hun recht te laten komen. Natuurlijk heb ik mij in de versbehandeling dezelfde vrijheden veroorloofd, als de oude dichters dat zelf ook deden, en zelfs een hoogst enkele maal het stafrijm verwaarloosd, als het een onmiddellijke vertaling van de tekst in de weg stond. Ik hoop, dat echter van de oude kunst toch zoveel ook in deze vertaling is overgegaan, dat de moderne lezer, na zich eerst aan de eigenaardigheden van het Eddavers gewend te hebben, daarvan de kracht en de schoonheid leert bewonderen.

Voor verdere oriëntering worden de volgende werken aanbevolen: voor de algemene kultuur der Germanen: Jan de Vries, De Germanen (Haarlem 1942) en Die geistige Welt der Germanen (Halle a.S. 1943); voor de literatuur: Jan de Vries, Altnordische Literaturgeschichte (Berlijn 1941—1943); voor de heldensage: H. Schneider, Germanische Heldensage (Berlijn 1928—1934); voor de mythologie: Jan de Vries, Altgermanische Religionsgeschichte (Berlijn 1935—1937).

1. DE VOORSPELLING DER WOLWA

HET gedicht, dat de rij der Edda-liederen opent, is tevens het edelste en het verhevenste. Een zieneres, de wolwa, ontrolt een beeld van het ganse leven der wereld, van schepping tot uiteindelijke ondergang. Dit geschiedt in drie grote taferelen, ieder gekenmerkt door een eigen refrein: het verhaal van het ontstaan der wereld en de gebeurtenissen in de oertijd, waarin telkens weer een halve strofe ons herinnert aan het wijze bestuur der „radende" goden; vervolgens het beeld van het verval met de voortekenen van de naderende ondergang, waarin de angst om het dreigende noodlot door de regel „Wat weet gij nog meer?" wordt gesuggereerd; eindelijk de „ragnarok" zelf, de strijd der goden met de kosmische monsters, hun nederlaag, maar ook het gloren van een nieuwe orde. Hier is het de Garm-strofe, die de godenworsteling met klank van dreiging begeleidt.

Het lied heeft de somberheid, die de zekerheid van de naderende ondergang in de geest der mensen wekt. Men kan zeggen: het weerspiegelt een duister heden, waarin den mens slechts licht schijnt van verre horizonten: van de schuldeloze staat der wereld, toen zij uit de chaos als geordende kosmos geschapen was, en van de blijde wedergeboorte aan het einde der tijden, wanneer alle schuld verzoend zal zijn. Wie zou hierbij niet aan Christelijke voorstellingen van de Apocalyps en het Laatste Oordeel herinnerd worden? Zijn soms de overeenstemmingen niet zó groot, dat men aan ontleningen denkt, zelfs aan een dichter, die reeds Christen, met welgevallen de ondergang der Goden beschrijft, om de triomf van den nieuwen wereldheerser te verkondigen? In de redactie, die van dit lied in een ander handschrift overgeleverd is, lezen wij zelfs de regels:

Dan komt de verhevene
tot het hoge gericht,
sterk, van boven,
die alles beschikt.

Van één ding zijn wij echter overtuigd: het gedicht is een eenheid, een schepping van een begenadigd kunstenaar. Deze wilde niet een mythisch verhaal van de Ragnarok schrijven, maar zijn eigen vrees en hoop betreffende het lot der wereld uiting geven. Hij heeft zich afgevraagd: wat drijft ons de ondergang tegemoet, hoe zal de toekomst zijn? Zijn antwoord kleedt hij dan in mythische vorm: in de tegenstelling Odin: Baldr. Want de oude wereld, die vergaat, is een wereld van Odin; de nieuwe wereld, die eens verrijzen zal, die van Baldr. Deze is de onschuldig gestorven god, die geen deel had aan het kwaad, dat de wereld van goden en mensen aangetast had, en die daarom in de toekomst zou kunnen heersen in een rijk van vrede en geluk. Het gedicht is het visioen van een man, die lijdt aan de slechtheid van het heden, met zijn strijd en bedrog, zijn zonde en gebreken, van een man, die hunkert naar een verzoening van de tegenstellingen, die het bestaan verscheuren.

Zijn stof en zijn beelden behoren alle tot het heidense geloof. Maar dat de vlucht van zijn gedachten hem zo hoog opvoerde, is slechts daardoor te verklaren, dat hij een geloof had leren kennen, dat aan zijn belijders de stellige zekerheid verschafte, dat de zondige wereld eens overwonnen zou worden. Geen Christen nog, maar een vroom mens, die door het vreemde geloof wellicht in zich had voelen ontwaken de drang naar edeler leven, maar die toch hopen kon, dat in het heidense geloof zelf de krachten tot een vernieuwing aanwezig waren. Zo is het gedicht de aangrijpende bekentenis van een ziel, die in een overgang der tijden leeft: hij hangt met al zijn hart aan het oude vertrouwde, waarin hij is opgegroeid, maar het ontwaakt verlangen drijft hem het nieuwe tegemoet. Zijn hoop zal ijdel zijn, want in de 10de eeuw — tijd, waarin wij dit gedicht mogen plaatsen — is het lot van het heidendom reeds bezegeld. Maar uit zieleangst werd oprechte kunst geboren. Deze dichter mag men wel noemen den grootsten kunstenaar van de Germaanse Oudheid en wel wegens de diepte van zijn mannelijk gevoel, de vaste overtuiging van zijn geloof, de ernst van zijn zedelijke opvattingen en bovenal de trotse vlucht van zijn gedachten, die hem aarde, hel en hemel in één groots visioen omvamen liet.

* * *

1.

Stilte verzoek ik
de heil'ge geslachten,
de grote en kleine
kindren van Heimdal;
ik wil nu, Odin,
wijsheid verkonden:
de oude sagen,
die als eerste ik ken.

2.

Mij heugen de reuzen
in oertijd geboren,
die lang geleden
het leven mij schonken;
negen werelden,
negen ruimten,
de oude maatboom
onder de grond.

3.

In oertijd was het,
dat Ymir leefde:
noch zand noch zee
noch zilte golven,
er was geen aarde,
noch wijde hemel,
slechts gapende afgrond,
en gras nergens.

4.

Eer Bur's zonen
de aarde hieven,
de wijdvermaarde
Midgaard schiepen:
de zon bescheen
de stenen in het zuiden,
de grond begroeid werd
met groene look.

5.

De zon uit het Zuiden,
gezel der maan,
wierp toen haar hand
om des hemels rand;
noch wist de zon,
waar haar zalen waren,
noch wisten de sterren
hun stand aan de hemel,
noch wist de maan,
welke macht zij had.

6.

De radende goden
ten rechtstoel gingen,
de heilige goden
hielden toen raad:
aan nacht en maanstand
namen zij gaven,
bepaalden de morgen,
de middag ook,
ochtend en avond
om de jaren te tellen.

7.

De Azen bewoonden
de Ida-velden,
tempel en altaar

1. Heimdal is de schepper der standen volgens het lied van Rig (vgl. nr. 6); hier dus stamgod der mensen. — 2. Er zijn negen werelden in de kosmos, vgl. o.a. nr. 3 str. 43; de maatboom is een omschrijving van de wereldboom Yggdrasil. — 3. Ymir is de oerreus, vgl. nr. 3 str. 21 en nr. 4 str. 34—35. — 4. Bur's zonen zijn Odin, Wili en We; Midgaard is een aanduiding van de in het midden gelegen en door de mensen bewoonde aarde. — 5. De hemellichamen zijn dus wel reeds geschapen, maar hebben hun functie in de wereldorde nog niet gekregen. — 6. Uit deze strofe blijkt, dat zij aan de hemellichamen hun werkzaamheden hebben toegewezen en daardoor een indeling van de tijd is tot stand gebracht.

timmerden zij;
zij bouwden een smidse
en smeedden het goud,
hamerden tangen
op 't harde aambeeld.

8.

Zij speelden verheugd
het heilige kansspel,
de goden bezaten
in overvloed goud,
tot drie geweldige
dochters van reuzen,
vrouwen uit Jotunheim,
de vrede verstoorden.

9.

De radende goden
ten rechtstoel gingen,
de heilige goden
hielden toen raad:
wie zou scheppen
de schaar der dwergen,
uit Brimirs bloed
en Bláins dijen.

10.

Drie goden maakten,
minzaam en krachtig
van 't Azengeslacht
zich op naar het huis,
vonden aan de oever
onmachtig en zwak
Ask en Embla,
het leven ontberend.

11.

Zij hadden geen adem
en evenmin inzicht,
stem noch warmte,
noch wezenstrekken.
Adem gaf Odin
en inzicht Hœnir,
Lodur gaf warmte
en wezenstrekken.

12.

Een es weet ik staan,
Yggdrasil heet hij,
hoog en met helder
heilvocht begoten,
vandaar komt de dauw,
in de dalen gevallen;
aan de bron van Urd
staat hij eeuwig groen.

13.

Drie meisjes komen,
veel kennis bezittend,
uit de woning
onder die boom;
Urd heet de ene,
de andere Werdandi
— zij sneden de runen —
Skuld heet de derde;
zij spelden de toekomst,

8. Dit kansspel, naar gevonden exemplaren van bord en speelstukken nog het best te vergelijken met ons triktrakspel, is bezigheid der goden, omdat dit in mythische zin het lot der wereld bepaalt; de drie reuzendochters worden gewoonlijk als de Nornen verklaard. — 9. Het scheppen der dwergen geschiedt uit de lichamen van een paar oerdwergen. — 10. Ask betekent es, Embla wellicht een slingerplant; de beide planten staan voor het mannelijk en vrouwelijk element. — 11. Deze drie goden zouden volgens dit gedicht de mensen geschapen hebben. — 12. Yggdrasil is de wereldboom, die volgens ook elders bekende voorstelling door goudkleurige mede begoten wordt; aan de wortel is de bron, waar de schikgodin Urd woont. — 13. Men verklaart de namen der drie Nornen wel als Verleden, Heden en Toekomst; het runenritsen duidt op de lotsbestemming.

bestemden het leven
den stervelingen,
het lot in de strijd.

14.

Voor 't eerst ontbrandde
op aarde een strijd,
toen Goden met geren
Gullweig staken,
en haar verbrandden
in de hal van Hár,
driemaal verbrandden
de driemaal herboorne.

15.

Heid werd zij geheten,
waar zij in huis kwam,
voorspellende Wolwa,
toverkunst wetend,
behekste de mensen,
verdwaasde hun geest,
was best gezien
bij boze vrouwen.

16.

De radende goden
ten rechtstoel gingen,
de heilige goden
hielden toen raad:
of d'Azen zouden
hun zonde boeten,
of alle goden
een offer brengen.

17.

Toen slingerde Odin
zijn speer naar den vijand,
voor 't eerst ontbrandde
op aarde de strijd;
toen brak de wal,
de burcht der Azen;
de Wanen betraden
verwoestend het veld.

18.

De radende goden
ten rechtstoel gingen,
de heilige goden
hielden toen raad:
wie gans de lucht
met gif vermengd had,
den reuzen gegeven
de gade van Od.

19.

Thor was het alleen,
die toornig streed
— hij blijft zelden zitten,
als hij zulks verneemt —
toen zwichtten eden,

14. Gullweig wordt gewoonlijk opgevat als een onheilbrengende reuzin; de mythe wordt alleen hier aangeduid. Hár betekent „de Hoge" en is een naam voor Odin. — 15. Heid is een gewone naam voor tovenaressen; een wolwa is de naam van een vrouw, die door magische middelen de toekomst voorspellen kan. — 16. Als een gevolg van Gullweigs optreden zouden de beide Godengroepen, de Azen en de Wanen, met elkander in strijd gekomen zijn. Deze eindigde met een vergelijk, waarbij wederkerig gijzelaars uitgeleverd werden, vgl. nr. 3 str. 39. — 18. De vrouw van Od is Freyja, godin der vruchtbaarheid; als deze in de macht der reuzen komt, is het de tijd van de winter, waarin de lucht door vorst en hagel voor de wasdom der planten verderfelijk is (vgl. Proserpina's afdalen in het rijk van Pluto). Op deze mythe is nr. 10 gebouwd. — 19. De strofe duidt op een ook elders overgeleverde mythe, dat de goden een reus vrede bezworen hebben en zich dan tegen hem niet verweren kunnen; maar Thor was bij de eed niet tegenwoordig en kan dus de strijd met den reus opnemen.

bezworen woorden,
alle beloften
elkander gedaan.

20.

Zij weet verholen
Heimdals hoorn
onder de heilige
hemelboom;
een gouden mede
ziet zij gegoten
uit Walvaders pand —
wat weet gij nog meer?

21.

Alleen zat zij buiten,
toen de oude kwam,
der Azen schrikk'lijke
in het oog haar keek:
wat vraagt gij mij
en vorst mij uit?
Odin, ik weet wel
waar uw oog gij verborgt.

22.

In de vermaarde
bron van Mimir
drinkt hij de mede
elke morgen!

23.

Haar reikte Heervader
ringen en spangen,
voor toverkrachtige
toekomstwoorden —
zij zag wijd en zijd
over het wereldrond.

24.

Zij zag walkuren
van verre gekomen,
gereed tot de rit
naar de radende goden;
Skuld met haar schild,
Skogul als tweede,
Gunnr, Hildr, Gondul
en Geirskogul.

25.

Aan Baldr zag ik,
den bloedigen god,
den zoon van Odin,
onheil beschikt;
er stond op het veld
een stengel gegroeid,
tenger en mooi,
een tak der mistel.

26.

Toen werd die twijg,
die tenger scheen,
een smartlijk wapen,
geschoten door Hodr.
De broer van Baldr
was dra geboren,
die, Walvaders zoon,
de wraak voltrok.

20. Zij is een aanduiding van de Wolwa, die dit lied spreekt; Heimdals hoorn wordt opgevat als een bazuin, waarop hij bij de Ragnarok blaast, maar ook als een drinkhoorn; voor de mede zie str. 12; Walvader is Odin. — 21 beschrijft een ontmoeting van de Wolwa met Odin; de laatste regel duidt misschien op de mythe, waarom Odin maar één oog heeft. — 22. Mimir is een wijze reus; met de bron wordt waarschijnlijk bedoeld de plaats, waar de kosmische mede zich bevindt. — 23. Heervader is een naam voor Odin; hij dwingt dus de Wolwa haar toekomstwoorden te spreken. — 24. De komst der Walkuren duidt op de toekomstige krijg. — 25. Door een misteltwijg zou Baldr gedood zijn; vgl. nr. 7. — 26. Hodr is de broeder van Baldr, die, ofschoon blind, hem met een misteltak uit scherts beschoot, maar de tak veranderde in een doodbrengende speer; de god, die wraak voor Baldr neemt, is Wali, die slechts één nacht oud Hodr doodde.

27.
Hij waste zijn handen
noch kamde zijn haar,
eer hij sterven deed
den doder van Baldr:
maar Frigg beweende
in de Fenzalen
Walhalla's weedom —
wat weet gij nog meer?

27.
Geboeid zag 'k liggen
in het bronnenwoud,
den sluwen Loki,
die list beraamde;
daar zit ook Sigyn
met smart beladen
om het wee van Loki,
wat weet gij nog meer?

29.
Door zwadderdalen
zwelt uit het Oosten
met messen en wapens
het water van Slid.

30.
In het Noorden stond
op de Nidavelden,
een gouden zaal
van Sindri's zonen;
een andere stond
op Ókólnir,
des reuzen bierzaal
die Brimir heet.

31.
Een zaal zag ik staan
voor de zon verborgen,
op het Dodenstrand,
de deuren noordwaarts;
gifdruppels vallen
door het gat van het dak,
en slangen omwinden
de wanden der zaal.

32.
Daar zag ik waden
door wielend water
meineedzweerders
en moordenaars,
daar lekte de draak
der doden lichaam;
de wolf reet lijken —
wat weet gij nog meer?

33.
In 't Oosten de oude
in het Ertswoud zat
en baarde daar
het gebroed van Fenrir:
één zal worden
van hen allen
de zonverslinder,
een slechte demon.

34.
Hij vreet het vlees
van vege mannen;
maakt rood van bloed
de banken der goden;

27. Frigg is de moeder van Baldr; Walhalla's weedom, omdat de dood van Baldr de ondergang der wereld inleidt. — 28. Loki is verantwoordelijk voor Baldrs dood volgens andere mythen; misschien ook hier; hij wordt gebonden met een gifslang boven het hoofd; zijn vrouw Sigyn vangt het gif op in een schaal. — 29. Hier begint de beschrijving der demonenwerelden; Slid is een onderwereldrivier. — 30. Sindri is een dwerg. — 32. De draak is Nidhogg, die anders (bijv. nr. 4 str. 28) wordt voorgesteld, aan de wortels van de wereldboom te knagen; zie ook str. 58. — 33. Fenrir verwekt bij een trollenvrouw een gebroed van monsters; hij heeft volgens nr. 3 str. 46 zelf de zon verslonden.

zwart wordt de zon
de zomer daarna,
het weer boosaardig —
wat weet gij nog meer?

35.
Daar zat op de heuvel
en sloeg de harp
de wakk're Eggther
de wachter der reuzen;
bij hem kraaide
in het kreupelbos
een helrode haan,
Fjalar geheten.

36.
En Guldenkam
bij de goden kraaide,
die wekt de helden
in Odins woning;
een andere kraait
onder de aarde,
een bloedrode haan
in de hal van Hel.

37.
Garm huilt heftig
voor Gnipahellir:
de boei zal scheuren
en springen de wolf.
Veel wijsheid weet ik —
wijd kan ik schouwen —
het sterke noodlot
der strijdb're Azen.

38.
Broeders zullen strijden,
elkander verslaan
en bloedverwanten
bloedschande plegen;
overspel heerst
op heel de aarde,
zwaardtijd, speertijd,
schilden splijten!
windtijd, wolftijd,
eer de wereld vergaat;
geen enkel mens
zal den ander sparen.

39.
De reuzen zijn vaardig;
nu vlamt de maatboom;
luid blaast Heimdal
tot hoog in de hemel;
Odin haalt raad
bij het hoofd van Mim.

40.
Yggdrasils stam
siddert en trilt,
de oude boom kreunt;
het ondier komt los;
en allen vrezen
die varen naar Hel,
als Surts verwant
de stam verscheurt.

35. De betekenis van Eggther is onduidelijk; misschien bewaakt hij het gebroed van str. 33. — 36. In Odins woning verblijven de Einheri's, uitverkoren helden, die in de strijd gevallen zijn; bij de wereldondergang zullen zij met Odin tegen de demonen vechten; vgl. nr. 3, str. 40—41 en nr. 4 str. 23. — 37. Garm is een hond, die voor de ingang der onderwereld waakt; Gnipahellir beduidt een hol tussen steile rotsen; Fenrir, die de goden eens hadden vastgebonden, zal zich nu losrukken. — 38. De zedelijke verwildering, die aan de wereldondergang voorafgaat, behoort waarschijnlijk niet tot de oude heidense traditie. — 39. Korte aanduidingen van de angst, die in de wereld ontstaat; Heimdal staat in nauwe verbinding met Yggdrasil, zie str. 20 en nr. 14 bijl. str. 6; Mim is te vergelijken met den reus Mímir van de medebron in str. 22. — 40. Het ondier en de verwant van Surt duiden de wolf Fenrir aan.

41.
Wat is er bij de Azen?
wat is er bij de Alven?
Reuzenheim dreunt,
raad plegen de Azen;
de dwergen steunen
voor de stenen deuren
en de wand der rotsen —
wat weet gij nog meer?

42.
Garm huilt heftig
voor Gnipahellir
de boei zal scheuren,
en springen de wolf.
Veel wijsheid weet ik
— wijd kan ik schouwen —
het sterke noodlot
der strijdb're Azen.

43.
Hrym rijdt uit het Oosten
en heft zijn schild;
de wereldslang wentelt
in wilde woede,
en slaat de golven;
de arend schreeuwt,
de lijken verscheurt hij;
los komt Naglfar.

44.
Een kiel uit het Oosten
komt met de mannen
van Muspell beladen
en Loki aan 't roer;
tezaam met de reuzen
rent nu de wolf,
en hen begeleidt
de broer van Byleist.

45.
Uit het Zuiden komt Surt
met 't vlammend zwaard,
en gensters fonklen
van dit godenwapen;
rotsen barsten,
reuzen vallen,
de helweg gaan mannen,
de hemel splijt!

46.
En Frigg geschiedde
de tweede smart,
toen tegen de wolf
Walvader vocht,
en Freyr de strijd
met Surt begon;
dan zal vallen
Friggs geliefde.

47.
Sterk komt de zoon
van den zegevader,
Widar, ten strijde
met den lijkenwolf;
hij stoot met zijn hand
zijn zwaard in 't hart
den wreden wolf;
zo wreekt hij Odin.

48.
Heerlijk komt dan
de zoon van Hlodyn;

43. Hrym is een reuzennaam; de wereldslang (Midgaardslang) omsluit in normale omstandigheden de wereldoceaan; Naglfar is het dodenschip. — 44. Muspels mannen zijn demonische machten van de wereldondergang. De broer van Byleist is Loki. — 45. Surt is een vuurdemon, vgl. nr. 3 str. 17; regel 7 is een der weinige plaatsen, waar van de mensen gesproken wordt. — 46. Friggs geliefde is Freyr; haar eerste smart was de dood van Baldr; zie str. 27. — 47. De vader der zege is Odin, die door Fenrir verslonden wordt; zie voor deze mythe ook nr. 3 str. 51. — 48. De zoon van Hlodyn is Thor, dien de landomgorder, de wereldslang, aanvalt en dodelijk treft.

de landomgorder
gaapt tot de lucht;
hem doodt moedig
Midgaards schermheer;
alle mensen
de aarde verlaten.

49.

De zoon van Fjorgyn
gaat vrij van smaad
negen schreden
van de dode slang.

50.

De zon wordt zwart,
in zee zinkt d'aarde;
uit de hemel vallen
de heldre sterren;
damp en vuur
dringen dooreen,
hoog tot de hemel
stijgt een hete vlam.

51.

Garm huilt heftig
voor Gnipahellir,
de boei zal scheuren
en springen de wolf.
Veel wijsheid weet ik
— ver kan ik schouwen —
het sterke noodlot
der strijdb're Azen.

52.

Op ziet zij komen
ten anderen male
etgroene aarde
uit de zee;
beken schuimen,
weer schiet de arend
omlaag van de rotsen
belust op vis.

53.

De Azen komen
op de Idavlakte,
spreken hun oordeel
over der aarde band,
bezinnen zich
en zoeken weder
de oude runen,
die Odin vond.

54.

Daar worden weer
de wonderbare
gouden tafels
in 't gras gevonden,
hun eigendom
in oude tijd.

55.

Akkers wassen,
schoon ongezaaid,
het boze wordt beter,
Baldr zal komen:
Hodr en Baldr
beiden verzoend,
wonen in Walhal —
wat weet gij nog meer?

56.

De lottwijg kiezen
kan weer Hœnir,

49. De zoon van Fjorgyn is weer Thor, die dus de slang kort overleeft. — 51. De refreinstrofe sluit het verhaal van de wereldondergang af. — 53. Der aarde band is de Midgaardslang, die waarschijnlijk weer om de aarde bevestigd wordt. — 54. Dit duidt op het kansspel van str. 8. — 55. De verzoening van Baldr en Hodr is de bevestiging van de nieuwe wereldorde; een andere mythe ligt aan nr. 3 str. 49 ten grond. — 56. Hœnir is de god, die met Odin en Lodur de mensen geschapen had, zie str. 11; Windheim is de naam voor de godenhemel.

dan wonen beider
broeders zonen
in 't wijde Windheim —
wat weet gij nog meer?

57.

In zonlicht glanzend
zie ik een zaal,
met gouden daken
op Gimle staan:
wakkre helden
zullen daar wonen,
een zorgloos leven
lijden in vreugde.

58.

Dan komt de draak
duister gevlogen,
de schitterende slang
uit schemerig diep;
vliegt over de velden,
draagt op zijn vlerken
Nidhogg, de lijken —
Nu verzinkt hij voor goed.

57. Gimle duidt de schitterende zaal aan, het vernieuwde Walhalla; de hemel zal door helden bewoond worden, een zuiver heidense opvatting. — 58. Met het wegvliegen van Nidhogg wordt nog eens aangeduid, dat alle sporen aan de oude zondige wereld zijn uitgewist.

2. HET LIED VAN DEN HOGE

ZOALS dit gedicht in het handschrift is overgeleverd, vormt het geen sluitend geheel. Het bestaat uit vier stukken, die in de vertaling als afzonderlijke delen zijn behandeld; de samenhang bestaat slechts daarin, dat het een verzameling is van strofen betreffende wijsheid op allerlei gebied: eenvoudige levensregels naast kennis van hogere orde, ja van de diepste geheimenissen.

Het eerste gedeelte is een verzameling van levensmaximen, zich soms om éénzelfde gedachte groeperend, zoals de ontvangst van gasten, de verhouding tot een vriend, het gedrag van onverstandigen, dan weer zonder samenhang naast elkander staand. Ook naar de aard der daarin uitgesproken levenservaring bestaat er groot verschil: zij is soms banaal, soms inderdaad verheven. In het algemeen is zij karakteristiek voor een boerenmaatschappij: nuchter en zakelijk, gericht op praktisch handelen en niet op hoge ethische normen: dezelfde geest dus die ook uit onze eigen spreekwoorden klinkt. Toch horen wij ook van de begrippen van eer en roem, die in de Oudgermaanse tijd van zo groot belang waren; door de kernachtige vorm van krachtige werking zijn in dit opzicht str. 60 en 61. Te midden van deze strofen staan ook zogenaamde priamels, waarin wijsheid in de vorm van korte spreuken wordt uitgedrukt, zoals str. 64—69. Ten slotte volgen twee exempla voor vrouwen- en mannenlist, waarin Odin de hoofdpersoon is; de eerste handelt over een gebeurtenis, die alleen in dit lied is overgeleverd en al heel weinig van een echte mythe heeft (str. 76—82), de tweede heeft tot onderwerp de bekende geschiedenis, hoe Odin de skaldenmede verwierf en daardoor in het bezit kwam van dichterlijke inspiratie en mythische wijsheid (str. 85—90).

Het tweede gedeelte wordt verteld in de vorm van een raad aan een zekeren Loddfáfnir. Elke strofe begint met dezelfde regels, waarin op plechtige wijze wordt medegedeeld, dat een gewichtige raad zal volgen. Te scherper steekt tegen deze aanvangsformule de alledaagsheid der raadgeving af, die ten dele dezelfde onderwerpen behandelt als in het

eerste stuk reeds stonden, ten dele zelfs van nog banaler aard is.

Dan gaat plotseling het gedicht over op het verhaal van de mythe, hoe Odin zich runenwijsheid verworven heeft. In duistere woorden vertelt de dichter van een offer, waarbij Odin tegelijk object en subject der heilige handeling is. De mythe schijnt de goddelijke tegenhanger te zijn van een ritus, waardoor een mens zichzelf tot het verwerven van mystieke kennis inwijdde; zij is dan ook voor de kennis van de heidense cultus van groot gewicht. Daaraan sluiten zich enkele andere strofen, waarin de betekenis van runenwijsheid en offerhandeling uitgesproken wordt.

Het laatste gedeelte verdient in het bijzonder de naam van Hávamál: de spreuken van den Hoge, d.i. van Odin. Het is geplaatst in een duidelijk mythische omlijsting; de spreker heeft zijn wijsheid verworven in de hal van Odin bij de bron der Nornen aan de wortels van de wereldboom. De inhoud zijn aanduidingen van toverspreuken en van de gevallen waarvoor zij gebruikt kunnen worden. Kenmerkende eigenschap van liederen met mythische of magische inhoud is de binding door formele elementen; hier door een doorlopende telling van de achttien strofen, terwijl bovendien in elke strofe het telwoord door stafrijm met de spreuk zelf verbonden is. Dit wijst op een techniek die klaarblijkelijk moest dienen om een reeks van strofen gemakkelijk in het geheugen te bewaren. Wij zullen een dergelijke methode ook in Nr. 3, het Lied van Wafthrudnir, ontmoeten. Uit de slotstrofe blijkt duidelijk, dat de Hávamál eigenlijk deze cyclus geweest is en dat de naam later is overgedragen op een reeks van strofen die een geheel andere inhoud hadden, maar door het verkondigen van wijsheid tot Odin in betrekking konden worden gebracht.

* * *

I. SPREUKENWIJSHEID

1.

Alle deuren,
éér men ingaat,
moet men beschouwen,
moet men bespieden,
want nooit weet gij
of soms niet wacht
uw vijand daar op de vloer.

2.

Den gevers heil!
een gast is gekomen:

1—4 handelen over de aankomst van een gast: voorzichtigheid die men altijd betrachten moet, ongeduld om zich aan de haard te warmen, een maal te krijgen en vriendelijk te worden begroet.

waar zal hij een zetel krijgen?
haastig is hij,
die aan de haard
zich zelf een stoel beschikt.

3.

Vuur heeft nodig
wie van verre kwam,
aan zijn knieën verkleumd;
maal en kleren
de man behoeft,
die aankomt van over de bergen.

4.

Water heeft nodig
wie een woning betreedt,
een doek en een welkomstwoord,
vriendlijk onthaal,
als hij 't vinden mag,
aandacht en antwoord tezaam.

5.

Verstand heeft nodig
wie bestendig zwerft;
thuis schijnt 't leven wel licht;
men spot over hem
die verstand ontbeert,
als hij in gezelschap zit.

6.

Het past aan niemand
te pralen met verstand;
men moet eerder voorzichtig zijn:
wie wijselijk zwijgzaam
een woning nadert,
bespaart zich spot en verdriet.

7.

Als een bedachtzaam man
aan een maaltijd komt,
dan zal hij zwijgen en luistren;
met zijn oren hoort hij,
met zijn ogen spiedt hij,
hij neme zich altijd in acht.

8.

Hij is gelukkig,
die te erlangen weet
gunst en een goede naam;
bezwaarlijk is het
iets te bezitten
in de borst van een ander.

9.

Hij is gelukkig,
die bij zijn leven
de roem van een wijze verwerft;
vaak strekt tot schade
de slechte raad
uit de borst van een ander.

10.

Dierbaarder last
draagt men niet licht
dan een stevig verstand;
een vreemden gast
is dit beter dan geld;
het strekt ook den arme tot steun.

11.

Dierbaarder last
draagt men niet licht
dan een stevig verstand;
geen mondkost is slechter
voor een mens op reis
dan overmaat van mede.

12.

Zo heilzaam is niet,
als men dit wel noemt,
mede voor mensenkindren;
want minder beheerst,

5 handelt daarover, dat de gast een verstandig man moet zijn en leidt daardoor de volgende strofen in. — 8. Het kost moeite bij een ander een (goede) mening over zichzelf te doen ontstaan.

hoe meer hij drinkt,
een man zijn denken en doen.

13.

De reiger van 't vergeten
verrijst uit de mede;
hij steelt den mens het verstand;
met des vogels vlerken
werd ik gevangen
in de gaarde van Gunnlod.

14.

Maatloos gedronken
verwon mij de mede
in wijzen Fjalars woning;
dán is bier het best,
als weer brengt de man
naar huis zijn hele verstand.

15.

Zo doet de dwaas
als tot drinken hij komt:
hij stamelt of houdt zich stil;
maar krijgt hij een slok,
dan komt het ook uit:
weg zijn wil en verstand.

16.

Kleef niet aan de beker,
drink bier met mate,
zeg wat gij moet of zwijg;
van onbetamelijkheid
beticht u geen mens,
als gij vroeg in de veren kruipt.

17.

Een gulzige gast,
van geest gespeend,
komt door schransen te schande;
menigen dwaas
wordt zijn maag tot spot,
als hij in gezelschap zit.

18.

Een herder kent
der kudde kerenstijd,
dan gaat hij van 't grasland weg;
een onvroed man
niet eens beseft
de maat van zijn eigen maag.

19.

Een onvroed man
waakt menig uur
en maakt zich altijd beangst;
dan is hij vermoeid,
als de morgen komt:
het kwaad is niet minder kwaad.

20.

Een onvroed man
vermeent van een ieder,
dat hij een vriend voor hem is,
de vlijmende spot
bespeurt hij niet eens,
als hij met verstandigen spreekt.

21.

Een onvroed man
vermeent van een ieder,
dat hij een vriend voor hem is;
maar duidelijk blijkt,
als hij komt op 't ding,
dat hij weinig hulp verwerft.

13. De laatste regel is een zinspeling op de mythe van Odin, die in str. 84—90 verhaald wordt. — 14. Fjalar is hier een reuzennaam en een aanduiding voor den vader van Gunnlod, den reus Suttung. De beide strofen maken de indruk hier verdwaald te zijn, omdat in de strofen 10—12 en 15 vlgg. van matigheid in het drinken als goede tafelzede gesproken wordt. — 21. Ding is de volksvergadering, waar ook de rechtszaken behandeld worden; hierbij gold het vooral een sterke aanhang te hebben, wilde men zijn zin doorzetten.

22.

Een onvroed man
meent alles te weten,
als hij stil in zijn hoekje hokt;
maar hij weet geen zier
wat hij zeggen zal,
als men hem door praten beproeft.

23.

Een onvroed man,
ontmoet hij een ander,
zeker is zwijgen het best;
want niemand bemerkt,
dat hij niets verstaat,
wanneer hij maar weinig beweert.

24.

Verstandig is hij,
die te vragen verstaat,
maar zelf ook iets zeggen kan;
niet mooglijk is het
den mens te verbergen,
wat er omgaat in zijn geest.

25.

Wie niet zwijgen kan,
zegt maar al te vaak
woorden die zijn zonder zin;
een praatzieke tong
die geen toom bedwingt,
sticht zichzelf slechts schade.

26.

Wijs is de man
die te wijken weet,
als gast gaat spotten met gast;
nooit weet degeen
die bij het gastmaal spot,
of hij niet wrevel verwekt.

27.

Een rijkelijk maal
moet nemen een man,
vóór hij naar een gastmaal gaat:
hij hunkert naar spijs
als een hongerig man
en weet maar weinig te spreken.

28.

Maak uw omweg groot
naar een euvelen vriend,
al woont hij ook aan de weg;
tot een goeden vriend
voert het rechte pad,
al woont hij ook ver van u weg.

29.

Goed is de hoeve,
al is zij niet groot:
heer is elkeen in zijn huis;
heeft men twee geiten,
van twijgen een dak,
beter dan beed'len is dat.

30.

Goed is de hoeve,
al is zij niet groot:
heer is elkeen in zijn huis;
hem bloedt het hart,
die bedelen moet,
wat hij voor zijn maaltijd behoeft.

31.

Van zijn wapenen moet
niet wijken een man
onderweg een enkele stap;
want nooit weet de man
of hij niet op zijn weg
bescherming zoekt bij zijn speer.

24. Het beproeven van het verstand door het stellen van vragen was blijkbaar zeer algemeen; op deze gewoonte berusten immers gedichten als de nrs. 3 en 4.

32.
Voor zijnen vriend
moet een vriend men zijn
en gave met gave vergelden:
lach tegen lach,
leugen tegen list
moeten de mannen wisselen.

33.
Voor zijnen vriend
moet een vriend men zijn
en voor den vriend van zijn vriend;
maar nooit moet een man
zich nemen tot vriend
van zijn vijand den vriend.

34.
Weet gij een vriend,
dien gij wèl vertrouwt,
en gij wilt van hem goed verwerven:
wees gemeenzaam van geest
en wissel uw gaven,
verzuim niet vaak een bezoek.

35.
Maar hebt gij een vriend,
die u valsheid toont,
begeert gij toch goed van hem:
spreek vriendlijk hem toe,
maar heb valse zin,
vergeld hem de leugen met list.

36.
En voorts geldt nog dit
van een valsen vriend,
wiens denken u is verdacht:
lach met hem mee,
zij listig van geest,
vergelding zij der gave gelijk.

37.
Jong was ik eens,
toen ik eenzaam trok;
ik wist toen de weg niet meer;
ik achtte mij rijk,
toen een ander ik vond:
de man is de vreugde des mans.

38.
Ik gaf mijn kleren,
toen ik ging door 't veld,
twee beelden gehouwen in hout:
zij achtten zich helden,
toen een hulsel zij hadden;
niets is een naakte waard.

39.
De boom verdort
die staat op een berg,
loof beschut hem noch schors;
zó is de mens
dien niemand bemint:
waartoe leeft hij nog langer?

40.
Heter dan vuur
brandt vijf dagen lang
de vrede bij valse vrienden;
het dooft echter snel
met de zesde dag,
dan gaat de vriendschap te gronde.

41.
Niet slechts iets groots
zij als gave gegeven;

32. Gaven onderhouden de vriendschap was ook levenswijsheid der oude Germanen, voor wie trouwens een geschenk meer betekende dan een materieel bezit, daar het ook een mystieke band tussen gever en ontvanger schiep. — 38. Deze beelden waren zuilen met een daarop gesneden gelaat (vgl. in Griekenland de Hermeszuilen), die op graven of langs wegen waren opgesteld; de dichter schijnt met hen de spot te drijven, maar het bekleden van beelden is waarschijnlijk wel een oud offerritueel geweest.

ook met weinig verwerft men lof:
met een half brood
en een lege beker
won ik een makker mij.

42.

Klein zijn de stranden
van kleine meren,
klein is der mensen geest;
niet alle mensen
zijn even verstandig:
heel de mensheid is half.

43.

Matig verstand
past best den mens,
hij weze niet al te wijs;
die mensen leven
het gelukkigst van al,
wier weten maar weinig is.

44.

Matig verstand
past best den mens,
hij weze niet al te wijs;
des wetenden ziel
is zelden verheugd,
is hij werkelijk wijs.

45.

Matig verstand
past best den mens,
hij weze niet al te wijs;
blijve de toekomst
verborgen een ieder,
zo kwelt hem slechts kleine zorg.

46.

Blok ontsteekt blok
tot verbrand zij zijn,
vuur ontstaat weer uit vuur:
men leert bij het maal
door der mannen woord,
van zwijgen wordt men niet wijs.

47.

Opstaan zal vroeg,
die van een ander man
begeert zijn lijf of zijn goed;
een liggende wolf
erlangt geen buit,
een slapende man geen macht.

48.

Opstaan zal vroeg,
die arbeiders heeft,
hij moet bewaken hun werk;
de man verzuimt veel
die de morgen verslaapt:
door ijver de arbeid slaagt.

49.

Als een arend komt
op de open zee,
dan loert hij met list naar buit;
zo doet de man
te midden van velen,
als hij weinig hulp daar wacht.

50.

Vragen en spreken
moet een vroede man,
als hij wijs wil worden genoemd;
geef één uw vertrouwen,
aan twee echter nooit,
er houden geen drie een geheim.

51.

Een bedachtzaam man
moet van zijn macht
met mate maken gebruik:
duidelijk blijkt,
als bij dapp'ren hij komt,
dat alleen hij niet allen verwint.

52.
In vele gevallen
kwam ik te vroeg,
in andere echter te laat:
het bier was al op
of het brouwsel niet klaar:
een onwelkome mist zijn maal.

53.
Gastvrijheid werd mij
soms grif geboden,
ofschoon ik geen eten begeerde,
er hingen nog twee
bij een trouwen vriend,
toen ik reeds één ham had gehad.

54.
Voor 't mensengeslacht
baat meest het vuur
en 't schijnsel der stralende zon,
gezondheid ook
en zo het mag zijn,
te leven schandeloos.

55.
Een mens schoon ziek
mist alles nog niet:
de een heeft zegen door zonen,
door verwanten een ander
of door overvloed
of wel door geluk in zijn werk.

56.
Het is beter te leven
in geluk en heil:
wie leeft erlangt wel een koe;
voor een rijke zag ik
soms roken een vuur,
maar zelf lag hij dood voor de deur.

57.
Een manke kan rijden,
een verminkte hoeden,
een dove deugt voor de strijd,
beter is blind
dan verbrand te zijn:
een dode is niemand nut.

58.
Een zoon, die leeft,
schoon laat geboren,
is 't best voor een vader die viel:
er staat langs de weg
geen steen op een graf,
als een verwant die niet opricht.

59.
De nacht is veilig
als men voorraad heeft:
smal is de ra van een schip;
het weer wisselt vaak
in de tijd van een week,
en meer nog in die van een maand.

60.
Vee sterft,
vrienden sterven,
zeker sterft men ook zelf;
maar nimmer sterft
een naam vol roem
voor wie zich een goede verwierf.

61.
Vee sterft,
vrienden sterven,
zeker sterft men ook zelf;
maar één ding weet ik
dat altijd blijft:
het oordeel over den dode.

56. Zelfs bij het ontbreken van aardse zegeningen, zoals str. 54—55 opsommen, moet men met het leven zelf tevreden zijn. — 58. De zoon heeft de verplichting om de dood van den vader te wreken en zijn nagedachtenis te eren.

62.

Ik zag weiden vol vee
bij Fitjungs zonen:
nu gaan zij de bedelgang;
rijkdom is als
een ogenblik;
hij is de valste der vrienden.

63.

Als een dwaze krijgt
een kostlijk bezit,
of een vrouw hem liefde belooft,
zijn aanzien stijgt,
zijn verstand echter niet,
hij wordt niet minder verwaand.

64.

Men love bij avond de dag,
de vrouw na de dood,
het zwaard na de slag,
het ijs aan de oever,
een meisje na het huwelijk,
de mede na de dronk.

65.

Vel een boom als 't waait,
roei bij gunstige wind,
omarm uw liefste bij nacht,
de dag is aan ogen rijk;
neem een schip om te zeilen,
een schild ter bescherming,
een kling om te houwen,
om te kussen een meisje.

66.

Drink bier bij het vuur,
rijd schaatsen bij vorst,
koop mager het ros
en roestig het zwaard,
voed het paard in de hoeve
en de hond in het huis.

67.

Geen man moet vertrouwen
op meisjeswoorden
noch op het gefleem van een vrouw;
op een wentelend wiel
werd haar hart gemaakt,
en list werd gelegd in haar borst.

68.

Een boog die breekt,
een brandende vlam,
een gapende wolf,
een golf die zwelt,
een knorrende ever
of krijsende kraai,
een boom zonder wortel,
ener wolwe gevlei,
een kokende ketel,
gewonde krijgers,
een vliegende speer
of vallende vloed,
ijs van één nacht,
'n adder gekronkeld,
vrouwenwoorden in bed,
een gebroken zwaard,
een kalf dat ziek is,
eigenzinnigen knecht,
zijns broeders moordenaar
ontmoet onderweg,
een huis half verbrand,
een te snelle hengst:
wees zo argeloos niet,
dat gij dit alles vertrouwt!

69.

Op vroeggezaaid koren,
op kind dat nog jong is,

62. Wie met Fitjung bedoeld is, weet men niet; mogelijk het geslacht, dat op Fitjar aan de Hardangerfjord woonde en waarvan de goederen door Harald Schoonhaar verbeurd verklaard werden; dan dateert deze strofe van omstreeks 900. — 64 is een strofe van een geheel ander type dan de vorige; zij behoort tot de gnomische poëzie.

stel niet uw vertrouwen te snel;
van 't weer hangt de oogst af,
van zijn inzicht de zoon,
onzeker is 't een als 't ander.

70.

De liefde van vrouwen
die vals van aard zijn
is als rijden op ijs
met onbeslagen ros,
wild en tweejarig,
nog niet getemd,
is als kruisen in storm
met stuurloos schip,
is een lamme die bij dooi
een rendier beloopt.

71.

Maar dit zeg ik klaar,
want bekend is het mij:
ook mannen bedriegen de meisjes;
wij praten het fraaist
als wij valsheid menen:
zo lukt ook bij vroeden de list.

72.

Schoon zal praten,
geschenken geven,
wie liefde van een vrouw verlangt,
de gestalte prijzen
van 't schone meisje:
zo wint de vleier de vrouw.

73.

Ter wille van liefde
lastre men niet
een man door minne verstrikt:
vaak vangt den verstandige,
wat niet vangt den dwaas:
schoonheid van lijf en gelaat.

74.

Daarom moet de een
den ander niet laken,
wat zo menigen man bedwingt:
in deze wereld
wijzen tot dwazen
de macht van de hartstocht maakt.

75.

De geest slechts weet,
wat beweegt het hart:
een elk kent zijn eigen geheim:
er is geen kwaal
die erger kwelt,
dan zonder vreugde te zijn.

76.

Ik ervoer in mijn smart,
toen ik school in het riet,
terwijl ik mijn liefste verwachtte:
die vrouw was mij
als vlees en hart,
maar bekoren kon ik haar niet.

77.

Ik vond in het bed
Billings dochter,
de stralende maagd, in slaap;
slechts één enkle lust
mij lokken kon:
te minnen die schone maagd.

78.

Dan moet gij, Odin,
in de avond komen,

76—82. behandelen een mythe van Odin, die wij van elders niet kennen. Naar de inhoud is het echter een Middeleeuwse novelle, waarin de list van vrouwen een geliefd thema was; misschien is het dan ook niet anders dan een voorbeeld voor de wijze, waarop vreemde vertelstoffen ook op IJsland ingang vonden. — 77. Billing is bekend als een dwergennaam, maar hier schijnt het een reus aan te duiden.

als gij mijn liefde begeert;
het ware een smaad,
als schandlijke lust
andren verborgen niet bleef.

79.

Zo keerde ik weer
en waande te winnen
de maagd tot het minnespel,
en zeker dacht ik
haar te bezitten,
haar liefde tezaam met haar lijf.

80.

Maar de tweede maal
stond een trouwe schaar
van kloeke krijgers gereed:
met brandende fakkel
en helle flambouw
werd het pad der liefde verlicht.

81.

En toen in de ochtend
ik andermaal kwam,
was de schaar der krijgers in slaap:
ik vond een teef,
die de vroede vrouw
gebonden had in haar bed.

82.

Maar menige maagd,
zo gij meer haar kent,
bevindt gij van inborst vals;
dat heb ik ervaren,
toen de vroede vrouw
ik trachtte te lokken tot lust,
de schrandere vrouw
bespotte mij wreed
en haar liefde genoot ik niet!

83.

Een man tone thuis
een minzaam gelaat;
hij zij voor zijn gasten gul,
sterk van geheugen,
tot spreken bekwaam,
wil hij gelden als wijs.

84.

Ik ben weergekeerd
van den wijzen reus,
met zwijgen won ik geen zier:
in welsprekende taal
heb ik toen bepleit
mijn zaak in Suttungs zaal.

85.

Op een gouden stoel
gaf Gunnlod mij
te drinken de mededrank;
ik gaf wel slecht
haar vergelding toen
voor de weldaad die zij bewees.

86.

Met een rattentand
maakte ik ruimte mij,
boorde een gat door de berg;
van onder en boven
stond om mij de rots;
ik waagde daar waarlijk mijn lijf.

83. Deze strofe is hier wonderlijk tussen de beide exempelen van Odin verdwaald; zij hoort thuis in de groep der strofen over de gastvrijheid in het begin van het gedicht. — 84—90. behandelen de mythe, hoe Odin de dichtermede verwierf, die de reus Suttung in zijn bezit had en door zijn dochter Gunnlod liet bewaken. Odin verleidde haar en verkreeg zo de gelegenheid de vaten waarin de mede bewaard werd, leeg te drinken. In adelaarsgedaante vloog hij toen weg, vervolgd door Suttung, die hem echter niet meer kon inhalen. — 86. Deze strofe staat in het origineel na 87; maar zij vertelt klaarblijkelijk van de wijze waarop Odin in de berg gekomen is.

87.

Ik verwierf door list
de liefde der vrouw,
de slimme wint wat hij wenst;
want Odrœrir
steeg heerlijk op
hoog tot de heilige hemel.

88.

Het is ongewis
of ik uit het huis
der reuzen zou zijn geraakt,
als Gunnlod niet
mij gaf haar hulp,
die om mij legde haar arm.

89.

De ijsreuzen gingen
de andere dag
naar de hal van Hár:
zij vroegen of Bolwerk
zich bevond bij de goden,
danwelofhemSuttungdeedsterven.

90.

Een eed op de ring
heeft Odin gezworen:
wie zal nog vertrouwen op trouw?
Suttung bedroog hij,
roofde de drank,
en liet aan Gunnlod haar leed.

II. DE RAAD AAN LODDFAFNIR

91.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
sta 's nachts niet op
dan om te spieden
of buiten een boodschap te doen.

92.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
vertrouw niet het hart
van een toverkol,
wanneer zij u innig omarmt.

93.

Zij weet te bewerken,
dat gij weerzin krijgt
in volksding of vorstelijk hof;
u lokt noch spijs
noch lustig vermaak,
maar gij zoekt vol zorg de slaap.

94.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
verlok toch nooit
eens anders lief
tot uw boel in verboden min.

87. Odrœrir is een naam voor de skaldendrank; het woord betekent: die de geest in beweging brengt. — 89. Hár is een naam voor Odin, zie nr. I str. 14; Bolwerk is ook een naam voor den zelfden god; het woord beduidt: die kwaad doet, n is dus een passende benaming voor den mederover in de mond der reuzen. — 90. De ring is een heilig voorwerp: hij ligt op het altaar van de heidense tempel; de priester doet hem bij het offer aan de arm en eden worden er op gezworen. De mythe is een voorbeeld van de these, die de dichter in str. 71 uitsprak. — 91. De laatste regel herinnert er aan, dat oudtijds het privaat buitenshuis was. — 92. Angst voor tovenarij was algemeen en herhaaldelijk wordt daarop gezinspeeld, vgl. bijv. str. 134.

95.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
lust u de reis
over rots of fjord,
neem stevige mondkost mee.

96.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
gij moet niet spreken
met een slechten man
over uw nijpende nood;
een slechtaard beschaamt
met spot en smaad
het vertrouwen in hem betoond.

97.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
bezit gij een vriend,
bezoek hem vaak,
hebt gij vertrouwen in hem,
want onkruid groeit
en het hoge gras
op een weg waar geen wandelaar gaat.

98.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan;
brengt voordeel, volgt gij hem op:
verschaf u tot vriend
een rechtschapen man,
dan maakt gij u zeker bemind.

99.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
breek niet het eerst
en al te snel
de vriendschap af met een vriend;
zorg eet uw hart,
zo gij zeggen niet kunt,
al wat er omgaat in u.

100.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
wissel toch nooit
woorden in toorn
met een stumper zonder verstand.

101.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
begin geen strijd
met een slechteren man:
vaak bindt een betere in,
terwijl een slechtere slaat.

102.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,

97. Vgl. dezelfde raad in str. 28 en 34. — 100. Waarschuwing tegen het zich afgeven met onverstandigen, zoals wij die ook in str. 19—23 leerden kennen. De laatste regel luidt eigenlijk: met een onverstandigen aap; dit wijst op een laat ontstaan van deze strofe, misschien wel van de gehele Loddfáfnir-cyclus.

hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
maak vooral geen schoen
noch schacht voor een speer,
tenzij voor u zelf alleen;
is de schoen niet goed
of de schacht niet recht,
men schuift dan de schuld op u.

103.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
ondervindt gij schade,
aanvaard haar dan,
maar geef uw vijand geen vrede.

104.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
wees nooit verblijd
om een boze daad,
maar streef naar het goede steeds!

105.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
hef niet in de strijd
omhoog uw blik,
opdat geen tover u treft.

106.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
wilt gij winnen de gunst
van een goede vrouw,
als gij haar liefde verlangt:
beloof haar veel
maar vervul het ook,
een geschenk wordt zelden versmaad.

107.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
wees wel voorzichtig,
niet tè voorzichtig,
met het lief van een ander,
met een listigen dief,
wees voorzichtig met mede het meest.

108.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
ontvang niet met smaad
of spottend woord
een vreemde die komt van ver;

109.

want zeker weet niet
wie zit in het huis,

103. Aanvaardt die schade wil niet zeggen, dat men ze dulden moet, maar dat men er de gevolgtrekking uit maken moet, nl.: wraak. — 104 staat enigszins in tegenstelling tot de vorige strofe en schijnt op Christelijke invloed te wijzen. — 105. Angst om het „boze oog" van een toverkrachtigen tegenstander te ontmoeten, waardoor men verlammen kan en zelfs de snede van het zwaard bot kan worden. — 107. Te voorzichtig geeft blijk van lafheid; waarschuwing voor overmatig drankgebruik ook in str. 13—16. — 108. Over de passende ontvangst van den vreemdeling handelden ook str. 1—5.

wat de aard van een vreemdeling is;
zo braaf is geen man,
een gebrek heeft hij toch
en voor iets deugt een ieder nog wel.

110.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
bespot niet grof
een grijzen man;
vaak is waar der ouderen woord.

111.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
hoon niet een vreemde,
jaag van uw hek hem niet weg,
ontvang hem vriendlijk als gast.

112.

Sterk is de deur,
die draaien moet
om iedereen open te doen,
geef liever een ring,
dat men u niet roept
ziekte en leed op uw lijf.

113.

Ik raad u, Loddfáfnir,
aanvaard mijn raad,
hij is nuttig, neemt gij hem aan,
brengt voordeel, volgt gij hem op:
als gij mede drinkt
meng die met aarde,
want aarde bindt bier
en vuur bant ziekte,
tegen toverkol
helpt een korenaar,
tegen wonden een regenworm,
tegen rampen runen.

110. De grijze man is een thul, een min of meer priesterlijke functie hebbend, vooral met betrekking tot het reciteren van godsdienstige of magische spreuken. De strofe eindigt met de regels: dikwijls komen uit een verschrompelde zak verstandige woorden, bij mensen die hangen te zwaaien in huiden en onder lebmagen. De zin dezer woorden is niet duidelijk; sommigen hebben aan een initiatieritus gedacht, anderen zien er een grappige uitweiding in. — 112. De vertaling van deze strofe is onzeker; hier is het aldus opgevat, dat men niet aan iedereen gastvrijheid kan bewijzen, maar toch ook voorzichtig moet zijn een vreemdeling niet te weigeren, omdat die een vloek zou kunnen uitspreken. — 113. Heel onverwacht eindigt deze cyclus met het opsommen van een reeks geneesmiddelen. Aarde, in het bijzonder terra sigillata, diende oudtijds om de werking van het bier te temperen; koren en het daaruit gebakken brood zijn nog in het volksgeloof een middel tegen tovenarij; de regenworm werd tegen beetwonden gebruikt; met de laatste regel is een overgang tot stand gebracht naar de volgende rij van runenstrofen.

III. RUNENWIJSHEID

114.

Ik weet dat ik hing
aan de windige boom
negen nachten lang,
door de speer gewond,
aan Odin gewijd,
zelf aan mij zelf,
aan de wereldboom
waarvan niemand weet
uit welke wortels hij groeit.

115.

Zij gaven mij brood
noch boden mij drank,
ten slotte spiedde ik omlaag;
nam de runen op,
nam ze roepende op:
ik viel vervolgens er af.

116.

Negen liederen
mij leerde de zoon
van Bolthor, Bestla's vader,
en ik kreeg een dronk
van de kostlijke mede
uit Odrœrir geschept.

117.

Ik begon te wassen
en wijs te worden,
te groeien en goed te gedijen,
woord mij van woord
voerde tot woord,
werk mij van werk
voerde tot werk.

118.

Runen zult gij leren,
ontraadselde tekens,
zeer machtige staven,
zeer sterke staven,
die kleurde de krachtige ziener,
die maakten de machtige goden,
die ritste der radenden heer.

119.

Odin bij de Azen,
bij de alven Dain,
Dwalin bij de dwergen,
Alswinn bij de reuzen,
en sommige ritste ik zelf.

120.

Weet gij, hoe men zal ritsen?
weet gij, hoe men zal raden?
weet gij, hoe men zal kleuren?
weet gij, hoe men zal kiezen?
weet gij, hoe men zal bidden?
weet gij, hoe men zal branden?
weet gij, hoe men zal slachten
om een offer goed te bestellen?

114. Deze strofe handelt van Odins zelfoffer om runenwijsheid te erlangen; dit is waarschijnlijk een mythisch pendant van een initiatieritus; de god, die opgehangen en door een speer gewond is, heeft men wel als nabootsing van Christus opgevat, maar het offer aan Odin geschiedde inderdaad door hangen en speerstoot. Over de geheimzinnige wortels van Yggdrasil handelt ook nr. 13 II str. 20. — 115. De onthouding van spijs en drank wijst ook op initiatie. — 116. Bolthor is misschien ook Odin, van wien althans verteld wordt, dat Bestla zijn moeder was; Odrœrir is de kosmische mede, die wijsheid en dichtkunst verschaft, zie str. 87. — 118. De runen hebben magische kracht en wel door het bedenken van de inhoud, door het ritsen van de tekens en door het kleuren met bloed, vgl. hiermede de runenwijsheid in nr. 21 II bijl. str. 9—15. — 119. schijnt een later toegevoegde strofe, waarin de runenmeesters der verschillende mythische werelden worden opgesomd; zie nr. 21 II bijl. str. 15. — 120. schijnt een rest van sacrale poëzie te zijn; regel 1—4 slaan op het runenritsen, 5—8 op het offer.

121.
Beter niet gevraagd
dan te veel geofferd,
een gave wacht op vergelding.

122.
Zo ritste ze Thund
in der tijden begin,
dáár rees hij omhoog,
waar hij huiswaarts keerde
. . . .

123.
Dat zult gij ervaren,
als gij vraagt naar runen,
stammend van godlijk geslacht,
die maakten de machtige goden,
en kleurde de krachtige ziener:
het is zeker het best, als gij zwijgt!

IV. DE TOVERSPREUKEN

124.
Een woord is te spreken
op des sprekers stoel,
bij de bron van Urd;
ik zag en zweeg,
ik zag en peinsde,
hoorde het heilige woord:
hoorde van runen spreken,
hoe ze te raden
bij de hal van Hár,
in de hal van Hár
hoorde ik zeggen alzo:

125.
Ik ken de spreuken,
die geen koningsvrouw
noch menselijk wezen weet:
Hulp heet de eerste,
die u helpen zal
in moeiten en zorgen
en ziekten velerlei.

126.
Dat ken ik ten tweede,
wat de mensen behoeven,
die de gave der heelkunst begeren.

127.
Dat ken ik ten derde:
te dwingen in nood
de voet van mijn vijand met boei,
ik zing dan stomp
de punt van het zwaard,
de snede bijt dan geen staal.

128.
Dat ken ik ten vierde,
als de vijand mij legt
een boei aan voet of aan been,

121 is een praktisch maxime van een nuchtere boerengemeenschap: een offer bewerkt contact met de goden, maar dit kan voor den mens gevaarlijk zijn. — 122. Thund is weer een naam voor Odin. Huiswaarts keerde; letterlijk: toen hij uit de toestand van extaze weer ontwaakte. — 123 staat in de tekst tussen 63 en 64, waar zij de samenhang verstoort. De runen worden ook op een runensteen als afstammend van de goden beschouwd; het zwijgen is een voorzichtigheidsmaatregel bij alle heilige handeling, vgl. het favete linguis der Romeinen. — 124. In het origineel staat deze strofe voor str. 91. De spreker heet in de tekst thul, vgl. str. 110. De bron van Urd ligt onder de wereldboom; Urd is de voornaamste der nornen, zie nr. 1 str. 13; Hár is de naam van Odin. De thul, misschien Odin zelf, heeft dus deze wijsheid op de allerheiligste plaats vernomen. — 125—126 zijn niet in de regelmatige vorm van de volgende strofen. — 128. vgl. nr. 13, 1 str. 10.

ik zing dan een lied,
dat ik lopen kan;
van mijn been springt de boei,
van mijn pols de prangende band.

129.

Dat ken ik ten vijfde,
als ik vliegen zie
een schicht in een strijdende schaar,
zo snel vliegt hij niet
of ik stuit zijn vaart,
als ik hem bind met mijn blik.

130.

Dat ken ik ten zesde,
bezeert mij een man
op kromme wortelknoest,
dan zal den kerel,
die mij kwetsen wil,
eerder het onheil treffen.

131.

Dat ken ik ten zevende,
als de zaal der mannen
ik vlammen zie van het vuur:
het brandt niet zo hoog
of ik bied wel hulp,
ik kan wel zingen die zang.

132.

Dat ken ik ten achtste,
dat voor allen is
nuttig om te vernemen:
als groeit de haat
in een heldenschaar,
mij gelukt het snel die te stillen.

133.

Dat ken ik ten negende,
als de nood mij dwingt
mijn schip te redden in storm,
ik stil de wind
en slecht de golf:
dan komt weer tot kalmte de zee.

134.

Dat ken ik ten tiende,
als ik toverkollen
vaardig zie vliegen omhoog,
ik bedwing ze dan,
dat ze dwalen gaan
en kwijt zijn haar toverkracht.

135.

Dat ken ik ten elfde,
als een ouden vriend
ik veilig voer tot de strijd:
ik zing in het schild
en met zege zij gaan
veilig naar het gevecht,
veilig uit het gevecht,
veilig van alle gevaar.

136.

Dat ken ik ten twaalfde,
als ik zie aan een tak
een lijk dat beweegt door de wind:
ik rits en ik kleur
de runen dan,
dat hij gaat van de galg
en woorden wisselt met mij.

130. Deze spreuk vindt opheldering door de saga van Grettir, waarin een heks een stuk hout met runen beritst en met haar bloed toverkrachtig maakt (vgl. str. 118); als Grettir dit hout wil hakken, schampt de bijl af, zodat hij zich het been wondt; daaruit ontstaat een zwerend gezwel, dat de dood veroorzaakt. — 133. Vgl. nr. 13, 1 str. 11. — 135. Het zingen tegen de schildrand is de reeds door Tacitus vermelde barditus. — 136 duidt op de nekromantie; het door runen verwerven van kennis die de doden bezitten. Het moet een gehangene zijn, omdat hangen een Odinsoffer was, zie str. 114.

137.

Dat ken ik ten dertiende,
als ik dopen zal
met water een kleinen knaap,
hij zal niet sneven
als in strijd hij komt,
hij zinkt niet terneer door een zwaard.

138.

Dat ken ik ten veertiende,
als het volk der mensen
ik tel en der goden getal,
van Azen en Alven
ik alles dan weet:
zo iets weet een wijze alleen!

139.

Dat ken ik ten vijftiende,
wat voor Dellings deur
de dwerg Thiodrœrir zong:
den Azen macht,
den Alfen geluk
en wijsheid aan Walvader!

140.

Dat weet ik ten zestiende,
als van een zoete maagd
ik winnen wil liefde en lust:
ik buig de wil
van de blanke vrouw
en wend haar geheel naar mijn wens.

141.

Dat weet ik ten zeventiende,
dat mij zelden verlaat
een levenslustige maagd . . .

142.

Dat weet ik ten achttiende,
wat ik voor ieder verberg,
voor een moeder en ook voor een maagd:
het is altijd het best,
als maar één het weet;
zo luidt het eind van mijn lied —
behalve die ene
die in haar arm mij sluit
of van wie ik de broeder ben!

— — — — — — — — — —

143.

Nu zijn Hávamál gezegd
in de hal van Hár,
tot heil den mensen,
tot onheil den reuzen!
Heil, die ze zong!
heil, die ze kent!
tot nut voor wie ze vernam!
tot heil voor wie ze hoorde!

137. Het dopen was ook reeds een heidens ritueel bij de Germaanse volken. — 138 duidt op het verwerven van de kennis der mythen. — 139. Thiodrœrir is misschien een personificatie van de mededrank Odrœrir (zie str. 87); deze geeft heil aan de verschillende kosmische wezens; Walvader is Odin. — 143. Een plechtige afsluiting van deze cyclus, die een parallel vormt met de inleidingsstrofe 124. De verdubbeling der 2de en 4de regel tegelijk met de gelijkvormige zinsbouw zijn het kenmerk van rituële poëzie. De inhoud herinnert aan de plechtstatige aanhef van de strofen in het IIde gedeelte, waarin Loddfáfnir wijsheid verkondigt.

3. LIED VAN WAFTHRUDNIR

DIT gedicht is een voorbeeld van een wedstrijd in mythologisch weten, zoals ook het lied van den dwerg Alwis (nr. 5). Het spel van vragen en antwoorden is geplaatst in een omlijsting, waarin Odin met Frigg zijn plan bespreekt en deze hem afraadt, zich met den wijzen reus te meten. Hij heet immers Wafthrudnir, omdat hij sterk is in het weven, dwz. het opgeven van moeilijk te ontwarren raadsels. Op kunstige wijze heeft nu de dichter de vragen zelf gerangschikt; zij zijn in drie groepen verdeeld, die elk door eén eigen refrein gekenschetst worden. De reus stelt slechts 4 vragen, die alle de naam van mythische voorwerpen betreffen en onderling zonder samenhang zijn. Daardoor heeft de reus den hem onbekenden gast beproefd en hem waardig bevonden, met hem een weddenschap in wijsheid aan te gaan, waarbij het leven inzet is. Nu begint Odin met een reeks van 12 vragen, waarin het refrein weder het systeem der telling bevat, dat wij reeds in het vorige gedicht aantroffen (nr. 2, str. 125—142). De inhoud toont reeds de meerderheid van Odin boven den reus: zij vragen naar gebeurtenissen die in het verleden hebben plaatsgehad, waarbij eindelijk de mythe van de schepping zelf ter sprake komt. Hier bevindt zich de reus in zijn element: de kosmos is immers uit den oerreus ontstaan en de reuzen waren de eerste levende wezens. Dan gaat Odin over op zaken die de godenwereld betreffen; als de reus ook van de Einheri's weet te vertellen, prijst Odin hem om zijn kennis en vraagt hoe hij deze vergaard heeft. Daarop antwoordt de reus trots, dat hij in alle werelden geweest is en daardoor de geheimen van de gehele kosmos kent. Met meesterlijke vinding heeft de dichter hier de wending in het verhaal aangebracht. Odin begint met een nieuwe reeks vragen, die nu met fijne ironie worden ingeleid door een refrein, waarin de god op zijn eigen bereisdheid wijst. Tevens gaan de vragen nu op de toekomst over en wel op de ondergang van de wereld; allereerst op de vernieuwing, die na deze ondergang zal komen, dan op het lot dat Odin zelf treffen zal, eindelijk op het geheim dat Odin alleen bekend kan zijn. Daarmede moet de reus zich

overwonnen verklaren. Terwijl dergelijke vraaggedichten gewoonlijk slechts het gesprek laten lopen van een vrager tot een antwoordgever, heeft deze dichter daarin afwisseling gebracht door beiden te laten vragen, maar bovenal heeft hij de kunst verstaan er een dramatische bouw aan te geven, er spanning in te brengen en de vragen zó te groeperen, dat zij tegelijk dienen om de handeling tot een ontknoping te voeren en de dramatis personae te karakteriseren.

* * *

1. *Odin:*

Geef mij nu raad, Frigg,
te reizen begeer ik
naar Wafthrudnirs woning!
mij komt het verlangen
met den kundigen reus
om mij in wijsheid te meten.

2. *Frigg:*

Hier moest maar liever
Heervader blijven
in der goden gaarde,
want ik acht van de reuzen
geen enkle te zijn
zo wijs als Wafthrudnir is.

3. *Odin:*

Veel heb ik gereisd,
veel heb ik gezien,
veel van goden ervaren:
maar nu wil ik weten
hoe Wafthrudnirs
woning wel wezen mag.

4. *Frigg:*

Heil uw heengaan!
heil uw terugkeer!
heil u op heel uw tocht!
moog', Godenvader!
uw geest niet falen
in redetwist met den reus.

5.

Toen is Odin gegaan,
den alwijzen reus
in woordenwijsheid beproeven;
hij kwam bij de hal,
waar huisde de reus,
en deed snel open de deur.

6. *Odin:*

Heil u, Wafthrudnir!
in uw hal gekomen,
breng ik uzelf een bezoek:
dit wil ik weten,
of gij wijs wel zijt,
op alles antwoorden kunt!

7. *Wafthrudnir:*

Wat zijt gij voor man,
die mij in mijn zaal
met woorden beproeven wil?
Gij komt uit mijn huis
niet heelhuids terug,
tenzij gij de wijste zijt!

2. Heervader is naam voor Odin als krijgsgod. — 4. Frigg is kennelijk bevreesd voor de uitslag: de reuzen bezitten bijzondere wijsheid en zij zijn bovendien den goden vijandig gezind.

8. *Odin:*

Gagnraad heet ik,
mijn gang voerde mij
dorstig tot voor uw deur;
ik vraag nu, o reus
— veel heb ik gereisd —
een gul en gastvrij onthaal.

9. *Wafthrudnir:*

Wat blijft gij, Gagnraad!
op de grond daar staan?
een zetel neem in mijn zaal!
wij merken dan wel,
wie 't meeste weet,
de gast of de grijze reus.

10. *Odin:*

Als een arme te gast
bij een rijke gaat,
hij zegge iets goeds of hij zwijg';
veel beuzelpraat
brengt schade slechts
voor wie bij een vreemde verwijlt.

11. *Wafthrudnir:*

Zeg mij nu, Gagnraad!
als gij van de vloer
u meten wilt met mij:
hoe heet de hengst
die de heldere dag
's morgens den mensen brengt?

12. *Odin:*

Skinfaxi heet
die de stralende dag
's morgens den mensen brengt;
geen beter ros
bij de Reidgoten:
zijn manen glanzen als goud.

13. *Wafthrudnir:*

Zeg mij nu, Gagnraad!
als gij van de vloer
u meten wilt met mij:
hoe heet het ros
dat den radenden goden
uit 't Oosten opvoert de nacht?

14. *Odin:*

Hrimfaxi heet
die den heiligen goden
uit 't Oosten opvoert de nacht:
des morgens druipen
druppels van zijn bit:
vandaar komt de dauw in de dalen.

15. *Wafthrudnir:*

Zeg mij nu, Gagnraad!
als gij van de vloer
u meten wilt met mij:
hoe heet de stroom
die scheidt het land
van reuzen en radende goden?

16. *Odin:*

Ifing heet de stroom
die scheidt het land
van reuzen en radende goden:
open zal hij bruisen
in eeuwigheid;
nooit wordt het water tot ijs.

8. Gagnraad betekent: die voordeel brengt, schuilnaam voor Odin, die dus vermomd naar den reus gegaan is. — 9. Odin staat nog steeds op de vloer van het vertrek, afwachtend hoe de reus hem ontvangen zal. — 11. Blijkbaar wil Odin blijven staan; zittend een dergelijk gesprek te houden was waarschijnlijk ook niet gebruikelijk, vgl. nr. 10 str. 10. — 12. Skinfaxi betekent: met de glinsterende manen; de Reidgoten, een erenaam voor de Goten, staan hier voor mensen in het algemeen. — 14. Hrimfaxi: met berijpte manen; voor dauw van paardenmanen vgl. ook nr. 19, str. 28; een andere verklaring van dauw in nr. 1, str. 12. — 16. Ifing betekent misschien: de heftig bruisende.

17. *Wafthrudnir:*

Zeg mij nu, Gagnraad!
als gij van de vloer
u meten wilt met mij:
hoe heet de vlakte
waar vechten zullen
Surt en de sterke goden?

18. *Odin:*

Wigrid heet de vlakte
waar vechten zullen
Surt en de sterke goden;
honderd mijlen
meet hij naar elke kant;
dat veld is tot strijd bestemd.

19. *Wafthrudnir:*

Wijs zijt gij, gast!
nu ga naar de bank;
daar zullen wij samen spreken!
wij zetten in de hal
ons hoofd op het spel,
wie wel het meeste weet.

20. *Odin:*

Zeg dat het eerste,
als gij inzicht hebt
en gij, Wafthrudnir, het weet:
vanwaar kwamen eens
aarde en hemel?
raad mij dat, wijze reus!

21. *Wafthrudnir:*

Uit Ymirs vlees
werd de aarde geschapen,
bergen uit zijn gebeent,
uit zijn harde schedel
het hemelgewelf,
de brede zee uit zijn bloed.

22. *Odin:*

Zeg dat ten anderen,
als gij inzicht hebt
en gij, Wafthrudnir, het weet:
vanwaar kwam de maan
die de mensen beschijnt
en kwam de koestrende zon?

23. *Wafthrudnir:*

Mundilferi heet
de vader der maan
en eveneens van de zon;
aan 't hemelgewelf
wentlen zij rond
om den mensen te meten de tijd.

24. *Odin:*

Zeg dat ten derde,
als uw inzicht deugt
en gij, Wafthrudnir, het weet:
vanwaar kwamen dag
en duistere nacht
in wiss'lende wenteling?

25. *Wafthrudnir:*

Delling heet
de vader van Dag
en Nacht was de zoon van Nör;
de maangestalten
schiepen de goden
om den mensen te meten de tijd.

26. *Odin:*

Zeg dat ten vierde,
als gij vroed wilt zijn

17. Surt is de vuurdemon; voor zijn rol bij de wereldondergang, vgl. nr. 1 str. 46. — 18. Anders heet dit veld in nr. 21, 1 (str. 11 op blz. 196). — 19. De reus heeft gemerkt, dat Gagnraad een waardige tegenstander is en gaat daarom nu een weddenschap met hem aan; daarbij zal het nu Odin zijn, die de vragen stelt. — 21. Ymir is de oerreus, vgl. nr. 1 str. 3 en nr. 4 str. 34—35. — 23. Voor deze functie der hemellichamen, zie nr. 1 str. 5—6.

en gij, Wafthrudnir, het weet:
vanwaar kwamen winter
en warme zomer
het eerst bij de wijze Azen?

27. *Wafthrudnir:*
Windswal heet
Winters vader
en de Zomer is Swasuds zoon;
Windswal was weer
uit Wasud geboren:
ruw is dit reuzengeslacht.

28. *Odin:*
Zeg dat ten vijfde,
als gij vroed wilt zijn
en gij, Wafthrudnir, het weet:
wie de eerste der Azen
of van Ymirs verwanten
in de oudste oertijd was?

29. *Wafthrudnir:*
Eindeloos lang
vóór der aarde ontstaan
werd Bergelmir geboren,
hem teelde weer
Thrudgelmir,
hij stamt van Aurgelmir af.

30. *Odin:*
Zeg dat ten zesde,
als gij vroed wilt zijn,
en gij, Wafthrudnir, het weet:
vanwaar Aurgelmir
onder de reuzen
eens zijn oorsprong had?

31. *Wafthrudnir:*
Uit de Stormgolven
spatten druppels van gif,
dat wies tot het werd een reus;
vandaar komen alle
onze geslachten,
dat gaf ons een grimmige aard.

32. *Odin:*
Zeg dat ten zevende,
als gij vroed wilt zijn
en gij, Wafthrudnir, het weet:
hoe won wel een kind
die geweldige reus
zonder bezit van een vrouw?

33. *Wafthrudnir:*
Meisje en knaap
den killen reus
groeiden onder de arm,
maar de voet verwekte
met de andere voet
een zeskoppigen zoon.

34. *Odin:*
Zeg dat ten achtste,
als gij inzicht hebt
en gij, Wafthrudnir, het weet:
wat weet gij het oudst
en herinnert u het eerst?
niet klein is uw kennis, reus!

27. Windswal betekent: koud door wind; Swasud: de minzame; Wasud: de onaangename. Regel 4—6 ontbreken in het handschrift en zijn door coniectuur aangevuld. — 29. De oudste reuzen hebben namen die op -gelmir eindigen, een woord met ons „galm" verwant; het eerste lid der namen bepaalt de reuzen nader; Ber- betekent waarschijnlijk „beer"; thrud is „kracht" en aur is „vocht of vochtige aarde". — 31. Aurgelmir schijnt dus dezelfde als de oerreus Ymir te zijn; de Stormgolven (Eliwagar) zijn de oerwateren, waarin bij het dooien van het ijs het eerste leven ontstaan is; vgl. nr. 9 str. 5. — 33. Logische consequentie van de voorstelling, dat de schepping uit één oerreus geschied is, vormt die van het dubbele geslacht van den oerreus.

35. *Wafthrudnir:*
Eindeloos lang
vóór der aarde ontstaan
werd Bergelmir geboren,
het vroegste weet ik,
dat de vroede reus
in een boomtronk geborgen werd.

36. *Odin:*
Zeg dat ten negende,
wil men noemen u vroed,
als gij, Wafthrudnir, het weet:
vanwaar komt de wind
die waait over zee,
maar zelf kan niemand hem zien.

37. *Wafthrudnir:*
Hræswelg heet
aan het hemeleind
een Jotun in arendgestalt;
men zegt dat de wind
van zijn vlerken waait
over de aarde heen.

38. *Odin:*
Zeg mij ten tiende,
als van de toekomst ook
gij alles, Wafthrudnir, weet:
vanwaar kwam Njord,
schoon een Wanengod,
toch onder het Azengeslacht?

39. *Wafthrudnir:*
In Wanenheim schiepen
hem wijze goden,
als gijzelaar gaf men hem weg;
bij het wereldeind
zal hij weder komen
in der wijze Wanen huis.

40. *Odin:*
Zeg mij ten elfde,
waar iedere dag
helden houwen en slaan:
zij vellen het volk,
rijden weg van het veld
en zitten verzoend weer bijeen.

41. *Wafthrudnir:*
Alle Einheri's
iederen dag
strijden op Odins erf;
zij vellen het volk,
rijden weg van het veld
en zitten verzoend weer bijeen.

42. *Odin:*
Zeg mij ten twaalfde,
hoe van de toekomst toch
gij alles, Wafthrudnir, weet?
van de runenwijsheid
der reuzen en goden
weet gij de waarheid wel,
aan kennis rijke reus.

43. *Wafthrudnir:*
Van de runenwijsheid
der reuzen en goden
weet ik de waarheid wel,
wijl in elke wereld ik was:
ik zag negen werelden

35. Boomtronk is hier de vertaling van een woord, dat men ook als „wieg" of „ark" heeft vertaald. Sommigen menen, dat deze strofe een toespeling bevat op een zondvloedmythe; maar dat is uit de tekst zelf niet te lezen. — 37. Hræswelg betekent: lijkenverslinder; de voorstelling, dat een reuzenvogel door het slaan met zijn vlerken de wind doet ontstaan, wordt bij vele volken gevonden. — 38. Njord was een god van het Wanengeslacht, evenals Freyr en Freyja. — 39. Dit slaat op de mythe van Azen en Wanen, vgl. nr. 1 str. 17. — 41. Voor de Einheri's zie nr. 1 str. 36 en nr. 4 str. 23. — 42. De verdubbeling van de laatste regel wijst op een afsluiting van dit gedeelte van het gedicht. — 43. Er zijn negen werelden in de kosmos, vgl. nr. 1 str. 2; ook hier vinden wij de verdubbeling van een versregel.

tot Niflhel toe;
daar hebben de doden hun huis.

44. *Odin:*
Veel heb ik gereisd,
veel heb ik gezien,
veel van goden ervaren:
wat leeft er aan mensen,
als de machtige winter
op aarde ten einde komt?

45. *Wafthrudnir:*
Lif en Lifthrasir,
zij liggen verborgen
in Hoddmimirs hout;
zij hebben tot maal
de morgendauw:
daar voedt het volk zich mee.

46. *Odin:*
Veel heb ik gereisd,
veel heb ik gezien,
veel van goden ervaren:
vanwaar komt de zon
aan 't gewelf der lucht,
als Fenrir die heeft gedood?

47. *Wafthrudnir:*
Eén dochter zal
Alfrodul baren,
vóór haar Fenrir doodt;
dan zal rijden,
als de radenden sterven,
die maagd de wegen der moeder.

48. *Odin:*
Veel heb ik gereisd,
veel heb ik gezien,
veel van goden ervaren:
wie zullen het erf
der Azen bezitten,
als de gloed van Surt vergaat?

49. *Wafthrudnir:*
Widar en Wali
bewonen dat erf,
als de gloed van Surt vergaat;
Modi en Magni
zullen Mjollnir hebben
na de dood van den Dondergod.

50. *Odin:*
Veel heb ik gereisd,
veel heb ik gezien,
veel van goden ervaren,
wat wordt aan Odin
voor einde beschoren,
als de godenwereld vergaat?

51. *Wafthrudnir:*
De wolf verslindt
Walvader dan,
maar Widar neemt daarvoor wraak;
hij zal hem scheuren
de schriklijke muil
en dus het monster verdelgen.

52. *Odin:*
Veel heb ik gereisd,
veel heb ik gezien,

44. Odin verklaart zich niet minder bereisd dan de voorbarig pralende reus; hij gaat nu over tot vragen, die de toekomst betreffen. — 45. De namen betekenen: Leven en Leven begerend; Hoddmimir is misschien dezelfde als de reus Mimir, die nr. 1 str. 22 genoemd is. — 46. Voor deze mythe vgl. nr. 1 str. 33. — 47. Alfrodul betekent „elvenstraal", zie voor mythische namen van de zon nr. 5 str. 16 en nr. 12 str. 4. — 49. Andere goden worden echter genoemd in nr. 1 str. 55; Widar en Wali zijn zonen van Odin, Modi en Magni van Thor (deze beiden zijn jongere personificaties; zij betekenen: de Moedige en de Machtige); Mjollnir is de donderhamer, waarover nr. 10 handelt. — 51. Vgl. nr. 1 str. 46—47 en nr. 4 str. 17.

veel van goden ervaren,
wat sprak Odin,
eer Baldr verbrandde,
zelf zijn zoon in het oor?

53. *Wafthrudnir:*
Geen sterveling gist,
wat gij voor geheim
uw zoon in het oor hebt gezegd;
met vegen mond
heb ik menig woord
van oorsprong en einde verteld!
Ik mat met Odin
al mijn weten:
de wijste waart echter Gij!

52. Deze vraag is ook het eind van een reeks raadselvragen, die in een saga gewisseld worden tusschen koning Heidrek en den als Gestumblindi vermomden Odin; met het door Odin gesproken woord is waarschijnlijk een spreuk gemeend, die den dode ingefluisterd werd. Dit was trouwens vroeger algemeen gebruik: den dode werd aangezegd, dat hij niet meer naar de aarde terugkeren mocht.

4. HET LIED VAN GRIMNIR

BEDOELING en samenhang van dit gedicht zijn moeilijk te begrijpen; dit komt eensdeels omdat de handeling zelf slechts sporadisch te voorschijn treedt, anderdeels omdat het lied een vergaarbak geworden is voor strofen met mythische wetenswaardigheden, die in geen onderling verband staan. Zo zijn er drie delen te onderscheiden: 1. de prozaische omlijsting, 2. het verhaal van Odins avontuur, 3. de strofen met mythologische inhoud.

De inleiding is opgebouwd uit verschillende motieven; wij vinden allereerst de nog in de huidige Noorse volksoverlevering bekende sage van de twee broers die bij een troll opgevoed worden; vervolgens de sage van den tovenaar die in gevangenschap geraakt, maar door den zoon bevrijd wordt, en eindelijk de mythe van de twist tussen Odin en Frigg, die ook bij de Langobarden bekend was. Dit wijst reeds op een willekeurige samenstelling van het verhaal en men mag daarom aannemen, dat de inleiding niet van oudsher bij het gedicht zelf behoort.

De mythologische strofen zijn ook zeer ongelijksoortig. Allereerst is er een groep die handelt over de godenwoningen en waarin een nummering der strofen de onderlinge samenhang aanduidt. De methode der telling hebben wij ook in nr. 2 en 3 ontmoet; zij is kenmerkend voor gedichten met dergelijke inhoud. Verder is er een aantal strofen die zeer ongelijk van bouw zijn en over allerlei verschillende dingen handelen: over de wereldboom, de inrichting van Walhalla, de wereldondergang e.a. Eindelijk is er een reeks van strofen, waarin namen worden opgesomd en die in de vertaling grotendeels zijn weggelaten, daar zij de samenhang geheel verstoren. De omstandigheid dat dit gedicht in de loop der tijden allerlei strofen heeft opgenomen, waarin van mythische dingen sprake is, maakt het moeilijk de oorspronkelijke vorm daarvan terug te vinden. De formele tegenstelling tussen de strofen die de godenwoningen noemen en de overige maakt het dan ook waarschijnlijk, dat zij tot twee verschillende gedichten behoren.

Dat brengt ons tot de vraag, hoe de inhoud van het omlijstingsverhaal te beoordelen is. Men kan het zich zó voorstellen. Bij de fabel van Geirröd horen naar alle waarschijnlijkheid de strofen, waarin de godenwoningen opgesomd worden; de inhoud laat zich vergelijken met nr. 3 en nog eerder met een saga, waarin koning Heidrek door Odin, die zich als Gestumblindi (= de blinde gast) vermomd heeft, hem met raadsels op de proef stelt. Ook hier is het eind, dat de koning gedood wordt. Een wedstrijd in wijsheid of kennis werd dus gaarne in deze vorm gebracht, dat degeen die zich met Odin waagde te meten daardoor de dood vond, zoals wij dat ook in nr. 3 gevonden hebben.

De tweede strofenrij met mythologische inhoud moet dan om een andere kern gegroepeerd zijn. Deze is waarschijnlijk in str. 36 en 37 te vinden, waarvan de samenhang met de Geirröd-fabel althans duister is. Zij vertellen van een aanvatten der vuren, een opheffen van ketels en een brengen van de inhoud op het feestmaal van Ægir. Die inhoud zal dus een drank zijn geweest: de mede. Gelijk in nr. 9, het lied van Hymir, een ketel moet worden gehaald, opdat den goden bij Ægir een maal zal kunnen bereid worden, schijnt dat ook hier het geval te zijn geweest; maar terwijl dáár de ketel door de kracht van Thor wordt gewonnen, geschiedt het hier door de wijsheid van Odin.

* * *

Koning Hraudung had twee zoons; de een heette Agnar, de ander Geirröd. Agnar was tien jaar oud en Geirröd acht. Eens roeiden zij beiden in een boot om met hun hengelsnoer kleine vissen te vangen. De wind dreef hen zeewaarts. In het donker van de nacht strandden zij aan een kust en gingen aan land; daar vonden zij een keuterboertje. Zij bleven de winter bij hem. De vrouw verzorgde Agnar en de man voedde Geirröd op en gaf hem allerlei raad.

In de lente gaf de man hun een boot. Toen zij de knapen naar het strand geleidden, sprak de man onder vier ogen met Geirröd. Zij kregen gunstige vaarwind en kwamen aan de aanlegplaats van hun vader. Geirröd stond vooraan in de boot; hij sprong aan land, stootte het schip weer terug en zeide: „Ga, waar de trollen je mogen halen!" Het schip dreef daarop weg. Geirröd ging naar de hoeve en werd daar goed ontvangen. Zijn vader was toen gestorven. Geirröd werd tot koning uitgeroepen; hij werd een beroemd man.

Odin en Frigg zaten voor Hlidskjalf en zagen over de ganse wereld uit. Toen zeide Odin: „Ziet gij Agnar, uw pleegkind, hoe hij kinderen verwekt bij een reuzin in een rotshol? Maar mijn pleegkind Geirröd is koning en regeert nu in zijn land." Waarop Frigg zeide: „Hij is gierig met spijzen en laat zijn gasten hongeren, als hij vindt dat er te veel ko-

men." Odin zeide dat dit een grote leugen was. En hierover gingen zij toen een weddenschap aan.

Frigg zond haar dienares naar Geirröd. Zij zeide den koning zich er voor te hoeden, dat niet een tovenaar, die in het land gekomen was, hem zou beheksen; hieraan kon hij hem herkennen, dat geen hond hoe wild ook hem zou durven aanvallen. Het was nu inderdaad de grootste laster, dat Geirröd niet gastvrij zou zijn. Toch liet de koning den man wien de honden niet aandurfden, vastgrijpen. Deze was in een blauwe mantel gehuld en noemde zich Grímnir; meer vertelde hij niet van zich, toen hij ernaar gevraagd werd. De koning liet hem pijnigen om hem tot bekentenis te brengen en liet hem tussen twee vuren plaatsen; daar zat hij acht dagen.

Koning Geirröd had toen een zoon van tien jaar, die naar zijn broeder Agnar heette. Deze ging naar Grímnir toe en gaf hem een volle hoorn te drinken en zeide dat de koning er verkeerd aan deed, dat hij dien man onschuldig pijnigde. Grímnir nam een dronk. Toen was het vuur zo ver gekomen, dat zijn mantel begon te branden. Hij zeide:

1.

Heet zijt gij, vuur!
en veel te fel:
wees mij verre, o vlam!
hoe ik haar schort,
mij schroeit de pels,
reeds vreet aan mijn mantel het vuur.

2.

Acht dagen reeds
verduurde ik de vlam;
niemand schafte mij spijs
behalve Agnar
die heersen zal,
Geirröds zoon, over de Goten!

3.

Heil u, Agnar,
u heilwens biedt
der mensen machtige god:
geen andre teug
zal ooit aan u
zó goed vergolden zijn!

4.

Het land is heilig,
dat ik liggen zie
Azen en Alfen nabij . . .
en in Thrudheim
heeft Thor zijn woonst,
totdat de goden vergaan.

5.

Ydalir heet,
waar Ullr bezit
een heerlijk bereide hal.
Alfheim aan Freyr

2. Odin voorspelt hier reeds, hoe het einde zal zijn. — 4. Deze strofe schijnt in de overlevering de oude vorm te hebben verloren: wij missen hier de telling die van str. 6 af regelmatig gebruikt wordt. Thrudheim betekent: krachtwereld. — 5. In deze strofe ontbreekt de telling eveneens en worden twee godenwoningen genoemd; Ydalir betekent: taxusdalen; deze boom was den god Ullr gewijd. Bij het doorbreken van de eerste tand werd een geschenk gegeven; uit deze regel blijkt, dat Freyr ook in de cultus als klein kind bekend moet zijn geweest.

eertijds schonken
de goden tot tandengeld.

6.

Als derde een hoeve
waar heerlijke goden
met zilver dekten de zaal;
Walaskjalf heet zij,
in der wereld begin
bouwden de Azen haar op.

7.

Sökkvabekk de vierde;
er stroomt daar koel
en bruisend de barnende zee;
Odin en Saga
daar elke dag
klinken met gouden bokaal.

8.

Gladsheim is de vijfde,
waar goudgetooid
het wijde Walhal ligt;
daarheen kiest Odin
elke dag weer
die vielen in het gevecht.

9.

Eén blik is genoeg
voor wie nader komt,
zodra hij de zalen ziet:
de sparren zijn lansen,
schilden het dak,
kolders bekleden de bank.

10.

Eén blik is genoeg
voor wie nader komt,
zodra hij de zalen ziet:
er hangt een wolf
voor de westerdeur,
een arend genageld daarnaast.

11.

Thrymheim heet de zesde,
waar Thjazi woont,
rijk en machtig een reus;
en Skadi bewoont,
de Wanenbruid,
nu zelf haars vaders zaal.

12.

Breidablik is de zevende,
waar Baldr heeft
een heerlijk bereide hal;
geen enkel leed
in dat land gedijt;
er is daar schande noch smaad.

13.

Himinbjorg is de achtste,
waar Heimdall de god
zijn heiligdommen beheerst;
de wachter der goden
in zijn woning drinkt
blijde de blanke mede.

14.

Folkwang is de negende,
waar Freyja beschikt

6. De god, die hier woont, wordt niet genoemd — 7. Saga is een godin, van wie wij verder niets weten; de naam wordt verklaard als zieneres. Ook de naam van deze zaal komt alleen hier voor. — 9. Gladsheim betekent: blijde wereld; Odin kiest de helden uit, die in de slag sneuvelen, om Einheri's te worden, zie nr. 3 str. 40—41. — 9—10 onderbreken duidelijk de samenhang wegens het niet doorvoeren van de telling. — 11. Thrymheim betekent: dreunend heem; Thjazi is een reus, die door de goden gedood werd; als boete voor die daad huwde zijn dochter Skadi met Njord, vgl. nr. 14, bijl. str. 2. — 12. De naam beduidt: wijdglanzend; Baldr is de goede god, in wiens land geen onrecht geschiedt. — 13. Himinbjorg is Hemelburcht; voor Heimdall zie nr. 1 str. 20 en 39. — 14. Folkwang betekent: vlakte van het krijgsvolk; het is opmerkelijk, dat Freyja ook met de gevallenen in de krijg in verband zou staan.

de zetels in de zaal;
de helft der krijgers
kiest zij elke dag;
Odin de andere helft.

15.

Glitnir is de tiende,
van goud haar zuilen,
met zilvren dak gedekt;
daar huist Forseti
de hele dag,
die alle zaken verzoent.

16.

Noatun is de elfde,
waar Njord bezit
een heerlijk bereide hal;
de heer der mannen
beheerst zonder feil
de hooggetimmerde tempels.

17.

Struiken groeien
en het hoge gras
wijd over Widars land
en de dappre zoon
uit het zadel spreekt,
dat zijn vader hij wreken wil.

18.

Andhrimnir laat
in Eldhrimnir
Sæhrimnir zieden,
het heerlijkste vlees;
niet velen weten,
wat de Einheri's eten.

19.

Van Geri en Freki
begerig naar strijd
lest Legervader de dorst,
maar met wijn alleen
de wapensterke
Odin zich altijd laaft.

20.

Hugin en Munin
vliegen heel de dag
de wijde wereld door;
ik vrees dat Hugin
niet huiswaarts keert,
voor Munin vrees ik nog meer.

21.

Thund ruist,
van Thjodwitnir
zwemt de vis in de vloed;
te moeilijk dunkt
door de machtige stroom
Walglaumnir te waden.

22.

Walgrind heet
op de weide de heg,
heilig voor de heilige poort;
oud is die heining;
slechts een enkele weet,
hoe het slot er gesloten wordt.

15. Glitnir beduidt: de glanzende; Forseti is een jonge, wellicht van de Friezen ontleende god, die met de rechtspraak in verband staat. — 16. Noatun betekent: schepentuin; Njord werd vaak aan de kust vereerd en wel voor geluk op zee. — 17. De telling houdt hier op; Widar is de wreker van Odin, vgl. nr. 1 str. 47 en nr. 3 str. 51. — 18. Een beeld van het leven in Walhalla; het woord hrimnir in deze namen betekent „beroet"; de namen zijn jongere bedenksels. — 19. Geri en Freki zijn de wolven van den Legervader Odin; deze dronk natuurlijk oorspronkelijk ook slechts de inheemse mede! — 20. Dit zijn Odins raven; de namen betekenen: de verstandige en de gedenkende; de reden van de vrees voor hen is onbekend. — 21. Een duistere strofe, die van een mythische rivier Thund: de ruisende, handelt; Thjodwitnirs vis wordt wel als de wereldslang opgevat. — 22. Walgrind is de poort van Walhalla.

23.

Vijfhonderd
en veertig deuren
weet ik, dat Walhal heeft,
achthonderd Einheri's
gaan door iedere deur
om de strijd met de wolf te bestaan.

24.

Heidrun heet de geit
op Heervaders hal,
zij bijt aan Lærads loof;
zij vult de bekers
met blanke mede:
nooit is er aan bier gebrek.

25.

Eikdoorn heet het hert
op Odins paleis,
het bijt aan Lærads loof;
uit zijn horens druipt
in Hvergelmir;
daar welt al 't water uit.

26.

Kormt en Ormt
en Kerlaugar twee,
Thor waadt er telkens door,
iedere dag
als hij oordeel spreekt
onder Yggdrasils es,
want de Azenbrug
ze brandt geheel:
de geweldige wateren zieden.

27.

Drie wortels dringen
drie kanten uit
onder Yggdrasils es:
aan de een huist Hel,
aan de ander het reuzengeslacht,
aan de derde der mensen drom.

28.

Een eekhoorn rent,
die Ratatosk heet,
over Yggdrasils es;
van boven af
brengt hij des arends woord
beneden naar Nidhogg toe.

29.

Yggdrasils es
moet onheil lijden
meer dan de mensen weten:
de stam bijt een hert,
de bast is vermolmd,
maar beneden Nidhogg knaagt.

30.

Hrist en Mist
mij mede brengen,
Skeggiold en Skogul,
Hild en Thrud,
Hlokk en Herfjotur,
zij brengen den Einheri's bier.

23. Toespeling op de strijd der Einheri's bij de wereldondergang; vgl. nr. 3 str. 40—41. — 24. De naam van de geit wijst op de kosmische mede, vgl. nr. 1 str. 12; Lærad is wellicht een naam voor de wereldboom. — 25 is een jongere mythische variant van 24. — In de tekst volgen enige strofen met een opsomming van mythische rivieren. — 26. De namen dezer rivieren komen alleen hier voor; in de mythen wordt vaak verteld, dat Thor door een rivier moet waden, zie nr. 8. Op deze trofe volgt nog een andere met de namen der paarden, waarop de goden rijden. — 27. Voor de wereldboom vgl. nr. 1 str. 12. — 28. Ratatosk betekent: rattentand; Nidhogg is de draak die aan de wortels knaagt; de inhoud toont verband met een fabel bij Phaedrus. In de tekst volgen nog enige strofen, waarin het lijden van Yggdrasil beschreven wordt; zij zijn echter kennelijk jong. — 29. Doordat het hert de bast afknaagt, treedt er rotting op in het kernhout van de stam. — 30. Dit zijn namen van Walkuren.

31.

Arwakr en Alswinn
streven omhoog,
de tengren trekken de zon;
onder hun boeg
verborgen de goden,
de Azen, het koelende erts.

32.

Swalin heet,
staand voor de zon,
het schild van den stralenden god;
bergen en branding
verbranden tot as
als het schuttende schild zij verliest.

33.

Skoll heet de wolf
achter den stralenden god
op zijn weg naar 't Westen heen;
een andere Hati,
Hrodwitnis zoon,
loopt voor de laaiende zon.

34.

Uit Ymirs vlees
werd de aarde geschapen,
de brede zee uit zijn bloed,
bergen uit been,
bomen uit haar,
uit zijn schedel de sterke hemel

35.

en uit zijn brauwen
maakten blijde goden
Midgard voor 't mensengeslacht,
en uit zijn hersens
schiepen zij heel
het wentlende wolkenheir.

36.

Hij heeft Ulls gunst
en van alle goden,
die het eerst de vuren vat;
de wereld ligt open
voor de Azenzonen,
als zij heffen de ketels omhoog.

37.

In een zwaai ik ze hief
voor de zegegoden:
nu is de redding bereid:
allen Azen
draag ik het aan
op Ægirs bank,
op Ægirs feest.

38.

Odin heet ik nu,
Yggr weleer,
Heergod en Helmdrager,
Alvader, Walvader
Aanstormer, Medegod,
men noemde mij nooit
met de zelfde naam,
als ik in de slachtrijen reed.

39.

Dronken zijt gij, Geirröd,
gij dronkt nu te veel;

31. Namen der zonnepaarden, die beduiden: Vroegwakker en Zeersterk. — 32. Swalin betekent: Verkoeler. — 33. De zonnewolven zijn personificaties der bijzonnen; Skoll betekent: vals en Hati: de hatende; Hrodwitnir is de naam voor Fenrir; vgl. nr. 3 str. 46. — 34. Voor de scheppingsmythe zie nr. 1 str. 3 en nr. 3 str. 21. — 36. Deze strofe duidt op de inhoud van de Odinmythe in de hal van Geirröd; zie voor de betekenis de inleiding. — 37. Waarschijnlijk doelend op een verwerven van de ketel met de kosmische mede; Ægir is de zeegod, bij wien de goden ook in nr. 9 een feestmaal houden; vgl. nog nr. 11. In de tekst volgen een reeks strofen, waarin allerlei mythische dingen zonder onderlinge samenhang worden genoemd; zij zijn stellig later ingelast. Daarna volgen strofen met Odinsnamen, waarvan wij in str. 38 een samenvatting geven.

groot is uw verlies,
verlaat u de hulp
van alle Einheri's
en Odins gunst.

40.

Ik waarschuwde u veel,
weinig hebt gij verstaan;
nu wordt gij geveld door een vriend;
hier zie ik liggen
in 't lauwe bloed
het zwaard van mijn vroegeren vriend.

41.

Door zwaardpunt geveld
vindt Odin zijn buit;
uw leven weet ik verloren;
onheil is uw deel;
zie Odin hier staan;
kom mij nabij, als gij kunt!

Koning Geirröd zat met zijn zwaard over de knie; tot de helft was het uit de schede getrokken. Toen hij hoorde dat Odin gekomen was, stond hij op en wilde Odin van het vuur bevrijden. Het zwaard ontglipte zijn handen; en het viel met de greep omlaag. — De koning struikelde en viel voorover; het zwaard schoot dwars door hem heen en zo stierf hij. Daarop verdween Odin. Sedert was Agnar koning en hij regeerde lang.

5. HET LIED VAN DEN DWERG ALWIS

GEHEIME namen kent elke godsdienst; het zijn de namen van goden of heilige dingen, die door den profanen mens niet mogen worden uitgesproken. Zij horen thuis in de cultus, zijn daar zelfs soms als diepste geheim onuitspreekbaar. Daarom moeten zij door andere worden vervangen, waaraan het karakter van het numineuze niet verbonden is. De rijke schat aan omschrijvingen, die wij uit de kenningen der Oudnoorse poëzie leren kennen, gaat wellicht voor een deel terug op het sterke taboe, waardoor verschillende dingen getroffen waren. Dat elke wereld zijn eigen taal heeft, is een gevolgtrekking uit deze opvattingen: wat den reuzen heilig is, is den goden vloekwaardig. In de cultus waren dus, naar gelang van de machten tot wie men zich richtte, verschillende termen in gebruik; deze kunnen in poëtische vorm systematisch zijn samengebracht.

Een dichter is op de gedachte gekomen, om van verschillende termen de synoniemen in de onderscheiden mythische werelden samen te stellen en dit verder met een passend lijstverhaal te voorzien. Dat deze dichter echter ver van het werkelijke heidense geloof afstond, bewijst de speelse wijze waarop hij dit lied heeft samengesteld. Het is reeds een wonderlijke inval, om den god Thor een wijsheidskamp met een dwerg te laten houden; grotesk is de gedachte, dat zulk een dwerg zich den schoonzoon van den dondergod kon wanen. Maar ook de keuze der synoniemen die in de mythische werelden gebruikelijk zouden zijn, wijst op een welige verbeelding en tevens op een uiterst gebrekkige traditie. Oude termen, zoals de cultus die zo trouw bewaart, vinden wij in dit gedicht hoogst zelden, daarentegen veel min of meer dichterlijke omschrijvingen, die moeten dienen om elke ‚wereld' van een haar passende term te voorzien. Zo mogen wij aannemen, dat het Alwislied (het lied van den Zeer Wijze) omstreeks 1200 gemaakt is — maar geheel waardeloos voor het geloof van de heidense tijd is het toch niet, daar een dergelijk lied zeker nooit zou zijn ontstaan, als niet de herinnering aan oude taboe-woorden was blijven voortleven.

* * *

1. *Alwis:*

Brede banken
zal een bruid mij sieren,
heengaan met mij naar mijn huis!
Wellicht overhaast
wordt 't huwelijk geacht,
men moet zich rustig beraden.

2. *Thor:*

Wat is dat voor volk,
zo vaal om de neus?
Noden de doden u 's nachts?
Van een troll dunkt mij
uw gedaante te zijn;
zulk een bruid zijt gij waarlijk niet waard!

3. *Alwis:*

Alwis heet ik,
ik woon onder de grond,
mijn huis staat onder een steen;
nu geldt mijn bezoek
den Wagengod,
een verbond verbreke men niet!

4. *Thor:*

Ik zal het verbreken,
want over een bruid
vervoegt een vader alleen.
Afwezig was ik,
toen ze u werd beloofd,
en ik had alleen te beschikken.

5. *Alwis:*

Wat zijt gij voor man
die zich macht toekent
over de blanke bruid?
Wie zou er wel kennen
een zwerver als gij?
Gij stamt niet uit eerbaar geslacht!

6. *Thor:*

Wingthor heet ik
— zwierf wijd en zijd —
gesproten uit Sidgrani.
Tegen mijn wil
wint gij haar niet,
neemt gij haar nimmer tot vrouw!

7. *Alwis:*

Om snelle verzoening
verzoek ik u:
ik vraag uw dochter tot vrouw!
Bezitten wil ik
en ontberen niet
de bruid zo blank als sneeuw!

8. *Thor:*

Niet weigeren zal ik,
o wijze gast,
het huwlijk met haar aan u,
als gij antwoorden kunt,
van elke wereld
al wat ik te weten wens.

9.

Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de aarde heet,
het erf der mensen,
bij alle wezens der wereld?

1. Uit de samenhang blijkt, dat de dwerg Alwis het onderstaan heeft, zich met de dochter van Thor in de afwezigheid van dezen god te verloven. — 3. Dwergen wonen gewoonlijk onder of in stenen; omdat Thor in een met bokken bespannen wagen rijdt, heet hij: Wagengod. — 5. Thor wordt als zwerver gescholden, omdat hij besmeurd van de reis uit het Oosten komt, vgl. nr. 8. — 6. Wingthor betekent: heilige Thor; Sidgrani betekent: met de lange snorren; een bijnaam van Odin. — 8. Thor buigt voor de gedane belofte, maar tracht aldus nog het huwelijk te verhinderen; voor de werelden vgl. nr. 1 str. 2. — Na 8 ontbreekt kennelijk een antwoord van Alwis, waarin hij de voorwaarde van Thor aanvaardt.

10. *Alwis:*

Aarde bij de mensen,
bij de Azen land,
bij de Wanen wegenrijk,
altijdgroen bij de reuzen,
bij de alven vruchtbaar,
de hemelgoden heten haar steen.

11. *Thor:*

Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de hemel heet,
de hooggewelfde,
bij alle wezens der wereld?

12. *Alwis:*

Hemel bij de mensen,
sterrenhal bij de goden,
bij de Wanen wever van wind,
hoogheem bij de reuzen,
bij de alven het heerlijke dak,
bij de dwergen de druipende zaal.

13. *Thor:*

Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de maan wel heet,
die de mensen zien,
bij alle wezens der wereld.

14. *Alwis:*

Maan bij de mensen,
meter bij de goden,
wentelend wiel in de hel,
de snelle bij reuzen,
schijnsel bij dwergen,
bij alven teller des tijds.

15. *Thor:*

Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de zon wel heet,
die de mensen zien,
bij alle wezens der wereld.

16. *Alwis:*

Zon bij de mensen,
Zuidglans bij de goden,
bij de dwergen Dwalins val,
schroeier bij de reuzen,
bij de alven het schone wiel,
alschijn bij de Azenzonen.

17. *Thor:*

Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de wolken heten,
de buienverwekkers,
bij alle wezens der wereld.

18. *Alwis:*

Wolk bij de mensen,
waterbrenger bij de goden,
bij de Wanen drijver des winds,
vochtwekker bij de reuzen,
bij de alven weerbrenger,
in hel de hemelverhuller.

19. *Thor:*

Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de wind wel heet,
die waait het verst,
bij alle wezens der wereld.

14. Voor het verband van maan en tijdsindeling vgl. nr. 1 str. 6. — 16. De zon is de val van den dwerg Dwalin, omdat door haar glans de dwergen verstenen, vgl. str. 35.

20. *Alwis:*
Wind bij de mensen,
waaier bij de goden,
huiler bij het hemelvolk,
schreeuwer bij de reuzen,
de ruiser bij de alven,
in de hel de heftige stormer.

21. *Thor:*
Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de luwte heet
in de stille lucht
bij alle wezens der wereld.

22. *Alwis:*
Luwte bij de mensen,
luchtstiller bij de goden,
bij de Wanen einde des winds,
zwoelte bij de reuzen,
zomerstilte bij de Alven,
bij de dwergen slaap van de dag.

23. *Thor:*
Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de zee wel heet,
die bezeilen de mensen,
bij alle wezens der wereld.

24. *Alwis:*
Zee bij de mensen,
golf bij de goden,
bij de Wanen waterweg,
aalheim bij de reuzen,
bij de alven biermenger,
bij de dwergen het diepe meer.

25. *Thor:*
Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe het vuur wel heet,
dat vlamt voor de mensen,
bij alle wezens der wereld.

26. *Alwis:*
Vuur bij de mensen,
vlam bij de goden,
bij de Wanen warmtebron,
wolf bij de reuzen,
verwoester bij de dwergen,
de hete verslinder in hel.

27. *Thor:*
Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe het bos wel heet,
het breed gegroeide,
bij alle wezens der wereld.

28. *Alwis:*
Bos bij de mensen,
bij de goden manen des velds,
bij de Wanen struikgewas,
brandstof bij de reuzen,
bergtang bij de alven,
bij de dwergen het dichte loof.

29. *Thor:*
Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de nacht wel heet,
uit Nör gesproten,
bij alle wezens der wereld.

24. Biermenger, omdat de zeegod Ægir de goden vaak op een medefestijn noodt, vgl. nr. 9 en 11. — 28. Bergtang is een typische kenning: de zeetang, die op de bergen groeit. — 29. Nör is een woord, dat samenhangt met eng. narrow en ongeveer benauwend betekent; vgl. nr. 3 str. 25.

30. *Alwis:*

Nacht bij de mensen,
nevelzwart bij de goden,
bij de hemelingen de heler,
onlicht bij reuzen,
bij de alven slaapvreugde,
bij de dwergen fee van de droom.

31. *Thor:*

Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe het zaad wel heet,
dat de mensen zaaien,
bij alle wezens der wereld.

32. *Alwis:*

Gerst bij de mensen,
bij de goden koren,
bij de Wanen het groeiend gewas,
eten bij de reuzen,
bij de alven bierstof,
de halmenrijke in hel.

33. *Thor:*

Zeg mij dit, Alwis,
— van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet —
hoe de mede heet,
die de mensen drinken,
bij alle wezens der wereld.

34. *Alwis:*

Bier bij de mensen,
brouwsel bij de goden,
bij de Wanen weelderig vocht,
heulsap bij de reuzen,
in hel echter mede,
bij de dwergen drinkgelag.

35. *Thor:*

Nooit zag ik verborgen
in één enkle borst
van vroegere wijsheid zoveel!
met grote list
verlokt zijt gij nu:
de dag heeft u, dwerg, verrast,
nu schijnt de zon in de zaal!

6. HET LIED VAN RIG

HOE jong dit gedicht vol speels vernuft ook is, het is een merkwaardige verrijking van het toch al zo rijk geschakeerde beeld der Edda-poëzie. Een dichter (van het eind der 12de eeuw, mogen wij wel zeggen) kwam op de gedachte, de Schepping der Standen in een lied te behandelen: knecht, boer, edelman, zó bouwde zich voor hem de maatschappelijke hiërarchie op en aan de top de koning, wiens herkomst hij door een treffende etymologie weet te belichten. Het aantrekkelijke van dit gedicht bestaat in de uitstekende genrebeeldjes, waarin hij de drie standen beschrijft: de grove, ploeterende knechten; de struise, nijvere boeren, de edele en verfijnde jarlen. Door de gelijke opbouw van de drie episoden weet hij juist de indruk van het onderscheid te versterken, omdat in elk onderdeel van handel en wandel het verschil uitkomt. Dit gedicht verraadt reeds daardoor een latere tijd, maar niet minder een bijzonder dichterlijk talent. Want, daar de oude poëzie nooit er naar streefde een situatie te beschrijven, maar juist een handeling te acteren, is het te meer verwonderlijk, dat deze dichter met één slag zo goed in het nieuwe genre is geslaagd.

Waar hij de inkleding van zijn verhaal vandaan heeft, is duister. Het geheel als zijn bedenksel te verwerpen, lijkt onvoorzichtig: waar zou hij die naam Rig gevonden hebben? Men heeft het woord vergeleken met het Keltische rí, waarvan de genitief ríg luidt, en dat „koning" betekent; maar voor de inhoud biedt de Ierse overlevering geen voorbeeld. Veel meer behoeft hij trouwens niet geweten te hebben; het overige is geheel zijn eigen werk, typisch middeleeuws door de scholastieke indeling en de vernuftige etymologie, typisch Noors door het vermaak in lange namenrijen (die hier haast geparodieerd schijnen te worden) en ondanks dat alles toch ook een geslaagd gedicht van een persoonlijk kunstenaar.

* * *

Men vertelt in oude sagen, dat de god Heimdal eens op een zijner tochten langs een zeestrand kwam; hij trad een huis binnen en noemde zich Rig.

1.

Eens ging, zegt men,
langs groene wegen,
een kundige god
krachtig en oud,
kwam aangeschreden
de sterke Rig.

2.

Hij kwam bij een huis;
op de haak was de deur;
vlug ging hij binnen,
vond vuur op de vloer,
een echtpaar zat
oud bij de haard;
Ai en Edda,
verouderd hun dracht.

3.

Rig verstond hun
raad te geven;
hij trad naar voren
op 't midden van de vloer,
aan elk van zijn zijden
de echtelieden.

4.

Toen bracht Edda
een krachtig brood
zwaar en dik
van zemelen vol,
zette het maal
in hun midden,
zette op tafel
gezoden vlees.

5.

Rig verstond hun
raad te geven;
stond op van tafel,
ging toen slapen:
legde zich toen
tussen het echtpaar
aan elke zijde
de echtelieden.

6.

Daar bleef hij voorts
drie nachten aaneen;
ging daarna weer
verder zijns weegs;
en negen maanden
nu verliepen.

7.

Zij baarde een zoon,
bruin van huid;
zij doopten den knaap,
en Knecht was zijn naam.

8.

Hij begon snel
en sterk te groeien;
van zijn handen was
de huid gerimpeld,
de vingers dik
en vuil de nagels,
de knokkels vergroeid
en krom de rug,
't gezicht lelijk
en lang de hielen.

2. Ai en Edda betekenen: overgrootvader en overgrootmoeder. — 7. Met water begieten is de heidense doophandeling. De eerste en oudste stand is die der knechten.

9.

En weldra begon hij
zijn werk te doen,
bast te draaien,
lasten te binden,
rijshout droeg hij
de ganse dag.

10.

Toen kwam in de hut,
krom van benen,
met vuile zolen,
en zonbruine armen,
met platte neus,
die zich noemde Meid.

11.

Zij hurkte neer
in 't midden der hut;
en bij haar zat
de zoon des huizes:
zij praatten heimlijk
de hele dag,
de Knecht en de Meid
en kropen in bed.

12.

Zij kregen kinderen
en leefden gelukkig,
zij noemden de knapen
Koeier en Mankpoot,
Luilak en Smeerpoets,
Langbeen en Kromrug,
Vuilkop en Dikbuik,
voedden de varkens,
maakten de hekken,
mestten de akker,
hoedden de schapen
en staken turf.

13.

Zij noemden de dochters
Dikpens en Stalmeid,
Krompoot en Vuilneus,
Kletskous en Platvoet;
daarvandaan stamt
de stand der knechten.

14.

En verder ging Rig
rechtuit zijn weg,
kwam bij een hal,
op de haak was de deur;
vlug ging hij binnen,
vond vuur op de vloer,
een echtpaar zat
in nijvre arbeid.

15.

De man behieuw daar
hout voor een weefboom,
zijn baard was geknipt,
zijn buis sloot nauw,
zijn hoofdhaar kort,
een kist op de vloer.

16.

Daar zat de vrouw,
draaide het spinrokken,
weefde een kleed
en werkte behendig;
een kap op het hoofd,
om de hals een doek,
op de borst een keurs
gebonden met spangen.
Dit huis aan Afi
en Amma behoorde.

15. De opmerkingen over de haardracht van den man geven aanwijzingen betreffende de datering: het kortgeknipte hoofdhaar en de eveneens korte baard behoren tot de mode van het eind der 12de eeuw en het begin der 13de. — 16. Afi en Amma betekenen: grootvader en grootmoeder.

17.

Rig verstond hun
raad te geven,
stond op van tafel,
ging toen slapen:
legde zich toen
tussen het echtpaar,
aan elke zijde
de echtelieden.

18.

Daar bleef hij voorts
drie nachten aaneen,
ging daarna weer
verder zijns weegs
en negen maanden
nu verliepen.

19.

Zij baarde een zoon,
blank van huid;
zij doopten den knaap,
en Karl was zijn naam.

20.

Hij begon snel
en sterk te wassen,
een huis te timmeren,
ossen te temmen,
een ploeg te smeden
en sleden te maken,
schuren te bouwen,
te sturen de ploeg.

21.

Zij brachten naar huis
de sleutelgebiedster,
in een geitenpels
en gaven haar Karl;
Snaar heette zij:
de sluier droeg zij,
zij werden een echtpaar,
wisselden ringen,
breidden de dekens,
bebouwden het land.

22.

Zij kregen kinderen
en leefden gelukkig:
Knaap en Man,
Krijger en Smid,
Boer en Kortbaard,
Borst en Breed.

23.

Zij noemden de dochters
Deerne en Bruid,
Vrouw en Meisje,
Maagd en Huisvrouw,
daarvandaan stamt
de stand der vrijen.

24.

En verder ging Rig
rechtuit zijn weg;
kwam aan een zaal:
op het Zuiden de deur,
de deur op een kier,
de klink in de haak.

25.

Vlug ging hij binnen,
de vloer was bestrooid;
daar zat een echtpaar,
beschouwden elkander
Vader en Moeder,
de vingers bewegend.

17. Uit de parallelle bouw der drie bezoeken van Rig blijkt, dat hier een stuk is uitgevallen, dat zou beantwoorden aan str. 3—4. — 19. Karl, nederl. kerel, is de naam voor den vrijen boer. — 21. Snaar betekent schoondochter. — 25. De vingers bewegend, dus: waren ijverig aan de arbeid.

26.

Daar zat de huisheer,
draaide de pees,
spande de boog
en schaafde de pijlen,
en de vrouw des huizes
plooide het hemd,
streek de mouwen
en spreidde het linnen.

27.

Met brede muts,
op de borst een speld,
met zwarten sleep
en zwartgestreept hemd;
de brouwen lichter,
de borst blanker,
de hals witter
dan heldere sneeuw.

28.

Rig verstond hun
raad te geven,
hij trad naar voren
op 't midden van de vloer,
aan elke zijde
de echtelieden.

29.

En Moeder nam
een gemerkte doek
van helder linnen,
lei die op tafel;
daarop nam zij
dunne broden
van lichte tarwe
en tastte die op.

30.

Zij zette hun voor
de volle schotels,
met zilver gesierd,
zette op tafel
gebakken spek,
gebraden vogels,
wijn in de kan
en koele kruik:
zij dronken vol vreugde,
de dag ging voorbij.

31.

Rig verstond hun
raad te geven,
stond op van tafel,
ging toen slapen,
legde zich toen
tussen het echtpaar,
aan elke zijde
de echtelieden.

32.

Daar bleef hij voorts
drie nachten aaneen,
ging daarna weer
verder zijns weegs,
en negen maanden
nu verliepen.

33.

Een zoon baarde Moeder,
wond hem in zijde;
zij doopten den jongen,
en Jarl was zijn naam;
bleek was het haar
en blank de wangen,
schitterend de ogen
als van een slang.

34.

Hier groeide op
Jarl in het huis;

33. Jarl is een adellijke titel die aan de hogere ambtenaren van den koning toekwam en aanvankelijk een militaire functie zal betekend hebben.

begon 't schild te zwaaien,
te spannen de boog,
de pees te winden,
de pijl te schaven,
de speer te schieten,
te slingeren de lans,
hengsten te rijden,
honden te temmen,
het zwaard te trekken
en ook te zwemmen.

35.

Uit het struikgewas
stapte toen Rig
en leerde runen;
Rig gaf zijn naam
en noemde hem Zoon,
gaf hem in eigendom
erfelijk goed,
en oud bezit.

36.

Hij reed daarna
door donker woud,
berijpte rotsen,
bereikte de hal,
mikte de schacht,
zwaaide het schild,
zwenkte de paarden,
trok het zwaard,
begon het gevecht,
— het veld werd rood —
velde de mannen,
bemachtigde land.

37.

Alleen beheerde hij
achttien hoeven;
deelde het erfgoed,
gaf aan allen
schat en sieraad
slanke paarden,
schonk de ringen,
brak de spangen.

38.

Toen voeren boden
over vochtige wegen
tot aan de hal,
waar Hersir woonde;
hij had een dochter
geheten Erna,
met slanke vingers,
verstandig en blank.

39.

Vroegen haar ten huwlijk,
reden naar huis;
gaven haar Jarl,
zij ging onder de kap;
zij leefden samen,
waren gelukkig,
teelden kroost,
de tijd genietend.

40.

Kind was de oudste
en Knaap dan volgde,
Zoon en Edel,
zij leerden zwemmen,
Neef en Stamhouder
speelden het schaakspel,
Kund heette een
en Kon de jongste.

35. Hierdoor wordt dus Jarl ook Rig genoemd en verkrijgt goddelijke afstamming. — 37. De spangen stukslaan is dichterlijk beeld voor vrijgevigheid: gouden ringen waren oudtijds betaalmiddel en moesten dus ook gedeeld kunnen worden. — 38. Hersir is de bestuurder van een district; deze naam duidt ook op militaire functie; Erna beduidt: de flinke. — 40. Kund betekent: afstammeling; Kon betekent hetzelfde.

41.
De jongens groeiden,
de zonen van Jarl,
spanden bogen,
schaafden speren,
temden hengsten,
hamerden wapens.

42.
En Kon de jonge
kende de runen,
levensrunen
en lotsrunen:
zo verstond hij
in strijd te helpen,
storm te bedaren,
te stompen het zwaard.

43.
Verstond de vogels,
stilde het vuur,
slechtte de zee,
verdreef de zorgen:
gewon de kracht
van acht krijgers.

44.
Hij mat zich in runen
met Rig den Jarl,
gebruikte list,
verstond het beter:
om Rig te heten
kreeg hij het recht,
verwierf zich ook
de runenwijsheid.

45.
Kon de jonge
door het kreupelhout reed,
richtte pijlen,
raakte vogels.

46.
Toen riep een kraai,
roestte op een tak:
waarom, jonge Kon,
jaagt gij het wild?
Het paste u beter
paarden te rijden,
het zwaard te voeren
en legers te vellen.

47.
De hallen van Dan
en Danp zijn heerlijk,
groter hun erfgoed,
dan gij bezit;
zij verstaan goed
te sturen een kiel,
wapens te kiezen
en wonden te slaan.
— — — — — — — —

42. Kon de jonge, in de grondtekst Konr Ungr = Kon(r)ungr = Koning. Opmerkelijk is het, dat de koning juist in de runenkennis zich zo ervaren toont. — 47. Dan en Danp zijn twee mythische koningen van de Denen. — Doordat het gedicht hier afbreekt, komt de bedoeling van den dichter niet tot zijn recht. Uit de saga der Skjoldungen (een Deens koningsgeslacht) weten wij, dat Rig huwde met Dana, de dochter van Danp; daardoor werd hij de stichter van een werkelijk koningsgeslacht, of zoals de dichter het voorstelt: zijn eigennaam Konr ungr werd voortaan tot de titel: koning.

7. DE DROOM VAN BALDR

IN het Lied van de Wolwa (nr. 1) wordt de dood van Baldr als het centrale moment in de tragedie van de wereldondergang voorgesteld. In het hier volgende korte gedicht heeft een kunstenaar de betekenis van deze gebeurtenis scherp belicht, door het in onmiddellijk verband met de Ragnarok te plaatsen. Boze dromen zijn voortekenen waaraan men van oudsher bijzonder veel waarde hechtte; zo'n droom te verklaren was het werk van mensen die daarvoor een eigen gave bezaten zoals de Wolwa's. Als Baldr dus een beangstigende droom heeft, gaat Odin heen, om de betekenis daarvan te vernemen van een dode zieneres die in dubbele mate het in de toekomst verborgen lot kan ontraadselen: omdat zij een wolwa is èn omdat zij tot de wereld der doden behoort. Gelijk de wolwa van nr. 1 moet zij tot openbaring van de toekomst gedwongen worden; slechts schoorvoetend geeft zij haar geheim prijs. In enkele trekken tekent de dichter de voornaamste feiten van het naderende noodlot: de dood van Baldr, de wraak voor die ondaad. Dat is op zichzelf genoeg, immers door de wraak wordt de dood gezoend en het verbroken evenwicht hersteld. Dan maakt Odin, die tot nu toe zich voor een zwervend vreemdeling had uitgegeven, zich door een onoplosbaar raadsel bekend, maar als hij zich nu van de wolwa spottend verwijdert, haar verwijtend dat zij ondanks al haar wijsheid hem toch niet als den oppersten god herkend had, voegt zij aan haar voorspellingen er ongevraagd nog een laatste en verschrikkelijkste aan toe: de aankondiging dat Loki zal vrijkomen en daarmee de Ragnarok zal aanbreken. De meningen over de ouderdom van dit gedicht lopen zeer uiteen: de belangstelling voor het probleem van de wereldondergang, die hieruit blijkt, schijnt eerder verklaarbaar in de laatste eeuw van het heidendom (dus de 10de eeuw), dan in een tijd toen het heidendom niets meer dan een verre herinnering geworden was.

* * *

1.

De Azen gingen
allen naar het ding
en ook de Azinnen
allen tezamen,
zij pleegden raad,
de rijke goden,
waarom Baldr had
boze dromen.

2.

Op stond toen Odin
der Azen heer,
legde op Sleipnir
snel het zadel:
reed toen neerwaarts
naar Nevelhel,
ontmoette de hond
die de hel bewaakte.

3.

Zijn borst was gans
met bloed bevlekt,
hij blafte razend
den Runengod aan;
Odin reed verder,
de aarde dreunde,
tot hij bereikte
het huis van Hel.

4.

Toen reed Odin
naar d'Oostlijke poort,
waar hij het graf
van een wolwa wist,
begon toen te zeggen
een dodenbezwering,
tot bedwongen oprees
en de dode sprak:

5. *De wolwa:*

Wat voor man is dat,
mij onbekend,
die mij bezwoer
tot die zware tocht?
met sneeuw besneeuwd,
gestriemd door regen,
doornat van dauw,
dood was ik lang.

6. *Wegtam:*

Wegtam heet ik,
van Waltam de zoon;
zeg mij uit de hel
— ik hoor het op aarde —
wien is de bank
met blanke ringen,
dorpel en vloer
bedekt met goud?

7. *De wolwa:*

Hier staat voor Baldr
gebrouwen de mede,
de stralende drank
met een schild gedekt,
de zonen der Azen
onheil vrezen.
Ik sprak gedwongen,
nu zwijg ik stil!

8. *Wegtam:*

Zwijg niet, vrouw;
vragen wil ik,
tot gij van alles
mij hebt onderricht:

2. Sleipnir is het achtvoetige paard van Odin. — 3. Odin als runengod vgl. nr. 2 str. 114—119. — 4. Wolwa is een voorspellende vrouw vgl. nr. 1; hier is dus sprake van nekromantie. — 5. Deze strofe geeft een beeld van het lot der doden in de onderwereld, vgl. nr. 17 str. 42. — 6. Wegtam betekent: aan wegen gewend, dus de veel reizende: Waltam: de aan strijd gewende. — 7. Schild over brouwketel dient tot afweer van de boze blik.

wie zal van Baldr
de moordenaar zijn
en Odins zoon
ontnemen het leven?

9. *De wolwa:*

Hodr zal brengen
de hoge twijg
en Baldr zal hij
brengen de dood
en Odins zoon
ontnemen het leven;
ik sprak gedwongen,
nu zwijg ik stil.

10. *Wegtam:*

Zwijg niet, vrouw;
vragen wil ik,
tot gij van alles
mij hebt onderricht:
wie zal van Baldr
dan wreken de dood,
Hodr doen boeten
voor dat heilloos werk?

11. *De wolwa:*

Rind baart Wali
in de Westerzalen:
hij wast zijn handen
noch kamt zijn haar,
eer hij Hodr doet boeten
voor dat heilloos werk;
ik sprak gedwongen,
nu zwijg ik stil.

12. *Wegtam:*

Zwijg niet vrouw,
vragen wil ik,
tot gij van alles
mij hebt onderricht:
wie zijn de meisjes
die mateloos wenen,
hemelwaarts werpen
hun witte doeken?

13. *De wolwa:*

Gij zijt niet Wegtam,
gelijk ik waande:
maar Odin zijt gij,
der Azen heer!

Odin:

Gij zijt geen wolwa
noch wijze vrouw,
maar wel de moeder
van menigen thurs!

14. *De wolwa:*

Rijd huiswaarts, Odin,
beroem u vrij!
Geen man zal ooit
tot mij nog komen.
Loki is vrij,
verlost van zijn banden
en der goden noodlot
nadert verwoestend!

8. Odins zoon is omschrijving van Baldr. — 9. Vgl. nr. 1 str. 25—26. — 11. Vgl. nr. 1 str. 27. In een andere bron wordt verteld dat Odin door toverspreuken Rind dwong, om hem een wreker voor zijn zoon te baren. — 12. Dit raadsel dient om de persoon van Odin te openbaren, gelijk hij dat op andere wijze in nr. 3 str. 52 doet. — Voor het loskomen van Loki als voorbode van de wereldondergang, vgl. nr. 1 str. 28 en 44.

8. HET LIED VAN HÁRBARD

HET was een haast geniale vondst van den dichter, de beide goden Odin en Thor tegenover elkander te plaatsen in een toneel waar zij onbarmhartig zichzelf ten voeten uit tekenden. Dergelijke scheldgesprekken kwamen in de menselijke samenleving menigmaal voor, vaak in de vorm dat de beide deelnemers zich op hun daden beroemen en elkander trachten te overtreffen. Grotesk moest zulk een toneel worden, als men twee goden tegenover elkander laat optreden. Met een kostelijke humor worden zij beiden uitgebeeld: de brave, naïeve boerengod Thor en de geslepen jarlengod Odin. Thor beroemt zich op zijn dappere tochten tegen de reuzen: niet lang zou de wereld bewoonbaar blijven, als hij niet dat demonengeslacht uitroeide. Odin is de man van de wereld die zich op zijn talrijke liefdesavonturen laat voorstaan en met een air van meerderheid den goedmoedigen Thor, die soms met bewondering naar Odins snoeven luistert, bespot. De dichter houdt beider rol op meesterlijke wijze vol: Thor weet van geen veinzen en verbergt zijn naam niet; Odin daarentegen verschuilt zich achter de naam Grijsbaard en wat hij van zich vertelt, schijnen meer gefingeerde avonturen dan werkelijke ondervindingen. Wanneer wij dus in talrijke gevallen de verhalen waarop gezinspeeld wordt, niet kunnen thuisbrengen, behoeven wij nog niet dadelijk aan verloren mythen te denken; de dichter heeft met de mythische traditie een kostelijk spel gespeeld. Zo staat dit lied als enig voorbeeld van een genre, dat doet denken aan de burleske travestieën van later eeuwen. Vrij staat hij tegenover de stof, vrij niet minder tegenover de poëtische traditie. Geen gedicht is zo willekeurig in het gebruik van strofenvormen, geen heeft zo onregelmatige versbouw, zodat soms de grens tussen proza en poëzie schijnt uitgewist. Te merkwaardiger voor een dichter uit een latere tijd, die juist op het vormelijke meer de nadruk pleegt te leggen; dit is een kunstenaar die zich over alle regels heenzet en zijn overmoedige luim geen teugels wil aanleggen.

* * *

Thor kwam uit het Oosten aan een zeeëngte. Aan de overzijde woonde een veerman. Thor riep:

1.

Wat staat daar voor knaap,
aan de kant van de wal?

2. *De veerman:*

Wat schreeuwt daar voor kerel
over de kreek?

3. *Thor:*

Vaar mij over de kreek,
en ik voeder je van morgen;
ik draag een korf op de rug,
geen kost is er beter!
ik at op mijn gemak,
eer ik opbrak van huis,
haring en haverpap;
en honger heb ik niet!

4. *Veerman:*

Als arbeid in de vroegte
roemt gij uw eten;
gij weet niet, wat u nog wacht:
droevig is je thuiskomst:
dood is, meen ik, je moeder.

5. *Thor:*

Daar zeg je nu iets,
dat ieder zal dunken
een droevige tijding:
dood is mijn moeder?

6. *Veerman:*

Je ziet er niet naar uit,
of je drie hoeven bezat:
je staat daar blootbeens
en in bedelaarsplunje,
een broek, nou die heb je niet eens!

7. *Thor:*

Stuur hierheen je schuit,
hier zie ik een steiger —
wie is de baas van 't schip
dat gebonden daar ligt?

8. *Veerman:*

Hildolf heet de baas,
die mij houdt in zijn dienst,
vol raad en verstand
in Raadseilandsont;
rovers en paardendieven
mocht ik niet roeien,
slechts brave mensen,
die mij best bekend zijn:
zeg dus hoe je heet,
als je hier wil komen!

9. *Thor:*

Ik verberg niet mijn naam
— al ben ik verbannen —
noch ook mijn afkomst:
ik ben Odins zoon,
de broeder van Meili
en Magni's vader,
de sterkste der goden:
je spreekt hier met Thor!
maar nu wil ik weten:
hoe noemen ze jou?

10. *Veerman:*

Harbard heet ik,
zelden verheel ik mijn naam.

11. *Thor:*

Waarom die te verhelen,
als je in vrede leeft?

6. Drie hoeven is dus een criterium van welgesteldheid. — 8. De naam van de sont zal wel op fictie berusten; Hildolf is een typische Wikingennaam. — 9. Niet zonder gevaar; in de tekst staat eigenlijk: al ben ik ook vogelvrij verklaard; Thor is Odins zoon; van Meili is niets bekend; voor Magni vgl. nr. 3 str. 49. — 10. Harbard betekent: Grijsbaard, een schuilnaam voor Odin.

12. *Veerman:*

En al leefde ik in onvrede,
voor een kerel als jij
voel ik mij veilig,
tenzij ik veeg mocht zijn.

13. *Thor:*

Ik vind dit voorwaar
een vervelend ding
om de kreek te doorwaden
en mijn korf te doorweken;
ik zal je doen boeten,
jou nietig baasje,
voor je woorden van spot!
als over 't water ik kom!"

14. *Veerman:*

Hier zal ik staan
en hier op je wachten;
dapperder vond je er geen
na de dood van Hrungnir!

15. *Thor:*

Wil je soms spreken
van mijn strijd met Hrungnir,
dien snorkenden reus
met zijn stenen kop:
toch deed ik hem vallen
doodlijk getroffen.
Wat deed jij intussen, Harbard?

16. *Veerman:*

Ik was bij Fjolvar
vijf lange winters
in het eiland
dat Algroen heet;
daar konden wij vechten
en vijanden vellen,
moed betonen
en meisjes verleiden.

17. *Thor:*

Hoe ging het je wel
met die wijfjes?

18. *Veerman:*

Welige vrouwtjes,
waren zij maar willig geweest:
treflijke vrouwtjes,
waren zij maar trouw geweest,
uit het zand
zij zelen draaiden,
uit diepe dalen
dolven zij gruis;
ik bleef in slimheid
hun allen de baas:
ik lag bij zeven zusters
en koelde mijn lust aan allen.
Wat deed jij intussen, Thor?

19. *Thor:*

Ik doodde Thjazi,
den trotsen reus;
ik wierp de ogen
van Alwaldi's zoon
omhoog aan het hemelgewelf;
dat is meest bekend
van al mijn daden,
en alle mensen
mogen ze weten.
Wat deed jij intussen, Harbard?

20. *Veerman:*

Met list en bedrog
bedwong ik heksen,
die ik van haar liefjes lokte;
een dapperen reus
dacht ik Hlebard te zijn:
hij gaf mij een toverstaf
en ik stal zijn verstand.

14. Hrungnir is een reus die door Thor gedood werd; een geestige toespeling dus van Odin. — 16. Als hier op een mythe wordt gezinspeeld, is deze ons onbekend. — 18. Aanduidingen van een onmogelijk werk. — 19. Ook de dood van den reus Thjazi, Alwaldi's zoon, is ons elders overgeleverd, zie nr. 4 str. 11. — 20. Hlebard is weder een naam die alleen hier overgeleverd is; voor de toverstaf zie nr. 12 str. 32.

21. *Thor:*

Gij hebt gaven beloond
met loze dank.

22. *Veerman:*

De ene eik heeft
wat van de ander hij schaaft;
ieder is zichzelf het naast!
Wat deed jij intussen, Thor?

23. *Thor:*

Ik reed naar het Oosten,
heb reuzen vermorzeld
en boze vrouwen
die in bergen huisden;
te sterk werd hun macht,
versloeg ik geen reuzen,
en in Midgard zouden
geen mensen meer wonen!
Wat deed jij intussen, Harbard?

24. *Veerman:*

Ik was in Walland,
verwekte strijd,
hitste helden op,
verhinderde vrede;
Odin heeft de vorsten
die vallen in strijd,
maar Thor heeft de slaven.

25. *Thor:*

Gij deelt tussen ons
de doden oneerlijk,
hadt gij de meeste macht.

26. *Veerman:*

Thor heeft kracht genoeg,
maar kloek is hij niet:
uit angst en schrik
school je weg in een handschoen,
toonde je allerminst Thor!
je waagde het niet
vanwege je angst
te niezen of te veesten,
dat Fjalar het hoorde.

27. *Thor:*

Harbard, jou schurk!
ik zond je naar Hel,
kon over 't water ik reiken!

28. *Veerman:*

Waarom zou je over 't water reiken,
er is toch geen reden tot twist?
Wat deed jij intussen, Thor?

29. *Thor:*

Ik was in het Oosten,
bewaakte de oever,
toen Swarang's zonen
met mij strijden wilden;
zij wierpen met stenen
— dat baatte hun weinig —
zij moesten mij smeken
de strijd te staken.
Wat deed jij intussen, Harbard?

30. *Veerman:*

Ik was in 't Oosten,
had met iemand een afspraak,
speelde met een meisje
't minnespel heimlijk,
ik leste haar begeerte,
haar gunst schonk zij mij.

31. *Thor:*

Dan had je daar omgang
met goede vriendinnen.

24. Walland heeft dubbele betekenis: het land der doden of het Romaanse gebied; de opvatting, dat Thor de slaven zou bezitten, berust niet op het heidense geloof, maar is een verzinsel van den dichter. — 25. Thor heeft dus nog steeds niet gemerkt, wie Harbard is! — 26. Een toespeling op het verhaal, hoe Thor wegkroop in de duim van een reuzenhandschoen; dit verhaal is ons elders uitvoerig overgeleverd; daar heet de reus niet Fjalar, maar Skrymir, vgl. nr. 11 str. 60. — 29. De zonen van Swarang zijn reuzen; de hier bedoelde mythe, als het er een is, kennen wij niet.

32. *Veerman:*
Jouw hulp, o Thor
had ik heus wel gewild,
toen ik 't meisje omarmde.

33. *Thor:*
Je had best die gekregen,
als ik er bij was geweest.

34. *Veerman:*
Je bent wel te vertrouwen,
als je je woord niet breekt!

35. *Thor:*
Zo'n hielbijter ben ik niet,
als een oude laars in de lente.

36. *Veerman:*
Wat deed jij intussen, Thor?

37. *Thor:*
Berserkvrouwen
brak ik in Hlesey;
zij handelden schandlijk,
beheksten de mensen.

38. *Veerman:*
Maar dat was een schande;
sloeg jij dan vrouwen?

39. *Thor:*
Dat waren geen vrouwen,
veeleer wolvinnen,
zij vernielden mijn schip
dat ik had geschoord,
dreigden met knuppels,
verdreven Thjalfi:
Wat deed jij intussen, Harbard?

40. *Veerman:*
Ik was in het leger
begeleidde de krijgers
met wapprende vaandels
en wierp daar mijn speer.

41. *Thor:*
Zeker weer een verhaal,
hoe je onheil stichtte!

42. *Veerman:*
Er is steeds wel een ring
om boete te bieden,
zoals scheidsrechters plegen
die te bepalen.

43. *Thor:*
Waar vind je toch zulke
vlijmende woorden;
zo bittere hoon
hoorde ik nooit.

44. *Veerman:*
Die leerde ik van grijsaards,
in grafheuvels huizend.

45. *Thor:*
Jouw spottende taal
zal je slecht bekomen,
als ik over het water waad!
Vast zul je huilen
harder dan een wolf,
als je een klap van mijn hamer krijgt.

46. *Veerman:*
Sif heeft een boel thuis,
dien sprak je wel graag,
toon daar maar je moed,
dat betaamt je meer!

35. Een oude schoen is in de lente zo gekrompen, dat die aan de hiel pijn doet; een hielbijter is iemand die een ander verraderlijk in de rug aanvalt. — 37. Berserkir zijn uitverkoren krijgers; met hun vrouwen zijn hier reuzinnen bedoeld; Hlesey is het eiland Lessö in het Kattegat, vgl. nr. 17 str. 6. — 39. Thjalfi is de dienaar van Thor. — 42. Deze toespeling gaat voor ons verloren, omdat wij niet weten waar zij op slaat, noch de dubbelzinnigheid ervan verstaan. — 46. Sif is de vrouw van Thor; voor haar overspel vgl. nr. 11 str. 54.

47. *Thor:*
Je praat, wat je voor de mond komt,
om mij maar te grieven;
die laffe praatjes
zijn toch niets dan leugens.

48. *Veerman:*
Ik zeg je de waarheid;
wat talm je daarginds?
je was verder gekomen,
had je hier niet gekletst.

49. *Thor:*
Harbard, jou schurk!
jouw schuld is het immers,
dat ik hier heb getalmd!

50. *Veerman:*
Nooit had ik gedacht,
dat van Asathor
een veerman de tocht zou beletten.

51. *Thor:*
Luister naar raad:
roei hierheen met je boot,
houd op met je spot,
en haal mij nu over!

52. *Veerman:*
Ga weg hier vandaan,
ik weiger te roeien.

53. *Thor:*
Wijs mij dan de weg,
als je weigert je hulp!

54. *Veerman:*
Kort is de weigring,
maar lang is de weg,
een uur tot de stok,
een uur tot de steen,
en wend je dan links
tot in Werland je komt;
daar zal dan Fjorgyn
haar zoon ontmoeten
en zij zal hem wijzen
de weg naar Odins land.

55. *Thor:*
Zal ik daar vandaag nog komen?

56. *Veerman:*
Met arbeid en moeite,
bij het opgaan der zon,
zo zal het wel zijn.

57. *Thor:*
Kort is ons gesprek,
en spot is je antwoord;
maar ik zet je de weigering betaald,
als wij weer treffen elkaar.

58. *Veerman:*
Trek er nu maar vandoor
en de drommel haal je!

50. Asathor is een omschrijving van Thor, als een der voornaamste Azen. — 54. Werland is de wereld der mensen; Fjorgyn is Thor's moeder.

9. HET LIED VAN HYMIR

IN dit gedicht is Thor de held van twee reuzenavonturen: het halen van Hymir's brouwketel en het vissen van de wereldslang uit de oceaan. Deze beide mythen zijn oorspronkelijk geheel zelfstandige verhalen; de dichter heeft ze aldus verbonden, dat hij de tweede als episode in de eerste inlaste. Daarvoor heeft hij ook wijzigingen moeten aanbrengen: eigenlijk loopt het verhaal zó af, dat Thor, nadat de reus het angelsnoer doorgesneden en aldus aan de wereldslang de vrijheid hergeven heeft, hem met zijn hamer verplettert en over boord werpt. De dichter heeft er een komisch intermezzo van gemaakt; hij werd alleen gedreven door de wens een paar vermakelijke reuzenavonturen te verhalen. Hiervoor schijnt hij rijkelijk van sprookjesmotieven gebruik gemaakt te hebben, vooral in dat deel, dat van de krachtproeven in Hymirs hal handelt. Het geweldige eten van Thor, dat in nr. 10 zo kostelijk te pas gebracht wordt, weet de dichter voortreffelijk te gebruiken als motivering voor het visavontuur.

Het halen van de ketel kan op zichzelf wel een oude mythe zijn en behoren tot de cyclus van verhalen over de godenmede, maar zoals het hier verteld wordt, kunnen wij zeggen dat van een werkelijke mythe nauwelijks, van geloof zelfs volstrekt geen sprake kan zijn. De dichter staat volkomen vrij tegenover de stof, die hij geheel eigenmachtig behandelt met het doel anderen te vermaken. Daarom mogen wij aannemen, dat het lied een produkt is van de 12de-eeuwse renaissance. Het onderscheidt zich van de normale Edda-liederen reeds door het overvloedige gebruik van skaldische omschrijvingen, die trouwens niet van grote vindingrijkheid getuigen. De wijze waarop hij de verhouding tusschen goden en reuzen tekent, verraadt ook de tijd waarin beiden tot sprookjesfiguren geworden waren. Dit alles verhindert niet, dat het lied uitstekend geslaagd is en wij daaruit een kunstenaar leren kennen, die het verstaat met sobere woorden een reeks van komische situaties te tekenen.

* * *

1.

Eens gingen ter jacht
de machtige goden,
begeerden een dronk,
door dorst gekweld:
zij schudden de staven
en schouwden het lot:
en merkten, dat Ægir
overvloed had.

2.

Daar zat de bergreus
blij als een kind,
vóór zijn woning,
geweldig van lichaam,
Thor zag hem aan
met toornige blik:
„Gij zult snel geven
den goden een feestmaal!

3.

Vol ergernis
zei Ægir toen,
hij zon op wraak
voor dit woord der goden;
„Haal mij, o Thor,
eerst hier een ketel,
dan brouw ik allen
goden het bier.

4.

Maar niet vermochten
de machtige goden,
de kloeke azen
een ketel te vinden,
en in vertrouwen
tot Thor toen zeide
en heimlijk toesprak
de strijdgod Tyr:

5. *Tyr:*

In 't Oosten woont
van de Eliwagar
aan 's hemels einde
Hymir de wijze;
mijn kloeke vader
heeft een ketel,
een machtige kuip
een mijl wel diep.

6. *Thor:*

Wat dunkt gij, krijg ik
die bierkuip wel?

Tyr:

Dat lukt, mijn vriend,
met loze list!

7.

Zo trokken de goden
de ganse dag
van Asgard weg,
tot aan Egil's huis
— hij hoedde de bokken
heerlijk gehoornd —
dichtbij was de hal
waar Hymir woonde.

8.

Zij ontmoetten een bestje,
een monsterlijk schepsel,
zij had wel negen
honderd hoofden;

1. De staven zijn stokjes, waarin runen gesneden zijn, om daarmede te wichelen; Ægir is de zeegod. — 2. Bergreus is een merkwaardige omschrijving voor Ægir. — 5. Voor de Eliwagar vgl. nr. 3 str. 31; wijs is een staand epitheton voor reuzen, al past het hier ook geenszins; de reus Hymir als vader van den god Tyr is een voorstelling, die voor de heidense tijd bevreemdend is. — 7. Egil is een willekeurig gekozen naam voor een reus, zie str. 38.

maar een goelijk meisje
met goud gesierd,
met blonde haren,
bracht hun de mede.

9. *De moeder van Tyr:*
Gij, zoon van reuzen,
ik zal u verbergen
onder een bierkuip
beiden tezaam;
mijn man is immers
wel menigmaal
wat krap voor gasten
en wat kwaadaardig.

10.
Laat in den avond
kwam aangelopen
de grimmige Hymir
naar huis van de jacht;
hij stapte de hal in;
er hingen te kletteren
witte ijspegels
in zijn wangenbos.

11. *De moeder van Tyr:*
Heil u, Hymir,
verheug u van harte!
Hier in de zaal
is uw zoon gekomen,
die wij reeds lang
verwachtten als gast.

12.
De vijand van Hrodr
volgde hem herwaarts,
de vriend der mensen,
Weor genaamd;
ziet, hoe zij samen
aan de zaalwand zitten;
zij zijn wat angstig
daar achter die zuil!

13.
De zuil werd verbrijzeld
door de blik van den reus,
door midden knapte
een machtige balk;
en acht ketels
kletterden neer,
en heel bleef er één
hardgehamerd.

14.
Zij traden te voorschijn;
de toornige reus
keek lang niet vriendlijk
zijn vijand aan;
het spelde geen goed,
toen voorwaarts stapte
over zijn vloer
de vrees der reuzen.

15.
Drie stieren werden
uit de stal gehaald;
de reus gebood
ze snel te braden:
zij kapten fluks
de kop hun af
en brachten ze toen
op de brandende haard.

16.
De man van Sif
voor 't slapen gaan
heeft toen twee ossen

10. Wangenbos voor baard is een der talrijke in dit gedicht voorkomende, min of meer komische omschrijvingen. — 12. Hrodr moet een reuzennaam zijn, want Thor wordt steeds als vijand der reuzen aangeduid; Weor was een kultische naam voor den dondergod. — 14. De vrees der reuzen is weer Thor. — 16. Sif is de vrouw van Thor; Hrungnir is een reuzennaam, vgl. nr. 8 str. 14.

alleen verorberd;
en Hymir vond,
Hrungnirs makker,
het maal van Thor
wat overmatig.

17. *Hymir:*

Wij moeten voor 't eten
van morgenavond
een goede vangst
voor de gasten doen!
Thor was bereid
de riemen te trekken,
als de reus dan ook
voor het aas zou zorgen.

18. *Hymir:*

Ga zelf naar de kudde,
als je kloek genoeg bent,
afschrik der reuzen,
om aas te halen!
ik heb 't vermoeden,
dat zonder moeite
gij onder de ossen
wel aas zult vinden.

19.

De held begaf zich
met haast naar 't bos;
daar zag hij staan
een zwarten stier;
de reuzenbestrijder
van de romp toen scheurde
der beide horens
hoge burcht.

20. *Hymir:*

Schepenbestuurder,
schaadlijker schijnt mij
uw werk te zijn
dan wanneer gij zit.

21.

De heer der bokken
gebood toen Hymir,
kleinkind van apen,
te koersen zeewaarts;
de reus zei echter
dat verder roeien
op 't wijde water
hem weinig lustte.

22.

Maar aan zijn haak
trok Hymir flink
een walvispaar
het water uit;
en Odins zoon
in 't achterschip
lei snel met list
het snoer gereed.

23.

Der mensen vriend,
vijand der slang,
sloeg aan als aas
een ossenkop:
naar het lokaas gaapte,
die de goden haten,
de landomringer,
heel diep omlaag.

24.

En Thor trok duchtig,
schoon tegenstrevend,
de slang gifblazend
tot de bootrand op
en sloeg van boven

19. De beide laatste regels zijn een typische kenning voor: kop. — 20. Na deze strofe moet een lacune zijn, want in de volgende strofe blijken Thor en Hymir al op zee te zijn. — 21. Thor is de heer der bokken; kleinkind van apen is een spottende kenning, die ook op latere oorsprong van het lied wijst. — 22. Odin is de vader van Thor. — 23. De eerste twee regels doelen op Thor en regel 6—7 op de Midgaardslang, vgl. nr. 1 str. 43.

het boze monster
met z'n donderhamer
hard op de kop.

25.

De rotsen beefden,
de bergen schudden,
de oude aarde
spleet gans uiteen;
toen zonk de vis
in zee terug...

26.

Hymir was nijdig
bij 't huiswaartskeren,
hij gaf geen antwoord
de ganse weg —
toen wendde hij 't eindlijk
over andre boeg:

27. *Hymir:*

Hoe delen wij
het dubbele werk,
denkt gij de walvis
aan wal te brengen
of wilt gij binden
de bok der golven?

28.

Daarop ging Thor
en greep de steven,
tilde het zeepaard
met tuig en takel,
met hoosvat, riem
en roer tezaam
en bracht naar huis
het brandingsvarken
dwars door beboste
duinrand heen.

29.

De reus wou echter
heel overmoedig
ten tweeden male
met Thor zich meten:
en zei: Al kon hij
dan krachtig roeien,
eerst bleek zijn kracht,
brak hij zijn kelk.

30.

De god nam toen
het glas ter hand
en wierp in stukken
een stenen steunbalk
van zijn zetel af
dwars door de zuil,
maar gaaf bleef toch
het glas van Hymir.

31.

Toen fluisterde stil
het schone meisje,
des reuzen bijzit,
een raad hem in:
Slinger de kelk
naar de kop van Hymir,
harder is die
dan 't hardste glas.

32.

De bokkenvorst
boog nu zijn knie,
verenigde al
zijn azenmacht:

25. schijnt een herinnering aan wat er bij de wereldondergang zal gebeuren. Hier is weer een lacune, waarin verteld had moeten worden, dat de reus het angelsnoer van Thor doorsnijdt. — 27. Bok der golven betekent: schip. — 28. Zeepaard en brandingsvarken zijn scheepskenningen. — 29. Thuisgekomen begint dus de reus met een nieuwe krachtproef. — 30. Thor toont zijn kracht door in zittende houding te werpen, maar kon toch de kelk niet breken. — 32. Merkwaardige en vrije toepassing van het sprookjesmotief, dat

heel bleef den reus
't behelmde hoofd,
maar de harde beker
brak doormidden.

33. *Hymir:*
Ik beklaag 't verlies
van 't kostbaar glas,
door u al knielend
met kracht geslingerd;
nog zei de reus:
Nooit zeg ik meer,
nu zijt gij, bier,
gebrouwd voor mij!

34.
Nog één beding:
dat gij zult dragen
uit onze hof
de mede-aam.
En Tyr toen trachtte
tweemaal te tillen;
steeds bleef de ketel
onwrikbaar staan.

35.
De sterke god
greep vast de rand
en droeg het vat
dwars door de zaal:
tilde op zijn hoofd
het houten biervat,
hard op zijn hiel
het hengsel klapte.

36.
Zij liepen voort;
het leed niet lang
of Odins zoon
keek even om:
zag uit de rotsen
rennen met Hymir
een volk van monsters
met vele koppen.

37.
Thor van zijn schouder
tilde de ketel,
zwaaide uit moordlust
de zware Mjollnir,
en sloeg de trollen
met één slag dood.

38.
Het leed niet lang
of liggen ging
halfdood de bok
van Hlorridi;
de poot was lam,
in 't lid gebroken,
dat had Loki
met list gedaan.

39.
Gij hoorde wis —
zou hiervan soms
een mythenkenner
meer vertellen? —
wat aan den god
de reus moest geven:

een reus slechts kan gedood worden, als zijn hart dat in een voorwerp verborgen is, tegen zijn voorhoofd stuk geslagen wordt. — 33. De laatste regels duiden waarschijnlijk daarop, dat de reus nu zijn brouwvat aan Thor moet afstaan. — 34. Dit is de laatste voorwaarde van den reus. — 37. Mjollnir, de donderhamer vgl. nr. 10 en 11. — 38—39 bevatten een zinspeling op de mythe, dat Thor eens intrek nam bij een reus, daar een van zijn bokken liet slachten op voorwaarde, dat men ter wille van het merg de beenderen niet splijten zou. Als hij de volgende morgen de bok met zijn hamer weer levend maakt, is deze mank, omdat de reuzenzoon Thjalfi een been had opengespleten. De reus moet zijn kinderen Thjalfi en Roskwa afstaan. Maar in deze mythe speelde Loki oorspronkelijk geen rol; waarschijnlijk zijn deze strofen dan ook later ingelast.

Thor nam tot boete
beide kindren.

40.
Zo ging hij pralend
naar het godending,
had op zijn schouder
Hymirs ketel:
laten de goden
lustig drinken
de ganse winter
in Ægirs woning!

10. HET LIED VAN THRYM

EEN gedicht is dit, dat in de ganse Oudnoorse literatuur zijn weerga niet vindt: nergens vinden wij een zo onweerstaanbare komiek, als in het verhaal van den geweldigen dondergod die met het bruidslinnen getooid in de hal van de reuzen zit. Er klinkt geen venijnige spot zoals in nr. 11, maar alleen een daverende lach om deze kostelijke scène. Alles is even goed afgewogen in dit gedicht, nergens is een toets te sterk aangezet. Freyja die bang is voor manziek te worden gehouden is een waardige pendant van Thor, die zich het verwijt van verwijfd moet laten welgevallen; Loki is hier de listige god die Thor uit een moeilijke situatie redt en met brutale snedigheid een verontschuldiging vindt voor de vraatzucht en de felle blik van den dondergod. Kostelijk is ook de vondst, dat de reus, zeker van zijn triomf, de hamer haalt voor de huwelijksceremonie en daarmede zijn eigen ondergang bewerkt. Zelfs het detailtrekje van de om gaven bedelende reuzin verraadt de zekere hand van den kunstenaar.

Zó volmaakt is deze kunst, dat men hier een der oudste Eddaliederen in gezien heeft. Het is klassiek door de eenvoud van taal, door de klare karakteristiek, de soberheid van het verhaal. Ongetwijfeld is de stof zelf, de mythe dat de hamer gedurende de winter in de macht der reuzen komt en in de lente door Thor herwonnen moet worden, overoud. Maar deze behandeling is het toch stellig niet. Wat uit een vertaling niet blijken kan, maar de grondtekst zelf ondubbelzinnig toont, is het zowel stilistisch als verstechnisch jonge karakter van dit lied. Het nadert zelfs in menig opzicht de middeleeuwse ballade en toont een nonchalance ten opzichte van versmaat en stafrijm, die ook op jongere oorsprong wijst. Zo kunnen wij dit gedicht als een der allerjongste van de Eddaverzameling beschouwen en het toch bewonderen als de geestige luim van een waarachtig dichter.

* * *

1.

Woedend was Wing-Thor,
toen hij wakker werd
en merkte dat hij
miste zijn hamer:
hij schudde zijn baard
en streek door zijn haar,
begon met zijn handen
om zich heen te grijpen.

2.

En aldus was
zijn eerste woord:
Luister naar wat ik,
Loki, nu zeg,
wat niemand weet
noch hier op aarde
noch in de hemel:
mijn hamer is weg!

3.

Zij gingen toen heen
naar het hof van Freyja
en aldus was
zijn eerste woord:
Leent gij mij, Freyja,
uw vederhemd,
als ik mijn hamer
daarmee zou vinden?

4. *Freyja:*

Ik zou het geven
al was het van goud
en zelfs al was het
van blinkend zilver.

5.

Toen vloog Loki,
het vederhemd ruiste,
tot hij kwam buiten
de burcht der Azen,
tot hij bereikte
de reuzenwereld.

6.

Thrym zat op een heuvel
de thursenkoning,
draaide voor zijn honden
een halsband van goud,
streek van zijn paarden
de manen glad.

7. *Thrym:*

Wat is er met de Azen?
Wat is er met de Alven?
Hoe kwaamt gij hier
naar Jotunheim?

Loki:

Slecht is 't bij de Azen!
Slecht is 't bij de Alven!
Hebt gij van Thor
de hamer verborgen?

8. *Thrym:*

Ik heb van Thor
de hamer verborgen,
acht mijlen diep
onder de aarde!
en niemand zal hem
terug weer halen,
tenzij hij mij brenge
Freyja tot bruid!

9.

Toen vloog Loki,
het vederhemd ruiste,
tot hij verliet
het land der reuzen,

3. Vederhemd beduidt hier een magisch middel om te vliegen. — 7. De komst van Loki bij de reuzen is zo ongewoon, dat de reus met dezelfde ontstelde woorden vraagt, als in nr. 1 str. 41 vóór de wereldondergang klinken; Jotunheim is het reuzenland. — 8. De eis, dat Freyja aan de reuzen moet worden uitgeleverd, kennen wij reeds uit nr. 1 str. 18.

tot hij kwam binnen
de burcht der Azen
en Thor ontmoette
in 't midden der burcht
en aldus was
diens eerste woord:

10. *Thor:*

Meldt gij een boodschap
uw moeite waard?
Spreek uit de lucht
uw lang bericht!
Want vaak wie zit
verzuimt zijn boodschap
en een die ligt
vaak leugens spreekt.

11. *Loki:*

Ik meld een boodschap
mijn moeite waard:
Thrym heeft uw hamer,
der thursen koning;
en niemand zal hem
terug weer halen,
tenzij hij hem brenge
Freyja tot bruid.

12.

Zij gingen toen heen
naar het hof van Freyja
en aldus was
zijn eerste woord:
Bind u, Freyja,
het bruidsgewaad!
wij rijden samen
naar het reuzenland.

13.

Boos was Freyja,
zij brieste van woede —
en onder haar beefde
de burcht der Azen,
het Brisingenkleinood
brak aan stukken:
Weet, dat men manziek
mij zal noemen,
als ik rijd met u
naar het reuzenland!

14.

De Azen gingen
allen naar het ding
en ook de Azinnen
allen tezamen,
toen gingen te rade
de machtige goden,
hoe zij weer kregen
de hamer van Thor.

15.

Toen sprak Heimdal
de helwitte god,
hij was wijs van oordeel
als alle Wanen:

16. *Heimdal:*

Binden wij Thor
met het bruidsgewaad!
laat hem dan sieren
de Brisingensteen!
laat aan zijn riem
rinklen de sleutels
en vrouwenkleren
zijn knie bedekken
en op zijn borst
de brede juwelen
en laten wij kunstig
kappen zijn haar!

17.

Daarop sprak Thor
de sterke god:

13. Het Brisingenkleinood is een mythisch borstsieraad van Freyja. — 14. Een plechtstatige aanhef, die ontleend schijnt aan de eerste strofe van nr. 7.

Onmannelijk zullen
de Azen mij noemen,
als ik mij laat binden
het bruidsgewaad!

18.

Toen weer sprak Loki
de zoon van Laufey:
Zwijg toch, Thor,
met zulke woorden!
Weet, dat de reuzen
Asgard bewonen,
tenzij gij haalt
uw hamer weerom.

19.

Toen bonden zij Thor
met het bruidsgewaad,
en sierden hem met
de Brisingensteen,
lieten aan zijn riem
rinklen de sleutels,
met vrouwenkleren
zijn knie bedekken
en op zijn borst
de brede juwelen
en lieten hem kunstig
kappen zijn haar.

20.

Toen zeide Loki
de zoon van Laufey:
Ik zal als dienaar
u vergezellen:
wij rijden tezamen
naar 't reuzenland!

21.

Straks werden de bokken
naar de burcht gedreven,
aan de dissel gebonden
om duchtig te rennen.
De bergen barstten,
de aarde brandde,
toen naar Reuzenheim
reed Odins zoon.

22.

Toen zeide Thrym
der thursen koning:
Staat op, reuzen,
bestrooit de banken!
nu brengt men mij
Freyja tot bruid,
de dochter van Njord
uit Nóatun!

23.

Hier gaan in de hof
goudhoornige koeien,
roetzwarte ossen
den reuzen tot vreugde;
ik heb een keur
van kostbaarheden:
maar mij ontbreekt
Freyja alleen.

24.

Spoedig viel toen
de schemering
en op de dis
werd 't bier gedragen.
Toen at een os,
een achttal zalmen
en alle toespijs
de sterke Thor
en dronk van de mede
drie volle vaten.

25.

Toen zeide Thrym
de thursenkoning:
Waar zaagt gij een bruid
gretiger bijten?
Nooit zag ik een bruid
gretiger bijten,

noch een meisje drinken
van mede meer!

26.

De slimme dienstmaagd
aan de dis gezeten
vond ras een antwoord
op de reuzenvraag:
Acht dagen lang
at Freyja niet,
zo reikhalsde zij
naar 't reuzenland!

27.

Thrym boog tot de kap
om de bruid te kussen;
maar deinsde terug
dwars door de zaal:
Hoe vreeslijk zijn
Freyja's ogen!
mij schijnt in haar blikken
te branden een vuur!

28.

De slimme dienstmaagd
aan de dis gezeten
vond ras een antwoord
op de reuzenvraag:
Acht dagen lang
sloot Freyja geen oog,
zo reikhalsde zij
naar 't reuzenland!

29.

En binnen trad
de thursenzuster,
durfde een gave
voor zich begeren:
Reik mij van uw arm
de rode ringen,
indien gij wilt
verwerven mijn gunst!

30.

Toen zeide Thrym
der thursen koning:
Breng mij de hamer
de bruid te wijden,
leg dan Mjollnir
het meisje op schoot,
wijd ons huwlijk
met heilig woord!

31.

Vreugde het hart
van Thor vervulde,
zodra in zijn handen
de hamer hij voelde:
Thrym doodde hij eerst
der thursen koning
en verbrijzelde toen
het gebroed der reuzen.

32.

Hij doodde toen
de thursenzuster,
die een gave voor zich
begeren dorst,
slagen kreeg zij
voor schellingen
en hamerslagen
voor halsringen.
Zo haalde Thor
zijn hamer weer.

30. Wij mogen aannemen, dat de wijding met een hamer tot het huwelijksritueel behoord heeft.

11. LOKI'S SCHIMPREDE

GEEN gedicht toont duidelijker, dat wij in de Edda niet een „heilig boek" der heidense Germanen bezitten, want het is een stuk literatuur van de meest profane soort. De inhoud doet denken aan de wijze waarop de oude kerkvaders de zogenaamde „immorele" mythen der Griekse goden bestreden. Ongetwijfeld vinden wij in de Oudnoorse godenverhalen talrijke verhalen, die niet met onze zeden stroken; vooral met betrekking tot de goden der vruchtbaarheid. Een spotter had dus stof te over om de voosheid der Godenmaatschappij aan de kaak te stellen; onze dichter heeft zelfs niet geschroomd valse aantijgingen met ware beschuldigingen te vermengen en er bijzonder behagen in geschept alle godinnen als veile deernen voor te stellen. Toch is niet innerlijke verontwaardiging daartoe de drijfveer, maar veeleer een tomeloze spotlust, die met een ontluisterde godenwereld zijn moedwil bedrijft. Hij kende de zwakheden der goden, de Thersitesnatuur van Loki; dat waren de hefbomen der verzonnen handeling. Voor de enscenering zorgden het motief van het godengastmaal bij Ægir en dat van de godsvrede die de goden onbedachtzaam aan een gevaarlijken gast bezworen hadden. Maar Thor staat buiten zulke eden, zoals wij dat ook in andere mythen lezen; dat deed den dichter het kostelijke motief aan de hand om den sluwen spotter door de bedreiging met de donderhamer het veld te doen ruimen. Alle godenwijsheid wordt door Loki te schande gemaakt, maar ook de onoverwinlijke kracht van Thor blijkt niet veilig voor de satire: Hoe simpel staat daar de god met zijn bruut geweld, die slechts éénzelfde bedreiging uitentreure herhalen kan — in het origineel zelfs met woorden die de gedachte aan gestotter kunnen doen opkomen ! — zij het ook in bijzonderheden gevarieerd. Wij leren uit dit gedicht geen eerbied voor de goden noch betrouwbare kennis betreffende hun mythen, maar het toont ons wel tot welke bijtende satire een IJslands dichter in staat was.

* * *

Ægir, ook wel Gymir geheten, had voor de Azen bier gebrouwen, toen hij de ketel verkregen had, zoals vroeger verteld werd. Naar dat feest kwamen Odin en zijn vrouw Frigg. Thor kwam niet, omdat hij een tocht naar het Oosten maakte. Sif, de vrouw van Thor was daar wel; verder Bragi en zijn vrouw Idun, Týr wiens hand door Fenrir bij het binden was afgerukt, Njord en zijn vrouw Skadi, Freyr en Freyja, Widar de zoon van Odin, verder Loki en de dienstknechten van Freyr: Byggwi en Beyla. Er waren veel Azen en Alven. Ægir had twee bedienden: Fimafeng en Eldir. In plaats van lampen werd daar stralend goud gebruikt en het bier kwam vanzelf op tafel. Er heerste een onverbrekelijke vrede. Men prees de dienaren van Ægir zeer. Loki kon dat niet aanhoren en doodde Fimafeng. Toen schudden de Azen hun schilden en dreigden Loki en joegen hem naar het bos; daarop keerden zij weer tot het maal.

Loki kwam terug en ontmoette Eldir, wien hij aldus aansprak:

1. *Loki:*

Vertel mij, Eldir,
en treed geen stap
nader zonder te zeggen:
wat hebben hierbinnen
voor biergesprek
de zonen der zegegoden?

2. *Eldir:*

Zij praten van wapens
en pralen van strijd
de zonen der zegegoden:
van Azen en Alven
hier in deze hal
is menig maar matig uw vriend.

3. *Loki:*

In zal ik treden
in Ægirs hal,
te kijken naar dat kostelijk feest;
hoon breng ik en haat
den hemelingen
en meng hun mede met onheil.

4. *Eldir:*

Weet, als gij intreedt
in Ægirs hal
te kijken naar dat kostelijke feest,
als met smaad en laster
gij bespot de goden,
dat zij met woeker het wreken.

5. *Loki:*

Weet wel, Eldir,
als wij met ons beiden
wisselen woorden van smaad,
dat ik u overtref
in 't antwoord vinden,
mocht gij de maat soms vergeten.

Proza r. 2 is een verwijzing van den compilator der Edda naar nr. 9, die daar onmiddellijk aan nr. 11 voorafgaat. — 2. De goden zijn Loki slecht gezind, omdat hij hun herhaaldelijk een poets gebakken heeft; misschien ook omdat hij schuld zou zijn geweest aan de dood van Baldr, vgl. str. 28.

Daarop ging Loki de hal binnen. Toen de goden zagen wie daar voor hen stond, zwegen zij allen.

6. *Loki:*

Dorstig kwam ik
naar deze hal,
ik Lopt, een lange weg,
de Azen te vragen
of een mij zou geven
een duchtigen mededronk.

7.

Wat zwijgt gij dus,
zwellend van hoogmoed,
waarom spreekt gij geen woord?
geef mij een bank
aan dit bierfestijn
of wijs mij driest weer de deur!

8. *Bragi:*

Bank en zetel
aan dit bierfestijn
geven de goden u nooit,
want de Azen weten,
wien zij tot gast
aan hun vreugdemaal zullen vragen.

9. *Loki:*

Weet gij nog, Odin,
dat in ouden tijd
wij ons verbonden met bloed?
bepaald hebt gij toen,
gij zoudt proeven geen bier
tenzij men ons beiden het bood.

10. *Odin:*

Widar, sta op,
laat des wolfs vader
delen de drank met ons,
opdat niet Loki
lastertaal spreke
hier in Ægirs hal.

Toen stond Widar op en schonk Loki in. Maar voor hij een dronk nam, begroette hij de Azen.

11. *Loki:*

Heil u, Azen,
heil u, Azinnen,
u, heilige goden, heil,
behalve die god
die ginder zit,
Bragi, daar op die bank.

12. *Bragi:*

Ik geef van mijn have
u hengst en zwaard,
met ringen geeft Bragi u boete,
opdat gij de Azen
uw afgunst niet toont
en de goden niet worden vergramd!

8. Bragi is een der mindere goden, gewoonlijk met de dichtkunst verbonden. — 9. Bloedsbroederschap is door een bepaald ritueel gesloten verwantschap, die even eng wordt beschouwd als de natuurlijke. Van een dergelijke bond tussen Odin en Loki wordt alleen hier gesproken. Door zich hierop te beroepen, verzekert zich Loki daarvan, dat hij zonder gevaar in de kring der goden kan treden. — 10. Widar is Odins zoon vgl. nr. 1 str. 47; Loki werd later beschouwd als de vader van alle boze demonen, dus ook van de Fenrirwolf. Door Loki zo te noemen, wordt het voor Widar dubbel pijnlijk voor Loki op te staan. — 11. Loki begint zijn onvriendelijkheden tegen Bragi, omdat deze hem niet had willen toelaten. — 12. Bragi tracht Loki voor de krenking van str. 8 genoegdoening te geven.

13. *Loki:*
Altijd zult gij
armring en paard
beide, Bragi, ontberen;
van Azen en Alven
in Ægirs hal
schuwt gij 't meeste de strijd!

14. *Bragi:*
Weet, als ik buiten was,
als ik binnen ben
hier in de hal van Ægir,
ik zou uw hoofd
in mijn handen dragen
voor je laffe leugen tot straf.

15. *Loki:*
Dapper bij de dronk
je dunkt mij te zijn,
Bragi, een bankensieraad,
trek maar ten strijd,
als je toornig bent —
een held weerhoudt immers niets.

16. *Idun:*
Ik bid je, Bragi,
denk aan de band
die goden en Azen vereent.
spreek toch met Loki
geen lastertaal
hier in de hal van Ægir.

17. *Loki:*
Zwijg toch, Idun,
van alle vrouwen
hunker je 't meest naar een man,
je lei zelfs je arm,
zo edel en blank,
om den man die vermoordde je broer.

18. *Idun:*
Ik spreek tegen Loki
geen lastertaal
hier in de hal van Ægir;
ik maak Bragi kalm,
door bier verhit,
dat geen strijd uit toorn ontstaat.

19. *Gefjon:*
Waarom zoudt gij beiden
bij het bierfestijn
toornig aan 't twisten gaan?
Loki schertst steeds
met spottend woord,
en geeft zo den goden vermaak.

20. *Loki:*
Zwijg toch, Gefjon!
zal ik verklappen
wie u tot lust heeft verleid:
die blanke knaap
hij bood een geschenk
en gij klemde dij tegen dij.

21. *Odin:*
Dwaas zijt gij, Loki,
verduisterd uw geest,
dat gij Gefjon zo grimmig bespot,
ik meen dat zij weet
der mensen lot
even zo goed als ik.

13. Loki bespot Bragi, omdat hij nooit krijgsdaden verricht en daarom ook geen schatten heeft kunnen vergaderen. — 14. In de feesthal heerst een vrede die niet mag worden verbroken. — 16. Idun, de godin met de verjongende appels, is Bragi's vrouw. — 17. Van Idun wordt nergens iets dergelijks overgeleverd. — 19. Gefjon is een godin der vruchtbaarheid die vooral in Denemarken vereerd werd. — 20. Onbekend, waarop dit een toespeling zou kunnen zijn.

22. *Loki:*
Zwijg toch, Odin,
gij hebt eerlijk nooit
een strijd onder helden beslecht,
dikwijls gaaft gij,
die het niet verdient,
de zege aan een zwakkeren held.

23. *Odin:*
Weet als ik gaf,
wien ik geven niet moest,
de zege aan een zwakkeren held:
onder d'aarde waart gij
een achttal winters
als een koeien melkende meid.

24. *Loki:*
Gij toonde in Samsey
uw toverkunsten,
sloeg op een stok als een heks;
gij hebt menig mens
met moedwil behekst;
dat schijnt mij schandlijk bedrijf.

25. *Frigg:*
Gij moest maar liever
uw lot niet vertellen;
dat blijft maar beter verborgen,
wat in oude tijd
gij Azen tezaam
aan daden bedreven hebt.

26. *Loki:*
Zwijg toch, Frigg,
gij Fjorgyns dochter,
op mannenliefde belust;
vrouw van Widrir,
hebt gij Wili en We
beiden aan uw borst geklemd.

27. *Frigg:*
Weet, als ik had
in Ægirs hal
een zoon als Baldr zo boud,
gij zoudt niet verlaten
de zonen der Azen,
vóórdat gij een strijd had bestaan.

28. *Loki:*
Gij begeert dan, Frigg,
dat ik voort zal gaan
met woorden van spot te spreken;
mijn werk is geweest,
dat niet wederkeert
uw zoon naar Ægirs zaal.

29. *Freyja:*
Dwaas zijt gij, Loki,
dat gij durft te pochen
op uw laaghartige list:
maar Frigg weet wel,
welk lot u wacht,
al zegt zij het zelf ook niet.

22. Is een toespeling op de vaker uitgesproken gedachte, dat Odin zijn gunsten onbillijk verdeelt en zelfs soms zijn beschermelingen op een beslissend ogenblik in de steek laat. — 23. Weder een onbekende mythe; de beschuldiging is voor Oudgermaanse begrippen bijzonder beledigend. — 24. Samsey is een Deens eiland bij Funen; Odin wordt van tovenarij beschuldigd, vgl. nr. 8 str. 20; hij was god der runenkunst en bedreef dodenbezwering, vgl. nr. 7. — 25. Frigg is Odins vrouw; Widrir is een andere naam voor Odin; Wili en We zijn diens zoons. — 27. Baldr blijkt dus reeds gestorven te zijn. — 28. Het is onzeker of Loki er op zinspeelt, dat hij de dood van Baldr aangesticht of zijn terugkomst uit de onderwereld verijdeld heeft. — 29. Freyja is gehuwd met haar broeder Freyr; deze verhouding is kenschetsend voor de Wanengoden.

30. *Loki:*
Zwijg toch, Freyja!
ik doorzie u zo goed:
aan boosheid hebt gij geen gebrek:
van Azen en Alven,
die bij Ægir zijn,
was ieder om beurten uw boel.

31. *Freyja:*
Vals is uw tong,
maar vaak zal die nog
onheil over u brengen;
vertoornd zijn de Azen
en alle Azinnen,
gij rijdt met berouw hiervandaan.

32. *Loki:*
Zwijg toch, Freyja,
gij zijt maar een heks,
van schande en slechtheid vol;
toen de vriendlijke goden
bij uw broer u vonden,
ontschoot u van schrik een veest.

33. *Njord:*
Het kan toch geen kwaad,
als zich kiest een vrouw
een man tot het minnespel,
maar gek is het wel,
dat een god hier kwam
die kinderen baren kon.

34. *Loki:*
Zwijg toch, Njord,
men zond u hierheen
den goden als gijzelaar;
maar Hymirs dochters
hoonden u zeer,
namen tot nachtpot uw mond.

35. *Njord:*
Dit was zeker een troost,
toen men zond mij van ver
den goden tot gijzelaar:
ik verwekte een zoon,
dien weinigen haten,
hij geldt als der goden steun.

36. *Loki:*
Houd op, Njord!
en neem u in acht!
ik zal het niet langer verzwijgen:
gij verwekte een zoon
in uw zusters bed,
dat was van u te verwachten.

37. *Tyr:*
Freyr is de eerste
van alle krijgers
in der Azen paleis;
hij bedroeft geen maagd
en bedrukt geen vrouw,
hij maakt de gevangenen vrij.

38. *Loki:*
Zwijg toch, Tyr!
wat zoudt gij toch
deugdelijks kunnen doen?
weet gij soms niet
dat de Fenrirwolf
u roofde de rechter hand?

30. Zij is als vruchtbaarheidsgodin van zinnelijke aard, vgl. nr. 14 str. 29. — 32. Zinspeling op de incestueuse verhouding met haar broer, die in het latere heidendom als immoreel veroordeeld werd. — 33. Njord is de vader van Freyja en Freyr. De beschuldiging herinnert aan die van str. 23. — 34. Njord was gijzelaar na de oorlog van Azen en Wanen vgl. nr. 3 str. 39; Hymirs dochters zijn reuzinnen. — 35. De zoon is Freyr. — 37. Tyr is de oude hemelgod, later krijgsgod; hij verloor zijn hand door die te houden in de bek van Fenrir, toen deze gebonden werd.

39. *Tyr:*
Ik mis mijn hand,
gij Hrodwitnir:
dat brengt ons beiden leed;
maar de wolf betreurt,
dat hij het wereldeind
in boeien verbeiden zal.

40. *Loki:*
Zwijg toch, Tyr!
een zoon werd verwekt
door mij bij je eigen vrouw,
geen enkele penning
heb je ooit gehad,
stakker, als zoen voor die smaad.

41. *Freyr:*
Een wolf zie ik liggen
voor een waterstroom,
tot der goden wereld vergaat:
zwijg je nu niet,
je wordt zeker dan
daarnaast in banden geboeid.

42. *Loki:*
Met goud verwierft gij
Gymir's dochter;
en zo verloort gij uw zwaard;
als de Muspelszonen
door Myrkwid rijden,
hoe zult gij, stakker, dan strijden?

43. *Byggwi:*
Had ik de aard
van Ingunar-Freyr
en zulk een heerlijke zaal:
ik zou je vermalen
als merg zo fijn
en al je botten verbrijzlen.

44. *Loki:*
Wat kwispelstaart
me die kleine kwant
en bazelt zo babbelgraag?
je zeurt altijd
aan 't oor van Freyr
en mummelt onder de molen.

45. *Byggwi:*
Mijn naam is Byggwi,
men noemt mij flink
bij goden en mensen tegaar;
dat maakt mij zo boud,
dat de machtige Azen
hier drinken de mededronk.

46. *Loki:*
Zwijg toch, Byggwi,
gij kunt zeker niet
onder mannen verdelen het maal;
men vond u nergens
op de vloer in het stro,
als helden heftig streden.

47. *Heimdal:*
Dwaas zijt gij, Loki,
verduisterd uw geest,
wat lastert gij langer nog?
als te veel men drinkt,
het voert slechts tot leed,
wijl men zijn tong niet betoomt.

39. Hrodwitnir is een andere naam voor Fenrir. — 40. Onbekende mythe. — 41. Die wolf is weer Fenrir; inderdaad is Loki ook tot de wereldondergang geboeid geweest, vgl. nr. 1 str. 28. — 42. Toespeling op nr. 12, al wordt daar niets verteld van het verliezen van het zwaard; voor de Muspelszonen, vgl. nr. 1 str. 44; met Myrkwid wordt een gevaarlijk grenswoud bedoeld, vgl. nr. 16 str. 1 en nr. 24 str. 13. — 43. Byggwi is Freyrs dienaar; Ingunar-Freyr duidt den god aan als vooral door de Ingwaeonen vereerd. — 44. Byggwi is waarschijnlijk een korengod en van hem kan een mythe verhaald zijn, hoe hij onder de molensteen zijn einde vond. — 45. De mede is nl. het produkt van het gemalen graan.

48. *Loki:*
Zwijg toch, Heimdal,
u heeft het lot
een schandlijk leven beschoren:
met een smerige rug
moet gij steeds maar door
als wachter der goden waken.

49. *Skadi:*
Goed zijt gij geluimd;
maar lang zult gij niet
spelen met losse staart,
bedwingen zullen u
de darmen van uw zoon
op de kantige kam van een berg.

50. *Loki:*
Als mij dwingen dan
de darmen van mijn zoon
op de kantige kam van een berg,
zo was ik het eerst
de oorzaak ervan,
dat Thjazi het leven verloor.

51. *Skadi:*
Als gij dan het eerst
de oorzaak waart,
dat Thjazi het leven verloor,
uit mijn huis en hof
zullen haat en wraak
u voortaan altijd vervolgen.

52. *Loki:*
Vriendlijker taal
vondt gij voor Loki,
toen gij mij ontboodt tot uw bed;
ik vertel dit graag
nu wij toch verklappen
daden in schande bedreven.

Toen reikte Sif aan Loki een kristallen beker met mede en zeide:

53. *Sif:*
Heil u, Loki!
hier is een hoorn
met machtige mede gevuld,
spaar mij alleen
voor schande en smaad
onder alle zonen der Azen.

54. *Loki:*
Gij waart de enige,
als waarlijk voor mannen
gij nooit te genaken waart;
ik weet er één,
en ik kan het weten,
die trad in de plaats van Thor,
en dat was de listige Loki.

55. *Beyla:*
De rotsen schudden,
op reis zal nu zijn
Hlorridi naar zijn huis;
hij maakt wel murw
die mensen en goden
met laster hier overlaadt.

48. Als wachter der goden is Heimdal aan weer en wind blootgesteld. — 49. Skadi is de vrouw van Njord, vgl. nr. 4 str. 11. — 50. Thjazi was een reus en de vader van Skadi. — 52. De mythe is niet overgeleverd, maar of het daarom slechts een verzinsel is? — 53. Sif is de vrouw van Thor. — 54. Voor Sifs overspel, vgl. nr. 9 str. 46. — 55. Beyla is een dienares van Freyr; Hlorridi is een bijnaam van Thor; als hij met zijn wagen rijdt, dreunt de aarde, vgl. nr. 10 str. 21.

56. *Loki:*

Zwijg toch, Beyla,
gij zijt Byggwi's vrouw,
van schande en slechtheid vol;
geen groter gedrocht
met de goden verkeert;
door mest bevuilde meid!

57. *Thor:*

Zwijg, onverlaat,
nu zal meteen
Mjollnir de mond je snoeren;
ik sla van uw hals
uw schouderrots,
zo zult gij 't leven laten!

58. *Loki:*

Deez' zaal trad in
de zoon van Jord,
wat toornt gij toch, o Thor?
je moed is gevlucht,
als je vecht met de wolf;
die verslindt je met huid en haar.

59. *Thor:*

Zwijg, onverlaat,
nu zal meteen
Mjollnir de mond je snoeren;
ik werp je omhoog
naar 't Oosten heen,
geen mens zal ooit je weer zien.

60. *Loki:*

Rep liever niet
van je reizen naar 't Oosten,
als je met anderen praat,
je hield je verborgen
in een handschoenduim,
je toonde je toen niet als Thor.

61. *Thor:*

Zwijg, onverlaat,
nu zal meteen
Mjollnir de mond je snoeren;
ik zwaai in mijn hand
de Hrungnirdoder,
verbrijzel je hele gebeent.

62. *Loki:*

Toch zal ik nog leven
nog lange tijd,
hoe hard je hamer ook dreigt;
wel wat al te sterk
was Skrymirs riem:
je teerkost kon je niet krijgen.

63. *Thor:*

Zwijg, onverlaat,
nu zal meteen
Mjollnir de mond je snoeren;
naar de hel zendt u
de Hrungnirdoder
diep in het dodenrijk!

64. *Loki:*

Ik sprak voor Azen,
ik sprak voor Azinnen,
wat mij ingaf mijn geest
maar ter wille van u
ga ik nu maar weg,
want ik weet dat je werkelijk slaat.

57. Schouderrots is een poëtische omschrijving voor hoofd. — 58. Thor is de zoon van de godin Aarde; hij vecht niet met de wolf, maar met de Midgaardslang, vgl. nr. 1 str. 48 en 49. — 59. In 't oosten wonen de demonen. — 60. Toespeling op de mythe van Skrymir, vgl. nr. 8 str. 26. — 61. Hrungnir is een reus die door Mjollnir verpletterd werd.

65.

Bier brouwde gij, Ægir!
nooit brouwt gij meer
mede voor een gastenmaal:
al uw bezit
in deze zaal
moge in vlam vergaan,
moge het vuur verteren.

Hierna verborg zich Loki in de Fránang-waterval, in de gedaante van een zalm. Daar vingen de Azen hem. Hij werd met de darmen van zijn zoon Nari gebonden. Maar Narfi werd in een wolf veranderd. Skadi nam een adder en hing die op boven Loki's gezicht: gif druppelde op hem neer. Loki's vrouw Sigyn zat bij hem en hield een wasbekken onder het gif. Wanneer dat vol was, wierp zij het gif weg, intussen viel het gif dan op Loki. Dan kromp hij zo van pijn, dat de ganse aarde ervan schudde; daaruit ontstaan de aardbevingen.

12. DE TOCHT VAN SKIRNIR

NAAR vorm zowel als naar inhoud is dit een merkwaardig gedicht. Daar het verhaalt hoe Freyr de liefde van een reuzendochter afdwingt, zou men hierin een oude mythe kunnen vermoeden die verhaalde hoe de god van de vruchtbaarheid in de lente de aarde tot nieuw leven wekt door zich met de aardegodin te verenigen. Vooral als Gerd een verpersoonlijking van het akkerland zou zijn, lijkt deze verklaring zeer aannemelijk. Hoe dit zij, de vorm waarin de mythe medegedeeld wordt, wijst op een tamelijk laat ontstaan van het gedicht: de vlammenwal en de bewakende dieren voor het paleis der jonkvrouw zijn eerder sprookjesmotieven die aan de heldensage ontleend zijn.

Eveneens jong schijnt de milde, gevoelige toon, waarmede het liefdesverlangen van Freyr getekend is: gemeten aan de wijze, waarop in de oude Germaanse epiek (en in het dagelijkse leven!) de liefde behandeld werd, ontkomt men hier niet aan de indruk van een zekere sentimentaliteit. Daartegen steekt weer scherp af de heroïsche toon van het gedeelte, waarin Skirnir die reeds door zijn naam „de schitterende", zijn nauwe verwantschap met Freyr bewijst, de toegang tot Gerds woning afdwingt. Weder geheel anders is de toon van de vloekstrofen, die als een voorbeeld van oude magische incantaties zeer belangwekkend zijn. Zo gaat het gedicht door allerlei stemmingen heen en vormt toch een eenheid, daar de tegelijk heroïsche en magische bedwinging der jonkvrouw ten slotte weder terugvoert tot de stemming van het begin: het kwijnende liefdesbegeren van den god, dat in de laatste strofe een treffende uitdrukking gevonden heeft.

* * *

Freyr, de zoon van Njord, had zich in Hlidskjalf gezet en zag vandaar over de gehele wereld. Hij zag naar het reuzenland en bemerkte daar een schone maagd, terwijl zij uit haar vaders huis naar haar eigen vertrek ging. Daardoor kreeg hij een groot verlangen.

Skirnir heette Freyrs dienaar. Njord verzocht hem met Freyr te gaan spreken. Toen zeide Skadi:

1.

Sta op, Skirnir!
ga snel tot mijn zoon
om woorden met hem te wisselen
en hem te vragen
welk ongeval
hem van toorn verteert.

2. *Skirnir:*

Boos is 't antwoord
dat ik zeker ontvang,
als ik woorden wissel met Freyr,
en hem zal vragen
welk ongeval
hem van toorn verteert.

3.

Verkondig mij Freyr,
koning der Goden,
wat ik nu weten wil:
waarom zit gij
in uwe zaal
zo eenzaam, edele vorst?

4. *Freyr:*

Wat zou ik verhelen,
jeugdige held!
mijn heftig harteleed?
want de alvenstraal
alles beschijnt,
maar verlicht mijn liefde niet!

5. *Skirnir:*

Zo heftig is toch
uw hartstocht niet,
dat ge mij 't niet zeggen zoudt,
want sinds wij vroeger
als vrienden verkeerden:
bindt ons beiden de trouw!

6. *Freyr:*

In Gymirs woning
zag ik binnengaan
een maagd die mij behaagt;
haar armen straalden
en schittrend blonken
zelfs de lucht en de zee.

7.

Ik min deze maagd
meer dan een man
ooit heeft een meisje bemind;
van Azen en Alven
geen enkele wenst,
dat wij zouden te zamen zijn.

8. *Skirnir:*

Geef mij een ros,
dat ik rijden kan
door de flakkrende vlammenwal
en dan het zwaard
dat van zelf vecht
met het sterke reuzengeslacht!

3. Tussen str. 2 en 3 moet worden aangevuld door den lezer, dat Skirnir naar Freyr is toegegaan. — 4. Alvenstraal is omschrijving voor: zon; in de tekst staat het woord Alfrodul, dat ook in nr. 3 str. 47 voorkomt. — 6. Gymir, naam van een reus, vader van Gerd. — 8. De vlammenwal als magische omgrenzing van de woning ener jonkvrouw die door een held moet worden gewonnen, is vooral bekend uit de Sigurdsage, zie nr. 21b.

9. *Freyr:*
Ik geef u het ros
dat u rijden zal
door de flakkrende vlammenwal,
en ook het zwaard
dat van zelf vecht,
als slechts een held er mee houwt.

10. *Skirnir tot het paard:*
Het is buiten donker;
het dunkt mij tijd
over de rotsen te rijden;
dit lukt ons beiden,
tenzij beiden ons grijpt
Gymir, de grimmige reus.

Skirnir reed naar Jotunheim. Voor Gymirs woning waren wilde honden vastgebonden aan de poort van de heining om de zaal van Gerd. Hij sprak een herder aan, die op een heuvel zat:

11. *Skirnir:*
Zeg mij, herder,
die zit op de heuvel
en alle wegen bewaakt:
hoe ik aan Gerd
trots Gymirs honden
een boodschap brengen kan.

12. *De wachter:*
Zijt gij soms veeg
of zo onvervaard
(dat gij dit stuk durft bestaan)
een boodschap zult gij
nooit brengen kunnen
aan de goede dochter van Gymir.

13. *Skirnir:*
Beter is moed
dan bang te versagen
voor wie iets wagen wil;
mij is reeds de dag
voor de dood bestemd;
het lot heeft het leven bepaald.

14. *Gerd:*
Wat voor dreunend gedruis
dringt door tot mijn oor
hier in mijn eigen huis?
de aarde schudt,
nu schokt en trilt
de ganse woning van Gymir!

15. *Dienstmaagd:*
Voor de poort staat een man:
hij steeg van zijn paard,
rustig laat hij grazen het ros.

16. *Gerd:*
Laat binnen hem komen
in onze burcht
en drinken een mededronk!
toch koester ik vrees,
dat gekomen is
daar buiten mijns broeders doder.

17.
Zijt gij een Alf
of een Azenzoon

11. Honden of wilde dieren die een jonkvrouw bewaken, zijn in sprookjes welbekend; zij spelen in dit gedicht verder geen rol. — 12. De 3de regel ontbreekt in het handschrift. — 14. Het gedruis waarschijnlijk als gevolg van het rijden door de vlammenwal. — 15. De strofe is slechts voor de helft overgeleverd. — 16. Van het doden van Gerds broeder wordt niets verteld; men neemt daarom wel aan, dat Skirnir hem heeft moeten doden, vóór hij in de woning van Gerd kon binnenkomen. Na deze strofe treedt Skirnir binnen.

of een telg van de wijze Wanen?
Hoe rijdt gij alleen
door 't razende vuur
om hier mijn zaal te bezoeken?

18. *Skirnir:*

Ik ben niet een Alf
noch een Azenzoon
noch een telg van de wijze Wanen;
toch reed ik alleen
door 't razende vuur
om hier uw zaal te bezoeken.

19.

Hier heb ik elf
appels van goud
die zal ik, Gerd, aan u geven,
vrede te kopen
door snel te bekennen,
dat Freyr u het dierbaarst dunkt.

20. *Gerd:*

Nooit neem ik elf
appels van goud
ter wille van wien dan ook,
met den zoon van Njord
zal ik nimmer wonen,
zo lang mij 't leven duurt!

21. *Skirnir:*

U bied ik de ring,
die verbrand eens werd
te zamen met Odins zoon;
en even zwaar
druipen acht er van af
iedere negende nacht.

22. *Gerd:*

Ik weiger de ring,
al werd hij verbrand
te zamen met Odins zoon;
mij ontbreekt geen goud
in Gymirs gaard,
ik beschik over rijke schat.

23. *Skirnir:*

Ziet gij, meisje, dit zwaard
zo mooi versierd,
dat ik hier heb in de hand?
Ik houw van de hals
het hoofd u af,
als gij weigert mijn wil te doen.

24. *Gerd:*

Nooit zal ik dulden
enige dwang
ter wille van wien dan ook,
toch vrees ik dat gij,
vindt gij hem hier,
met Gymir te strijden begeert.

25. *Skirnir:*

Ziet gij, meisje, dit zwaard
zo mooi versierd,
dat ik hier heb in de hand?
door die scherpe snede
zal sterven de reus
en wordt uw vader geveld!

26.

Ik tem u met een slag
van een tovertak,
dat gij willig mijn wens vervult:

19. Met deze appels moet iets bedoeld zijn, dat mythisch belangrijk is; men heeft de tekst wel geëmendeerd en in plaats van „elf appels" gelezen „verjongende appels". — 21. Dit is de mythische ring Draupnir, die Baldr (d.i. Odins zoon) uit de onderwereld weder zou hebben teruggezonden. — 26. Na haar weigering bedreigt Skirnir haar met de heftigste vervloekingen.

dáár zult gij zijn,
waar de zonen der mensen
u nimmermeer zullen zien!

27.

Op adelaarsheuvel
zult gij altijd zitten
van de wereld afgekeerd,
gewend naar de hel;
en walg van uw eten,
meer dan enig mens
een fonklende slang verfoeit.

28.

Verkeer in een monster
als gij buiten komt,
laat u aanstaren Hrimnir,
laat u aangapen ieder,
wordt wijder vermaard
dan de wachter der goden
en pas als een hond op de poort.

29.

Mogen nijd en waanzin,
nood en afgunst
u tranen doen storten van smart;
ga hier nu zitten;
ik zal u zeggen
kwellende kommer
en dubbele dwang:

30.

Martlen zullen u
monsters des daags
in het rijk van 't reuzengeslacht;
in plaats van lust
zij leed uw loon,
en tranen in wanhoop geweend.

31.

Een driekoppigen reus
zult gij dienstbaar zijn
en missen voor eeuwig een man,
u grijpe begeerte,
verslinde smart,
wees als de distel
die dorrend staat
aan het eind van de oogst!

32.

Ik ging naar het woud,
naar het groene bos
te halen een tovertwijg:
ik plukte een tovertwijg.

33.

Toornig is Odin,
toornig de Azenvorst,
Freyr werd tot vijand u,
vervloekte deern!
verdiend hebt gij nu
de heftige haat der goden.

34.

Hoort gij reuzen,
hoort Hrimthursen
en zelf gij Azen ook:
hoe ik verbied
en hoe ik ban
mannenvreugd der maagd
mannenliefde der maagd!

27. Wat met de adelaarsheuvel gemeend is; blijkt niet duidelijk; men heeft aan eenzame, hoge rotsen gedacht, maar dat past niet met de rest van de strofe. De magische strofen kenmerken zich door afwijkingen van de normale strofenbouw. — 28. Hrimnir duidt op een reus die met vorst in verband staat; Gerd moet dus als helhond aan de poort der onderwereld geklonken worden. — 32. Voor de tovertak, vgl. nr. 8 str. 20; voor de eis, dat hij van groen hout moet zijn, vgl. nr. 2 str. 130. — 34. Hrimthursen zijn weer demonen van de koude; wijl Gerd niet met Freyr wil huwen, wordt haar elke liefde ontzegd.

35.
Hrimgrimnir heet de reus
die u hebben zal
in het duistere dodenrijk,
daar onder de aard
zult gij altijd door
leiden een gruwelijk leven.

36.
Ik rits u een reus,
drie runen nog,
waanzin en wellust
en woedend gehunker;
zo rits ik het af,
als ik ritste het in,
als ik dit nodig acht.

37. *Gerd:*
Heil bied ik u, knaap!
en hef de kelk
van machtige mede vol!
vermoed had ik nooit,
dat ik minnen zou
een van de wijze Wanen.

38. *Skirnir:*
Ik wil mijn boodschap
volbrengen geheel
eer van hier ik huiswaarts rijd,
wanneer komt gij
den koenen Freyr
stillen zijn liefdesmart?

39. *Gerd:*
Barri wordt genoemd,
ons beiden bekend,
het woud, voor wind beschut;
over negen nachten
zal den zoon van Njord
Gerd haar liefde geven.

Toen reed Skirnir naar huis. Freyr stond buiten en vroeg om bericht:

40. *Freyr:*
Zeg mij, Skirnir,
voor uit 't zadel gij stijgt
en een voet nog voorwaarts zet:
wat hebt gij bereikt
in het reuzenland
dat mij met vreugde vervult?

41. *Skirnir:*
Barri wordt genoemd,
ons beiden bekend,
het woud, voor wind beschut;
over negen nachten
zal den zoon van Njord
Gerd haar liefde geven.

42. *Freyr:*
Lang is een nacht,
lang zijn er twee,
hoe verduur ik er drie?
vaak docht een maand
mij minder te zijn
dan heden de halve nacht!

35. De vertaling geeft alleen de algemene inhoud der strofe weer, die niet geheel duidelijk is, maar in elk geval de bedreiging inhoudt, dat Gerd geitenurine tot enige drank zal hebben. — 36. Deze strofe doelt op het ritsen van magische runen. Het Noorse woord voor reus is thurs, tevens de naam van de derde rune voor de klank th. Het afschaven van de ingeritste runen wordt vaker vermeld als middel tot betovering. De laatste regel duidt op het voorwaardelijke van de vervulling der bedreiging.

13. HET LIED VAN SWIPDAG

DIT gedicht bestaat uit twee delen die alleen in papierhandschriften overgeleverd zijn en daar als twee zelfstandige liederen zijn opgenomen; zij behoren echter bijeen, hetgeen op merkwaardige wijze daardoor bewezen wordt, dat op beide te zamen een Middeleeuwse ballade teruggaat. Het heeft de schijn, dat men met een tot sprookje vervormde mythe te doen heeft, want Menglad zou een naam kunnen zijn voor de met het Brisingamen gesierde lentegodin Freyja en Swipdag voor den zonnegod die haar in de lente tot leven wekt. Maar meer dan schijn is het niet: het lied is het werk uit vrij late tijd en wel van een dichter, die zijn stof uit de wereld der sprookjes haalde en in de aankleding oude Eddaliederen navolgde. Het opwekken van Groa om den zoon raad te geven, herinnert aan nr. 7: de moeder zegt echter niet anders dan een reeks toverzangen, die herinneren aan die der Hávamál (nr. 2), maar toch kennelijk jongere nabootsing zijn. De tocht van den held zelf speelt in een quasi-mythische wereld, in werkelijkheid in die van het sprookje. Prinsessen worden in burchten bewaakt door wilde monsters, die men door het toewerpen van voedsel moet verschalken; zij rusten als Brynhild achter een vlammenwal. Maar deze held heeft slechts zijn naam te noemen en de prinses behoort hem van noodlotswege toe. Zijn toeven voor de poort dient alleen om een reeks van merkwaardige dingen aan te horen, die ons schijnbaar mythen onthullen; maar de namen zijn òf gefingeerd òf willekeurig van elders ontleend. Daardoor wordt het gedicht een droge navolging van mythologische vraaggedichten, in plaats van een levende pendant van Skírnirs lied (nr. 12). Slechts aan het eind breekt het gevoel door en dan herinnert ons de liefdesverklaring eerder aan de ballade dan aan het oude Eddalied. Dit verklaart misschien dat het langer dan de meeste andere liederen bleef voortleven en, zij het ook ingrijpend veranderd, als ballade in Skandinavië bewaard bleef.

* * *

I. DE BEZWERING VAN GROA

1. *Swipdag:*

Word wakker, Groa!
word wakker, goede vrouw!
ik wek u aan de deur des doods:
bedenk dat gij zeidet
uw zoon te komen
tot de heuvel die uw graf omgeeft.

2. *Groa:*

Wat angst beving
mijn enig kind,
wordt gij door kommer gekweld,
dat gij aanroept uw moeder
die in de aarde vertoeft,
die wegging uit de wereld des lichts?

3. *Swipdag:*

Een gevaarlijke taak
gaf mij de listige vrouw
die mijn vader tot liefde verleidde:
zij beval mij te komen,
waar nog niemand kwam,
opdat ik Menglad ontmoete.

4. *Groa:*

Lang is de tocht,
lang zijn de wegen,
lang duurt der mensen verlangen,
vóórdat uw wens
zal worden vervuld:
over 't slagen beslist het lot.

5. *Swipdag:*

Zing mij uw zangen
die tot zegen mij strekken;
geef mij nu, moeder, uw hulp!
want mij dreigt op weg
het doodsgevaar:
te jong ben ik toch voor die taak!

6. *Groa:*

Dat zing ik ten eerste
om u te sterken —
zo zong ook Rani voor Rind —
dat gij licht zult tellen,
al dunkt 't u leed:
wees zelf voor u zelf tot leidsman.

7.

Dat zing ik ten tweede,
als gij toeven mocht
willoos op verre wegen,
dat de grendels van Urd
u alzijds beschutten
op wegen vol van gevaar.

8.

Dat zing ik ten derde,
als bedreigen uw leven
woeste waterstromen,
dat Horn en Rud
zich ter Helle wenden:
voor uw voeten 't water valt.

9.

Dat zing ik ten vierde,
als vijanden loeren
listig in hinderlaag,
dat hun geest geheel
tot uw gunst zich wendt,
om zich met u te verzoenen.

3. De listige vrouw is Swipdags schoonmoeder; Menglad betekent: zij, die zich wegens een sieraad verheugt. — 6. Rind is een reuzendochter bij wie Odin een wreker voor Baldr verwekte, vgl. nr. 7 str. 11. Rani is overigens onbekend; er schijnt hier een andere mythe bedoeld te zijn. — 7. Urd is de schikgodin, vgl. nr. 1, str. 13. Nergens elders wordt echter van de grendels van het noodlot gesproken. — 8. Deze riviernamen worden elders niet genoemd.

10.
Dat zing ik ten vijfde,
als aan uw voeten
boeien worden gebonden,
ik laat over u spreken
een verlossingsspreuk
dat de boei van uw been zal springen.

11.
Dat zing ik ten zesde,
mocht op zee gij komen
wilder dan mensen weten,
dat de wind zich legt,
het water zich effent
en vreedzaam uw vaart zal zijn.

12.
Dat zing ik ten zevende,
als u vorst bezwaart
op uw reis door hoge rotsen,
dat doodlijke kou
niet dere uw lijf,
geen lid door de vorst zal bevriezen.

13.
Dat zing ik ten achtste,
als u overvalt
nacht op de nevelwegen,
dat gij dan toch niet
in nood zult geraken
door 't spook van gestorven Christin.

14.
Dat zing ik ten negende:
als u noopt een reus
tot wedkamp en woordenstrijd,
dat taal en verstand
aan tong en hart
u steeds zal worden geschonken.

15.
Ga nooit daarheen
waar dreigt een gevaar,
geen weerstand breke uw wil!
op grondvaste steen
ik stond in de deur,
terwijl ik mijn spreuken sprak.

16.
Draag met u mee
uw moeders woord
en berg ze wel in uw borst!
overvloedig heil
zult gij hebben steeds,
wanneer gij mijn woorden gedenkt.

10. Vgl. nr. 2 str. 128. — 11. Vgl. nr. 2 str. 133. — 13. Dat een Christin hier nadrukkelijk genoemd wordt heeft ten doel, het spook als bijzonder gevaarlijk voor heidenen aan te duiden. — 15. Ook eden werden afgelegd op een steen die aan de rotsbodem verbonden was, of op een bijzonder gewijde steen.

II. HET LIED VAN FJOLSWINN

1.
Achter de heining
op zag hij rijzen
het hoge huis van den reus.

Fjolswinn:
Keer weder terug,
langs vochtige wegen!
Hier kunt gij, stakker, niet komen.

2. *Swipdag:*
Wat reus is dit,
die roept voor het hek
en sluipt om 't vlammende vuur?

Fjolswinn:
Wat zoekt gij hier,
wat hebt gij te zoeken,
wat wilt gij, rampzalige, weten?

3. *Swipdag:*
Wat reus is dit,
die roept voor het hek
en den vreemde niet vriendlijk ontvangt?

Fjolswinn:
Met erend woord
ontving men u nooit,
maak je dus vlug uit de voeten!

4.
Fjolswinn heet ik:
ik ben vroed van verstand,
mild met een maal ben ik niet:
nooit kom je binnen
hier in de burcht,
scheer je, schurk, toch weg.

5. *Swipdag:*
Wat 't oog bekoort
lokt een ieder aan,
als hij iets schoons beschouwt:
mij schijnen van goud
te glinstren de muren,
het leven zou hier mij behagen.

6. *Fjolswinn:*
Zeg mij toch: wien
zijt tot zoon gij geboren,
gesproten uit welk geslacht?

Swipdag:
Windkald heet ik,
Warkald mijn vader,
van hem was weer Fjolkald de vader.

7.
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
wie is hier heerser
en heeft hier de macht
over huis en have tezaam?

8. *Fjolswinn:*
Menglod heet zij,
haar moeder haar baarde
bij den telg van Swafrthorn:
zij is hier heerser
en heeft hier de macht
over huis en have tezaam.

1. Fjolswinn betekent: de zeer verstandige, een goede naam voor den reuzenwachter van Menglad, zoals uit het vervolg blijkt. — 6. De namen beduiden Windkoud, Lentekoud en Zeer koud. — 8. Swafrthorn is een slechts hier voorkomende reuzennaam.

9. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u vragen zal
en ik nu te weten wens:
hoe heet wel de deur;
geen dreigender poort
werd zelis bij de goden gezien.

10. *Fjolswinn:*
Thrymgjoll heet hij,
zeer sterk getimmerd
door Solblindi's zonen;
met een vaste band
wordt de vreemde geboeid,
die de deur in de sponning draait.

11. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
hoe heet wel de muur,
zoals mensen zelfs
bij Azen nooit hebben aanschouwd?

12. *Fjolswinn:*
Gastropnir heet hij,
ik heb hem gemaakt
uit de leden van Leirbrimir;
zo schoorde ik hem,
dat hij steeds zal staan
zo lang als er mensen leven.

13. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
hoe de wolven heten,
wilder dan welke
geen mens een monster ooit zag?

14. *Fjolswinn:*
Gifr heet de ene,
Geri de andere,
indien gij dit weten wilt;
bewaakt is voor immer
wien zij bewaken,
totdat de goden vergaan.

15. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
is er wel iemand,
die hier in kan komen,
terwijl deze wachters slapen?

16. *Fjolswinn:*
Hun werd de slaap
onbillijk beschikt,
toen de wacht hun bevolen werd:
de een slaapt 's nachts,
de ander des daags,
geen sterveling sluipt er doorheen.

17. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
is er ook voedsel
om voor te werpen
het wilde wolvengebroed?

10. Thrymgjoll betekent: de luid dreunende; Solblindi, door de zon verblind, is een treffende dwergennaam, vgl. nr. 5 str. 35. — 12. Gastropnir komt alleen hier voor en betekent misschien: die den gast (= vreemdeling) vastklemt; Leirbrimir beduidt: leemreus. — 14. Gifr en Geri betekenen beide: de vraatzuchtige; Geri is eigenlijk een wolf van Odin vgl. nr. 4 str. 19.

18. *Fjolswinn:*
Twee vleugelbouten
in Widofnirs vlerken,
als gij dit weten wilt:
het enige voedsel
om voor te werpen
het wilde wolvengebroed.

19. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
hoe heet die boom
die zijn takken breidt
over alle landen?

20. *Fjolswinn:*
Die heet Mimirs boom,
geen mens kan weten
uit welke wortels hij groeit;
niet velen vermoeden
wat hem kan vellen:
hij valt door ijzer noch vuur.

21. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
wat wordt uit de vrucht
van die geweldige boom,
die vuur noch ijzer velt?

22. *Fjolswinn:*
De kern van zijn vrucht
zal op vuur men branden
voor vrouwen die krank zijn door koorts,
dat drijft naar buiten
wat binnen zat;
zulke macht heeft Mimirs boom.

23. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
hoe heet de haan
in de hoge boom,
die overal glinstert van goud?

24. *Fjolswinn:*
Hij heet Widofnir
als weerlicht glanzend
op de takken van Mimirs tronk;
met smartlijk leed
steeds hem kwellen
Surt en Sinmara.

25. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen,
en ik nu te weten wens:
door welk wapen
gaat Widofnir
heen naar 't rijk van Hel?

18. De betekenis van deze strofe wordt eerst duidelijk door str. 25, waar verteld wordt hoe de haan te doden is; men heeft daarom de overgeleverde volgorde der strofen wel gewijzigd. De naam van de mythische vogel komt alleen hier voor. — 20. Mimir's boom is de wereldboom; zie voor Mimir nr. 1, str. 22 en voor de onbekende wortels nr. 2 str. 114. Het is natuurlijk een fictie van den schrijver, dat deze boom voor de hal van Menglad zou staan. — 22. De hier genoemde genezende kracht wijst op de taxus baccata; deze boom stond ook bij de tempel van Uppsala en het is daarom waarschijnlijk dat men de wereldboom niet alleen als es, maar ook wel als taxus heeft voorgesteld. — 24. Widofnir wordt hier genoemd, alsof hij in 't gedicht nog niet voorkwam! Surt is de vuurdemon van de wereldondergang, vgl. nr. 1 str. 45. Sinmara is een overigens onbekende reuzinnennaam.

26. *Fjolswinn:*
Dat heet Læwatein,
door Lopt gemaakt
met runen in 't dodenrijk;
die ligt bij Sinmara
in Sægjarns kist,
door negen sloten beschermd.

27. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
komt ooit weer hier
wie te halen gaat
dat wapen vol wonderkracht?

28. *Fjolswinn:*
Wel komt weer hier
die gaat om te halen
dat wapen vol wonderkracht,
als hij maar schenkt,
wat schier niemand bezit,
aan de godin van het goud.

29. *Swipdag:*
Zeg mij dit, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
is er zeldzame schat
in mensen bezit
die de vale heks verheugt?

30. *Fjolswinn:*
De lichte sikkel
in Widofnirs staart,
bewaar die wel in een kist,
schenk aan Sinmara die,
want slechts dan zal zij
u lenen willen het wapen.

31. *Swipdag:*
Zeg mij dat, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
hoe heet de hal,
waaromheen zich verheft
een vurige vlammenwal?

32. *Fjolswinn:*
Lyr heet deze
en lang nog zal zij
trillen op top van speer;
van dit heerlijke huis
horen de helden
reppen slechts bij gerucht.

33. *Swipdag:*
Zeg mij dat, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
wat voor Azentelgen
hebben achter het hek
die blinkende burcht gebouwd?

34. *Fjolswinn:*
Uni en Iri
Ori en Bari
Warr en Wegdrasil,
Dari en Uri,
Delling, Atward
Lidskjalf en Loki.

26. Læwatein beduidt: onheilsstaf; Lopt is een andere naam voor Loki; Sægjarn is onbekend. — 30. Hier eerst blijkt de bedoeling van den dichter: de wolven zijn te doden door een veer van de haan, de haan door een zwaard, dat weer verborgen ligt in de staart van de haan! — 31. Vlammenwal om verblijf van een meisje ook in nr. 12 en 21. — 32. Lyr zal wel betekenen: de glanzende; de wonderburcht draait op een speerpunt: een typisch sprookjesmotief, dat wij bijv. uit de Russische sprookjes van de heks Baba Yaga kennen. 34. Dit zijn dwergnamen, behalve Loki.

35. *Swipdag:*
Zeg mij dat, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
hoe heet wel de berg,
waarop ik de bruid
zo trots verheven zie tronen?

36. *Fjolswinn:*
Dat is Lyfjaberg,
lang is hij geweest
tot heil voor zieken en zwakken:
want gezond wordt weer,
hoe ziek zij ook waar,
de kranke die de berg beklimt.

37. *Swipdag:*
Zeg mij dat, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
hoe heten de meisjes
die voor Menglads schoot
verzoend te zamen zitten?

38. *Fjolswinn:*
De een heet Hlif,
de ander Hlifthrasa,
Thjodwarta de derde,
Bjort en Bleik,
Blid en Frid,
Eir en Aurboda.

39. *Swipdag:*
Zeg mij dat, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens:
helen zij allen
die offers haar brengen,
als zij hulp van node hebben?

40. *Fjolswinn:*
Zij helen allen
die offers haar brengen,
op hoogheilig altaar:
niet zo machtig gevaar
de mensen bedreigt,
of zij hun de nood benemen.

41. *Swipdag:*
Zeg mij dat, Fjolswinn,
wat ik u zal vragen
en ik nu te weten wens;
is er geen man
die in Menglads arm
in liefde zou kunnen liggen?

42. *Fjolswinn:*
Er is geen man
die in Menglads arm
in liefde zou kunnen liggen,
als 't Swipdag niet waar,
want bestemd werd hem
de blanke vrouw tot bruid.

43. *Swipdag:*
Ruk open de deur,
maak ruimte voor mij:
nu kunt gij Swipdag aanschouwen!
ga heen en vraag
of de vrouw begeert
liefde met liefd' te vergelden.

44. *Fjolswinn:*
Hoor nu, Menglad:
hier kwam een man;
ga nu den gast begroeten!
de honden zijn verheugd,
het huis is ontsloten:
hier zal Swipdag wel zijn.

36. Lyfjaberg betekent inderdaad: berg der geneesmiddelen. — 38. De meisjes van Menglad herinneren aan de dienaressen van Frigg; maar de namen zijn grotendeels willekeurig gekozen, vgl. voor het eerste paar bijv. nr. 3 str. 45. — 44. Van het hele afweerapparaat behoeft dus geen gebruik gemaakt te worden!

45. *Menglad:*
Grauwe raven
mogen aan hoge galg
pikken uw ogen uit,
als gij nu liegt,
dat na lange tocht
die man tot mij is gekomen!

46.
Vanwaar kwaamt gij,
vanwaar is uw komst,
hoe noemen uw ouders u?
naam en geslacht
is mij stellig bewijs
of ik uw ega zal zijn.

47. *Swipdag:*
Swipdag heet ik,
Solbjart mijn vader,
ik ging een windkoude weg;
tegen Urds besluit
geen stervling vermag,
hoe zwaar het noodlot ook zij.

48. *Menglad:*
Wees welgekomen!
mijn wens is vervuld:
met een kus begroet ik uw komst!
wie liefheeft verheugt
het den held te zien,
naar wien men zo lang heeft verlangd.

49.
Lang zat ik neer
op de Lyfjaberg,
verbeidde u dag aan dag:
nu is geschied
wat ik steeds begeerde:
gij zijt tot mijn zaal gekomen.

50.
Lang heb ik begeerd
naar uw liefde, held,
gij naar de min van mij:
nu is het beschikt,
dat samen vereend
ons leven verlopen zal.

47. Solbjart betekent: helder als de zon; voor Urds besluit zie 1 str. 7.

14. HET LIED VAN HYNDLA

DIT lied is overgeleverd in een handschrift dat een verzameling van saga's over Noorse koningen bevat en het is ongetwijfeld in zeer verminkte staat tot ons gekomen. Terwijl enerzijds door de uitval van strofen de samenhang verstoord is, zijn anderzijds rijen van strofen toegevoegd, ja is zelfs een gedicht, dat oorspronkelijk zelfstandig moet zijn geweest, opgenomen. In de vertaling is daarom een scheiding gemaakt tussen het eigenlijke lied van Hyndla en de inlas die een fragment van een gedicht over de Ragnarok is. Beide zijn kennelijk late nabootsingen van oude voorbeelden, waarbij in het bijzonder de voorliefde opvalt om lange opsommingen van goden- en heldennamen in te vlechten.

Het lied van Hyndla vertelt van het bezoek, dat Freyja bij een dode zienares maakt om inlichtingen te krijgen over haar gunsteling Ottar; dit motief herinnert dus aan die liederen, waar Odin de doden opwekt om de toekomst te vernemen (vgl. nr. 7). De stamboom van Ottar wordt dan verkondigd; maar de geslachtslijst was een zo welkome aanleiding om andere strofen met heldennamen daarmee te verbinden, dat het de schijn krijgt, of Ottar met alle roemruchte koningsfamilies en sagenhelden verwant is. Voor zover de verwarde opsomming een oordeel toelaat, zal het gedicht wel gemaakt zijn om een adellijk geslacht uit het Noorse landschap Hardanger te verheerlijken.

Het ingeschoven gedicht is een nabootsing van de Voorspelling der Wolwa (nr. 1). Het is slechts fragmentarisch bewaard, daar de aanvang ontbreekt en in het midden een stuk uitgevallen is. Maar uit de laatste strofe blijkt, dat het ook de vorm van een voorspelling heeft gehad; de refreinstrofe is zelfs een verwaterde parafraze van een refreinregel in het voorbeeld. Overigens overtreft het in opzettelijke duisterheid het oude Wolwalied vooral door het verzwijgen van namen, terwijl het anderzijds zwelgt in namen, wanneer het handelt over de demonen die Loki ter wereld bracht, of over de moeders van Heimdal. Enkele strofen vallen op door dichterlijke zeggingskracht: deze zijn dan echter ook duidelijk nabootsing van het oude Ragnaroklied.

Ofschoon de treurige overlevering ons beide gedichten niet in hun oude staat tonen, moet het oordeel wel luiden, dat zij zwakke navolgingen zijn van genres, die met meer succes in de heidense tijd beoefend werden.

* * *

1. *Freyja:*

Ontwaak nu, meisje,
ontwaak, vriendin,
zuster Hyndla,
in 't hol geborgen!
diep is het duister:
laat dus ons rijden
naar Walhalla
en gewijde tempel.

2.

Laat ons Odin vragen
om vriendlijke gunst:
hij geeft en vergeldt
het goud aan de helden:
hij gaf aan Hermod
helm en pantser
en aan Sigmund
het scherpe zwaard.

3.

Den een geeft hij zege,
den ander rijkdom,
wijs maakt hij velen
of welsprekend;
wind geeft hij schippers,
skalden dichtkunst,
menigen held
manlijke moed.

4.

Thor breng ik offers,
hem zal ik bidden,
dat hij u steeds
beschermen moog'.

5.

Haal nu de wolf
hier uit de stal,
laat met mijn ever
hem samen lopen!

Hyndla:

Traag gaat uw ever
op der Azen weg:
ik mag mijn rijdier
niet zeer vermoeien.

6.

Vals zijt gij, Freyja
en vorst mij uit,
maar aldus schouwt
uw oog ons aan,
als voert gij met u
op dit moeizaam pad
den jongen Ottar,
Innsteins zoon.

1. Hyndla betekent: hondje (vr.). — 2. Hermod was een Deense koning die in de heldensage voortleefde; Sigmund is de vader van Sigurd, vgl. nr. 21. — 5. Reuzinnen gebruiken wel als rijdier de wolf; de ever was den godheden der vruchtbaarheid gewijd en zou vlgns str. 7 door dwergen vervaardigd zijn. — 6. De ever blijkt dus eigenlijk Ottar te zijn, beschermeling van Freyja. Deze held is overigens niet bekend.

7. *Freyja:*
Gij zijt verdwaasd
of droomt voorwaar,
dat gij Ottar waant
bij ons te wezen,
ofschoon hier gloeien
de gouden borstels
van Hildiswin,
dien zeer behendig
twee dwergen smeedden,
Dain en Nabbi.

8.
Stijg uit het zadel!
laat ons hier zitten
en samen spreken
van eedle geslachten,
van goede helden
uit goden stammend.

9.
Zij hebben gewed
om 't Waalse erts,
de jonge Ottar
en Angantyr;
nu moet ik helpen
den jongen held,
opdat zijn erfdeel
zijn eigendom zij.

10.
Hij bouwde op
een offeraltaar;
als waar het glas,
zo glanst de steen;
hij kleurde 't rood
in runderbloed;
steeds heeft Ottar
Azinnen vereerd.

11.
Wil mij nu oude
verwanten noemen,
wil mij verhalen
van heldenstammen:
wat zijn van vorsten,
wat zijn van vrijen,
aan eedle mannen
in Middengaard?

12. *Hyndla:*
Gij stamt, Ottar,
van Innstein af,
en Innstein weer
van Alf den oude,
Alf van Ulf,
Ulf van Sæfari
en Sæfari
van Swan den rode.

13.
Uw vaders moeder
was, meen ik, Hledis,
de goden dienend,
met goud gesierd;
Frodi haar vader,
Friaut haar moeder;
de hele stam
van heldenaard.

7. Hildiswin kan „krijgsever" beduiden, een niet onpassende benaming voor het rijdier van Freyja. — 9. Waals staat hier voor het gehele Romaanse, in het bijzonder echter het Frankische gebied; Angantyr is een bekende heldennaam, die o.a. door een Gotischen held en een Zweedsen koning gedragen werd. — 10. De steen glansde als glas, als gevolg van de talrijke brandoffers. — 13. Louter onbekende namen; Friaut is zelfs geheel onnoors.

14.
En Hildigun
heette haar moeder,
het kind van Swawa
en Sækoning;
alles uw stam,
Ottar de dwaas;
wie zou dat weten?
wilt gij nog meer?

15.
Dag huwde Thora,
de heldenmoeder;
daar werden geboren
de beste helden:
Fradmar en Gyrd
en de beide Freki's,
Am en Josurmar,
Alf de oude,
wie zou dat weten?
wilt gij nog meer?

16.
Haar man was Ketil,
Klypps eigen zoon,
van uw moeder
de moedersvader;
hun kinderen waren
Kari en Frodi,
maar als oudste
werd Alf geboren.

17.
Verder nog Nanna
Nokkvi's dochter,
zij had tot man
uws vaders maag;
een oud geslacht,
nog andren zijn er
van uwe stam,
Ottar de dwaas —

18.
Isolf en Asolf
Olmods zonen
en van Skurhild,
Skekkils dochter;
ik noem u vele
namen van helden
van uwe stam,
Ottar de dwaas.

19.
Ali was eens
de edelste held,
nog eerder Halfdan
de hoogste Skjoldung;
roemrijk voerde
de vorst de strijd,
tot 't eind des hemels
werd de held geprezen.

20.
Eymund hielp hem,
de edelste held,
hij doodde Sigtrygg
met het scherpe zwaard;
huwde toen Almweig,
de heerlijke vrouw;
zij hadden te zamen
achttien zonen.

14. Voor de laatste regel vgl. nr. 1 str. 20. — 15. Wordt algemeen als interpolatie beschouwd. — 16. De namen Ketil en Klypp wijzen op een beroemd adelsgeslacht in Hardanger. — 17. Nanna is weder onbekend, tenzij als naam van een godin. — 18. Ook onbekende namen. — 19. Zonder veel samenhang worden nu een reeks beroemde heldennamen genoemd; de Skjoldungen zijn het vermaarde Deense koningsgeslacht.

21.

Vandaar de Skjoldungen,
vandaar de Skilfingen,
vandaar de Odlingen,
vandaar de Ynglingen,
vandaar de vorsten,
vandaar de vrijen,
de edelste mannen
in Middengaard,
van uwe stam,
Ottar de dwaas.

22.

Oostwaarts in Bolm
geboren werden
de zonen van Arngrim
en Eyfura,
een berserkschaar
die schrik verbreidde,
die als vlammend vuur
de zee bevoeren;
van uwe stam,
Ottar de dwaas.

23.

Ik kende ze beiden
Brodd en Horwi,
beiden behorend
tot Hrolfs gevolg.

24.

Allen geboren
uit Iormunrek,
de maag van Sigurd
— merk mijn woorden —
den dappren held
die Fafnir doodde.

25.

Hij was gewonnen
door den Wolsung,
Hjordis stamt
van Hraudung af
en Eylimi
van de Odlingen;
alles uw stam,
Ottar de dwaas.

26.

Gunnar en Hogni,
Gjuki's zonen,
zo ook Gudrun
hun beider zuster —
niet was Guthorm
van Gjuki's stam —
toch was hij broeder
van beide helden —
alles uw stam,
Ottar de dwaas.

27.

Harald Strijdtand,
Hrœreks zoon,
den ringenwerper,
verwekt bij Aud,
Aud de verstandige,
Ivars dochter,
maar Radbard was

21. Hier wordt het voorgesteld, dat de beroemdste koningsgeslachten van Denemarken, Zweden en Noorwegen tot de familie van Ottar zouden behoren. — 22. Bolm is waarschijnlijk een eiland, gelegen in een meer in het Zuidzweedse, destijds Deense landschap Skaane; Arngrim is een bekende held in wikingromans. — 23. Hrolf is ook een beroemde sagenheld. — 24. Voor Jormunrek vgl. nr. 30. — 26. Handelt over de Nibelungen. — 27. Harald Strijdtand was een Deense koning, die in de sage als gunsteling van Odin optreedt.

Randwes vader,
dat waren helden,
heilig den goden,
alles uw stam,
Ottar de dwaas.

28. *Freyja:*
Schenk nu mijn ever
herinneringsdrank,
dat hij zal weten
alle woorden
van dit gesprek
op de derde morgen,
als hij en Angantyr
zich in afkomst meten.

29. *Hyndla:*
Spoed u van hier!
Mij lust te slapen;
en weinig goeds
wil ik u geven;
gij zwerft in 't rond
in zwarte nacht
als geile geit
met grauwe bokken.

30.
Od vervolgdet gij
altijd bronstig,
velen speelden
hun spel met u.

31. *Freyja:*
Ik sla een vonk
uit stam van taxus;
ik zal u bannen
met brandend hout.

32. *Hyndla:*
Een vuur zie ik branden,
vlammen de aarde,
dan verliezen
het leven velen:
ik bied aan Ottar
een beker bier,
met gif gemengd,
als onheilsgave.

33. *Freyja:*
Van uw vervloeking
dreigt geen gevaar,
al spelt gij hem
ook schande en kwaad:
hij zal drinken
kostbare dronk,
ik smeek de Azen
Ottar te helpen.

Na 27 staan een reeks strofen, die de wereldondergang behandelen; deze inlas volgt als bijlage. — 29. Voor deze beschuldiging van Freyja vgl. nr. 11 str. 30. — 30. Dit is een toespeling op de mythe, dat Freyja eens haar echtgenoot Od verloren had en hem toen treurend in de wereld zocht (vgl. de Grieksche Persephone-mythe). Maar terwijl deze mythe elders als bewijs van Freyja's smart geldt, is zij hier te haren nadele gewend! — 32. Hyndla wordt door het vuur, dat Freyja getoverd heeft, gedwongen de herinneringsdrank te geven, maar legt er een vloek op. — 33. Freyja doet door deze wens de vloek der reuzin te niet.

BIJLAGE: STROFEN OVER DE WERELDONDERGANG

1.

Er werden elf
Azen geteld,
toen op het ding
gedood werd Baldr;
daarop heeft Wali
wraak genomen
en van zijn broeder
geveld den doder.

2.

En Baldrs vader
was uit Bur gesproten;
Freyr bezat Gerd,
Gymirs dochter,
van reuzenafkomst
en van Aurboda;
en toch was hun
Thjazi verwant,
en van hem stamde
weer Skadi af.

3.

Wij zeggen u veel
en zullen voortgaan;
het dunkt ons waarheid,
wilt gij nog meer?

4.

Van Widolf stammen
alle wolwa's
en Wilmeid teelde
der toovnaars geslacht,
van Zwarthoofd stamden
de geestbezweerders,
uit Ymir kwamen
alle reuzen.

5.

Wij zeggen u veel
en zullen voortgaan;
het dunkt ons waarheid,
wilt gij nog meer?

6.

Eén werd geboren
in oude tijden,
sterk en krachtig
van de stam der Goden;
den nagelrijken
baarden negen
reuzenmeisjes
aan de rand der aarde.

7.

Wij zeggen u veel
en zullen voortgaan;
het dunkt ons waarheid,
wilt gij nog meer?

1. Elf, omdat met Baldr het twaalftal goden gevormd werd, dat in de latere systematische behandeling van de mythen geliefd was (vgl. ook de twaalf paladijnen van Karel den Grote en dgl.). — 2. De zoon van Bur is Odin, vgl. nr. 1 str. 4; voor Gerd vgl. nr. 12; Aurboda komt alleen nog voor in nr. 13, II str. 38; voor Skadi vgl. nr. 4 str. 11. Deze opsomming onderbreekt het verhaal, de dichter wil klaarblijkelijk tonen, dat er tussen goden en reuzen allerlei verhoudingen bestonden. — 3. Voor deze formule vgl. nr. 1 str. 20. — 5. In deze strofe wordt de afkomst aangegeven van al degenen die met de wereld van geesten en demonen in verbinding staan; de namen der stamvaders zijn willekeurig gekozen. — 6. Dit slaat op Heimdal; vgl. nr. 1 str. 20 en 39; de vijfde regel is duister; zij is verklaard alsof nagel een omschrijving van speer was, maar ook is verband gezocht met de nagel in de wereldzuil.

8.
Hem baarde Gjalp.
hem baarde Greip,
hem baarde Eystla
en Eyrgjafa;
hem baarde Ulfrun
en Angeyja,
Imd en Atla
en Iarnsaxa.

9.
Wij zeggen u veel
en zullen voortgaan;
het dunkt ons waarheid,
wilt gij nog meer?

10.
Verwekt heeft Loki
een wolf bij Angrboda;
verwekte Sleipnir
bij Swadilfari;
van alle monsters
was 't afschuwwekkendst,
dat uit den broeder
van Byleist sproot.

11.
Een hart at Loki,
op lindentakken
halfgeroosterd
het hart ener vrouw;
door deze spijs
werd Loki drachtig:
zo werd met trollen
de wereld bevolkt.
— — — — — —

12.
De zee stormt hoog
ten hemel op,
bedekt het land,
verduistert de lucht:
dan komen sneeuw
en scherpe winden;
dan gaat ten onder
der Azen macht.

13.
Eén werd geboren
groter dan allen,
het kind werd sterk
door kracht der aarde;
men noemt den heerser
den hoogstbeminden,
hij is vermaagschapt
met alle volken.

14.
Dan komt een tweede,
zijn kracht is groter,
ik waag zijn naam
zelfs niet te noemen;
niet velen zien
verder voorwaarts,
dan Odins strijd
met de sterke wolf.

8. Verzonnen namen voor de negen moeders van Heimdal. — 10. De wolf is Fenrir vgl. nr. 1 str. 33; in de gedaante van een merrie heeft Loki Sleipnir, Odins paard, gebaard; de broeder van Byleist is eveneens Loki; het laatste monster is de Midgaardslang. — 11. Deze overigens onbekende mythe tekent Loki weer als den voortbrenger van alle monsters. — 12. Vgl. nr. 1 str. 50. — 13. Deze vage strofe zal wel op Thor doelen. — 14. Waarschijnlijk is dit een toespeling op Christus, vgl. de strofe, medegedeeld in de inleiding op nr. 1.

15. DE ZANG VAN GROTTI

DE molen is het zinnebeeld van welvaart en geluk. Daarom treffen wij vaak het motief van een mythische molen aan, waarmede men zich alle schatten der wereld, zelfs vrede en voorspoed kan verwerven. Geen wonder, dat de sage aan Frodi zulk een molen toedichtte, want hij was de mythische stamvader van het oude Deense koningshuis, eigenlijk een hypostase van den god der vruchtbaarheid en daarom ook een figuur, die met het beeld van een verloren gouden eeuw verbonden is. Rijkdom was er in overvloed, vrede heerste alom, de rechtszekerheid was zo groot, dat een gouden ring onbeheerd op een heide liggend niet gestolen werd. Maar aan die heerlijkheid kwam een eind: de sage zag het weder als beeld van menschelijke hybris. Want de koning, niet tevreden er mee, dat menselijke dienaars de molen draaiden, dwong twee reuzinnen om haar kracht daaraan te zetten en liet ze zelfs geen ogenblik de arbeid onderbreken. Dat wekt de wraakzucht der meisjes, die in een onheilsnacht de zegen tot vloek verkeren en met de wondermolen een vijandelijk leger doen ontstaan.

Een zinvolle mythe, die een dichter — ongetwijfeld in een tijd toen de periode der heldenpoëzie reeds voorbij was — op gelukkige wijze behandeld heeft. Hij laat de reuzinnen zelf spreken, terwijl zij 's nachts hun arbeidslied zingen: zij vertellen hoe zij in de macht van Frodi gekomen zijn en welke vernedering zij moeten dulden, tot plotseling hun demonische aard losbreekt en zij in wilde wraakzucht het verderf over Frodi oproepen. Het is opmerkelijk, dat zij tevens verkondigen op welke wijze de roemruchte koning in de toekomst zal worden gewroken, maar de dichter heeft stellig de bloedschande, waaruit de wreker zal voortkomen, als een straf beschouwd die voor de overmoed van Frodi nog in latere geslachten werkzaam zou zijn.

* * *

1.

Nu zijn gekomen
tot 's konings huis
de reuzenmeisjes
Fenja en Menja;
zij worden door Frodi,
Fridleifs zoon,
de sterke vrouwen,
als slaven gebruikt.

2.

Zij worden tot malen
naar de molen geleid,
om de grauwe stenen
steeds te draaien;
hij gaf den vrouwen
vreugde noch rust,
wilde altijd horen
hun arbeidslied.

3.

Zij zongen hun zang
en zwegen nooit:
— Duw de zwengel,
draai de stenen! —
hij liet de meisjes
steeds harder malen.

4.

Zij zongen en zwenkten
de zware stenen,
ook als de slaven
allen sliepen;
toen sprak Menja
onder het malen:

5. *Menja:*

Goud malen wij Frodi,
wij malen heil,
wij malen schatten
met de molen Grotti!
moog' hij zitten in weelde,
in wellust slapen,
ontwaken met vreugde:
dat is wel gemalen!

6.

Hier zal de een
den ander niet schaden,
geen euvel doen
noch dood verwekken,
geen slagen geven
met 't scherpe zwaard,
al vond hij in boeien
zijns broeders doder!

7.

Toch was 't eerste
dat tot antwoord klonk:
Keer tot uw werk
als de hanen kraaien!
Slaap niet langer,
dan een liedje duurt.

8.

Gij hebt niet, Frodi,
wijs gehandeld,
toen gij voor de molen
de meisjes kocht:
gij hebt ze gekozen
naar kracht en uitzicht,
maar op haar afkomst
geen acht geslagen.

9.

Sterk was Hrungnir,
stoer zijn vader,
maar toch was sterker
dan beiden Thjazi;
Idi en Aurnir,

8. Het is immers gevaarlijk, reuzen te dwingen om den mensen te dienen. — 9. Voor Hrungnir en Thjazi vgl. nr. 8 str. 14 en 19; Idi en Aurnir zijn reuzennamen zonder inhoud.

onze neven,
wij zijn geboren
uit bergreuzen.

10.

Nooit was Grotti gehaald
uit de grauwe rots,
noch de harde steen
uit de berg gehakt,
noch der reuzen dochter
gedwongen tot malen,
als gij hadt vermoed
der meisjes geslacht.

11.

Negen winters
waren wij samen,
hebben wij onder
de aarde gespeeld;
geweldig was
het werk der meisjes:
hele bergen
hieven zij op.

12.

Wij wentelden rotsen
van 't reuzenerf,
zodat de bodem
heftig beefde,
wij slingerden weg
sterke stenen,
zware blokken
of 't balspel was.

13.

En sedert zijn wij
in 't Zwedenland
der toekomst kundig
getogen ten strijd;
wij braken schilden,
doorsneden pantsers,
gingen door krijgsschaar
in grauwe kolders.

14.

Wij steunden een vorst
en velden een ander,
wij brachten den goeden
Gothorm hulp;
de krijg was hevig
voor Knúi viel.

15.

Zo maakten wij ons
wel menig jaar
door harde kamp
bekend aan allen;
wij sloegen toen
met scherpe speren
het bloed uit wonden,
dat de wapens kleurde.

16.

Nu zijn wij gekomen
tot 's konings huis
en onbarmhartig
behandeld als slaaf;
de harde steen
schrijnt onze zolen,
wij draaien de molen;
droefheid naakt Frodi!

17.

Laat rusten de handen,
de hefboom stilstaan,
nu heb ik mijn arbeid
ten einde gebracht!

13. De dichter maakt hier geen onderscheid tussen reuzinnen en schildmeisjes of menselijke walkuren (vrouwen, die aan de strijd deelnamen). — 14. Gothorm is een naam uit de Nibelungensage, maar komt ook voor in het Deense en Noorse koningsgeslacht; van Knúi is niets bekend. — 16. De molen wordt in het origineel hier omschreven als: die vijandschap doet bedaren; het was dus een molen, die vrede en voorspoed maalde.

Fenja:
Ik zal mijn handen
de rust onthouden,
voor Frodi zal menen:
genoeg gemalen!

18.
Dan vatten de handen
de harde zwengel,
met bloed doorweekt:
wordt wakker, Frodi!
wordt wakker, Frodi,
als gij wilt horen
onze gezangen
en oude sagen!

19.
Vuur zie ik branden
in 't Oosten der burcht,
de strijders ontwaken,
bij 't sein der vuren:
een leger zal komen
om krijg te voeren,
de burcht des konings
in brand te steken.

20.
Gij zult niet behouden
de stoel van Hleidrar,
noch 't rode goud
en de ringenschat.
Laat ons de zwengel
zwaaien met kracht;
ons schenkt geen blijdschap
't bloed van 't slagveld.

21. *Beiden:*
Mijns vaders dochter
maalde duchtig,
zij zag veel strijders
de dood beschikt;
van de molen sprongen
de sterke stutten,
in ijzer gevat —
laat ons verder malen!

22.
Laat verder ons malen;
Frodi zal wreken
het kind van Yrsa,
kleinzoon van Halfdan;
hij zal van haar
de broeder heten
en tevens de zoon;
de toekomst zien wij.

23.
De meisjes maalden,
de jonge maagden,
zij repten zich
in reuzenwoede;
de stangen trilden,
de stutten braken,
in tweeën spleet
de zware steen.

24.
Toen sprak de vrouw
gesproten uit reuzen:
Wij maalden, Frodi!
ons zelf tot vreugde;
nu hebben de meisjes
het malen voltooid.

20. Hleidrar is de oude vorm voor de plaatsnaam Lejre op Sjælland, waar het Deense koningshuis zetelde. — 22. Zoon en broeder van Yrsa is de Deense sagenheld Hrolf Kraki; zijn vader, die hier Halfdan heet, maar in andere bronnen Helgi, had hem namelijk bij zijn eigen dochter gebaard, zonder te weten wie zij was. Dat Hrolf de wreker van Frodi zou zijn is wel willekeurige combinatie van den dichter.

16. HET LIED VAN WOLUND

DIT gedicht staat op de grens van mythe en sage. Wolund is een kunstvaardige smid, die tot de Alven behoort en van hem is de roep verbreid tot in de overleveringen van Frankrijk en Engeland. De oorsprong der sage is bij de West-Germanen te zoeken: in de Duitse literatuur vinden wij de uitvoerigste en volledigste berichten. Maar reeds vroeg drong de sage ook naar Skandinavië en werd daar even geliefd als in het Zuiden. De Duitse herkomst merken wij nog aan enkele details, maar over het geheel is er een eigen vorm aan gegeven. De dichter echter die dit lied maakte, heeft het verhaal op nieuwe wijze behandeld. Opmerkelijk is vooral, dat hij het versmaadt de gebeurtenissen in geregelde samenhang te vertellen: typisch Noords is hij juist hierin, dat hij het verhaal oplost in een aantal momenten, waarop de personen sprekend worden ingevoerd. Wat daartussen gebeurde, wist de hoorder en behoefde de dichter dus niet te verhalen. Van een wegvallen der verhalende strofen kan dus nauwelijks sprake zijn; wij zouden moeten weten, hoe de sage in Skandinavië luidde. Daarom kan wat ons duister voorkomt den tijdgenoten volkomen duidelijk geweest zijn.

In elk geval is het verhaal uit allerlei delen samengesteld. De schrikkelijke wraak van den Alvensmid is oude sage; dat bewijst reeds de barbaarse wreedheid, waarmede Wolund zijn plannen uitvoert. Ook in de vorm van het lied vermoeden wij oude traditie: het overheersen van gesprekken, de herhaling van episoden met dezelfde strofen. Maar een geheel andere toon klinkt uit het begin, waar op vreemde wijze een sprookje van Zwanenjonkvrouwen met het Alvenverhaal is verbonden: de wraakgierige Wolund is hier een smachtende minnaar, die na het verlies van zijn vrouw gebroken terneerzit. Samenhang is tussen deze inleiding en het verhaal der wraak ook nauwelijks; het motief van de ring schijnt hem wel aan te duiden, maar de betekenis van dit motief ontgaat ons. De dichter heeft blijkbaar de sage naar eigen willekeur behandeld: in de inleiding treedt Wolunds broeder Egil op, zonder dat iets van hem bericht wordt, maar in de Duitse sage is hij een Wilhelm

Tell-figuur, die voor zijn broer de vogels schiet, opdat hij veren zal hebben voor zijn vliegtoestel, die voorts de eerste vliegproef doet en eindelijk zijn broer veilig doet ontsnappen, door niet, zoals de koning hem beveelt, op hem zelf te schieten, maar slechts op een met bloed gevulde blaas, die Wolund zich onder de arm vastgebonden had.

Dit alles wijst er op, dat de Duitse sage in volledige vorm naar het Noorden gekomen is en daar lange tijd in mondelinge overlevering heeft voortbestaan. Het is niet mogelijk te scheiden tussen datgene wat in de loop der traditie werd gewijzigd en toegevoegd, en wat de dichter uit eigen verbeelding geschapen heeft. Maar het resultaat is een zeer merkwaardig gedicht, waarin verschillende stemmingen naast elkander en onverbonden uitdrukking gevonden hebben: de ijzeren hardheid van de heroische tijd en het weke gevoel dat de romantiek van een epigonentijd kenmerkt.

* * *

Nidud heette een koning in Zweden. Hij had twee zoons en een dochter: deze heette Bodwild. Er waren drie broers, zoons van den Finnenkoning. De een heette Slagfidr, de tweede Egil, de derde Wolund. Zij gingen op sneeuwschoenen ter jacht. Toen kwamen zij in de Wolfsdalen en maakten zich daar een huis. Daar ligt ook het Wolfsmeer. Vroeg in de morgen vonden zij aan het strand drie vrouwen, die linnen sponnen. Haar zwanenhemden lagen naast haar. Dit waren walkuren, en wel twee dochters van koning Hlodwig: Hladgud zwanenwit en Hervor de alvin; de derde was Olrun, de dochter van Kjár van Walland. De broers namen haar mee naar hun woning. Egil nam Olrun tot vrouw, Slagfidr Zwanenwit en Wolund de alvin. Daar woonden zij zeven jaar. Toen vlogen zij haarsweegs en keerden niet meer terug. Egil begaf zich op zijn sneeuwschoenen heen om Olrun te zoeken, terwijl Slagfidr naar zijn vrouw zocht. Maar Wolund bleef achter in de Wolfsdalen. Hij was, naar de oude sagen berichten, een zeer bekwaam man. Nidud nam hem gevangen, zoals dit gedicht vertelt.

1.

Meisjes uit 't Zuiden
door Myrkwid vlogen,
jonge walkuren,
die strijd verwekten.

aan de rand van 't meer
rustten zij uit
van verre streken
en sponnen het lijnwaad.

1. Voor Myrkwid vgl. nr. 11 str. 42; de zwanenjonkvrouwen worden als walkuren voorgesteld. De dichter laat de hoofdpunten van het verhaal weg: het vinden der afgelegde zwanenhemden, waardoor de mythische wezens in de macht van de broeders komen en later de trek, dat de vrouwen het gewaad weer in bezit krijgen en daardoor kunnen wegvliegen.

2.

Een van deze
Egil omarmde,
de schone bruid
aan zijn blanke borst,
en Zwanenwit trok
met zwanenvlerken
(de sterke Slagfidr
op zijn schoot);
en voorts de derde,
de zuster van dezen,
omhelsde de witte
hals van Wolund.

3.

Zo zaten zij
zeven jaren,
ook het achtste
altijd smachtend,
in het negende
nood hen scheidde;
de meisjes vlogen
naar Myrkwid toe,
jonge walkuren,
strijd te verwekken.

4.

Kwam van de jacht
de verweerde jager;
Slagfidr en Egil
gingen in en uit,
doorzochten het huis:
maar zagen haar niet.

5.

Oostwaarts ging Egil
om Olrun te zoeken,
zuidwaarts Slagfidr
om Zwanenwit;
Wolund bleef achter
in de Wolfsdalen.

6.

Hij smeedde het goud
om het stralend juweel,
bond de ringen
aan een band van linnen,
bleef verwachten
zijn lichte bruid,
of zij wellicht
weerom zou komen.

7.

Dat hoorde Nidud
der Njaren vorst,
dat Wolund zat
in de Wolfsdalen.
's Nachts kwamen mannen
met genagelde pantsers,
hun schilden blonken
bij de bleke maan.

8.

Zij stegen uit de zadels
bij de deur der zaal,
betraden de hal,
doorzochten het huis,
zagen aan de band
gebonden de ringen,
zeven honderd
die de held bezat.
Zij bonden er aan,
zij namen er af,
behalve één enkle,
lieten ze er af.

8. De betekenis van de ring is onduidelijk: is het een willekeurige, die aan den koning een voorstelling van Wolunds rijkdom moet geven, is het een bijzondere, waaraan bepaalde krachten verbonden zijn, is het dezelfde als de ring van str. 16?

9.

Kwam van de jacht
de verweerde jager
Wolund gaande
een lange weg:
ging toen braden
de berenbout,
hoog brandde de vlam
van het dennenvuur,
het winddroge hout
in Wolunds huis.

10.

Op de berenhuid rustte
en zijn ringen telde
de vorst der alven
en miste er één:
hij dacht, dat deze
de dochter van Hlodwig
gekozen had:
zij keerde dus weer!

11.

Zo zat hij lang,
verzonk in slaap,
ontwaakte toen
tot wrede smart:
voelde aan zijn handen
harde boeien
en om zijn voeten
vaste banden.

12. *Wolund:*

Wie zijn de vorsten,
die mij gevangen,
met banden van bast
gebonden hebben?

13.

Toen riep Nidud
der Njaren koning:
Waar hebt gij ons goud,
heer der alven,
verborgen, Wolund,
in de Wolfsdalen?

14. *Wolund:*

Goud was er niet
op Grani's spoor:
ons rijk ligt ver
van de rotsen des Rijns.
Mij heugt, dat wij hadden
heerlijker schatten,
toen wij gelukkig
nog leefden daar ginds:
Hladgud en Herwor,
Hlodwigs dochters,
de kloeke Olrun,
Kiars dochter.

15.

Buiten stond vroed
de vrouw van Nidud,
ging in de hal,
dwars door het huis,
stond op de vloer
en fluisterde stil:
Niet goelijk gezind
is de gast van het woud.

10. Dit schijnt er op te duiden, dat de ring een bijzondere betekenis had, maar welke? Na deze strofe blijken de mannen van Nidud ten tweeden male gekomen te zijn en nu met de bedoeling hem gevangen te nemen, omdat de koning den kunstvaardigen smid in zijn dienst wil laten werken. — 13. Nidud beschuldigt Wolund van diefstal, om een voorwendsel voor zijn gevangenneming te hebben. — 14. Toespeling op de schat die Sigurd won, vgl. nr. 21 I proza na str. 53. Wolund geeft hier een verklaring, hoe hij aan zijn rijkdom gekomen is. Kiar vat men wel op als verbastering van Caesar; het woord zou dan een machtig vorst in het Zuiden aanduiden, vgl. nr. 24 str. 7. — 15. Weder ontbreekt een mededeling, dat intussen Wolund naar het hof van Nidud gebracht is.

Koning Nidud gaf aan zijn dochter Bodwild de gouden ring, die hij van het snoer in Wolunds huis had afgenomen. Zelf droeg hij het zwaard, dat Wolund bezat. De koningin sprak:

16.

Hij knarst de tanden,
wordt getoond hem 't zwaard,
zijn ogen schittren
als slangenogen,
wanneer hij uw dochter
ziet dragen de ring.
Gij moet de spieren
van zijn knie doorsnijden
en hem dan zetten
aan 't strand der zee!

Aldus werd gedaan; de spieren der knieholte werden doorgesneden en hij werd naar een eiland gebracht, dat voor het zeestrand lag. Daar moest hij voor den koning allerhand kostbaarheden smeden. Alleen de koning mocht hem bezoeken.

17. *Wolund:*

Ik zie mijn zwaard
aan Niduds zijde,
zo scherp van snede,
als ik 't smeden kon,
in het vuur gehard,
met hamerslagen!
nu kreeg een ander
dit kostlijk wapen
en steeds blijft het ver
van Wolunds smidse!
Nu draagt Bodwild
van mijn bruid
de blanke ringen —
geen boete kreeg ik!

18.

Slapeloos zat hij,
sloeg met de hamer:
beraamde kunstig
den koning een list.

19.

Toen kwamen de knapen
om de kostbaarheden
aan het strand te zien,
de zoons van Nidud.

20.

Zij zagen een kist
verzochten de sleutel.
Klaar was de arglist,
toen de kist zij zagen.
Menigte van schatten,
zo scheen het den knapen,
ringen en spangen
van het rode goud.

21. *Wolund:*

Komt samen alleen!
Komt een andere dag!
Dan zal ik u goud

17. Deze strofe wordt gesproken, nadat Wolund naar het eiland gebracht is, waar hij voor den koning kostbaarheden moet smeden. — 18. Wat voor list dit is, wordt niet verteld in andere bronnen echter staat, dat Wolund van vogelveren kunstig een vliegapparaat samenstelt, waarmede hij zich uit zijn gevangenschap zal bevrijden, vgl. str. 29.

in overvloed geven.
Maar zeg aan niemand,
noch aan de knechten
noch aan de meiden,
dat gij mij bezocht!

22.

Spoedig de een
tot den ander sprak,
de knaap tot den knaap:
Kom mee naar de ringen!

23.

Zij zagen de kist
verzochten de sleutel,
klaar was de arglist,
toen de kist zij zagen:
het deksel kneep af
der knapen hoofd
en onder de vuurhaard
verborg hij de voeten.

24.

De beide schedels
besloeg hij met zilver
zeer kunstvaardig;
zond ze aan Nidud;
maakte uit de ogen
edelstenen,
zond ze aan de vroede
vrouw van Nidud;
en uit de tanden
der twee knapen
smeedde een borstspeld,
zond die aan Bodwild.

25.

Hogelijk roemde
Bodwild de ring,
bracht hem naar Wolund,
toen zij hem brak:
Ik durf het alleen
aan u te zeggen.

26. *Wolund:*

Zo gaaf maak ik weer
de breuk in het goud,
dat hij uw vader
nog fraaier zal dunken
en aan uw moeder
menigmaal beter
en aan u zelf
zeker even mooi.

27.

Hij bracht haar bier,
en bood haar te drinken,
zodat op haar stoel
zij in slaap verzonk.

28. *Wolund:*

Nu heb ik mijn leed
ten laatste gewroken,
van arglist vervuld,
op een enkel na!
Wel mij! zei Wolund,
verwierf ik mijn spieren,
die mij ontnamen
Niduds mannen!

29.

Lachend verhief zich
de held in de lucht.

24. Deze bittere wraak wordt ook in de Atlisage verteld, vgl. nr. 25 str. 81. — 25. Deze ring is klaarblijkelijk dezelfde van str. 16 en deze is weer de ring, die aan Wolund ontstolen werd. Van een diepere betekenis van de ring blijkt echter niets. — 27. De dichter verzwijgt, dat Wolund daarop de koningsdochter verkracht heeft; de enige wraak, die hem nog overblijft, neemt hij in str. 33—35. — 29. Dit geschiedt door een vliegapparaat, dat Wolund in het geheim vervaardigd had.

Wenend ging Bodwild
weg van het eiland;
bevreesd om Wolund
en haar vaders toorn.

30.

Buiten stond vroed
de vrouw van Nidud,
ging de hal in
dwars door het huis,
zette zich toen
op haar zetel neer:
Waakt gij, Nidud,
der Njaren koning?

31. *Nidud:*

Steeds ben ik wakker,
door smart overmand,
ik kan niet meer slapen
sinds der knapen dood!
Koud is mijn hoofd,
kil was uw raad,
nu is mijn wens,
met Wolund te spreken.

32.

Zeg mij dat, Wolund,
wijste der alven:
Wat is gebeurd
met mijn beide zoons?

3. *Wolund:*

Eerst zult gij alle
eden zweren,
bij de boord van 't schip
en de rand van 't schild,
bij paardenboeg
en punt van 't zwaard,
dat gij Wolunds vrouw
niet wilt kwellen,
en niet zult doden
uit nijd mijn bruid,
al is zij ook
uw eigen dochter,
al baart zij een kind
in uw koningshal!

34.

Ga naar de smidse,
op het strand der zee,
daar vindt gij balgen
met bloed bespat:
ik hakte den knapen
beiden 't hoofd af,
verborg hun voeten
onder de vuurhaard.

35.

De beide schedels
besloeg ik met zilver,
zeer kunstvaardig,
zond ze aan Nidud,
maakte uit de ogen
edelstenen,
zond ze aan de vroede
vrouw van Nidud;
en uit de tanden
der twee knapen
smeedde ik een borstspeld,
zond die aan Bodwild.
Zij is mijn vrouw
bezwangerd met kind,
de enige dochter
van u beiden!

30. De koningin moet iets gezien hebben, natuurlijk den smid, die bij het koningshof gekomen is. — 31. De kille, d.i. verderfelijke raad der koningin is die van str. 16.

36. *Nidud:*

Gij spraakt geen woord
dat mij meer smartte,
waarvoor ik liever
wraak zou nemen.
Geen man te paard
mag u bereiken,
geen mikt zo scherp,
dat hij u zou schieten,
omhooggevlogen
tot 's hemels wolken!

37.

Lachende hief hij
zich hoog in de lucht,
bezwaard bleef Nidud
zitten op d'aarde.

38. *Nidud:*

Sta op, Dankrat,
mijn trouwe slaaf:
vraag aan Bodwild,
de blanke maagd,
om schoongetooid
met mij te spreken!

39.

Is 't waarheid, Bodwild,
wat Wolund zeide:
Zat gij samen
aan het strand der zee?

40. *Bodwild:*

't Is waarheid Nidud,
wat Wolund zeide:
wij zaten samen
aan het strand der zee,
één onheilsuur;
dat 't ooit geschiedde!
Ik wist tegen Wolund
mij niet te verweren,
ik kon tegen Wolund
mij niet verweren!

36. In Duitse overlevering moet Egil op bevel van den koning op Wolund schieten, maar hij mikt op een bloedblaas, die deze onder de arm gebonden had. — 38. Dankrat is een Duitse naam, een herinnering aan de herkomst der sage? Tussen 38 en 39 is de opdracht uitgevoerd en Bodwild aangekomen. — 40. De herhaling der beide laatste regels dient tot afsluiting van het gedicht. Terwijl anders zulk een herhaling een plechtstatige indruk moet maken, wordt hier daardoor een weemoedige toon aangeslagen: het is alsof Bodwild, in haar leed berustend, haar onmacht om Wolund te weerstaan wil uitspreken.

17. HET OUDE LIED VAN HELGI DEN HUNDINGDODER

EEN onsamenhangend geheel van liedfragmenten en toch een aangrijpend gedicht. Het zijn de resten van een Deense heldensage, ja zelfs van een overlevering die nog verder Zuidelijk reikt en ver in het verleden, toen de Sueven nog aan de Elbe woonden. Daarom ook is van het oude lied zo weinig bewaard en heeft zo velerlei jonger vertelstof zich er om heen gerankt. De figuur van Helgi houdt de delen bijeen: een paar strofen uit Helgi's jeugd, een wikingstrijd, een gevecht met de Granmarszonen om het bezit van een vrouw, de vereniging der gelieven na de dood. Genoeg dus om een heldenleven te vullen, in aard en toon zo zeer verschillend, somwijls elkander zozeer tegensprekend, dat men eerder moet denken aan wrakhout dat van verschillende zijden aan eenzelfde strand aangespoeld is. Noemen wij het lied oud, dan geschiedt dit, omdat het ten opzichte van de andere ons bewaarde bewerking der stof (nr. 18) een vroeger stadium vertegenwoordigt; maar daarom zijn sommige stukken toch geheel in de trant der wikingenromantiek. Dit geldt vooral van het tweede stuk, waar de walkuren, die boven de strijd zweven, tot het typische decor behoren, zo goed als het motief van het eten van rauw vlees. Toch zijn dit beide ook trekken, die tot het werkelijke leven der wikingen behoorden en tot de heidense tijd kunnen terugreiken.

Kwalijk is dit het geval met het slotstuk: een der treffendste gedeelten van de ganse Edda. Ook hier is het grondmotief ongetwijfeld heidens: de doden keren terug en tussen doden en levenden bestaat geen onoverschrijdbare grens. Ook in andere gedichten lezen wij, dat man en vrouw elkaar beloven na de dood elkander weder te zien. Maar er klinkt hier een pathetische toon, die den jongeren dichter verraadt. Wij voelen ons in de nabijheid van de Lenore-ballade en van het sprookje over het tranenkruikje; beide misschien ook weer een nagalm van overoude voorstellingen. Daartegenover is er een waarachtig dichter aan het woord, die een aantal beelden heeft gevonden, zoals wij zelden in de Oudgermaanse poëzie aantreffen. Is het een later dichter die dit toneel

heeft geschreven, hij heeft de toon der oude heldenpoëzie weten te treffen; waarom zou hier niet een oud juweel in nieuw montuur gezet zijn?

* * *

Koning Sigmund, Wolsungs zoon, was gehuwd met Borghild van Bralund. Zij noemden hun zoon Helgi naar Helgi, den zoon van Hjorward. Hagal voedde Helgi op.

Een machtig vorst heette Hunding; naar hem heeft Hundland zijn naam. Hij was een groot krijger en had vele zonen die op krijgstochten uit gingen. Tussen de koningen Hunding en Sigmund heerste vaak onvrede; zij doodden elkanders verwanten. Het geslacht van Sigmund heette Wolsungen of Ylfingen (d.i. Wolvingen).

Helgi deed in het geheim een speurtocht naar de hal van koning Hunding. Diens zoon Heming was thuis. Toen Helgi wegging, trof hij een herdersknaap en zeide:

1.

Zeg aan Heming
dat Helgi gedenkt,
wien de krijgers
in de kolder velden;
gij hadt tot gast
een grauwe wolf,
schoon koning Hunding
hem Hamal waande.

Hamal was namelijk de zoon van Hagal. Koning Hunding zond toen mannen naar Hagal, om naar Helgi te zoeken. En deze kon zich niet anders in veiligheid stellen, dan door zich als dienstmaagd verkleed aan de molen te zetten. Zo vonden zij Helgi niet. En Blind de arglistige zeide:

2.

Hard zijn de ogen
van Hagals maagd,
niet stamt van boeren
die staat te malen;
het voetstuk splijt,
de stenen barsten!

1. Het proza staat in tegenspraak tot de strofe, want uit r. 3—4 mag men afleiden, dat de vader van Helgi gedood is. Daarop wijst ook r. 5, want grauwe wolf is ook elders de aanduiding van den jongen held die zijn vader wreken wil. Hamal is hier als eigennaam bedoeld, maar betekent tegelijk: hamel, versneden ram en wijst dus op de schijnbare ongevaarlijkheid van den held.

3.

Nu trof wel hard
den held het lot,
wijl een machtig vorst
de gerst moet malen;
aan deze vuist
voegde beter
de greep van een zwaard
dan een zwengelstok!

4. *Hagal:*

Het dunkt mij niet vreemd,
dat 't voetstuk dreunt,
daar een koningsdochter
draait aan de zwengel;
zij ging wel hoog
ten hemel op,
waagde de strijd
of ze wiking was.

Helgi ontkwam en voer ten oorlog. Hij velde Hunding en werd sindsdien Helgi de Hundingsdoder genoemd.

* * *

Eens lag hij met zijn vloot in de Brunawagar en plunderde daar aan het strand; zij aten rauw vlees. Een koning Hogni had een dochter Sigrun die een walkure was en door de lucht zowel als over de zee reed; zij was de herboren Swáfa. Sigrun reed naar Helgi's schepen en zeide:

5.

Wie stuurt het schip
naar de steile oever?
waar hebt gij, helden,
uw huis en erf?
wat verbeidt gij
in de Brunawagar?
waarheen wilt gij
uw weg vervolgen?

6. *Helgi:*

Hier stuurt het schip
Hamal naar 't strand!
wij hebben ons huis
in Hléseiland!
wij verbeiden de wind
in de Brunawagar!
wij willen oostwaarts
de weg vervolgen!

7. *Sigrun:*

Waar hebt gij, koning,
een krijg gevoerd,
aan de strijdvogel
spijs gegeven?
hoe is uw borstschild
met bloed bespat?
waarom voedt gij u
met 't rauwe vlees?

4. Hier wordt op walkuren gedoeld, die door de lucht boven het slagveld rijden, vgl. nr. 18 str. 15. — 6. Hléseiland is het tegenwoordige eiland Lessö, vgl. nr. 8 str. 37. — 7. De strijdvogel is raaf of arend, die op lijken azen; wikingen, die op krijgstocht zijn, hebben niet de gelegenheid aan land te gaan om de maaltijden te bereiden en moeten zich dus met rauw vlees voeden.

8. *Helgi:*
In de Westerzee
heeft de Ylfingzoon
als gij 't weten wilt,
dit werk verricht,
ik bond een beer
in Bragalund
en gaf met speren
spijs aan de arend,
nu weet gij, vrouw,
wat strijd wij vochten:
waarom ik gebraad
aan boord niet at.

9. *Sigrun:*
Gij kondigt strijd!
Koning Hunding
moest dus verliezen
zijn leven door Helgi!
er woedde een strijd,
gij wreektet verwanten,
er stroomde bloed
over stalen kling.

10. *Helgi:*
Hoe kunt gij weten,
wijze kampvrouw,
op wie wij ons
gewroken hebben?
er zijn veel kloeke
vorstenzonen
aan ons gelijk
in heldenaard.

11. *Sigrun:*
Ik was niet ver,
volksbeveler,
gisteren vroeg
van 's vorsten dood;
toch acht ik sluw
den telg van Sigmund:
met kamprunen
verkondigt hij strijd.

12.
Ik zag u vroeger
de zee bevaren,
terwijl gij streedt
op bloedige steven;
nu houdt zich voor mij
de held verborgen,
maar Hogni's dochter
kent Helgi wel!

* * *

Een machtig koning heette Granmar; hij woonde op Swarinshaug. Hij had veel zonen: Hodbrodd, Gudmund en Starkad. Hodbrodd verloofde zich met Sigrun, de dochter van Hogni. Toen zij dat vernam, trok zij er met de walkuren op uit om Helgi te zoeken.

Helgi was toen op de Vlammenbergen en had met de zonen van Hunding gevochten. Daar velde hij Alf en Eyjolf, Hjorward en Herward; van de strijd vermoeid zat hij bij de Adelaarsrots. Daar vond hem Sigrun, zij viel hem om de hals, kuste hem en vertelde, met welk doel zij tot hem gekomen was.

8. Weer beeldspraak voor de krijg. — 11. De walkure heeft den held dus waarschijnlijk geholpen; kamprunen is een dichterlijke omschrijving van een gevecht.

13.
Sigrun ontmoette
den welgemoeden,
zij greep de hand
van Helgi vast,
gaf kus en groet
den kloeken vorst,
en toen ontbrandde
in zijn borst de liefde.

14.
De edele maagd
zei onomwonden,
dat zij begeerde
de gunst van Helgi;
vóór zij gezien had
den zoon van Sigmund,
had zij den held
van harte lief.

15. *Sigrun:*
Men heeft verloofd
mij en Hodbrodd,
ik had een andren
held verkoren;
nu vrees ik, vorst,
mijns vaders toorn,
wijl ik zijn wens
zo weinig volgde.

16. *Helgi:*
Wees onbevreesd
voor vaders toorn
en stoor u niet
aan uw geslacht!
want gij zult, meisje,
met mij nu leven;
voor uw verwanten
vrees ik niet!

Helgi verzamelde toen een grote vloot en stevende naar de Wolvensteen; daar kregen zij een gevaarlijke storm. Bliksemstralen schoten neer en vonken spatten van de masten. Zij zagen in de lucht negen walkuren rijden en herkenden Sigrun. Toen ging de storm liggen en zij kwamen veilig aan land.

De zonen van Granmar zaten op een rotspunt, toen de schepen landwaarts zeilden. Gudmund sprong te paard en reed weg om te spieden wie daar gekomen waren. Toen reefden de Wolsungen het zeil. Gudmund zeide toen:

17.
Wie is de vorst,
die de vloot bestuurt
en aan de steven
de strijdvlag voert?
geen vrede brengt
de boeg van het schip:
kampgloed waait
om het wikingheir.

18. *Sinfjotli:*
Hier kan Hodbrodd
Helgi vinden,

14. Uit deze str. blijkt, dat Sigrun nu eerst Helgi ontmoet; zij staat dus in tegenspraak tot str. 5—12 en kan dus met deze samen oorspronkelijk niet tot één gedicht behoren. Overigens is het motief van de liefde voor iemand die men nooit gezien heeft, zeer bekend in sprookjes en romantische verhalen. — 17. Kampgloed is een rood schijnsel aan de hemel, dat een naderende strijd zou aankondigen.

in 't midden der vloot;
niet vluchtensbereid;
hij heeft de schatten
van uw geslacht,
het koninklijk goed
met kamp verworven!

19. *Gudmund:*
Ik wil daarom
aan de Wolvensteen
met 't scherpe zwaard
de strijd beslechten.
Tijd is het, Hodbrodd,
thans te wreken,
dat wij zo lang
de schade leden.

20. *Sinfjotli:*
Eer zult gij, Gudmund,
geiten hoeden,
door steile kloven
moeizaam klimmen,
met de hand omklemmen
de hazelstok;
dat voegt u beter
dan 't blanke zwaard!

21. *Helgi:*
Het brengt meer eer
aan u, Sinfjotli,
een kamp te vechten,
te voeden de arend,
dan hier te wisslen
onnutte woorden,
als bittre haat
de helden bezielt.

22.
Niet goed mij dunken
Granmars zonen,
maar strijders past het
te spreken waarheid;
zij lieten merken
in Móinsheim,
dat zij de zwaarden
zwaaien durfden.

Gudmund reed huiswaarts om de strijd aan te kondigen. Toen verzamelden de Granmarszonen een leger. Vele vorsten kwamen daar. Daar waren Hogni, de vader van Sigrun, en zijn zoons Bragi en Dag. Een groot gevecht had plaats, waarin alle zonen van Granmar en alle andere vorsten vielen, behalve Dag. Deze kreeg genade en zwoer den Wolsungen een eed. Sigrun ging het slachtveld op en trof Hodbrodd op het punt te sterven. Zij zeide:

23.
Niet zal u, Sigrun
van de Sewabergen,
koning Hodbrodd,
ooit omhelzen!
Maar Granmars zonen
— de grauwe wolf
zoekt de lijken —
verliezen hun leven.

18. Sinfjotli kennen wij als den oudsten zoon van Sigmund; hier treedt hij op als strijder op Helgi's vloot. — 19 wijst er op, dat Helgi reeds eerder en met succes tegen Hodbrodd gestreden heeft. — 21. Helgi breekt hier de woordenwisseling af; toch was het oudtijds gebruik, dat vóór de strijd tussen de beide partijen een uitdagend gesprek gehouden werd, dat vaak in een scheldpartij overging, vgl. nr. 18 str. 33—45.

Toen trof zij Helgi en was zeer verheugd. Deze zeide:

24.
U viel ten deel,
o vrouw, geen heil
— die dit bewerkten
waren de nornen, —
bij de Wolvensteen
werden verslagen
Bragi en Hogni —
ik bracht hun de dood.

25.
En bij Styrkleifar
Starkad de koning,
en bij Hlebjorg
Hrollaugs zonen —
hij scheen mij de wildste
der wolven te zijn;
de romp bleef vechten
schoon beroofd van het hoofd.

26.
Nu liggen ter aarde
de allermeesten
van uw verwanten:
zij werden gedood.
Gij kondt het niet keren;
kwaad was het noodlot:
dat u dwong te hitsen
tot heldenstrijd.

* * *

Helgi huwde Sigrun, en zij hadden zonen. Helgi werd niet oud. Hogni's zoon Dag offerde aan Odin, om wraak voor zijn vader te nemen; deze god leende hem zijn speer. Dag trof zijn zwager Helgi in het Ketenwoud. Hij doorboorde Helgi met de speer; daar viel Helgi. Dag reed naar de Sewabergen en bracht Sigrun het bericht:

27.
Ik aarzel, zuster,
te zeggen het leed;
door nood gedwongen
bedroefde ik u:
in het Ketenwoud
de koning viel,
die de allerbeste
op aarde was.

28. *Sigrun:*
U zullen alle
eden treffen,
die gij Helgi
hebt gezworen
bij de lichte
Leiptrastroom,
de ijskoude
Unnarsteen!

29.
Niet vare het schip
waarop gij vaart,
al waaie gunstig
gewenste wind!
Niet renne het paard

25 is wel als interpolatie te beschouwen, daar de held Starkad in deze sagenkring niet thuishoort. — 26. Hierna ontbreekt een stuk, waarin het huwelijk van Helgi en Sigrun verteld werd. — 28. Mythische namen, waarschijnlijk heilige plaatsen aanduidend, waarbij gezworen werd; een eed was oudtijds een zelfvervloeking, in het geval men hem niet nakwam.

dat met u rent,
al wilt gij vluchten
voor uw vijand!

30.

Niet bijte het zwaard
dat gij zult zwaaien,
tenzij het zinge
u zelf om 't hoofd!

31.

Dan ware Helgi's
dood gewroken,
als gij in het woud
als wolf zoudt dwalen,
van vreugd verstoken,
van al uw schatten,
als gij tot voedsel
slechts lijken vondt!

32. *Dag:*

Dwaas zijt gij, zuster,
uw ziel verduisterd,
dat gij uw broeder
zo grimmig vloekt;
Odin beschikte
al dit onheil,
wijl in de sibbe
hij strijd verwekte.

33.

U biedt uw broer
blanke ringen,
Wandils tempel,
de Wigdalen,
het halve land,
uw leed te boeten,
tot uw bezit
en uwer zonen!

34. *Sigrun:*

Ik slijt mijn leven
op de Sewabergen
vroeg of laat
slechts dan in vreugde,
als van 's vorsten gevolg
de vonken spatten,
als de held komt rijden
op 't hinnekend ros,
het met goud getoomde:
dan groet ik mijn heer!

35.

Zo had Helgi
door harde strijd
vriend en vijand
vervuld met schrik,
gelijk uit de bergen
bange geiten
in wilde angst
een wolf ontvluchten.

36.

Boven de helden
stak Helgi uit
als een slanke es
uit 't struikgewas,
als een driftig hert
met dauw bepareld
zich edel verheft
boven alle dieren:
zijn horens glanzen
ten hemel zelf!

29—30 zijn vervloekingen, zoals we ze ook in het Oudgermaanse recht aantreffen. — 31 doelt er op, dat Helgi als weerwolf in het bos zal rondzwerven. — 33. Wandils tempel kan wijzen op een verband met de Wandalen. Er zijn in het gedicht meer aanwijzingen, dat de stof misschien oorspronkelijk bij de Suevische stammen verteld werd. — 36. Ditzelfde beeld is nagevolgd in nr. 26 str. 18 en nr. 27 str. 2.

Over Helgi werd een grafheuvel opgeworpen. Toen hij in Walhalla kwam, bood Odin hem welkom. Helgi zeide:

37.
Nu moet gij, Hunding,
voor elken man
de voeten wassen,
het vuur verzorgen,
de honden binden,
de hengsten hoeden,
de varkens voeren
van vroeg tot laat.

Eens ging een dienstmaagd van Sigrun op een avond langs de grafheuvel van Helgi en zag dat Helgi met talrijk gevolg naar de heuvel reed. De dienstmaagd zeide:

38.
Wat ik meen te zien,
is 't zinsbegoochling
of der goden doemsdag —
de doden rijden,
die met spitse punten
de paarden sporen! —
of mag de heerser
soms huiswaarts keren?

39. *Helgi:*
Wat gij meent te zien
is geen zinsbegoochling,
noch 't eind der wereld,
moogt gij ons ook zien
met spitse punten
de paarden sporen:
de heerser mag
weer huiswaarts keren!

40. *Dienstmaagd:*
Ga nu, o Sigrun,
uit de Sewabergen,
als gij begeert
den held te groeten!
de heuvel is open:
hier kwam Helgi;
de wonden bloeden,
nu wenst de held,
dat gij zoudt stillen
het stromend bloed.

41. *Sigrun:*
Zijn komst vervult mij
met zoveel vreugde,
gelijk Odins havik
naar aas begerig,
vol verwachting
op 't warme vlees,

37. De verslagen vijand moet dus in het hiernamaals aan den overwinnaar knechtsdiensten bewijzen. — 38. Regel 3 duidt op de Ragnarok, vgl. nr. 1. — 40. Hier is sprake van de grafheuvel waarin de held rust, terwijl in 38 de held van Walhalla gereden komt; het laatste is een jongere voorstelling. — 41. Odins havik is de lijkenvogel.

als hij dauwbepareld
de dag ziet komen!

42.
Eer wil ik kussen
den doden koning,
vóór hij ontbindt
het bloedig pantser —
uw haar is, Helgi,
geheel berijpt,
gij zijt bedekt
met dauw van wonden,
en huivrig koud
zijn 's konings handen!
Hoe zal ik, Helgi,
helen uw smart?

43. *Helgi:*
Het is, o Sigrun,
uw schuld alleen,
dat 't donkre bloed
bedekt den held:
nu weent gij, Sigrun,
smartetranen,
met goud gesierde,
vóór gij gaat slapen;
maar bloedig valt
op Helgi's borst
uw smarte-traan
als smeltend ijs.

44.
Laat ons dan drinken
een dronk van mede,
al zijn verloren
land en liefde!
laat niet weerklinken
een lied van smart,
al is bebloed
mijn borst van wonden!
nu is met Helgi
in deze heuvel
veilig verenigd
de vorstlijke bruid.

45. *Sigrun:*
Hier heb ik Helgi
den held der Ylfings,
het bed gespreid,
van smart ontbonden!
nu wil ik slapen
stil in uw arm,
of laagt gij bij mij
en waart nog levend.

46. *Helgi:*
Nu acht ik waarlijk
niets onmogelijk
vroeg noch spade
in de Sewabergen,
nu Hogni's dochter
hier in de heuvel
in doden Helgi's
omhelzing slaapt.

47.
Nu moet ik rijden
bij 't morgengloren
in snelle vaart
op 't vale paard;
weer moet ik wijlen
achter Westerkim,
voor het haangekraai
de helden wekt.

42. Voor de beschrijving van den dode in het graf vgl. nr. 7 str. 5; de dauw der wonden is beeldspraak voor: bloed. — 43. Deze strofe behandelt dus het bekende motief, dat de tranen van de nabestaanden den dode leed doen (vgl. het sprookje van het tranenkruikje).

Helgi en zijn gevolg reden daarop heen; de vrouwen keerden naar huis terug. De volgende avond liet Sigrun de dienstmaagd wacht houden bij de grafheuvel. Bij het ondergaan van de zon kwam Sigrun tot de heuvel en zeide:

48.
Hij waar gekomen,
als hij komen mocht,
de zoon van Sigmund
uit de zaal van Odin;
de hoop wordt klein
op Helgi's weerkeer,
als d'arend zit
op essentak
en naar 't droomland
dringt het krijgsvolk.

49. *Dienstmaagd:*
Wees niet zo dwaas,
doorluchte vrouw,
alleen te gaan
tot 't schimmengraf!
in 't nachtlijk uur
zijn alle geesten
van groter macht
dan bij morgenlicht.

Sigrun leefde slechts kort wegens haar smart.

(In oude tijd bestond het geloof, dat mensen wedergeboren konden worden, wat nu voor oude-wijvenpraat geldt. Helgi en Sigrun zouden aldus wedergeboren zijn. Hij heette later Helgi, de vorst der Haddingen en zij heette Kára, dochter van Halfdan en was een walkure.)

48. Droomland, eigenlijk staat er: het ding der dromen, omschrijving voor slaap.

18. HET JONGE LIED VAN HELGI DEN HUNDINGDODER

DIT lied behandelt ten dele hetzelfde gegeven als nr. 17, maar welk een verschil! Tegenover de fragmententorso van het oude lied staat hier een gladgeschaafd gedicht, waarin de heldere opbouw van de inhoud en de welgekozen taal nauwelijks opwegen tegen het gebrek aan spanning en innerlijke kracht. Ook van de tragiek is niets overgebleven; het is de stormende zegegang van een heldenleven, beginnend met de geboorte en de voorspelling van toekomstige grootheid en eindigend met het verwerven van de begeerde bruid. Dit alles wijst op een jonger dichter; hij verraadt zich niet minder door zijn voorliefde voor kenningen, die weliswaar geen bijzondere taalvirtuositeit vertonen, maar toch een zekere pronk aan de beschrijving geven. Vreemd steekt daar tegen af het scheldgesprek tussen Gudmund en Sinfjotli, daar het niet zoals in het oude lied uit enkele strofen bestaat, maar breed is uitgewerkt en dit vooral door een reeks zeer grove beledigingen en onterende aantijgingen; men mag een deel hiervan zeker wel als later toevoegsel aanmerken. Wat na uitlichting van dit stuk omvattend de str. 37—44 overblijft, is een gaaf gedicht dat weliswaar in de na-heidense tijd ontstaan is, maar toch een levendig beeld geeft van het wikingleven.

* * *

1.

In oude tijden
de arend krijste,
heilig water viel
van de Hemelbergen;
toen had in Bralund
Borghild gebaard
den dapperen Helgi,
heldhaftig van geest.

2.

't Was nacht in huis,
de nornen kwamen,
zij beschikten den vorst
zijn verder leven:
dat hij worden mocht
de vermaardste held,
van alle koningen
de kloekste heerser.

3.
Zij draaiden met kracht
de draad van 't noodlot
voor wie in Bralund
burchten brak;
zij spanden uit
een snoer van goud
en hechtten het midden
aan 't hemelgewelf.

4.
In Oost en West
zij 't eind verborgen:
daar tussen lag
het land des konings;
en de Norne bond
naar 't Noorden heen
een derde band
duurzaam en sterk.

5.
Dit wekte angst
voor den Ylfingtelg
en voor de vrouw
die vreugde baarde:
op 'n boomtop riep
een raaf tot een raaf,
het aas ontberend:
Iets weet ik nu:

6.
In 't pantser staat
de zoon van Sigmund,
eerst kort geboren
— nu kwam de dag —
zijn ogen vlammen
als van een vorst:
hij is vriend der wolven:
laat ons vrolijk zijn!

7.
Hij scheen het gevolg
een vorst te zijn,
die hun zou geven
goede jaren.
De koning ging
uit 't krijgsgedruis
en schonk zijn zoon
een schone look.

8.
Gaf 'n naam aan Helgi
en Hringstadir,
Zonberg, Sneeuwberg
en Sigarsveld,
Ringstad, Hoogtuin
en Hemelweide,
een sierlijk zwaard
aan Sinfjotli's broer.

9.
Hij begon te groeien
met heldenglans
— een heerlijke olm —
in der vrienden hoede;
en gul schonk hij
goud aan zijn krijgers;
niet spaarde de vorst
zijn schatten ooit.

3. Het weven der noodlotsdraden dient hier als aanschouwelijk beeld voor de macht en de roem, die de held zal krijgen. — 5. Ylfingen betekent: wolf-nakomelingen; waarschijnlijk de oude familienaam, waarnaast door invloed van de Nibelungensage ook Wolsungen optreedt. — 7. De schone look is de vertaling van een woord, dat men ook wel als „zwaard" heeft willen weergeven. Anderen hebben er op gewezen, dat de look als symbool bij bezitsoverdracht gold. — 8. Onder deze namen zijn Hringstadir en Ringstad als de Deense plaats Ringsted, de overige als poëtische verdichtsels te verklaren.

10.

Het duurde niet lang
of hij dacht aan strijd,
slechts vijftien jaar
was toen de vorst,
de held deed sterven
den harden Hunding,
die lang bestuurde
land en volk.

11.

En sedert eisten
schatten en ringen
van den jongen Helgi
des Hundings zonen,
wijl zij wensten
op hem te wreken
huns vaders dood
en vele buit.

12.

Geen boetegeld
bood hun de vorst,
noch ook een zoen
aan Hundings zonen;
hij kondigde hun
krachtige storm
van grauwe speren
en Odins gramschap.

13.

De dappren gingen
naar 't ding der zwaarden,
het werd gevoerd
op de Vlammenbergen;
onder de vijanden
werd vrede verbroken:
en Odin's honden
het eiland doorkruisten.

14.

De vorst ging zitten,
toen gevallen waren
Alf en Eyjolf
bij de Adelaarssteen,
Hjorward en Haward,
Hundings zonen;
hij had verslagen
het ganse geslacht.

15.

Een licht toen blonk
van de Vlammenbergen
en uit die schittring
schoten stralen:
de machtige held
zag meisjes rijden
hoog onder helmen
op de Hemelvelden.

16.

Haar schilden waren
besmeurd met bloed
en uit haar speren
spatten vonken.

17.

Voor dag en dauw
vroeg de dappre vorst
uit het Wolvenwoud
aan de Walkuren,
of met den held
zij huiswaarts gingen
in de stille nacht.
Er was sperenstorm.

10. De leeftijd der mondigheid was oorspronkelijk 12 jaar, maar werd later op 15 jaar gesteld; voor Hunding vgl. nr. 17. — 12. Storm van grauwe speren betekent: strijd; uit de laatste regel blijkt, dat Helgi een Odinsheld was. — 13. Ding der zwaarden is: strijd; de honden van Odin: wolven. — 14. Vgl. nr. 17 proza voor str. 12. — 15. De meisjes zijn walkuren. — 17. Wolvenwoud is kenning voor: slagveld: storm van speren voor: strijd.

18.

En van de hengst
toen Hogni's dochter
— de schilden zwegen —
sprak tot den vorst:
Ons wacht, naar ik meen,
wel ander werk
dan bier te drinken
met den ringendeler.

19.

Mij heeft mijn vader
tot vrouw beloofd
aan Granmars zoon
grimmig van aard,
maar ik heb, Helgi!
Hodbrodd genoemd,
zo kloeken koning,
een kattenzoon.

20.

De wakkre vorst
na weinig nachten
komt huiswaarts halen
Hogni's dochter,
tenzij gij hem daagt
tot een ding van zwaarden
en hem ontrukt
de ranke maagd.

21. *Helgi:*

Wees niet beangst
voor Isungs doder!
een strijd zal komen,
ik sterf dan eerst!

22.

En boden zond
de burchtbezitter
over lucht en berg
om hulp t'ontbieden
en gul te schenken
glanzend goud
zijn eigen mannen
en ook hun zonen.

23. *Helgi:*

Beveelt ze snel
nu scheep te gaan,
tot strijd gereed,
te roeien herwaarts! —
De koning wachtte,
tot bij hem kwamen
honderden mannen
uit Hedinseiland.

24.

Maar straks daarop
van de Stevenkaap
zeilden de schepen
gesierd met goud,
en Helgi vroeg
aan Hjorleif toen:
Hebt gij verkend
de koene schaar?

25.

De jonge held
tot Helgi sprak:
Het duurde lang
de drakenschepen
uit Trana-eiland
gans te tellen,
die prachtig zeilden
uit de Pijlensont.

18. In Wikingpoëzie van de jongere periode is de tegenstelling van de strijd met het behagelijk verblijf bij bier en vrouw geliefd. — 21. Van Isungs dood is ons overigens niets bekend. — 23. Hedinseiland is Hiddensee ten W. van Rügen. — 24. Stevenskaap is weer een gefingeerde naam. — 25. Trana-eiland is wel willekeurig gekozen; dit zou ook kunnen gelden van Pijlensont, dat echter ook als vertaling van Stralsund kan opgevat worden (strål = pijl).

26.

Wel twaalfhonderd
trouwe mannen!
toch is in Hátún
nog half zo veel
aan weerbre mannen:
wij wachten strijd!

27.

De tenten op dek
trokken zij neer,
zodat ontwaakten
de wakkre krijgers,
ten top toen hesen
omhoog het zeil
de wolvenvoeders
in Warinsfjord.

28.

De riemen knarsten,
de speren kraakten,
schild sloeg op schild,
de schippers roeiden;
en pijlsnel ijlde
onder de krijgers
des konings vloot
ver van het land.

29.

Zó klonk de slag
toen samenbotsten
met Kolga's zuster
de lange kielen,
of berg en branding
te brijzel sloegen.

30.

Helgi beval
het zeil te hijsen —
den golven werd
geen kamp gegeven —
toen Ægirs dochter
afschrikwekkend
de kabelhengsten
kantlen wilde.

31.

Van boven schonk
de strijdbre Sigrun
de helden hulp
en hunnen schepen:
en ras ontkwamen
uit Rán's handen
de golfberijders
bij Gnipalund.

32.

Zo kon des avonds
in Unawágar
binnenvaren
een trotse vloot,
vervuld van schrik
uit Swarinshaug
zag toen de vijand
de schepen varen.

33.

En Gudmund toen
begon te vragen:
Wie is de vorst,
die de vloot bestuurt,

27. Wolvenvoeders zijn zij, die vijanden doen sneuvelen; Warinsfjord kan samenhangen met de stam der Warini, die aan de Duitse Oostzeekust woonden. — 29. Kolga's zuster is een kenning voor: golf. — 30. Ægir is de zeegod, zijn dochter duidt weder een golf aan; kabelhengsten betekent: schepen. — 31. Ran is de zeegodin; golfberijders zijn schepelingen. — 32. Unawagar is een gefingeerde naam en betekent: liefelijke bocht; in Swarinshaug heeft men een toespeling op Schwerin willen zien, waarschijnlijk ten onrechte. — 33. Begin van het scheldgesprek.

dit heldenleger
naar 't land hier voert?

34.
Sinfjotli sprak
— het schild had hij
door goudglans rood,
aan de ra gehangen —
hij was een wachter
die wist te spreken,
aan edele mannen
antwoord te geven:

35. *Sinfjotli:*
Zeg dat van avond,
als gij uw zwijnen,
uw loopse teven
ten voerbak lokt,
dat uit het Oosten
Ylfingen kwamen,
naar strijd begerig
in Gnipalund!

36.
Daar kan Hodbrodd
Helgi vinden,
tot vluchten traag,
in 't midden der vloot,
die vaak den arend
aas bereidde,
terwijl bij de molen
gij meiden kuste!

37. *Gudmund:*
Gij kent wel slecht
de oude sagen,
als gij de helden
zo honend smaadt!
Gij hebt verslonden
spijs van wolven,
het bloed vergoten
van uw broeder,
met koude lippen
gelekt aan wonden.

38. *Sinfjotli:*
En gij, Walkure,
waart een monster,
onheilbrengend,
bij Alvader;
Einheri's zouden
allen strijden
om uwentwille,
arglistig wijf!

39.
Gij waart een wolwa
in Warinseiland,
die vol van listen
leugens brouwde;
gij hebt gezegd
nooit te bezitten
tot man een strijder
dan Sinfjotli.

40.
Wij brachten ter wereld
negen wolven
op Saganes,
Sinfjotli's kroost!

41. *Gudmund:*
Gij waart niet vader
van Fenriswolven,
monsterverwekker,
naar ik vermoed:

34. Het hijsen van een rood schild kondigde strijd aan. — 36. Vgl. nr. 17, str. 18. — 37. De sage verhaalt inderdaad, dat Sinfjotli weerwolf werd en zijn eigen broeder doodde. — 38. Een zeer ongewone degradatie van de anders zoo verheerlijkte walkure; de strofe onderbreekt ook de samenhang; Alvader is: Odin. — 39. Voor de wolwa vgl. nr. 1 inleiding. — 41. Fenriswolven staat wel voor wolven in 't algemeen.

u hebben gelubd
bij Gnipalund
Thursenmeisjes,
op Thorsnes wonend.

42.

Stiefzoon van Siggeir,
verscholen waart gij,
gewend in 't woud
aan wolfsgehuil,
daar hebt gij uw broers
de borst verscheurd,
hebt roem geoogst
door euveldaden.

43.

Op Brawoll waart gij
bruid van Grani,
een goede draver
met gouden bit;
ik heb moegereden
u menigmaal,
terwijl het zadel
zwaar u drukte.

44. *Sinfjotli:*

Gij waart een toonbeeld
van ontucht schandlijk,
toen gij van Gullnir
de geiten melkte
en 't zelfde deed
voor de dochter van Imd,
lompendeerne!
zal ik langer spreken?

45. *Gudmund:*

Eer zou ik willen
op de Wolvensteen
de raven voeden
met uw rif,
dan uw loopse teven
ten voerbak lokken,
of uw varkens drenken!
De duivel haal je!

46. *Helgi:*

Het ware, Sinfjotli,
wel zo eervol
door strijd den arend
spijs te geven,
als hier te smaden
met ijdel scheldwoord,
al moge helden
ook haat verdelen.

47.

Niet goed mij dunken
Granmars zonen
maar strijders past het
te spreken waarheid;
zij lieten merken
in Móinsheim,
dat zij de zwaarden
zwaaien durfden.

48.

Zij lieten hun rossen
lustig rennen,
Swipud en Sweggjud,
naar Sólheimar,
door bedauwde dalen
over donk're bergen;
de aarde dreunde,
waar de dapp'ren reden.

49.

Buiten stond Hodbrodd,
met de helm gedekt,

43. Dus weder de ook uit nr. 11 bekende beschuldiging van geslachtsverwisseling. — 45. Deze strofe slaat duidelijk terug op str. 35; de str. 37—44 zijn daarom stellig als interpolatie te beschouwen. — 46. Vgl. nr. 17 str. 21. — 47. Vgl. nr. 17 str. 22.

en zag op de rossen
zijn verwanten rijden:
welk leed verbleekt
het gelaat der strijders?

50. *Gudmund:*

Landwaarts steev'nen
snelle kielen
met ranke masten
en lange raas,
met vele schilden,
geschaafde riemen,
een geduchte schaar
van dappre Ylfings;
vijftien troepen
betreden het land,
terwijl zeven duizend
op zee nog wachten.

51.

Hier liggen ten anker
voor Gnipalund
zwarte schepen
met goud gesierd;
daar liggen de meesten
van hun mannen,
en snel zal Helgi
het speerding houden.

52. *Hodbrodd:*

Laat rennen de ossen
naar 't Reginding,
Melnir en Mylnir
naar 't brede Myrkwid!
geen enkele man
mag achterblijven,
die weet te voeren
de vlam des strijds.

53.

Ontbied nu Hogni
en Hring's zonen,
Atli en Yngvi
en Alf den oude:
steeds begerig
naar bittre strijd.
Laten de Wolsungen
weerstand vinden!

54.

Een storm brak los,
toen samen kwamen
de grauwe speren
bij de Wolvensteen.
Steeds was Helgi
Hundings doder
aan de spits der schaar,
in den strijd van helden
trots op zijn kracht,
traag tot de vlucht.

55.

Uit de hemel kwamen
behelmde vrouwen
— de speerstorm wies —
den vorst beschermen.
Toen zeide Sigrun —
de strijdmaagden vlogen,
de wolf verslond
het slagveldaas —

56. *Sigrun:*

Heil u, koning,
kloeke strijder,
van Yngwi's stam,
staak nu de strijd,
nu gij geveld hebt

51. Speerding weer kenning voor: strijd. — 52. Vlam des strijds is omschrijving voor: zwaard. — 55. De speerstorm wies betekent: de strijd nam toe.

die nimmer vluchtte,
maar dapper streed
tot de dag des doods.

57.

U past te krijgen,
edele koning,
de rode ringen
en de ranke maagd.
Moogt gij nog lang
en gelukkig genieten
van land en zege!
Beslecht is de strijd!

19. HET LIED VAN HELGI, DEN ZOON VAN HJORWARD

MET dit lied schijnen wij weder een stuk verder van de tijd der heldenpoëzie te zijn gekomen. Een aantal strofen met veel verbindend proza kan wijzen op een poging om oude, losse fragmenten tot een zekere eenheid te brengen, maar wij kennen uit latere tijd ook de heldenroman in proza, waarin de strofen tot sieraad, met name tot uitdrukking van de gesprekken, gestrooid zijn. Dit verschil van aard toont dit gedicht ten opzichte van het oude lied over den Hundingdoder. Wel zijn het dezelfde motieven die wij weer horen: de liefde tussen held en walkure, gevechten, waarin zij hem bijstaat, dood van den held, maar 't is alles anders van toon. Het scheldgesprek tussen tegenover elkander liggende vijanden, dat wij in nr. 18 reeds, zij 't ook door een interpolatie, zagen uitgroeien, is hier grotesk geworden, doordat nu wachter op het schip en trollenwijf elkander beschimpen. Als nieuw motief is ingevoerd de overijlde gelofte van den broer, waardoor hij verplicht wordt, Helgi te doden om diens vrouw te kunnen bezitten; de tragiek wordt echter verzacht, daar Helgi door de hand van een ander in de strijd valt en daarmede de weg voor zijn broer effent.

Er zijn in dit gedicht meer bovennatuurlijke motieven dan in de beide andere Helgiliederen: de sprekende vogel die offers verlangt, de geleigeest die de dood van den held voorziet, de trollvrouw die Helgi tracht te doden, de walkure die hem beschermt. Maar het zijn ook niet meer dan motieven, die uiterlijk aan het verhaal verbonden zijn: alsof een epigoon de oude heidense tijd wilde nabootsen. Met dit alles is niet gezegd, dat er geen echte traditie aan dit gedicht ten grondslag zou kunnen liggen, maar wel, dat het geheel versmolten is in de geest van een latere tijd en dat de dichter van deze liedroman zijn verbeelding vleugels gegeven heeft door de herinnering aan andere heldenliederen.

* * *

Er was een koning, die Hjorward heette; deze had vier vrouwen, de eerste heette Alfhild, haar zoon was Hedin. De tweede heette Særeid, haar zoon was Humlung; de derde heette Sinrjod, haar zoon was Hymling. Koning Hjorward had de gelofte afgelegd, die vrouw te huwen, die de allerschoonste was. Hij hoorde dat Koning Swafnir een zeer schone dochter had, die Sigrlin heette.

Een jarl heette Idmund. Zijn zoon was Atli, die voor den koning om Sigrlin aanzoek deed. Hij bleef een winter lang bij Swafnir.

De pleegvader van Sigrlin was jarl Franmar; zijn dochter heette Alof. Deze jarl bewerkte, dat het meisje geweigerd werd. Atli ging daarop weer terug. Atli stond eens bij een bos; boven hem zat een vogel in de takken van een boom en deze had de mannen er over horen spreken, dat koning Hjorward de mooiste vrouwen bezat.

1. *De vogel:*

Zaagt gij Sigrlin
Swafnirs dochter,
schoonste der maagden
in Munarheim?
Al schenen ook
niet minder schoon
Hjorwards vrouwen
in Vreugdewoud!

2. *Atli:*

Wilt gij, vogel,
verder spreken
tegen Atli
Idmunds zoon?

De vogel:

Als de ringenbreker
mij brengt een offer,
mij vrij laat kiezen
uit 's konings hof.

3. *Atli:*

Kies Hjorward zelf
noch ook zijn zonen,
en niet des vorsten
schone vrouwen,
de heerlijke maagden
in 't huis des konings!
Zij onz' afspraak eerlijk
naar aard van vrienden.

4. *De vogel:*

Een tempel kies ik
en tal van outers,
goudhoornige koeien
uit 's konings hoeve,
als Sigrlin hem
slaapt in d'armen
en zij vrijwillig
den vorst zal volgen!

1. De namen zijn wederom dichterlijke fictie. — 4. Het is niet duidelijk, wat de vogel met tempel en altaren wil. Beschouwt de dichter hem als heilig of als een bovennatuurlijk wezen, dat voor hulp verering verlangt? Uit het heidendom kennen wij van zulke vogels echter geen voorbeelden.

Dit geschiedde vóór Atli op reis ging. Toen hij thuis kwam, vroeg de koning hem naar bericht en hij zeide:

5.
Wij hadden moeiten,
maar melden geen tijding!
De rossen zwoegden
door 't rotsgebergte,
wij moesten waden
door de wilde Sæmorn,
maar Swafnirs dochter
gesierd met ringen
werd ons geweigerd;
haar wilden wij winnen!

De koning beval hun, nog eens te gaan. Hij ging zelf mee. Toen zij de bergen over waren en Swafaland zagen, merkten zij het branden van dorpen en de stof van ruiters. De koning reed het land in en overnachtte bij een rivier. Atli hield aan de andere oever de wacht; daar vond hij een woning. Een grote vogel zat op het dak, maar was ingeslapen. Atli schoot met zijn speer de vogel dood; in het huis vond hij Sigrlin, de koningsdochter en Alof, de jarlsdochter. Hij nam hen beiden mee. De jarl Franmar had zich in een adelaar veranderd en hen met toverkracht trachten te beschermen.

Hrodmar heette de koning, die ook om Sigrlin aanzoek deed. Hij had den koning der Swafar gedood en het land te vuur en te zwaard verwoest.

Koning Hjorward kreeg Sigrlin en Atli huwde met Alof. Hjorward en Sigrlin hadden een sterken en schonen zoon. Hij sprak echter nooit; geen enkele naam hechtte aan hem. Eens zat hij op een heuvel; toen zag hij negen walkuren rijden, onder wie een de allerschoonste was.

6. *De Walkure:*
Nooit zult gij, Helgi,
heerlijke held,
ringen verdelen,
uw rijk besturen,
— vroeg krijste de arend —
als gij altijd zwijgt,
zelfs al hebt gij
eens helden moed!

7. *Helgi:*
Wat meer geeft gij nog
dan de naam van Helgi,
die gij mij biedt,

5. Vgl. met de eerste beide regels nr. 10 str. 10—11. — 6. Het is een oud sagen-, maar ook een zeer verbreid sprookjesmotief, dat een held in zijn jeugd achterlijk schijnt, een mannelijke Assepoes, die niets uitvoert en niet spreekt. — 7. Het geven van een naam ging gepaard met een geschenk.

blondharige maagd?
weeg voorzichtig
al uw woorden!
ik aanvaard niet anders
dan u tot vrouw!

8. *De Walkure:*
Slagzwaarden weet ik
op Sigarsholm:
vier zijn er minder
dan volle vijftig:
maar een van deze
gaat alle te boven,
een speerverwoester
omwonden met goud.

9.
Een ring in de greep,
roem in het lemmer,
de spits verspreidt
schrik om zich heen;
en langs de snede
ligt bloedig een slang,
en over de kling
kronkelt een tweede.

Een koning heette Eylimi, wiens dochter Swafa heette. Zij was een walkure die over land en zee reed. Zij gaf Helgi zijn naam en beschermde hem sedert in alle gevechten.

10. *Helgi:*
Niet hebt gij, Hjorward,
heilzame raad,
moogt gij ook wezen
om moed beroemd;
vuur verteerde
der vorsten woning,
al lieten zij u
geen leed geschieden.

11.
Maar Hrodmar zal
bezitten de ringen,
onzer verwanten
eigen bezit!
niet vreest die vorst
voor 't vege lijf:
acht d'erfgenamen
allen verslagen.

Hjorward antwoordde, dat hij Helgi zou helpen, als hij zijn oom wreken wilde. Toen haalde Helgi het zwaard, dat Swafa hem had aangeduid. Daarop velde hij Hrodmar en verrichtte veel dappere daden. Zo doodde hij ook den reus Hati, die op een berg huisde. Helgi en Atli lagen met hun schepen in de Hatifjord. Atli hield in het begin van de nacht de wacht. Toen sprak Hati's dochter Hrimgerd:

12.
Wie zijn de helden
in de Hatifjord?
het schip is met schilden omringd;
gij toont u kloek
en kent geen vrees.
Noem mij des konings naam!

8. Speerverwoester is omschrijving van zwaard. — 9. De laatste regels kunnen op een gedamasceerde kling wijzen. — 12. De str. 12—30 zijn gedicht in den zgn. liedmaat. Op oorlogsschepen werden langs de boorden de schilden geplaatst.

13. *Atli:*
Helgi heet hij,
hem zult gij niet
ooit enig onheil bereiden;
met ijzeren stevens
zijn de schepen versterkt:
van heksen dreigt ons geen dood!

14. *Hrimgerd:*
Hoe heet gij dan,
overmoedige held?
hoe spreken strijders u aan?
wel vertrouwt u de vorst,
de veilige wacht
op het dek van 't schone schip.

15. *Atli:*
Atli heet ik:
onheil breng ik!
op trollen ben ik heftig vertoornd;
vaak heb ik gewaakt
op 't vochtige dek
en kwade heksen gekweld.

16.
Hoe heet gij, heks,
die hunkert naar lijken,
noem mij uws vaders naam!
lig negen mijlen
beneden d'aarde
en een boom op de borst u geplant.

17. *Hrimgerd:*
Hrimgerd heet ik
en Hati mijn vader,
hij was de geweldigste reus;
wel menigmaal
heeft hij meisjes geroofd,
tot Helgi hem heeft geveld.

18. *Atli:*
Gij hebt, heksenwijf,
den held gebannen
midden voor de mond van de fjord!
graag hadt gij allen
gegeven aan Ran,
als niet een speer je gespietst had!

19. *Hrimgerd:*
Je bent gans verdwaasd,
door dromen verward,
de brauwen beletten uw blik!
mijn moeder lag
voor 't midden der vloot,
ik verdronk Hlodwards zonen inzee!

20.
Hinniken zoudt gij,
waart gij, held, niet gelubd,
als Hrimgerd haar staart verheft!
Je hart zal, Atli,
van achteren zitten,
al hinnik je ook als een hengst!

21. *Atli:*
Ik bleek wel een hengst,
mocht je hier op 't strand
het wagen te wachten op mij!
Ik zal je wel kraken,
krijg ik mijn zin,
en zeker je staart laten zakken!

13. De ijzeren stevens dienden om den vijand te rammen. — 16. Negen mijlen is een stereotiep aantal; de laatste regel heeft betrekking op het geloof, dat men spokende doden tot rust kon dwingen, als men hun een paal door het lichaam sloeg. — 18. Voor Ran vgl. nr. 18 str. 31. — 19. Hij heeft dus de wenkbrauwen samengetrokken, natuurlijk uit toorn en niet, zoals de reuzin het wil doen voorkomen, uit slaap.

22. *Hrimgerd:*

Kom gerust op 't strand
als je sterk je waant,
en ontmoet mij in Warinswijk!
ik zal je de ribben
wel wat rechter rekken
als jij in mijn klauwen komt.

23. *Atli:*

Vóór de mannen ontwaken,
wil ik niet komen;
ik ga niet weg van mijn wacht;
ik acht 't geen wonder
als onder het schip
een heks zou duiken omhoog.

24. *Hrimgerd:*

Ontwaak nu, Helgi!
geef Hrimgerd boete,
wijl Hati gij hebt gedood!
als ik kan een nacht
bij den koning slapen,
dan is mij 't leed verlicht.

25. *Helgi:*

Heb Lodin tot man! —
gij zijt een mensengruwel —
den thurs die op Tholley woont,
den beruchtsten van alle
rotsenbewoners;
dat is eerst een passend paar!

26. *Hrimgerd:*

Die begeert gij, Helgi,
die gisteren nacht
de haven hier heeft bewaakt!
de rijkgetooide
roofde mijn kracht;
zij steeg hier aan strand,
maakte vast uw vloot,
zij heeft het bewerkt,
dat ik niet kon verwekken
den dappren een bittere dood.

27. *Helgi:*

Luister nu, Hrimgerd!
uw leed wordt geboet,
als ge eerlijk uw antwoord geeft:
heeft één enkele vrouw
de vloot beschermd,
of hielpen ook anderen haar?

28. *Hrimgerd:*

Driemaal negen meisjes,
een maagd vooraan,
met witte helm op 't hoofd;
de rossen sprongen,
van hun manen spatte
dauw in de diepe dalen,
hagel in 't hoge woud.

29. *Atli:*

Zie op nu, Hrimgerd,
naar 't Oosten heen,
Helgi wijdt u aan Hel!
Te land en ter zee
is zeker de vloot
beveiligd voor alle gevaar.

22. Voor Warinswijk vgl. nr. 18 str. 27. — 25. Lodin betekent: behaard, of met pels bekleed; Tholley betekent: sparreneiland. — 26. Het trollwijf heeft dus geen schade kunnen aanrichten, omdat Swafa Helgi beschermde. — 28. Voor dauw van paardenmanen vgl. nr. 3, str. 14. — 29. Voor de verstening vgl. nr. 5, str: 53.

30. *Helgi:*

Dag is het, Hrimgerd!
Door u op te houden
maakte Atli aan uw leven een eind.
Gij schijnt als landmerk
een belachelijk ding,
zoals gij versteend daar staat.

Koning Helgi was een groot krijgsman. Hij kwam tot koning Eylimi om diens dochter Swafa ten huwelijk te vragen. Zij werden verloofd en hadden elkander zeer lief. Als Helgi op krijgstocht was, verbleef Swafa bij haar vader. Zij was nog steeds als voorheen een walkure.

Hedin was thuis bij zijn vader, koning Hjorward, in Noorwegen. Eens ging hij op een avond in de Joeltijd alleen uit 't bos naar huis en vond een heks, rijdend op een wolf met slangen tot teugels. Zij wilde met Helgi meegaan, maar hij weigerde. Daarop zei zij: Dat zult gij boeten bij het drinken van de geloftenbeker!

In de avond werden bij deze beker door de mannen geloften afgelegd. Een ever werd voorgeleid; daarop legden de mannen hun handen en spraken hun gelofte uit. Hedin zeide Swafa, de geliefde van zijn broeder Helgi, te willen bezitten. Maar hij berouwde het dadelijk en ging Zuidwaarts door het land zwerven, tot hij Helgi ontmoette.

31. *Helgi:*

Welkom, Hedin!
wat kunt gij zeggen
voor nieuwe tijding
uit Noorwegen?
waarom dwaalt gij
van uw woonplaats ver,
wat komt gij eenzaam
ons bezoeken?

32. *Hedin:*

Ik liet tot dwaasheid
mij zeer verleiden:
ik heb mij verkoren
de koningsdochter,
Helgi's bruid,
bij gewijde beker.

33. *Helgi:*

Klaag u niet aan!
komen zal alles
als gij bezwoert
bij de offerdronk.
Mij daagde een koning
te komen aan 't strand
over drie nachten
tot open kamp.
Ik twijfel wel zeer

30. Landmerk is een eigenaardig gevormde rots, die den schipper de weg wijst. — 32. De gewijde beker waarop hier gedoeld wordt, werd aan het erfmaal op den gestorven vorst gedronken en daarbij legden de mannen geloften af, om bepaalde heldendaden te verrichten. Daarom wordt dit motief soms gebruikt om een reeks avonturen op gang te helpen.

terug te keren.
Dan keert zich alles
nog eens ten goede.

34. *Hedin:*
Gij zeidet, Helgi,
dat Hedin was
uw goedheid waard
en grote gaven!
U past het beter
bloed te storten
dan aan uw vijand
vrede te schenken!

Helgi sprak zo, omdat hij zijn dood aanstaande achtte en meende dat de vrouw op de wolf, die Hedin had zien rijden, zijn eigen schutsgeest was geweest.

Alf heette een koning, zoon van Hrodmar. Hij had Helgi uitgedaagd tot een strijd op Sigarsvellir.

35. *Helgi:*
Op een wolf draafde
in duistre avond
een vrouw naar Hedin,
die hem volgen wilde.
Haar was 't bekend,
dat koning Helgi
in de slag zou vallen
op Sigarsvellir.

36.
Toen stuurde Helgi
Sigar zijn dienaar
naar het enig kind
van Eylimi;
dat de vrouw zich snel
zou vaardig maken,
als zij wou vinden
den vorst nog levend.

37. *Sigar:*
Mij heeft Helgi
hierheen gezonden,
om met u, Swafa,
alleen te spreken.
De vorst u zeide
te willen zien,
vóór hij dit leven
verlaten zou.

38. *Swafa:*
Wat geschiedde Helgi
Hjorwards zoon?
Mij doet uw woord
een droevig leed!
Stierf hij op zee
of trof hem 't zwaard,
ik wil de mannen
met wraak vervolgen!

39. *Sigar:*
Van ochtend stierf
op de Wolvensteen
de held die op aarde
de edelste was.
En Alf zal nu

35. De vrouw op de wolf is de geleigeest van Helgi, die zijn dood vooruitziet en zich nu binden wil aan den naasten bloedverwant. — 36. Deze strofe veronderstelt dus dat Helgi dodelijk gewond is. — 39. Na deze strofe is Swafa op het slagveld bij Helgi gekomen.

genieten de zege,
al verdiende dit
de dappre niet.

40. *Helgi:*
Heil u, Swafa!
Beheers uw leed,
wij treffen op aarde
elkander het laatst.
Uit des strijders wonden
stroomt het bloed;
mij heeft 't zwaard
in 't hart getroffen.

41.
Ik wilde, Swafa,
dat gij niet weendet
en dat gij luistert
naar mijn laatste woord;
bereid voor Hedin
het huwlijksbed
en keer uw liefde
tot den jongen koning.

42. *Swafa:*
In Munarheim
heb ik gezworen,
toen Helgi mij schonk
heerlijke ringen,
dat ik niet vrijwillig
na des vorsten dood
in de arm zou rusten
van een andren man.

43. *Hedin:*
Kus mij nu, Swafa!
Ik keer niet weder
naar Rogheim toe
noch Rodulsfjall,
vóór ik heb gewroken
Hjorwards zoon,
den held die op aarde
de edelste was!

Van Helgi en Swafa wordt verteld, dat zij later wedergeboren zijn.

43. Hedin verplicht zich dus allereerst tot broederwraak.

20. DE VOORSPELLING VAN GRIPIR

DE samensteller van het Eddahandschrift meende ongetwijfeld wijs te handelen, door dit gedicht, dat een overzicht van het hele leven van Sigurd geeft, aan het hoofd van de Nibelungenliederen te plaatsen, Zo immers werd een kader gegeven, waarin de volgende gedichten die vaak uit het geheel slechts episoden lichten, gepast konden worden. Intussen, dit samenvattende lied is het jongste van alle bewaarde gedichten: de zo merkwaardig verwikkelde ontwikkeling van de Nibelungensage had tot in haar laatste consequenties plaats gehad, toen onze dichter zijn overzicht samenstelde. Hij deed dit zakelijk en droog, gebruikte de vorm van de vraag-en-antwoord-liederen, waarin de mythen zo graag behandeld worden, maar toch gedragen door een warme bewondering voor den beroemden sagenheld. Achtereenvolgens noemt hij de verschillende episoden in zijn leven: de vaderwraak, het gevecht met de draak en het winnen van de schat, het wekken der walkure, het bezoek bij Heimir en de verloving met Brynhild, het aanzoek van Gunnar om Brynhilds hand en de zich daaraan vastknopende gebeurtenissen. Het is niet moeilijk aan te wijzen, waaruit de dichter zijn gegevens putte; voor de jeugd van den dichter had hij de liederen die in de Edda onmiddellijk volgden (nr. 21), daarna juist die gedichten die in ons handschrift door de ontbrekende bladzijden verloren zijn gegaan, maar waarvan wij een parafraze bezitten in de prozaroman die de naam van Volsungasaga draagt.

De geschiedenis van Sigurd bestaat uit verschillende delen, die oorspronkelijk geen eenheid vormen. Hij is de held van een sprookje dat tot het type van de schone slaapster behoort: alleen is in de omgeving der oude heroïsche poëzie voor de prinses achter de doornhaag een walkure achter een vlammenwal in de plaats gekomen. Een ander verhaal is de verwerving van Brynhild, een vrouw zoals sprookjes die ook graag tekenen: ongenaakbaar voor iederen onwaardige, maar zich willig gevend voor wie haar te bedwingen weet. Dit bedwingen moge geschieden door verstand of kracht: het is toch altijd de ene uitverkoren held wien dit gelukt. Zo is Sigurd tegen Brynhild opgewassen, maar de overlevering

wil dat Gunnar haar echtgenoot wordt. Daarom is het Sigurd, die haar kracht breekt en haar dan later aan Gunnar afstaat; het zwaard dat in het bruidsbed Sigurd en Brynhild scheidde, is het bewijs dat hij zijn eed aan Gunnar niet schond. Maar het bleef aan Brynhild niet verborgen, hoe zij bedrogen was: de held die in de uiterlijke gedaante van Gunnar haar had bedwongen, was toch een ander dan hij scheen, was dezelfde die aan Gunnars hof leefde, gehuwd met diens zuster Gudrun. Wij zullen later uit andere gedichten zien, hoe dit conflict zich ontwikkelde; in dit lied van Gripir wordt slechts vaag het tragisch einde aangeduid.

Het kon niet uitblijven, dat de walkure die Sigurd wekte en de Brynhild die hij later veroverde, tot één enkele figuur versmolten; nieuwe problemen doken daarbij op, die telkens tot nieuwe oplossing leidden. De dichter van het Gripirlied is in dit opzicht weinig vindingrijk; hij plaatst naast elkander wat de gedichten hem leren en komt daardoor tot de wel zeer overladen voorstelling, dat Sigurd eerst de walkure wekt, dan voor zichzelf bij Heimir om de hand van Brynhild dingt en eindelijk toch zijn eigen verloofde ten tweeden male, maar nu voor Gunnar, gaat verwerven. Om zich uit deze verwikkelingen te redden, had de overlevering hem reeds een middel aan de hand gedaan; het was de vergetelheidsdrank van Grimhild, die alle herinnering aan Brynhild bij hem uitwiste! En deze Grimhild wordt zo de boze demon van de Nibelungen: zij is aan alle ellende schuld, door haar ontembare begeerte haar zoon Gunnar met Brynhild te verbinden.

De ontknoping van het bedrog wordt door de dichters verschillend en naar eigen inzicht behandeld. De dichter van het Gripirlied laat beiden, Sigurd zowel als Brynhild, tot het besef komen dat zij voor elkander bestemd waren. Hoe Brynhild het bedrog ervaart, horen wij niet; bij Sigurd schijnt de vergetelheidsdrank zijn werking verloren te hebben, zodra hij met Gudrun gehuwd is en dus Grimhild haar doel bereikt heeft. Maar terwijl Sigurd zwijgt en met Gudrun in gelukkige liefde leeft, kan Brynhild niet vergeten en zint zij op wraak, omdat de man dien zij liefhad en nog steeds bemint, haar heeft bedrogen en nu versmaadt. Zij hitst Gunnar en zijn broers op om Sigurd te doden, die het slachtoffer van een verraderlijke aanval wordt. Bij de volgende liederen zal de bijzondere vorm der verschillende behandelingen van het tragische gegeven besproken worden.

* * *

De samensteller van het Edda-handschrift heeft tussen de liederen van Helgi en die van de Nibelungen-cyclus een prozastuk geschoven, dat als overgang tussen de beide sagenkringen moet dienen. Het heet Van Sinfjotli's dood en luidt aldus:

Sigmund, Wolsungs zoon, was koning van het Frankenland. Sinfjotli was zijn oudste zoon, de tweede Helgi en de derde Hamund. Borghild, de vrouw van Sigmund, had een broeder en deze dong naar de hand van dezelfde vrouw als haar stiefzoon Sinfjotli; dit was de reden, dat Sinfjotli hem doodde.

Toen hij weer thuisgekomen was, joeg Borghild hem weg, maar Sigmund bood haar een zoengeld aan en zij was verplicht dit aan te nemen.

Aan het erfmaal diende Borghild het bier rond. Zij nam vergif, een groote drinkhoorn vol, en droeg dit voor Sinfjotli. Toen hij in de hoorn keek, bemerkte hij, dat er gif in was en hij zei tegen Sigmund: „Troebel is de drank, vader!" Sigmund nam nu de hoorn over en dronk die uit. Het heet, dat Sigmund zo gehard was, dat gif hem noch van binnen noch van buiten schade kon doen; maar al zijn zoons waren in staat vergif van buiten op hun huid te verdragen.

Borghild bracht een tweede hoorn aan Sinfjotli en noodde hem tot een dronk; alles geschiedde als de vorige maal. Een derde maal bracht zij hem een hoorn en dreigde hem met een smaadwoord, als hij er nu niet van zou durven drinken. Hij zei wederom het zelfde tegen Sigmund. Deze sprak daarop: „Laat je snor het dan zijgen, zoon!" Sinfjotli nam een slok en stierf daaraan dadelijk.

Sigmund droeg hem een lange weg op zijn arm, totdat hij aan een smalle en lange fjord kwam; daar bevond zich een klein bootje, waarin een man zat. Deze bood Sigmund aan, hem over de fjord te zetten. Toen Sigmund het lijk in de boot gedragen had, was deze daarmee geheel beladen. De veerman zei toen, dat Sigmund dan maar langs de fjord moest verder gaan; hij stootte de boot dadelijk van de oever af en was meteen uit het gezicht verdwenen.

Sigmund verbleef lang in Denemarken in het rijk van Borghild, nadat hij met haar gehuwd was. Sigmund trok nu Zuidwaarts naar Frankenland, en wel naar het gebied, dat hij daar bezat. Daar huwde hij met Hjordis, de dochter van koning Eylimi. Hun zoon was Sigurd. Koning Sigmund viel in de strijd door de hand van de Hundingszonen. Daarop hertrouwde Hjordis met Alf, den zoon van koning Hjalprek. Hier groeide Sigurd in zijn jeugd op.

Sigmund en al zijn zoons overtroffen alle andere mannen verre in kracht, gestalte, moed en kundigheden. Van allen was echter Sigurd de allerbeste en hem prijzen dan ook allen in de oude sagen als den voortreffelijkste en edelste van alle heerkoningen.

* * *

Grípir heette de zoon van Eylimi, hij was de broer van Hjordis. Hij was een machtig heerser en bezat boven alle anderen wijsheid en de gave der voorspelling. Eens kwam Sigurd geheel alleen tot Gripirs woning. Hij was gemakkelijk te herkennen. Buiten voor de hal trof hij een dienaar, die Geitir heette. Sigurd sprak hem aan en zeide:

1.

Wie gebiedt hier
in deze burcht?
Hôe noemen de mannen
hun machtigen vorst?

Geitir:

Gripir heet hij,
de heer der helden,
die land en volk
vast beheerst.

2. *Sigurd:*

Is de wijze heerser
hier in het land?
Zou mij de vorst
ontvangen willen?
Ik moet hem spreken,
schoon hij mij niet kent;
spoedig begeer ik
Grípir te zien.

3. *Geitir:*

De goede vorst
zal Geitir vragen:
Wie is de man,
die mij wil spreken?

Sigurd:

Sigurd heet ik,
Sigmunds zoon
en Hjordis heet
de heldenmoeder.

4.

Toen ging Geitir
Gripir zeggen:
Een onbekende
is aangekomen;
schitterend schoon
is zijn gestalte;
hij eist, o koning,
met u te spreken.

5.

De hal verliet
de heer der helden,
begroette wel
den nieuwen gast:

Gripir:

Welkom, Sigurd!
ik wachtt' u eerder
en, Geitir, zorg
voor Grani goed!

6.

De vroede helden
vele dingen
elkaar vertelden
na d'ontmoeting.

Sigurd:

Meld mij, Gripir,
mocht gij 't weten:
hoe zal de loop
mijns levens zijn?

1. Gripir is een door den dichter verzonnen naam. — 4 slaat zo wonderlijk op 3, dat men deze strofe wel als latere invoeging beschouwd heeft.

7. *Gripir:*
Hier op aarde
de hoogste held,
edelst geboren
van alle vorsten,
gul in gaven,
niet gaarne vluchtend,
schoon van aanschijn,
in spreken wijs.

8. *Sigurd:*
Meld mij, koning,
— meer wil 'k weten:
zeg aan Sigurd,
als gij 't zien kunt,
wat zal aan voorspoed
mij eerst geschieden,
als ik uw land
verlaten heb.

9. *Gripir:*
Gij zult, o vorst,
uw vader wreken
en Eylimi
van leed bevrijden;
gij zult van Hunding
de harde zonen
ter aarde vellen
en overwinnen.

10. *Sigurd:*
Wil, wijze koning,
— wij zijn verwanten —
mij openbaren
in ons gesprek:
Voorspelt gij Sigurd
sterke daden,
tot in de hemel
hoog geprezen?

11. *Gripir:*
Alleen verslaat gij
de schittrende slang
die begerig ligt
op de Gnitaheide;
gij zult dan brengen
aan beiden de dood,
Regin en Fáfnir,
ik spreek oprecht!

12. *Sigurd:*
Rijk is de buit,
mocht ik beiden doden,
hun schat verwerven,
– of gij waarheid spraakt —
zie nog verder,
zeg mij, Gripir,
hoe mijn leven
verlopen zal.

13. *Gripir:*
Gij zult vinden
Fáfnirs leger
en verwerven
wondre schatten,
met goud beladen
Granis schoften,
naar Gjuki rijden,
roemrijke held!

14. *Sigurd:*
In klare woorden,
wijze koning,
zult gij nog meer
aan mij vertellen:
als gast van Gjuki
ga ik vandaar;
hoe zal mijn leven
dan verlopen?

15. *Gripir:*
Een koningsdochter
koen bepantserd,
die Helgi versloeg,
slaapt op een rots;
gij zult houwen

het harde zwaard,
in tweeën splijten
het strijdkuras.

16. *Sigurd:*

Het pantser scheurde;
spreken gaat zij,
de snel ontwaakte
uit diepe slaap;
wat zal de vrouw
dan zeggen tot mij,
dat heil en roem
den held voorspelt?

17. *Gripir:*

Zij zal berichten
van runenwijsheid,
die alle mensen
mochten weten,
in alle talen
toverspreuken,
die wonden helen;
heil u, koning!

18. *Sigurd:*

Dit is geschied:
zij schonk mij kennis,
ik sta weer vaardig
tot verdre tocht;
zie nog verder,
zeg mij, Grípir,
hoe mijn leven
verlopen zal.

19. *Gripir:*

Gij zult naar Heimirs
huis dan rijden,
daar gaarne blijven
als gast van Heimir;
nu is ten einde
al mijn weten;
begeer niet langer
Gripirs antwoord!

20. *Sigurd:*

Veel leed deed mij
uw laatste woord;
gij ziet vooruit
in verre toekomst;
weet gij voor Sigurd
smart'lijk leed,
toch wil ik gaarne,
Gripir, het horen.

21. *Gripir:*

Van gans uw leven
lag mij uw jeugd
helder voor ogen
opengespreid;
heet ik met reden
rijk aan kennis,
de toekomst wetend,
mijn wijsheid is heen!

22. *Sigurd:*

Niet een dan gij
is er op aarde,
die verder ziet
wat vóór ons ligt;
verberg mij niets,
hoe boos het zij,
hoe schriklijk ook
mijn schuld moog' wezen.

15. Het optreden van Helgi is misschien beïnvloed door de voorafgaande Helgiliederen; in nr. 21 wordt hij Helm-Gunnar genoemd. — 16. Sigurd vult hier dus de mededeling van Gripir uit zichzelf aan. — 17. Merkwaardig bewijs, dat deze dichter het Sigrdrifalied, nr. 21 II, ook reeds met de runenstrofen kende. — 19. Heimir is de voogd van Brynhild; hij komt in de Edda alleen nog in nr. 31 voor en behoort dan ook bij een zeer late vorm van de Brynhildsage.

23. *Gripir:*
U heeft geen schande
het lot beschoren:
dat kan ik, koning,
u verkonden;
zo lang er mensen
leven op aarde,
zal hoog uw naam
verheven zijn.

24. *Sigurd:*
Het ergste dunkt mij
van u te scheiden,
wijze Gripir,
na zulke woorden:
Wijs mij de weg,
wilt gij dit doen;
het lot is toch
reeds lang bepaald.

25. *Gripir:*
Dan zal ik, Sigurd,
u alles zeggen,
nu gij mij sterk
tot spreken noopt;
weet dan zeker:
waarheid zeg ik;
u is een dag
des doods bestemd.

26. *Sigurd:*
Tot toorn wil ik
u tergen niet,
maar goede raad
van Gripir horen!
nu wil ik weten,
al waar 't onheil,
wat aan Sigurd
beschoren is.

27. *Gripir:*
Bij Heimir woont
een heerlijke maagd,
Brynhild heet zij
in Heimirs zaal,
Budli's dochter;
daar brengt de vorst,
een machtig koning,
het meisje groot.

28. *Sigurd:*
Wat gaat 't mij aan,
al groeit een meisje
schoon en heerlijk
in Heimirs zaal?
gij moet dat duidlijk
mij melden, Gripir,
nu gij het lot
mijns levens weet.

29. *Gripir:*
U zal de vrouw
de vreugde roven,
schoon en heerlijk
in Heimirs zaal.
gij kunt niet slapen,
geen twist beslechten,
gij mijdt de mannen,
mist gij de vrouw.

30. *Sigurd:*
Wat lenigt dan
het leed van Sigurd?
zeg 't mij, Grípir,
als gij het ziet;
zal ik Brynhild
met bruidschat kopen,
de heerlijk schone
heldendochter?

31. *Gripir:*
Gij zult alle
eden zweren,
vast verbonden,
toch verbroken;
één nacht bij Gjuki

als gast vertoefd,
uw hart vergeet
Heimirs pleegkind.

32. *Sigurd:*

Wat is dat, Gripir?
Geef mij antwoord:
verwijt gij mij
soms wankelmoed?
zou ik Brynhild
eden breken,
al heb ik haar
van harte lief?

33. *Gripir:*

Gij zijt een offer
van andrer list;
gij zult ontgelden
Grimhilds valsheid,
zij zal u bieden
het blonde meisje,
haar eigen dochter;
bedrogen wordt gij!

34. *Sigurd:*

Zal ik dan Gunnars
zwager worden,
en zal ik Gudrun
tot gade krijgen?
wel gehuwd dan
heette ik stellig,
zo geen woordbreuk
mij berouwde.

35. *Gripir:*

U zal Grimhild
grof bedriegen:
zij zal u bidden,
om Brynhilds hand
voor Gunnar te vragen,
den Gotenkoning;
gij zijt bereid
die reis te doen.

36. *Sigurd:*

Onheil wacht mij,
— open ligt dit —
Sigurds geest
is gans ontsteld,
als ik ga vrijen
voor een ander
het schone meisje,
al min ik haar zelf!

37. *Gripir:*

Gij zult allen
eden zweren,
Gunnar en Hogni,
gij als derde;
zult onderweg
gestalte wiss'len,
gij en Gunnar;
Gripir liegt niet.

38. *Sigurd:*

Hoe gaat dat toe?
Gripir, zeg mij,
hoe wij op weg
gestalte wiss'len;
d'ene valsheid
volgt de ander,
gruwelijk schandstuk,
Gripir, ga voort!

39. *Gripir:*

Gij hebt Gunnars
ganse uitzicht,
maar eigen stem
en uw verstand;
verlooft u plechtig
met Heimirs pleegkind,
gij handelt, Sigurd,
onbehoedzaam.

40. *Sigurd:*

Dat doet mij smart,
want slecht zal heten

voorzeker Sigurd
na zulke daad!
niet verlang ik
haar met listen
te bedriegen,
de dapp're vrouw.

41. *Gripir:*

Dan is er bruiloft
van beiden samen,
van u en Gunnar
in Gjuki's zaal.
Gij wisselt gestalte
bij 't weer naar huis gaan,
maar ieder behoudt
zijn eigen geest.

42. *Sigurd:*

Een goede vrouw
zal Gunnar hebben
in zijn woning,
— zeg mij waarheid —
drie nachten sliepen
wij beiden samen,
Brynhild en ik;
dit is ondenkbaar!

43. *Gripir:*

Legerleider,
liggen zult gij
naast het meisje
als waar 't uw moeder;
zo lang er mensen
leven op aarde,
zal hoog uw naam
verheven zijn.

44. *Sigurd:*

Hoe zal der mannen
maagschap worden
ooit tot zegen?
Zeg dit, Gripir!
Zal verder Gunnar
vreugde brengen
zulk een huwlijk,
of zal 't mijzelf?

45. *Gripir:*

Gij gedenkt uw eed
en echter zwijgt gij,
gij leeft met Gudrun
in liefde samen,
maar Brynhild acht zich
wreed bedrogen,
zint op listen
zich te wreken.

46. *Sigurd:*

Wat zal Brynhild
tot boete eisen,
wijl wij met listen
haar belaagden?
ik heb gebroken
der bruid bezworen
heilge eden,
onthield haar liefde.

47. *Gripir:*

Zij zal tot Gunnar
gaan en zeggen,
dat gij uw eed
niet eerlijk hieldt;
schoon Gjuki's zoon
zo zeer vertrouwde,
de sterke koning,
op Sigurds woord.

48. *Sigurd:*

Hoe dus, Gripir?
Geef mij antwoord!
of dit verwijt
mij werklijk treft,
dan wel of zij
zich zelf en Sigurd
grof belastert?
Gripir, antwoord!

49. *Gripir:*
Het is uit gramschap
en grote smart,
dat u Brynhild
onheil aandoet;
gij hebt niet schandlijk
haar behandeld,
schoon gij listig
haar misleidde.

50. *Sigurd:*
Zal wijze Gunnar,
Gothorm, Hogni
zich laten hitsen
door haar laster?
zullen dan willen
in verwantenbloed
de zonen van Gjuki
de zwaarden kleuren?

51. *Gripir:*
Dan is Gudrun
van gramschap vol,
als haar broeders
u brengen ter dood,
en geen vreugde
kent de vrouw,
slechts grote smart;
dat is Grimhilds werk.

52. *Sigurd:*
Laat ons scheiden,
het lot breekt niemand.
Gij gaaft mij goed,
o Gripir, antwoord;
gaarne zoudt gij
goede boodschap
Sigurd melden,
waar' 't u mooglijk!

53. *Gripir:*
Dit zij troost u,
dappre krijger:
dit lot voor u
is weggelegd:
edeler held
zal er op aarde
nimmer wonen
dan Sigurd was!

21. DE LIEDEREN VAN SIGURDS JEUGD

DRIE gedichten handelen over de jeugd van Sigurd, in het handschrift genoemd naar de drie personen, met wie de held in aanraking komt: Regin, Fafnir en Sigrdrifa. Deze drie liederen zijn door een merkwaardig lot getroffen: latere bewerkers hebben ze als een geschikte aanleiding beschouwd, om er allerlei didaktische strofen mee te verbinden. In het lied van Regin is het optreden van Odin gebruikt, om dezen god enkele raadgevingen in de mond te leggen; de stervende Fafnir moet inlichtingen geven over enige mythische bijzonderheden. Maar 't ergst is het lied van Sigrdrifa er aan toe; als de verloste vrouw den held een medebeker reikt, die heilzaam gemaakt is door spreuken en runen, is dit laatste woord voldoende om een reeks van strofen met runenwijsheid in te lassen, en als daarna Sigurd verzekert haar „liefderaad" te willen hebben (zie de aant. bij str. II, 7), dan staat weer een ander dichter klaar met een ganse litanie van raadgevingen.

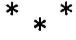
Lichten wij deze toevoegsels eruit, dan blijven er toch geen gave gedichten over; vooral het derde lied is onherstelbaar verminkt, daar de 8 oude strofen onmogelijk de gehele omvang van dit gedicht weergeven. Geen wonder, dat men ook niet met zekerheid vermag te zeggen, hoe de ontmoeting tussen Sigurd en Sigrdrifa geëindigd is. Maar ook de eerste twee gedichten schijnen in de loop der traditie veel wijziging te hebben ondergaan; het herhaaldelijk wisselen van de versmaten zou althans daarop kunnen wijzen, dat strofen van oorspronkelijk verschillende gedichten met elkander vermengd zijn.

De fragmentarische staat der bewaarde liederen kan het gevolg zijn van een lange overlevering. Zeker is het althans, dat de sage van Sigurd vele eeuwen lang in Skandinavië bekend is geweest en waarschijnlijk op het eind van de tijd der Volksverhuizing uit Duitsland naar het Noorden gekomen is. Dat verklaart ook, dat de inhoud in zo velerlei opzicht veranderd is. Want hoeveel overeenstemming er ook is met allerlei trekken van de sage, zoals die in Neder-Duitsland leefde — de opvoeding bij den mythischen smid, de strijd met de draak, het verlossen ener jonkvrouw

— de Noorse sage heeft haar eigen klank en kleur. Kenmerkend Noors is reeds de verbinding die met de godenwereld is tot stand gebracht: de sprookjesprinses op de glazen berg is een walkure, die door Odin bestraft is, en de vloek van de Nibelungenschat die aanvankelijk van dwergen stamde, heeft hier een voorgeschiedenis gekregen die geheel door de handelingen van goden bepaald is. De sfeer is in alle opzichten heroïscher geworden: de held is niet de sprookjesprins Siegfried, die vader noch moeder kent en toch tot hoge roem geraakt: Sigurd is nu een koningszoon wiens eerste daad zal zijn wraak te nemen voor de dood van zijn vader.

Een dergelijke verandering heeft natuurlijk geleidelijk plaats gehad. Het bewaarde gedicht verraadt dit reeds. De voorgeschiedenis met de dood van de otter en de zoen der goden is eer een prozaverhaal met hier en daar een strofe ter opsiering, dan de rest van een oud episch gedicht. En ook als in het vervolg de poëzie overvloediger gaat stromen, is er toch weinig, dat het karakter van een heldenlied verraadt. Ook de strijd met Fafnir is nevelig en verward; de eigenlijke gevechtsscene wordt kort in een proza-inleiding verteld; de inhoud van het lied zelf is verder een gesprek tussen Fafnir en Sigurd, grotendeels van didaktische aard. De dichter is op zijn best, waar hij een situatie kan tekenen, die zwaar van diepere betekenis is: zo in het fraaie stuk, waar Sigurd het kwetteren der mezen hoort, terwijl hij het hart van de draak braadt. In enkele strofen hoort Sigurd de toekomst onthuld, beangstigend door zoveel dingen, waarvan de zin hem verborgen blijft.

Een eenheid vormden de gedichten waarschijnlijk niet. Wat de mezen aankondigen, wordt in het lied van Sigrdrifa niet verwezenlijkt. Want de strijdbare Brynhild op de Hindenrots is niet dezelfde als de gestrafte walkure achter de vlammenwal, hoezeer zij beiden in de Duitse Brünhild haar voorbeeld en oorsprong hebben. De dichters werden er ten slotte zelf niet meer wijs uit, hoe Sigrdrifa en Brynhild zich ten opzichte van elkander verhielden; wij wezen daarop reeds in de inleiding van nr. 20.

I. HET GEVECHT MET DE DRAAK

Sigurd ging naar de stoeterij van Hjalprek en koos daar een paard uit, dat sedert Grani genoemd werd. Toen was bij Hjalprek gekomen Regin, de zoon van Hreidmar. Hij was kunstvaardiger dan wie ook en van gestalte een dwerg; hij was verstandig, boosaardig en toverkundig. Regin voedde Sigurd op en gaf hem onderricht; hij hield veel van hem.

Hij vertelde Sigurd van zijn voorouders en ook wat er gebeurd was, toen Odin, Hœnir en Loki eens bij de Andvari-waterval gekomen waren; daar was vis in overvloed. Andvari was de naam van een dwerg, die lange tijd in die waterval leefde in de gedaante van een snoek en daar zijn voedsel zocht. Otr heette een van mijn broers, vertelde Regin, en hij was vaak in die waterval in snoekengestalte. Eens had hij een zalm gevangen en zat die op de oever met saamgeknepen ogen te eten. Loki gooide hem met een steen dood. De goden meenden dat zij zeer fortuinlijk waren geweest en stroopten de otter het vel af. Diezelfde avond namen zij hun intrek bij Hreidmar en toonden daar hun vangst. Toen namen wij hen gevangen en eisten van hen als boete, dat zij de otterhuid met goud zouden vullen en van buiten eveneens met rood goud bedekken. — Toen zonden zij Loki uit om het goud bijeen te brengen. Hij kwam bij Rán, kreeg van haar een net en ging daarmee naar de Andvari-waterval, waar hij het net uitwierp om de snoek te vangen; deze sprong ook in het net. Toen zeide Loki:

1.

Wat is dat voor vis
die zwemt door de vloed,
zich niet tegen onheil behoedt?
Gij moet uw hoofd
van Hel bevrijden:
vind mij het vlammende goud.

2. *Andvari:*

Andvari heet ik,
Oin mijn vader,
ik zwom vaardig door menige val;
slechte nornen
beschikten mijn lot,
dat ik in het water moest waden.

Loki zag al het goud dat Andvari bezat. En toen hij het goud had uitgeleverd, hield hij nog één ring over; maar ook deze ring nam Loki hem af. De dwerg verborg zich toen in een rots. De Azen overhandigden Hreidmar het goud; zij vulden daarmee de otterhuid en zetten die overeind. Maar toen dat gedaan was, ging Hreidmar er heen en zag nog een

In deel I zijn de beide liederen van Regin en Fafnir samengevat.
2. Na deze strofe staan in het handschrift twee anderen, die vertellen wat de straf dergenen zal zijn, die elkander met leugens smaden; zij kunnen niet in deze samenhang passen, maar horen tot een of ander leerdicht.

snorhaar; hij eiste dat ook dat bedekt zou worden. Toen haalde Odin de ring, genaamd Andvari's schat, te voorschijn en bedekte daarmede het haar. Toen zeide Loki tot Hreidmar:

3.

Het goud is betaald,
een grote boete
tot losprijs van mijn leven;
maar aan uw zoon
is geen zegen bestemd;
dit brengt u beiden de dood.

4. *Hreidmar:*

Gaven gaaft gij,
geen gaven van vriendschap,
gij gaaft ze, met valsheid vervuld!
Gij zoudt uw leven
verloren hebben,
had ik eer uw arglist geweten!

5. *Loki:*

Veel erger is
— zo oordeel ik —
verwantenstrijd om een schat;
ongeboren
acht ik de vorsten,
wien strijd dit lot heeft bestemd.

6. *Hreidmar:*

Mij is bereid
het rode goud,
zo lang ik in leven blijf;
uw dreigend woord
ducht ik niet,
verwijder u weg van hier!

Fafnir en Regin eisten van Hreidmar weergeld voor de dood van hun broer Otr. Hij weigerde dat. Toen doodde Fáfnir zijn vader Hreidmar in de slaap. Hreidmar riep zijn dochters:

7.

Lyngheid en Lofnheid!
mijn leven loopt af;
veel droefheid brengt deze dood!

Lyngheid:

Op een broer zal zelden
een zuster zich wreken,
als haar vader gevallen is!

8. *Hreidmar:*

Baar dan een dochter,
dappere vrouw,
mocht gij een zoon
bij uw man niet winnen!
huw dan dit meisje
aan een man weer uit:
dan zal haar zoon
wel zoenen de moord.

Toen stierf Hreidmar. Maar Fafnir nam al het goud. Toen verlangde Regin zijn deel aan de erfenis, maar Fafnir weigerde dit. Daarop vroeg Regin zijn zuster Lyngheid om raad, hoe hij zijn vaderlijk erfdeel zou verwerven. Zij zeide:

5. De vertaling van de derde regel is niet zeker; anderen lezen in plaats van: schat het woord: vrouw, wat dan op Brynhild zou wijzen. Maar de schat verwekte ook strijd tussen verwanten, vgl. nr. 24 en 25. — 8. De afwijkende versmaat maakt het waarschijnlijk, dat deze strofe hier niet thuishoort.

9.

Vraag dan uw broeder
op vriendlijke wijze
om afstand van 't erfdeel te doen;
het schijnt mij bezwaarlijk,
wilt gij met het zwaard
van Fafnir uw erfenis eisen.

Deze dingen vertelde Regin aan Sigurd. — Eens op een dag, toen hij bij Regins huis kwam, werd hij met vreugde ontvangen. Regin zeide:

10.

Nu zie ik komen
den zoon van Sigmund,
den dapperen held,
naar deze hal;
moed heeft hij meer
dan een man op leeftijd;
nu win ik mijn erfdeel
van de gierige wolf!

11.

Op zal ik voeden
den kloeken vorst,
nu tot ons kwam
Yngvi's nazaat,
onder de hemel
de heerlijkste held;
de wereld bedekt
het web der nornen.

Sigurd was sindsdien steeds bij Regin en deze vertelde hem, dat Fafnir op de Gnitaheide lag in de gedaante van een draak. Hij bezat de schrikhelm, waarvoor alle levende wezens vrezen. Regin smeedde voor Sigurd een zwaard dat Gram genoemd werd; dit was zó scherp, dat toen hij het in de Rijn stak en een wolvlok de stroom kwam afdrijven, het zwaard de vlok middendoor sneed of zij louter water was. Met dit zwaard spleet Sigurd Regins aambeeld in tweeën. Daarna zette Sigurd Regin aan om Fafnir te doden; maar Sigurd zeide:

12.

Hard zullen lachen
Hundings zonen,
die van het leven
Eylimi beroofden,
begeerde ik sterker
naar schatten en goud,
dan ik zou wensen
wraak voor mijn vader.

10. Weder andere versmaat. — 11. Met Yngvi heeft Sigurd niets te maken; maar de verbinding van het Ynglingengeslacht met hem vonden wij ook reeds in de Helgi-poëzie. — 12. Eylimi viel in dezelfde slag als diens zoon Sigmund.

Koning Hjalprek hielp Sigurd met een scheepsmacht om zijn vader te wreken. Zij kregen een hevige storm en kruisten langs een vooruitstekende rotspunt. Op die rots stond een man en deze zeide:

13.
Wie rijden daar
op Rævils rossen
over zilte baren
en bruisende zee?
ik zie de schepen
met schuim bespat;
de staghengsten zullen
de storm niet bestaan.

14. *Regin:*
Hier op de schepen
zijn Sigurd en ik,
de winden drijven
ons voort in de dood;
de steile brekers
besteigren de boorden;
de zeehengsten zinken;
hoe heet de vrager?

15. *Odin:*
Ik heette Hnikar,
toen ik Hugin voedde
en juichend kampte,
o jonge Volsung!
nu moogt gij mij noemen
den man van de rots,
Feng ook, of Fjolnir;
ik vaar met u mede.

Zij stevenden daarop naar land; de man besteeg het schip en de storm ging liggen. Sigurd had een heftige strijd met Lyngvi, den zoon van Hunding en diens broeders. Daar sneuvelden Lyngvi met zijn drie broers. Na het gevecht zei Regin:

16.
Nu is de bloedarend
met het bittere zwaard
in de rug des doders
van Sigmund geritst;
nooit dapperder vocht
een vorst op aarde;
rood kleurde de grond
de ravenvoeder.

Daarna keerde Sigurd naar Hjalprek terug. Toen spoorde Regin Sigurd aan om Fafnir te doden. Sigurd en Regin gingen naar de Gnitaheide en

13. Rævil is de naam van een wiking; zijn paarden zijn dus schepen; hetzelfde betekent staghengsten. — 15. Odin noemt hier verschillende van zijn namen, vgl. nr. 4, str. 38. — Na deze strofe staan in de tekst zeven strofen met allerlei levensregels, die in de samenhang slecht passen; zij staan aan het eind als bijlage. — 16. De bloedarend ritsen is een wraakhandeling, waarbij het hart aan de rugzijde uit het lichaam gesneden werd.

vonden daar het spoor van Fafnir, waarlangs hij naar zijn drinkplaats ging. Daar maakte Sigurd een diepe greppel in de weg en verborg zich daarin. Toen Fafnir van zijn goud af ging, blies hij gif uit, dat Sigurd op het hoofd viel. Op het ogenblik dat de draak over de greppel ging, stiet Sigurd hem het zwaard in het hart. Fafnir schudde zich en sloeg met kop en staart. Sigurd sprong uit de greppel en toen keken zij elkaar aan. Fafnir zeide:

17.

Knaap, o knaap!
wie zijt gij, knaap?
gesproten uit welke stam?
Gij kleurde nu rood
uw kling in mijn bloed
en hieuw mij uw zwaard in 't hart.

Sigurd verzweeg zijn naam, want oudtijds geloofde men dat de woorden van een stervende grote macht bezaten, wanneer hij zijn vijand door middel van diens naam kon schaden. Hij zeide daarom:

18.

Wonderdier heet ik;
ik weet mijzelven
een man zonder moeder te zijn;
ik miste een vader
die mij verzorgde,
zoo zwerf ik immer alleen.

19. *Fafnir:*

Had gij geen vader,
om u te voeden,
welk wonder heeft u verwekt?

Sigurd:

Sigurd heet ik,
Sigmund mijn vader,
mijn wapen doodde u, draak.

20. *Fafnir:*

Wie hitste u op,
wat liet gij u hitsen,
te meten met mij uw kracht?
Helogige knaap,
een held was uw vader,
reeds vroeg hebt gij vrezen verleerd!

21. *Sigurd:*

Mij hitste mijn moed,
mijn handen volvoerden
en zwaaiden het scherpe zwaard;
zelden is moedig
man die oud is,
was hij als knaap niet reeds koen.

18. Indien Sigurd niet opzettelijk naam en afkomst verbergt, dan kan deze strofe wijzen op de Duitse vorm der sage, waar Siegfried inderdaad een knaap is, die vader noch moeder kent. — 19 staat weer in wonderlijke tegenstelling tot 18.

22. *Fafnir:*
Mocht gij gedijen
aan uwer magen borst,
sterk zoudt gij zijn in de strijd;
nu zijt gij in boeien
en banden verstrikt,
de gevangene vreest echter steeds.

23. *Sigurd:*
Gij hoont mij nu,
wijl 'k hier nu ben
ver van mijn vaderlijk goed;
niet ben ik in boeien,
gebonden ook niet,
gij voelde dat ik vrij mij beweeg.

24. *Fafnir:*
Vijandige woorden
vindt gij in alles,
maar weet dat ik waarheid meld:
het glinstrende geld,
het gloeiende goud,
die schat drijft u wis in de dood!

25. *Sigurd:*
Ieder zal zeker
bezitten zijn geld
tot aan de dag van zijn dood,
voor elken man
komt eens het uur
dat hij dit leven verlaat.

26. *Fafnir:*
Mijn schrikhelm hebben
geschuwd de mensen,
zolang ik hier lag op het goud;
de sterkste van allen
was ik, naar ik meende,
en weinigen waren als ik.

27. *Sigurd:*
De schrikhelm redt
den sterveling niet,
als krijgers beginnen de kamp;
in strijd met velen
bevindt men eerst,
dat één niet van allen het wint.

28. *Fafnir:*
Gif was mijn adem
toen ik lag op 't goud,
mijns vaders vonklend bezit;
(niemand waagde
te naderen mij,
geen wapen verwekte mijn angst).

29. *Sigurd:*
Glinstrende slang!
schrik hebt gij gewekt,
gij toonde ontembare moed;
te groter moed
den man bezielt
met deze helm op 't hoofd!

30. *Fafnir:*
Ik raad u, Sigurd,
volg op die raad,
rijd nu van hier naar uw huis!
het glinstrende geld,
het gloeiende goud,
die schat drijft u wis in de dood!

31. *Sigurd:*
Geen raad van u;
ik rijd naar het goud,
dat ligt in uw leger daarginds!
Gij, Fafnir, lig
in uw laatste strijd,
totdat u komt halen de Hel.

22. Het motief der gevangenschap doet hier vreemd aan. — 25. Hierna staan enige mythologische strofen, die in de bijlage zijn opgenomen. — 28. De tweede helft is vertaald naar de parafraze der Volsungasaga.

32. *Fafnir:*

Regin verried mij,
verraadt ook u,
hij brengt ons beiden de dood;
ik voel dat 't leven
van Fafnir eindigt,
de sterkste strijder waart gij!

Regin had zich verwijderd, toen Sigurd de draak doodde; nu kwam hij terug, toen Sigurd het bloed van zijn zwaard wiste. Regin zeide:

33.

Heil u, Sigurd!
gij hebt gewonnen,
want gij hebt de draak gedood;
gij waart van allen
op deze wereld
de sterkste held in de strijd.

34. *Sigurd:*

Onzeker is het,
komen allen tezaam,
wie 't sterkste wel is in de strijd;
koen is er menig,
al kleurde hij nimmer
zijn dolk in 't dampende bloed.

35. *Regin:*

Blij zijt gij, Sigurd,
sterk in uw zege,
gij wist nu Gram in 't gras;
maar mijn broeder
bracht gij de dood;
al had ik ook deel aan die daad!

36. *Sigurd:*

Gij zijt weggeslopen,
toen in slangenbloed
ik kleurde mijn rode kling;
ik bestond alleen
de strijd met de draak,
gij hieldt in de heide u schuil!

37. *Regin:*

Nog lang zou zeker
in de heide liggen
de hoogbedaagde draak,
had ik niet als smid
gesmeed uw kling,
Gram, het grimmige zwaard.

38. *Sigurd:*

Moed dunkt mij beter
dan een meesterzwaard,
als krijgers beginnen de kamp;
sterke mannen
winnen de strijd,
hoe bot en zwak ook 't zwaard.

39.

Gij hebt geraden,
dat ik rijden zou
over hoge bergen hierheen;
goed en leven
had de glinstrende draak,
hadt gij niet mijn lafheid gelaakt!

Toen ging Regin naar Fafnir en sneed met zijn zwaard Ridil hem het hart uit het lichaam; daarop dronk hij het bloed dat uit de wond stroomde. Regin zeide:

40.
Zit daar, Sigurd,
— ik ga nu slapen —
houd Fafnirs hart in 't vuur!
als 't dan gaar is,
ga ik het eten
en drinken een dronk van het bloed.

Sigurd nam Fafnirs hart en roosterde het aan een tak. Toen hij dacht dat het gaar was en het vocht sissend uit het hart te voorschijn kwam, raakte hij het met zijn vinger aan, om te zien of het inderdaad gereed was. Hij brandde zich en stak zijn vinger in de mond. Maar toen Fafnirs hartebloed zijn tong aanraakte, verstond hij de taal der vogels — hij hoorde, hoe mezen met elkander praatten:

41. *De eerste vogel:*
Daar zit Sigurd
besmeurd met bloed,
hij roost bij 't vuur
het hart van Fafnir;
vroed docht mij
de dappere vorst,
zou hij eten
zelf het hart.

42. *De tweede vogel:*
Daar ligt Regin,
hij overlegt,
tracht te bedriegen
wie hem vertrouwt;
vervuld van boosheid
en vals van harte
beraamt hij wreed
de wraak voor zijn broer.

43. *De derde vogel:*
Een kop moest kleiner
de knappe dwerg
van hier nu Hellewaarts gaan,
dan is al het goud
zijn eigendom,
zo veel hij bij Fafnir vond.

44. *De vierde vogel:*
Wijs was de held,
wilde hij handelen
naar de raad
die gij hem riedt;
hij voede de raven,
ras besloten;
daar spiedt de wolf,
waar hij spitst zijn oor.

40. Regin wil dit namelijk doen om zich de krachten van de draak toe te eigenen. — 44. De raven voeden betekent: iemand verslaan; de laatste twee regels zijn een spreekwoord.

45. *De vijfde vogel:*
De boom des strijds
is niet verstandig,
zoals den held
ik had gewaand,
laat hij den broer
het leven houden,
terwijl hij eerst
den ander doodde.

46. *De zesde vogel:*
't Is onverstandig,
spaart hij het leven
van den bedrieglijken dwerg;
daar ligt Regin,
die verraden hem wil,
laat hij zich hoeden voor list!

47. *De zevende vogel:*
Een kop maak hij kleiner
den kouden reus
laat hij hem de ringen ontroven;
dan eerst zal hij
de eigenaar zijn
van het goud der glinstrende slang.

Toen hij dit gehoord had, zei Sigurd:

48.
Geen lot zo sterk,
dat mijn leven zo snel
Regin zou roven van mij;
eer zullen beide
broeders sterven,
door mijn hand het leven verliezen!

Sigurd sloeg Regin het hoofd af; daarop at hij Fafnirs hart en dronk zijn bloed. Toen hoorde Sigurd de mezen zeggen:

49.
Raap nu, Sigurd,
de rode ringen;
het voegt geen vorst
om veel te vrezen!
Een maagd weet ik,
mocht gij haar winnen,
met gouden sieraad
schoon getooid.

50.
Tot Gjuki voeren
groene wegen,
voorwaarts leidt
het lot den held;
een heerlijk koning
heeft een dochter;
vraag, o Sigurd,
haar tot vrouw.

51.
Een zaal staat hoog
op Hindarfjall;
er vlamt rondom
een vuren wal;
kundige mannen

45. De boom des strijds is kenning voor: krijger. — 49. De maagd is Sigrdrifa-Brynhild. — 51 duidt op de vlammenwal; Hindarfjall betekent: rots der hinde.

maakten die wal
met vreesverwekkend
vlammend vuur.

52.
Ik weet op die rots
een walkure slapen;
om haar flikkert
een fonkelend vuur;
Odin stak haar
met de slaapdoorn:
zij velde een ander
dan hij beval.

53.
Zien zult gij, held,
gehelmde vrouw;
Vingskornir reed zij
van 't vechten kerend;
Sigrdrifa kan
de slaap niet breken,
niemand wekt haar
spijt nornenwoord.

Sigurd volgde het spoor van Fafnir tot aan zijn leger en vond dit geopend: de deuren waren van ijzer, van ijzer waren ook alle balken en posten. De woning was in de grond ingegraven. Daar vond Sigurd overvloed van goud, waarmee hij twee kisten vulde. Daar nam hij ook de schrikhelm, het gouden pantser en het zwaard Hrotti, evenals vele sieraden. Met dat alles belaadde hij Grani; maar het paard weigerde te gaan, vóór Sigurd het ook bestegen had.

BIJLAGE

1.
Zeg mij dat, Hnikar,
gij weet het heil
van goden en mensen te gaar:
wat zijn dat voor tekens
die 't zekerst voorspellen
heil voor een strijdenden held.

2.
Er zijn veel tekens
die zeker voorspellen
heil voor den strijdenden held:
vliegt een zwarte raaf
met een zwaardboom mee,
dan brengt hem die bode geluk.

3.
En dat ten tweede:
als gij treedt uit 't huis,
gereed om op reis te gaan,
wanneer gij ook
op 't erf ziet staan
een tweetal moedige mannen.

52. Zie voor het slaapdoornmotief het volgende lied. — 53. Sigrdrifa kan eigennaam zijn, maar ook een omschrijving van: walkure; zij kan volgens beschikking van het noodlot alleen door een uitverkoren held, nl. Sigurd, gewekt worden; vgl. voor dit motief nr. 13 II. — 1. De volgende strofen staan in de grondtekst na str. 15. Hnikar is een naam voor Odin. — 2. Zwaardboom is kenning voor: krijger; geluk voorspelt dus het vliegen van de raaf in dezelfde richting als de man gaat.

4.
En dat ten derde,
als in donker bos
gij het huilen hoort van een wolf:
geluk in de strijd
beschikt u het lot,
als uw oog hem 't eerste ziet.

5.
Nooit moet in de strijd
een man gaan staan
gewend naar de zinkende
zuster der maan;
zij hebben de zege
die goed kunnen zien
en de aanval wagen
als wig geschaard.

6.
Het duidt op gevaar,
als struikelt uw voet
op de weg naar het wapending:
boosaardige wezens
aan weerszijden staan
en willen u deerlijk verwonden.

7.
Gekamd en gewassen
zij een koene held,
hij neme des morgens zijn maal,
want onzeker is het
waar men 's avonds komt;
het is slecht zijn geluk te verspelen.

— — — — — —

8.
Zeg mij dat, Fafnir,
daar gij zijt zo vroed
en zo veel kennis bezit:
wie zijn de nornen
die helpen in nood
en moeders gelukkig verlossen?

9.
Der nornen afkomst
is ongelijk,
zij zijn niet van 't zelfde geslacht:
van de Azen sommigen,
van de Alven sommigen,
en sommigen dochters van Dwalin.

10.
Zeg mij dat, Fafnir,
daar gij zijt zo vroed
en zo veel kennis bezit:
hoe 't eiland heet,
waar de Azen zullen
samen met Surt gaan strijden?

11.
Oskopnir heet het,
daar zullen alle
goden met speren steken;
als zij Bilrost betreden,
dan breekt de brug
en storten de hengsten in de stroom.

4. Te verklaren uit het bijgeloof, dat men demonische werking verijdelt, als men zelf eerder ziet dan men opgemerkt wordt. — 5. De strofe wijkt af door versmaat en inhoud; zij bevat enige praktische wenken: zich niet door het zonlicht laten verblinden en in wigvormige slagorde zich opstellen. — 8. De volgende strofen staan in de grondtekst na str. 25. De aanhef herinnert aan die van nr. 3. De nornen zijn hier voorgesteld als wezens, die bij de bevalling behulpzaam zijn. — 9. Uit deze werelden stammen in nr. 2 str. 119 ook de runen. — 10. Deze vraag is een variant op nr. 3 str. 17, waar niet van een eiland, maar van een vlakte gesproken wordt. — 11. Oskopnir wordt verschillend verklaard; Bilrost is de godenbrug, waarlangs het verkeer tussen hemel en aarde plaats heeft; zij is opgevat zowel als mythische verbeelding van de regenboog als van de melkweg.

II. HET WEKKEN DER WALKURE

Sigurd reed naar Hindarfjall en vandaar zuidwaarts in het land der Franken. Op de berg zag hij een groot licht, alsof er een vuur brandde; het zette de hemel in gloed. Toen hij erbij kwam, zag hij een schildburg, en een vaan stak er uit omhoog. Sigurd ging in de omheining van schilden en zag daar iemand liggen die geheel gewapend sliep. Eerst nam hij de helm van het hoofd af. Hij zag dat het een vrouw was. Toen sneed hij met Gram het pantser van de halsopening tot onder aan doormidden en daarop ook de armstukken. Toen lichtte hij het pantser van haar af; zij ontwaakte, richtte zich op, zag Sigurd aan en sprak:

1.
Wie sneed het pantser?
hoe brak mijn slaap?
wie heeft de boeien
mij ontbonden?

Sigurd:
Sigmunds zoon!
Sigurds wapen
sneed zo pas
het pantser open.

2. *Sigrdrifa:*
Lang sliep ik reeds,
lang was mijn slaap,
lang is der mensen leed!
Odin besloot,
dat deze slaap
mij met macht overmande!

3.
Heil u, dag!
Heil u, dageraad!
Heil u, nacht en nachts zoon!
Blik goedgunstig
op beiden neer,
geef den zittenden zege!

4.
Heil u, Azen!
Heil Azinnen!
Heil u, vruchtdragend veld!
Spraak en verstand
schenk ons beiden
en handen met helende kracht.

Sigurd ging zitten en vroeg naar haar naam. Zij zeide dat zij een walkure was en Sigrdrifa heette. Zij vertelde, dat twee koningen elkander bevochten hadden; de een heette Helm-Gunnar; hij was toen oud, maar nog een zeer dapper krijger; hem had Odin de overwinning toegezegd. De ander heette Agnar. Sigrdrifa deed in de strijd Helm-Gunnar vallen. Maar tot straf stak Odin haar met de slaapdoorn en bepaalde dat zij in de strijd geen zege meer zou uitdelen, maar huwen zou. „Ik antwoordde toen, dat ik slechts wilde huwen met den man die geen vrees kende."

Daarop bood Sigrdrifa hem een dronk:

5.

Bier breng ik u,
boom van de strijd!
gemengd met roem
en machtig woord;
vol van spreuken
en vreugdestaven,
met tal van runen
en toverzangen.
— — — — — —

6.

Kiezen moet gij,
nu keus u vrijstaat,
boom van het blanke zwaard!
spreken of zwijgen
bestem het zelf —
want lang is het lot reeds bepaald.

7. *Sigurd:*

Ik zal niet vluchten,
al ben ik veeg;
niet als bloodaard werd ik gebaard!
laat mij ontvangen
uw liefde en raad
zo lang mij het leven strekt.
— — — — — —

8. *Sigrdrifa:*

Niet lang is beschoren
het leven den held:
rampspoedige vete verrijst.
— — — — — —

BIJLAGE

1.

Zegerunen moet gij kennen,
wilt gij zege hebben,
en ritsen op scherpe snede,
sommige op de greep,
sommige in de groef,
en noem daarbij tweemaal Tyr.

2.

Bierrunen moet gij kennen,
zal uw boel u steeds
trouwe liefde betonen,
rits ze op de hoorn,
op de rug van de hand
en merk uw nagel met Nood.

3.

De hoorn moet men zeeg'nen,
zich hoeden voor verraad,
leg daarom een look in de mede:
dan weet ik zeker,
dat nooit u zal worden
de mede met valsheid gemengd.

5. Sigrdrifa is walkure, Brynhild een menselijk wezen; boom van de strijd betekent: held; vreugdestaven zijn runentekens, die geluk brengen. Na deze strofe volgen een lange reeks andere met runenwijsheid, die de samenhang verstoren; voor de vertaling zie bijlage. — 6. In de derde regel staat weder een kenning voor held. — 7. De vijfde regel laat twee vertalingen toe nl.: liefdevolle raad of liefde, vgl. inleiding. Hierna volgen str. 17 —32 der bijlage. — 1. Greep en groef is een poging om twee woorden weer te geven, die deelen van het zwaard moeten betekenen, maar onverklaard zijn; Tyr is de god van de strijd. — 2. Nood duidt het runenteken N aan. — 3. De look is een bekend middel tegen tovenarij.

4.

Bergrunen moet gij kennen,
als gij wilt ontbinden
en moeders gelukkig verlossen;
rits ze op uw pols,
in de palm van uw hand
en smeek dan de nornen om steun.

5.

Brandingrunen moet gij kennen,
als gij veilig geborgen
op zee uw schip wilt besturen;
rits ze op de steven,
op de stang van het stuur,
brand in de riemen de runen:
er valt geen breker zo steil
noch beukt met zo'n kracht,
of gij vaart toch veilig door zee.

6.

Lidrunen moet gij kennen,
wilt gij heelkunst hebben,
en wonden heilzaam behandlen.
rits ze op een berk,
op de bast van een den
of op oostwaarts neigende twijg.

7.

Spreekrunen moet gij kennen,
als in strijd op het ding
gij geen leed van uw vijand wilt lijden,
zij zijn gewonden,
zij zijn geweven,
verstrikt tot een hecht geheel,
op 't veld van het ding,
waar vonnis wijst
het volledige volksgericht.

8.

Verstandrunen moet gij kennen,
als gij slimmer wilt zijn
dan enig andere man.

9.

Hen heeft geraden,
hen heeft geritst,
die heeft Hropt bedacht,
met de drank,
die gedruppeld is
uit Heiddraupnirs schedel,
uit Hoddrofnirs hoorn.

10.

Hij stond op de berg
met 't scherpe zwaard,
en droeg een helm op het hoofd;
toen sprak Mims schedel
vol wijsheid het woord,
en spelde de juiste staven.

4. De plaats waar de runen geritst worden, hangt samen met het doel; vgl. de handen met helende kracht, waarom Sigrdrifa smeekt. — 5. In de riemen branden, niet alleen om ze onvergankelijk te maken, maar ook omdat vuur een afwerend middel is. — 6. Oostwaarts, blijkbaar wegens de gunstige betekenis van deze hemelstreek. — 9. Duistere strofe, die betrekking heeft op mythische voorstellingen betreffende de herkomst van de runen, vgl. nr. 2 str. 118. Hropt is een naam voor Odin, betekent: de luidroepende; in Heiddraupnir betekent de eerste lettergreep: de heilige mede, zodat de hele naam beduidt: datgene, waaruit de mede druppelt. Wellicht is deze schedel dezelfde als het hoofd van Mimir vgl. de volgende strofe. — 10. Mim is een bijvorm van Mimir. Er bestaat een mythe, dat deze reus gijzelaar bij de Wanen was, door deze gedood en zijn hoofd naar Odin gezonden werd, die dit voortaan voor mantische doeleinden gebruikte.

11.

Zij zijn geritst op het schild
voor den stralenden god,
op Arwakrs oor
en Alswinns hoef,
op 't wiel dat wentelt
onder de wagen van Hrungnir,
op Sleipnirs tanden,
op de sledebalken,

12.

op berenklauw
en Bragi's tong,
op wolvennagel
en neb van arend,
op bloedige vlerk
en bruggenhoofd,
op helende hand
en helpende voet,

13.

op glas en op goud
die zegen geven,
op wijn en op bier
en de medebank,
op Gungnirs punt
en Grani's borst,
op nornennagel
en uilenneb.

14.

Alle werden afgeschaafd,
die waren ingesneden,
gemengd met de heilige mede,
gezonden op wijde wegen;

15.

zij zijn bij de Azen,
zij zijn bij de Alven,
sommige bij wijze Wanen,
sommige bij mensenmannen.

16.

Dat zijn boekrunen,
dat zijn bergrunen,
de beste bierrunen,
bekende krachtrunen,
voor wie onvervalst
en onverstoord
ze zelf kan bezitten tot heil —
tot nut, wie ze verneemt,
tot de wereld der goden vergaat.

* * *

17.

Dat raad ik ten eerste,
dat uwen vrienden
gij zijt zonder valse zin,
begeer geen wraak,
al werd gij gesmaad;
dit noemt men nuttig den doden.

11—13 noemt mythische dingen, waarop de heilige runen geritst zijn: in nr. 11 het schild van den zonnegod, de zonnepaarden, de donderwagen, Odins paard en een overigens onbekende slede. — 12. Bragi was de god der dichtkunst; verder is de betrekking tot de mythische wereld niet duidelijk; met de brug wordt wellicht Bilrost bedoeld, vgl. hiervoor I bijl. str. 11. — 13. r. 1—2 duiden op amuletten, r. 5 Gungnir is Odins speer, r. 6 Grani is het paard van Sigurd. — 14 duidt op het gebruik runen in hout te ritsen, ze dan af te schaven en het schaafsel waarin de kracht der runen overgegaan was, voor magische doeleinden te gebruiken. — 16 is een strofe, die op de geheime runenmagie betrekking heeft; voor r. 8 vgl. nr. 2 str. 113. — 17. Dit is een tweede inlas, in bouw en aard te vergelijken met nr. 2 str. 91 vlgg.; de raadgevingen zijn geïnterpoleerd in aansluiting aan str. 7, waar van raad sprake is; de eerste strofe getuigt van de onverbrekelijke samenhang der familie; tegen hen geen wraak te nemen verzekert een loon in het hiernamaals.

18.

Dat raad ik ten andere,
dat geen eed gij zweert,
tenware die waarheid bevat;
gestraft wordt bitter
die breekt zijn woord;
wee den geloftenwolf.

19.

Dat raad ik ten derde,
dat gij op het ding
niet twist met een dommen dwaas;
want een onwijs man
laat vaak zich ontgaan
gevaarlijker woord dan hij weet.

20.

Alles heeft bezwaar:
want zwijgt gij stil,
dan acht men u angstig en bang
of ook door waarheid verwonnen
— een smaadlijk gerucht
beschimpt uw naam —
neem de volgende dag
wraak op den dwaas,
geef voor zijn leugens hem loon!

21.

Dat raad ik ten vierde,
als een valse heks
woont aan de weg die gij neemt,
het is beter te gaan
dan gast te zijn,
al nadert ook duistere nacht.

22.

Spiedende ogen
de strijders behoeven,
als zij treffen elkander in toorn:
want boze vrouwen
zitten vaak bij de weg
en maken de sneden stomp.

23.

Dat raad ik ten vijfde,
mocht een vrouw gij zien,
die gij om haar schoonheid begeert,
laat dan niet verstoren
uw slaap door die vrouw,
en verleid haar tot liefde niet.

24.

Dat raad ik ten zesde,
mocht al te zeer
aan tafel worden getwist,
bedwing dan uw toorn
tegen dronken man;
vaak steelt de wijn het verstand.

25.

Twisten en mede
werd menig man
reden tot rouw en smart,
den een tot dood,
den ander tot kwaad,
menige smart treft den mens.

26.

Dat raad ik ten zevende,
mocht gij zijn in strijd
met een moedige mannenschaar,
't is beter te strijden
dan verbrand te worden
te zamen met heel zijn bezit!

18. Wolf als beeld van boosheid, beduidt dus hier: wie verraderlijk schendt. — 19. Deze raad wordt ook ingescherpt nr. 2 str. 100. — 20. Klaarblijkelijk een ingeschoven strofe en wel door iemand, die de gedragslijn van str. 19 als te lafhartig niet billijkte. — 22 doelt op het boze oog. — 26. De laatste regels slaan op het gebruik zijn vijand in zijn woning te overvallen en dan het huis in brand te steken.

27.

Dat raad ik ten achtste,
neem u in acht,
betoon u niet trouweloos;
verleid geen maagd
noch de vrouw van een man,
lok niet tot verboden lust!

28.

Dat raad ik ten negende,
dat gij nimmer verzuimt
een graf aan een dode te geven,
òf gestorven door ziekte
òf op zee vergaan,
òf wel in de strijd verslagen.

29.

Beschik een bad
voor wie gestorven is,
was hem zijn handen en hoofd,
hij zij gekamd en gedroogd,
in de kist gelegd,
en wens hem een zalige slaap.

30.

Dat raad ik ten tiende,
vertrouw toch nooit
van gevallen vijand den zoon,
mocht zijn broer gij hebben vermoord,
dan wel zijn vader geveld;
een welp wordt tot wolf,
al tracht gij met goud naar zijn gunst.

31.

Denk niet dat slapen
ooit strijd en twist,
noch stil verborgen smart;
op verstand en wapen
moet steunen een vorst,
wil hij eerste van allen zijn.

32.

Dat raad ik ten elfde,
neem u in acht
valsheid te doen aan een vriend,
niet lang is beschoren
het leven den held;
rampspoedige vete verrijst.

29. Een geïnterpoleerde strofe, die interessant is voor de begrafenisgebruiken; men heeft de laatste regel als een bewijs voor Christelijke opvattingen gehouden, maar het was gebruik den dode in te fluisteren, dat hij na zijn begrafenis de levenden niet mocht komen verontrusten. — 30 wijst op de plicht van de bloedwraak, vgl. voor beeldspraak wolf nr. 23 str. 12. — 32. Dit is de laatst bewaarde strofe van het lied van Sigrdrifa; de lacune van het handschrift begint hier.

22. LIED VAN SIGURD

(FRAGMENT)

OP de eerste bladzijde na de lacune in het handschrift staat het einde van een lied, waarin de ondergang van Sigurd behandeld wordt. Wij kunnen ons dus maar een onvolkomen voorstelling van de bedoeling des dichters maken, te meer omdat aan het eind klaarblijkelijk ook een paar strofen zijn uitgevallen, zonder dat het handschrift hier enige aanwijzing geeft over het ontbreken van het slotstuk. Daar de Nibelungenliederen geparafrazeerd zijn in een IJslands prozaverhaal, dat als de Volsungasaga bekend staat, zouden wij daar opheldering kunnen krijgen over het verloren gedeelte; weliswaar is deze saga gemaakt naar een volledig Eddahandschrift, maar de schrijver heeft de verschillende liederen over de Nibelungentragedie geharmonizeerd en er een doorlopend verhaal van gemaakt. Hoe in zijn tekst de gedichten te scheiden zijn, is een vraag waarop geen eenstemmig antwoord gegeven is.

De aanvang van het lied zal het volgende verteld hebben: de jonge held Sigurd komt na de drakenkamp aan het Boergondische hof, waar hij bloedverwantschap sluit met Gunnar en Hogni, en Gudrun tot vrouw krijgt. Daarop besluit Gunnar naar de hand van Brynhild te dingen, die als voorwaarde voor haar toestemming gesteld heeft, dat haar minnaar door de vlammenwal zal rijden, waarmede zij zich omgeven heeft. Dit kan Gunnar echter niet en Sigurd verricht in de gestalte van Gunnar deze heldendaad. Brynhild erkent daarop Sigurd als haar echtgenoot en gedurende drie nachten deelt hij haar bed; hij legt echter zijn zwaard tussen hen in. Bij het afscheid geeft Brynhild hem een ring als teken harer trouw.

Zij merkt niets van het aan haar gepleegde bedrog en huwt met den werkelijken Gunnar. Maar eens ziet zij bij het baden aan de hand van Gudrun de ring, die zij aan Sigurd gegeven had en uit een twistgesprek der beide vrouwen volgt de onthulling van wat er geschied is. In haar fierheid dodelijk gewond, zint Brynhild op wraak. Allereerst tegen Sigurd, den held die de vlammenwal overwonnen had en dus haar echtgenoot

had behoren te zijn, maar haar had versmaad en aan een onwaardigen man overgeleverd. Zo hitst zij Gunnar en Hogni tot moord, voorgevend dat Sigurd zijn woord van trouw gebroken had. Haar toeleg gelukt, zoals uit de eerste bewaarde strofen blijkt.

Het lied moge heten naar Sigurd, toch is Brynhild de hoofdpersoon. De dichter tracht haar handelen begrijpelijk te maken. Wel lacht zij eerst over de dood van Sigurd, de inkeer zal spoedig komen, want hoe bitter haar gedachten ook ten opzichte van hem zijn, hij is toch de held die haar bestemd was en zonder hem is het leven naast Gunnar een vernedering. Zo komt zij tot de bekentenis, dat Sigurd nooit zijn trouw aan Gunnar gebroken had, maar door het zwaard haar ongerept had gelaten. Het einde kan slechts de vrijwillige dood van Brynhild geweest zijn, zoals ook andere liederen dat vertellen. Of zij dit deed, omdat zij met den held dien zij ondanks alles liefhad, verenigd wilde zijn, dan wel uit gewonde trots, is moeilijk uit te maken. Is het eerste aan te nemen, dan krijgen de woorden van str. 15 wel veel diepere betekenis: de dichter heeft hier de roerselen van het vrouwenhart willen blootleggen, wanneer de vrouw, door haar held verraden, haar liefde tot haat voelt overslaan, zonder nochtans die liefde geheel te kunnen verloochenen.

Wij merkten reeds eerder op, dat de Nibelungensage uit Duitsland naar het Noorden gekomen is; hier was ook reeds de verbinding van deze overlevering met de figuur van Sigurd tot stand gekomen. Het gedicht bewaart aan die herkomst nog een duidelijke herinnering in str. 5, waar niet alleen het zuidelijke Rijnland genoemd wordt, maar ook de Duitse voorstelling van Sigurds dood gehandhaafd is: hij wordt op een geveinsde jacht buiten in het bos verraderlijk vermoord, terwijl daarvoor in Skandinavië in de plaats trad, dat hij slapend in zijn bed naast Gudrun door Gothorm wordt getroffen. Het is daarom niet onmogelijk, dat het lied tot de oudere traditielaag behoort, al kan het in menig opzicht gemoderniseerd zijn. Toch is het geheel in overeenstemming met de Oudnoorse epische stijl: de gebeurtenissen worden slechts zeer vluchtig aangeduid, hoofdzaak zijn de gesprekken en monologen, waarin de personen hun gevoelens uitspreken — en vooral de belangstelling die in het bijzonder naar de vrouwenfiguren uitgaat.

* * *

1. *Hogni:*
Wat heeft Sigurd
voor schuld bedreven,
dat gij wilt doden
den dapperen held?

2. *Gunnar:*
Eertijds heeft hij
eden gezworen,
eden gezworen,
en alle verbroken:
mij bedroog hij,
schoon ik dacht
dat al zijn eden
eerlijk waren.

3. *Hogni:*
U heeft Brynhild
tot boze daden
in haat gehitst,
tot hard verdriet!
Gudrun misgunt zij
het goede huwlijk,
u weigert zij
haar wederliefde!

4.
Zij sneden de slang
en smoorden de wolf,
gaven daarvan
aan Gothorm een deel,
voor zij vermochten,
misdaad beramend,
aan den kloeken held
de hand te leggen.

5.
Zo viel Sigurd
in 't zuidlijk Rijnland,
de raaf op de boom
riep luid hun toe:
Atli zal kleuren
zijn kling in uw bloed!
gebroken eden
brengen ten val!

6.
Buiten stond Gudrun,
Gjuki's dochter,
het eerste woord
aldus zij sprak:
Waar is Sigurd,
de sterke held,
nu ik hier zie rijden
huiswaarts mijn broeders?

7.
Alleen Hogni
gaf haar antwoord:
wij hebben Sigurd
met het zwaard verslagen,
zijn hengst staat eenzaam
bij den held te treuren!

8.
Daarop sprak Brynhild,
Budli's dochter:
Geluk en heil
met land en wapens!
Alleen zou Sigurd
alles bezitten,
had hij maar langer
het leven bewaard.

9.
Het ware een schande,
als Sigurd beschikte,

4. Een toverdrank om Gothorm tot de daad te bewegen. — 5. Herinnering aan de Duitse herkomst! De moord heeft in een bos plaats. Atli is de broeder van Brynhild volgens de Noorse overlevering.

over Gjuki's erfdeel
en der Goten macht,
wanneer vijf zonen
naar zege trachtend
de wijdvermaarde
gewonnen had!

10.

Brynhild lachte
ten laatsten male
— de hal weergalmde —
van ganser harte:
Geniet nog lang
van land en mannen,
nu gij deedt vallen
den dappren vorst!

11.

Toen zeide Gudrun,
Gjuki's dochter:
Schandlijke woorden
spreekt gij vermetel!
De duivel hale
den doder van Sigurd!
Wraak zal treffen
die dit wreed beraamde.

12.

Voorbij was de avond
— veel was gedronken —
woorden vol vreugde
waren gewisseld —
die in bed geraakten
waren rustig in slaap;
Gunnar lag wakker,
langer dan allen.

13.

Een voet bewoog zich,
veel woorden sprak hij,
des pantsers boom
te peinzen lag:
wat raaf en arend
geroepen hadden
uit hoge boom
bij 't huiswaarts keren.

14.

Brynhild ontwaakte,
Budli's dochter,
de vorstlijke vrouw
vroeg in de morgen:
Let mij of wek mij
— het leed is geschied —
te spreken van zorg,
te sterven daarna!

15.

Op die woorden
allen zwegen,
weinig bevroedden
der vrouwen hart,
dat zij schreiend
het schandstuk vertelde,
waartoe zij lachend
verlokte de helden.

16. *Brynhild:*

Ik zag in slaap
een schrikbeeld, Gunnar.
koud was de zaal
en kil mijn bed,
gij, koning, reedt

9. Goten is niet letterlijk op te vatten, daar de Gjukungen Boergondiërs waren, maar staan in poëtische taal voor: helden. — 13. Des pantsers boom is kenning voor: held. — 14. Brynhild zegt: of gij mij verhindert of niet om over deze smartelijke daad te spreken, het leed is nu eenmaal geschied.

beroofd van vreugde,
aan de voet geboeid
in der vijanden macht:
ten ondergang neigt
der Nibelungen
trotse macht:
meineed zwoert gij!

17.

Gans, o Gunnar,
hadt gij vergeten,
dat gij beiden
bloedsbroeders waart!
gij hebt dit, Gunnar,
vergolden met kwaad;
u heeft hij steeds
als eerste erkend.

18.

Toen moedig de held
om mij te werven
kwam aangereden,
werd openbaar
hoe ongeschonden
de eed bewaard bleef,
die de koene held
den koning zwoer.

19.

Het lemmer legde
de landbeschermer
met goud omwonden
in ons midden,
de snede van buiten
gesmeed in vuur,
van binnen gehard
met boze giften . . .

23. HET KORTE SIGURDLIED

KORT kan dit lied alleen heten, indien er een langer naast gestaan heeft; dat moet het gedicht geweest zijn, waarvan nr. 22 slechts het laatste stuk bewaart. Als echter dit korte lied reeds 70 strofen bevat, dan moet het lange er aanmerkelijk meer geteld hebben en kunnen wij daaruit afleiden, hoe veel er van de voorgeschiedenis in nr. 22 verhaald moet zijn geweest. Toch, de overlevering moge spreken van het korte Sigurdlied, ons komt het veeleer te lang voor, omdat de inhoud op onnatuurlijke wijze is uitgedijd. De dichter heeft de figuur van Brynhild willen tekenen en is daarbij uitgegaan van de veronderstelling, dat de Nibelungentragedie aan zijn hoorders bekend was. Daarin gaat hij zelfs zó ver, dat hij de gebeurtenissen slechts vluchtig aanduidt en ons daardoor vaak in het onzekere laat, welke voorstelling hij van het verloop der handeling had. De wijze waarop Sigurd Brynhild gewonnen heeft is duister; uit enkele aanduidingen mogen wij aannemen, dat ook hij dacht aan een vlammenrit, aan een gedaanteverwisseling, aan een zwaard tussen Brynhild en den held. De daad van Gothorm wordt in twee regels bericht (str. 21); alle bijzonderheden ontbreken daardoor.

Door deze opzettelijke beknoptheid is het ons niet mogelijk vast te stellen, hoe de dichter zich de verhouding Sigrdrifa-Brynhild dacht. Maar in een ander opzicht is de dichter ongetwijfeld eigen wegen gegaan. Het punt der ontknoping ligt daar, waar Brynhild het bedrog ervaart. Reeds het Duitse Nibelungenlied kent de twistscene tussen Gudrun en Brynhild, die de aanleiding is voor het ontdekken van wat er gebeurd is: Brynhild hoort van Gudrun, dat Sigurd degeen was die haar had bevrijd. Daarop begint de zielestrijd van Brynhild, waarbij haat en liefde elkander bekampen. Deze dichter heeft dit motief niet gebruikt, misschien ook niet gekend; daarvoor in de plaats stelt hij het voor, dat de argwaan in Brynhild langzaam rijpt. Zij heeft een vermoeden, dat niet Gunnar haar bevrijd heeft, omdat haar voortdurend vervolgt de herinnering aan de vurige ogen van den held, die zij bij haar echtgenoot niet terugvindt. Waarschijnlijk heeft zij Sigurd eindelijk gedwongen haar zekerheid te verschaffen,

en is bij dat onderhoud haar liefde voor den held niet verborgen gebleven (vgl. str. 28). Daardoor is zijn lot bezegeld; zij kan niet zonder hem leven en zeker niet dulden, dat Gudrun zijn gelukkige vrouw is. Zij heeft ook de zekerheid, dat Sigurd Gudrun meer liefheeft dan haar zelf. Zo rijpt het plan om den verrader van haar liefde verraad aan zijn eed te doen plegen; en ijverzucht zal Gunnar het besluit gemakkelijk gemaakt hebben.

Is dit des dichters vinding, dan moeten wij hem prijzen om zijn poging het conflict geheel naar het binnenste van Brynhild te verplaatsen. Ondanks de beknoptheid van zijn verhaal, heeft hij een aantal meesterlijke strofen gedicht, waarin het conflict scherp belicht is. Op het eind echter laat hij zich verleiden tot het breedvoerig beschrijven van een situatie, die als afsluiting van het drama in enkele strofen had kunnen worden bericht. Het is de zelf gewilde dood van Brynhild, die voor haar een verlossing is, waarmede dit lied behoort te eindigen; daardoor wordt zij de waarlijk tragische heldin. Dit blijkt reeds overtuigend, als men haar vergelijkt met Gudrun, die na Sigurds dood van hand tot hand gaat en zelf tot moordenares wordt. Brynhilds dood, het verbranden van haar lichaam op de brandstapel, waarop het zwaard van het bruidsbed ligt, dan haar hereniging met Sigurd, vormen een waardige afsluiting, niet het kopen van dienstmaagden om haar lijkstoet te vormen, allerminst haar lange, van weinig smaak getuigende voorspelling, als zij zich de dodelijke wonde heeft toegebracht.

De voorspelling bevat zinspelingen op gebeurtenissen die alleen gedurende de laatste periode der overleveringen aan de sage gesponnen zijn; daardoor verraadt zich het korte Sigurdslied als een der allerjongste. Er waait een epigonengeest door dit gedicht, zowel door de al te opzettelijke poging tot psychologische ontleding als door de neiging tot voortborduren op het gegeven thema. Maar de dichter was door de tragedie van Brynhild waarlijk gegrepen en heeft daardoor de inspiratie tot een aantal zeer treffende strofen ontvangen.

* * *

1.

Eens kwam Sigurd
tot koning Gjuki,
de jonge Volsung,
na hard gevecht;
bond zich in trouw
met beide broeders,
zij zwoeren eden,
de eedle helden.

2.

Een meisje zij boden
en menig geschenk,
de jonge Gudrun,
Gjuki's dochter,
zij dronken vrolijk
vele dagen,
de jonge Sigurd
en Gjuki's zonen.

3.

Totdat zij Brynhild
ter bruiloft noodden
en met hen samen
Sigurd reed,
de jonge Wolsung,
hij wist de wegen,
had haar verworven,
waar' 't zo beschikt!

4.

De held uit het Zuiden
het zwaard toen legde,
versierd met tekens
tussen hen in,
de koene held
de vrouw niet kuste,
maar gaf het meisje
aan Gjuki's zoon.

5.

Zij wist in haar leven
geen loze daad,
zij wist geen schande
die haar ontsierde,
zij kon zich op geen
kwaad bezinnen —
een grimmig noodlot
nam haar geluk!

6.

Eenzaam zat zij
in avondstonde
en in haar welden
veel woorden op:

Brynhild:

Hebben zal ik Sigurd,
den heerlijken held
in mijn armen;
hij sterve anders!

7.

Ik sprak een woord,
voel straks berouw —
zijn vrouw is Gudrun,
Gunnar mijn man;
onheilsnornen
schiepen ons nood!

8.

Zij zwierf vaak rond,
vervuld van kwaad,

1. Het harde gevecht zal wel slaan op de strijd met de draak, al kan er ook de vaderwraak mee zijn aangeduid. — 2. Sigurd sluit bloedbroederschap met Gunnar en Hogni (vgl. nr. 22 str. 2), maar niet met Gothorm. — 3. Dat Sigurd de wegen kent, zou kunnen wijzen op een vroeger bezoek bij Brynhild-Sigrdrifa. — 4. De dichter slaat alle bijzonderheden van de tocht over en noemt alleen het resultaat. — 6. Voor het ontbreken van de twist der vrouwen, vgl. de inleiding. — 8. Ook deze strofe duidt op de zielestrijd van Brynhild.

over ijs en sneeuw
iedre avond,
als Gudrun en hij
gingen naar bed
en Sigurd het laken
sloeg om haar heen,
de vorst der Hunnen
om zijn lieve vrouw.

9. *Brynhild:*
Ik ga beroofd
van rust en vreugde,
bereid mij lust
uit bitter leed!

10.
Uit haat begon zij
te hitsen tot strijd:
Gij zult, Gunnar,
gans verliezen
al mijn landen
en mij zelf —
bij u geniet ik
nimmer geluk!

11.
Weer zal ik keren
waar ik woonde,
naar mijn magen,
mijn verwanten:
zal daar mijn leven
stil verdromen,
tenzij gij Sigurd
sterven laat,
en aller helden
de hoogste wordt!

12.
Laat dan verzellen
den zoon den vader!
een kleine wolf
zal kort men voeden!
Steeds in dit leven
is wraak te lichter
en zoen te sneller,
als een zoon ontbreekt.

13.
Gunnar liet hangen
het hoofd vol droefheid,
zat in gedachten
de ganse dag;
wist niet welke
weg te kiezen,
wist, als gevallen
de Wolsung was,
zou hij Sigurd
zeker missen.

14.
Weifelde lang,
wat hij zou kiezen:
waarlijk nooit eerder
was het gebeurd,
dat vrouwen verzaakten
aan vorstlijke macht.
Hij riep toen Hogni
om raad te plegen
— geen was als Hogni
zo gans vertrouwd:

15. *Gunnar:*
Allen te boven
gaat Brynhild mij,

10. Zij geeft dus niet als reden op, dat Sigurd zijn woord aan Gunnar gebroken zou hebben. — 12. Dit doelt dus op de noodzaak ook zijn zoontje te doden, vgl. str. 26; voor het beeld van de wolf vgl. nr. 21 II bijl. str. 30.

telg van Budli,
toonbeeld der vrouwen;
ik zou mijn leven
liever laten,
dan Brynhilds schatten
te verspelen.

16.

Zouden wij om schatten
Sigurd verraden?
het goud van de Rijn
is goed te bezitten,
en over de schatten
vrij te beschikken,
in rustig genot
van het rode goud!

17.

Daarop ten antwoord
gaf Hogni alleen:
Geenszins ons voegt
zo vuig een plan,
met 't zwaard te breken
gezworen eden,
eden bezworen,
zware geloften!

18.

Ik weet in geluk
ons niemand gelijk,
zolang wij gevieren
het volk besturen,
zolang de Hunse
held nog leeft,
en dappre telgen
wij telen kunnen!

19.

Ik weet zeer wel
wat weg het gaat:
te driest begeren
drijft Brynhild nu!

20. *Gunnar:*

Wij moeten Gothorm
tot moord verleiden
met zijn jonge jaren
en jeugdig verstand!
hij had geen aandeel
aan onze eden,
eden bezworen,
zware geloften.

21.

Licht was te hitsen
zijn heet gemoed:
toen stond het zwaard
Sigurd in 't hart.

22.

Tot wraak zich keerde
de koene held,
hij wierp naar Gothorm
met Gram zijn zwaard,
het vonklend ijzer
vloog door de zaal
met sterke zwaai
uit Sigurds hand.

23.

In tweeën sneed
het trouwe zwaard:
naar voren hoofd
en handen rolden,

15. De dichter heeft de betekenis van de Nibelungenschat veranderd in begeerte naar goud in het algemeen, een trek die anders meer Atli, dan Gunnar eigen is. — 17. Hogni is vaak in de Nibelungentraditie de drijvende kracht ten kwade; in dit gedicht anders. — 18. De Hunse held is Sigurd; Huns betekent vaak zuidelijk, bijzonder: Frankisch.

de voeten echter
naar achtren vielen.

24.

In slaap lag Gudrun
in bed naast Sigurd,
droomde van zorgen
noch van droefheid,
verrees uit slaap
beroofd van vreugd,
terwijl zij baadde
in 't bloed van Sigurd.

25.

Zij sloeg haar handen
zo heftig samen,
dat Sigurd rees
rechtop in bed:

Sigurd:

Ween niet, Gudrun,
in smart zo groot:
uw lijf is jong,
u leven broeders!

26.

Mijn erfgenaam
is al te klein,
kan vluchten niet
uit vijands huis;
snel is dit plan
door hen gesmeed,
het werd beraamd
tot ramp en leed.

27.

Nooit rijdt, mocht zeven
zoons gij baren,
een neef als deze
naar het ding met hen;
want ik weet goed,
hoe dit zal gaan:
Brynhild alleen
brouwt al dit kwaad!

28.

Mij minde een vrouw
boven elken man —
met kwaad vergold
ik Gunnar nooit;
ik ontzag mijn zwager,
gezworen eden,
nooit heb ik Brynhild
tot boel gemaakt.

29.

De vrouw verzuchtte,
de vorst bezweek —
zij sloeg zo hard
haar handen samen,
dat op het bord
de bekers rinkten
en luid verschrikt
de ganzen schreeuwden.

30.

Toen lachte Brynhild,
Budli's dochter,
één enkle lach
uit al haar hart,
toen zij in bed
met blijdschap hoorde
het smartlijk gillen
van Gjuki's dochter.

31.

Sprak toen Gunnar,
de strijdbre koning

25. Merkwaardig sterk voelt de dichter de betekenis van de familieband, dat hij Sigurd zijn vrouw steun laat zoeken bij haar broers, die hem vermoord hebben. — 28. De vrouw is natuurlijk Brynhild; het is dus waarschijnlijk, dat er tussen Brynhild en Sigurd een gesprek is gewisseld. — 29. Dit beeld van de ganzen keert weer nr. 26 str. 16.

Niet lacht gij zo
op leed belust,
verheugd van harte,
wijl g' iets heilzaams hoort!
Waarom verschiet gij
zo snel van kleur?
onheilstichtster,
uw einde nadert!

32.
Dit loon zou ik
het liefst u gunnen:
dat voor uw ogen
wij Atli doodden,
dat gij uw broeders
in bloed zaagt baden,
hun brede wonden
verbinden moest!

33. *Brynhild:*
Geen man verwijt u
het werk uwer hand!
Atli vreest weinig
uw wilde haat.
Hij zal leven
het langst van beiden,
steeds zal hij zijn
sterker dan gij.

34.
Zeggen wil ik, Gunnar
— zelf weet gij 't best —
hoe gij mij eertijds
met arglist lokte!
ik was nog jong,
wist nog geen kwaad,
in broeders woning
verwend met goud.

35.
Een man te huwen
mij zeer mishaagde,
tot Gjuki's zonen
de hal bezochten,
drie koningen
driest te paard;
die tocht waar beter
uitgebleven!

36.
En Atli sprak,
toen wij samen zaten,
dat hij behield
ons beider have,
goud en erfland,
als ik niet huwde —
het land aan mij
als maagd gegeven,
het goud aan mij
als maagd geschonken.

37.
Mijn geest was toen
in twijfel lang,
of ik zou vechten,
zou vellen mannen,
boud in 't pantser
om 's broeders wil —
men had mij zeker
wel zeer geroemd,
maar velen had ik
van vreugd beroofd.

31. Het lachen is dus geveinsd en in tegenstelling met haar dodelijke bleekheid. — 32. Atli is de zoon van Budli en dus Brynhilds broer, een latere combinatie. — 35. De drie helden zijn Gunnar, Hogni en Sigurd. — 36. Brynhild is dus niets meer dan een meisje, dat door haar broeder uitgehuwelijkt moet worden. — 37. Als andere uitweg ziet zij een leven als walkure, om zich daardoor aan een huwelijk te onttrekken.

38.
Toch gaf ik Atli
eindlijk toe:
mij lokte meer
de lust tot goud,
de rode spangen
van Sigmunds zoon;
eens anders goud
begeerde ik niet;

39.
Ik gaf mijn woord
Grani's berijder;
zijn ogen waren
niet als de uwe,
hij was in uitzicht
anders dan gij —
toch mocht gij heten
heldenvorsten!

40.
Eén had ik lief,
niet telkens andren:
waarlijk ik was
niet wuft van aard!
Later zal Atli
alles begrijpen,
als hij mijn noodlot
vernemen zal.

41.
Dan zal hij weten:
niet wankelmoedig
ik 'n anderen man
tot ega begeer;
dit waar voor mijn leed
een late wraak!

42.
Op stond Gunnar,
Gjuki's zoon,
legde de handen
haar om de hals,
zo deden allen
d'een na d'ander,
zij trachtten Brynhild
troost te brengen.

43.
Maar zij stiet wild
een ieder weg,
liet niet beletten
haar lange tocht.

44.
Toen sprak heimlijk
tot Hogni Gunnar:
Laat in de hal
de helden komen,
uwe en mijne,
want onheil nadert!
laat ons niet gedogen
de dood der vrouw,
opdat niet later
leed geschiede:
het is nu raadzaam
ras te besluiten!

45.
Aldus sprak Hogni
tot antwoord toen:
Wil niet beletten
haar lange tocht,
nooit moog' zij worden
op nieuw geboren!

38. Weer het motief van zucht naar goud! — 39 veronderstelt de rit door de vlammenwal, die zij dus om zich heen moet hebben geplaatst. — 43. De lange tocht is de weg naar het dodenrijk; uit het voorgaande blijkt echter niet, dat zij zichzelf doden wil.

Reedss aan moeders knie
op kwaad bedacht,
was zij geboren
tot bittere smart,
tot maatloos leed
voor menig man!

46.

Mismoedig ging hij
van Gunnar weg,
tot waar zij gul
haar goud verdeelde.

47.

Nog eens bezag zij
haar eigendom,
de maagden dood,
haar dienaressen;
een gouden pantser
gordde zij aan,
eer met het zwaard
zij zich doorboorde.

48.

Zij zonk op 't kussen
bezwijmend neer,
door 't zwaard gewond,
zon zij op wraak.

49. *Brynhild:*

Laat allen gaan,
die goud begeren,
ik wil nu schenken
mijn schone schatten
en geven zal ik
glanzend sieraad,
laken en linnen
en licht gewaad!

50.

Allen zwegen
en overdachten
en gaven allen
één enkel antwoord:
Genoeg geslacht!
Ons noodt het leven!
En knechten past
geen pracht noch praal.

51.

Toen sprak bedachtzaam,
gedost in lijnwaad,
de jonge vrouw
hun vriendlijk toe:
Ik wil, dat niemand
genoopt door dwang
voor mij zal laten
het lieve leven!

52.

Op uw gebeente
zullen branden
wel schrale schatten,
als gij sterven zult;
geen gaven zullen
uw graf versieren.

53.

En Gunnar, zet u,
ik zal u zeggen
het stervensuur
der schone vrouw;

47. Haar dienaressen waren reeds gestorven, omdat naar oud gebruik de dienaren hun heer in de dood volgden en met hem op de brandstapel verbrand werden. — 50. De poging van Brynhild om met nog groter gevolg in de onderwereld te komen, vindt dus geen weerklank. — 52. Zij zullen immers niet samen met een vorstin, maar als eenvoudige knechten begraven worden. — 53. Hier begint Brynhild de toekomst te voorspellen.

zo snel zal toch
uw schip niet varen,
als ik het leven
verloren heb.

54.
Verzoend is Gudrun,
vóór gij 't verzint,
maar schoon gehuwd
met 'n heerlijk vorst,
blijft zij gedenken
haar doden man.

55.
Dan zal als moeder
ze een meisje baren,
schoon en bekoorlijk
als 't schittrend licht,
Swanhild geheten,
straal der zon.

56.
Dan zult gij geven
Gudrun uw zuster
een mannenleider
en machtig vorst;
maar niet tot heil
zal dit huwlijk zijn:
want zij zal Atli
tot echtvriend hebben,
mijn eigen broeder,
Budli's zoon.

57.
Vaak moet ik denken
wat mij gedaan werd,
hoe gij mij droevig
bedrogen hebt —
zo lang ik leefde
was lust mij vreemd.

58.
Gij wilt met Oddrun
in echt u binden,
maar Atli gunt u
geenszins de bruid;
gij zult tersluiks
samen komen;
zij zal u minnen
gelijk ik moest,
waar' ons gegeven
een gunstig lot!

59.
Maar u zal Atli
onheil brouwen;
hij zal u werpen
voor wrede slangen.

60.
De wraak zal echter
hem weldra treffen:
hij zal verliezen
het leven zelf,
zijn kostbaarst kleinood,
zijn eigen kindren,
want Gudrun zal
met grimmig hart
door slag van zwaard
de sponde schennen.

61.
Het ware eerzaam
voor onze zuster
den dappren vorst
in de dood te volgen,

54. Gudrun zal met Atli huwen. — 55. Het meisje is Swanhild, dochter van Sigurd, die na zijn dood geboren wordt. — 58. Dit is een zeer jonge trek in de ontwikkeling der Nibelungensage, vgl. nr. 32 — 59. Voor dit motief vgl. nr. 24 str. 31 en nr. 25 str. 65. — 60. Gudrun zal uit wraak Atli doden vgl. nr. 24 en 25.

als goede raad
haar werd gegeven,
of als haar geest
ons evenaarde!

62.

Langzaam spreek ik . . .
maar 't lieve leven
zal niet mijn schuld
haar eens ontnemen;
haar zullen heffen
hoge golven,
en haar geleiden
naar 't land van Jonakr.

63.

Daar zal zij baren
brave zonen;
maar Swanhild zal zij,
Sigurds dochter,
haar eigen kind
naar elders zenden.

64.

Dan zal haar bijten
Bikki's list,
onheil brouwt
haar Jormunrek;
Sigurds nakroost
is dan vernietigd,
maar Gudruns leed
zal te groter zijn.

65.

Een enkle bede
wil ik u bidden
– zij zal de laatste
in dit leven zijn!
Laat breed mij bouwen
een burg op 't veld
dat zij ons allen
kan omvatten,
die met Sigurd samen
gestorven zijn.

66.

Bedek het bouwsel
met brede schilden
en kostbaar weefsel
en keurlijk sieraad;
en leg mij Sigurd
ter linkerzij.

67.

En laat aan d'andre
zij dan liggen
mijn maagdenschaar
gesierd met goud:
dan is alles eervol
aangericht.

68.

En in ons midden
het ijzren wapen,
het edel zwaard
zoals 't eens lag,
toen wij beiden
het bed bestegen
en echtgenoten
men ons noemde.

62. Voor het huwelijk met Jonakr vgl. nr. 29 str. 13—14. — 63. De zonen zijn Hamdir en Sorli; Swanhild wordt naar Jormunrek gezonden vgl. nr. 29 str. 15—16. — 64. Bikki is de raadgever van Jormunrek, die haar van ontrouw beschuldigt, vgl. proza-inleiding van nr. 29. — 65. De burg is hier omschrijving van brandstapel. — 68. Weder een herinnering aan de vlammenrit en de plaatsvervanging van Gunnar.

69.
Dan zal niet rinklen
de rijkgeringde,
de zware Helpoort
op zijn hiel,
wanneer hem volgt
een volk zo talrijk;
zijn uitvaart zal
niet arm'lijk zijn!

70.
Want met hem volgen
een vijftal maagden,
dienaren acht
van edel bloed,
de knechten eindlijk,
het erfbezit,
dat Budli eens
aan Brynhild schonk.

71.
Ik sprak menig woord —
meer zou ik willen,
als mij het lot
nog spreken liet!
De stem bezwijkt,
de wonden zwellen
— slechts waarheid zei ik! —
zij zo het einde.

69. Helpoort, daar zij als vrouw niet naar Walhalla gaat; het geloof wilde dat de poort zich haastig sloot en men dus door de ingang snel naar binnen moest gaan. Een groot gevolg van dienaren vrijwaarde daarvoor den heer. De Helpoort schijnt door den dichter voorgesteld als een Middeleeuwse hamei.

24. HET OUDE ATLILIED

OUD is dit Atlilied meer door de inhoud dan door de vorm. Immers ten opzichte van de gewone stijl der vertellende heldenliederen vertoont het verschillende afwijkingen: reeds de versmaat is zeer ongelijkmatig en schijnt het midden te houden tussen het gewone type en dat van het volgende Atlilied (nr. 25). Vandaar een aantal regels van ongewoon veel lettergrepen, waarin toch maar twee heffingen staan, die dus bij het lezen duidelijk moeten worden gehoord. Verder is de taal op verschillende plaatsen pronkerig door het gebruik van gezochte skaldische omschrijvingen; het gedicht krijgt daardoor iets pathetisch, dat nog versterkt wordt door de nadruk, die op het duistere lot der helden gelegd wordt.

Maar naar de inhoud is het lied stellig oud. Het conflict tussen Hunnen en Boergondiërs is in de heldensage geworden tot een tragische familiestrijd. Oorzaak daarvan is de onverzadelijke gouddorst van Atli, die zijn zwagers verraderlijk tot zich noodt om zo de Nibelungenschat te verwerven. Dit motief vooronderstelt natuurlijk de verbinding met de Sigurdsage, maar de consequenties zijn daaruit niet getrokken: Gudrun wrokt niet tegen haar broers, maar staat tegenover haar echtgenoot geheel op hun zijde: zij waarschuwt hen voor de tocht, beklaagt ze als ze toch komen en wreekt hun dood. Die wraak is van een onmenselijke wreedheid: zij slacht haar eigen kinderen om daarvan voor Atli een Thyestesmaal te bereiden. Dat deze trek oud is, bewijst het Nibelungenlied, waar Kriemhild ook, zij het op andere wijze, de dood van Etzels zoon veroorzaakt; het is dus niet onmogelijk dat in de oudste vorm der sage dit motief uit de klassieke overlevering zijdelings is binnengedrongen. Na dit gruwelstuk is er voor Gudrun geen verder leven mogelijk; zoals de slotregels aanduiden, wijdt zij zich ook zelf de dood. De hoogtepunten van het gedicht zijn die plaatsen, waar de dichter de heroische moed der Boergondische vorsten prijst: de dood van Hogni en Gunnars houding in de slangenkuil en de daaraan voorafgaande hoon, die hij Atli in 't gezicht slingert.

* * *

1.

Eens heeft gezonden
Atli tot Gunnar
een kundigen bode,
die Knefröd heette:
hij kwam aan Gjuki's hof
en aan Gunnars hal,
bij het vrolijke bierfeest
op de banken om de haard.

2.

Daar dronken de edelen
— de arglistigen zwegen —
wijn in de wapenhal,
de woede der Hunnen vrezend;
toen riep Knefröd
met koude stem,
de held uit het Zuiden
op de hoge zetel:

3. *Knefröd:*

Op schuimende hengst
liet herwaarts mij Atli
als bode rijden
door het brede Myrkwid,
om met uw mannen
u ten maaltijd te noden,
om met ijzeren helmen
tot Atli te komen.

4.

Daar kunt gij schilden
en speren kiezen,
vergulde helmen
en Hunse slaven,
en zadelkleden
met zilver bewerkt,
scherpe lansen
en schuimende paarden.

5.

Ook wil hij u geven
de Gnitaheide,
gillende geren,
vergulde stevens,
stralende schatten,
't strand van de Dnjepr,
het bos dat de mannen
Myrkwid noemen!

6.

Zijn hoofd wendde Gunnar
en tot Hogni zeide:
Wat raadt gij ons, held,
nu gij hoort dit voorstel?
Ik wist van geen goud
op de Gnitaheide,
dat niet eens zo veel
ons eigendom was!

7.

Wij hebben zeven kamers
met zwaarden gevuld,
van elk is de greep
met goud versierd.
Ik heb 't snelste paard,
het scherpste zwaard,
de blinkendste helm
uit de hal van Kiar,
prachtige bogen
en pantsers van goud —
één enkle van mij
overtreft alle der Hunnen.

2. Koud heeft de bijbetekenis van verraderlijk. — 3. Voor Myrkwid vgl. nr. 11 str. 42. — 5. Voor Gnitaheide vgl. nr. 20 str. 11; het Dnjepr-gebied wijst op de tijd, dat Hunnen en Goten in Zuid-Rusland tegenover elkaar stonden. — 6. De dichter haalt de plaatsnamen der verschillende sagen door elkaar; de Gnitaheide als bezit van den Hunsen Atli is vreemd, of kreeg hij die door Gudrun? — 7. Kiar vgl. nr. 16 str. 14.

8. *Hogni:*

Wat raad gaf de vrouw,
die de ring ons zond,
met wolfshaar omwonden?
een waarschuwing is het!
Een wolfshaar vond ik
om de ring gewonden:
de weg naar Atli
wordt een wolvenpad!

9.

Gunnars verwanten
gaven geen antwoord,
noch zijn trouwe makkers
en machtige krijgers.
Toen sprak Gunnar,
als een vorst betaamt,
vol manlijke moed
in de medehal:

10. *Gunnar:*

Verhef u nu, Fjornir,
laat de horens van goud
van hand tot hand
in de hal nu reiken.

11.

Wolven zullen genieten
van der Niblungen schat,
in hun grauwe pelzen,
als Gunnar versaagt,
de vaalbruine beren
zullen bijten en scheuren,
de grijze wolfsschaar,
als Gunnar niet kwam!

12.

Den heerser geleidden
heerlijke krijgers
bedroefd van zin
uit de zaal der mannen;
toen zei de jonge
zoon van Hogni:
Heil op uw tocht,
waar u heenvoert uw moed!

13.

De helden reden
in rasse draf
op schuimende paarden
door 't spoorloze Myrkwid;
het Hunnenland dreunde
waar de helden reden;
zij joegen hun hengsten
door helgroene akkers.

14.

Zagen Atli's hal
op de hoge rotsen
en Bikki's mannen
op de steile burcht,
de Zuidlandse zaal
met zetels getooid
en witte schilden
aan de wand gebonden,
en essen lansen;
en Atli dronk er
in de wapenhal wijn;
de wachters zaten buiten,
bewaakten Gunnar,
mocht hij begeren
met fluitende speer
de strijd te verwekken.

8. Wolf is symbool van alle arglist en verraad; de vrouw is Gudrun. — 10. Fjornir is een dienaar van Gunnar. — 11. Gunnar spreekt zijn wil uit te komen, door zich te vervloeken als hij de tocht niet zou wagen. — 13. Myrkwid heeft geen sporen, omdat het een ondoordringbaar grenswoud is. — 14. Voor Bikki vgl. nr. 23 str. 64. Bikki is eigenlijk de raadgever van Jormunrek, maar daar Ermanarik een Oostgotisch vorst was, laat zich de vermenging van zijn sagen-cyclus met die van Atli licht verklaren.

15.

Hun zuster zag snel,
dat de zaal betraden
haar beide broeders
— bier dronk zij niet —:

Gudrun:

Verraden zijt gij, Gunnar!
wat richt gij uit
tegen sluwe Hunnen?
Ga snel uit de hal!

16.

Het waar beter, broeder!
te binden het pantser;
dan sierlijk gehelmd
Atli's hal te bezoeken,
dan zat g' in het zadel
op zonnige dagen,
gij liet nornen bewenen
noodvale lijken,
de Hunse walkuren
wonden ontvangen,
en den sluwen Atli
in de slangenhof werpen —
nu is de slangenhof
bestemd voor u zelf!

17. *Gunnar:*

Te laat is het, zuster,
te verzaam'len het volk,
te ver om te halen
de hulp der mannen
over de rosse rotsen
van de brede Rijn!

18.

Zij grepen en sloegen
toen Gunnar in boeien,
den vriend der Boergonden
en bonden hem vast.

19.

Hogni sloeg er zeven
met 't scherpe zwaard,
wierp heftig den achtsten
in 't hete vuur:
zo moet zich een koene
in de kamp verweren!

20.

Zij vroegen den held,
den heerser der Goten,
of hij zijn leven
wilde lossen met goud.

21. *Gunnar:*

Het hart van Hogni
zal in de hand mij liggen,
uit des helden borst,
bloedig gesneden
met vlijmend zwaard,
uit des vorsten lijf.

22.

Zij sneden het hart
uit Hjalli's borst,
brachten op een schaal
het bloedend aan Gunnar.

16. Gunnar zou veilig in zijn rijk hebben kunnen heersen, als hij met krijgsmacht gekomen was; de nornen of schikgodinnen zijn onvermurwbaar, zij bewenen dus geen verslagen krijgers. — 17. Merkwaardig sterke herinnering aan de Zuidelijke herkomst der Nibelungensage; zelfs de rode trachietrotsen van de Rijn blijken hier nog bekend. — 18. De dichter springt hier vlug over de gebeurtenissen heen: Atli's eis om de schat te krijgen, Gunnars weigering en daarop een kort gevecht. — 20. Goten heten hier de mannen van Gunnar zeer ten onrechte; het zijn Boergondiërs (str. 18) of in poëtische stijl Nibelungen (str. 17). — 21. Gunnar wenst Hogni's dood, omdat zij beiden de enigen zijn, die weten waar de Nibelungenschat verborgen is. Na Hogni's dood zal hij het alleen weten en daardoor het geheim met zich in de dood meenemen. — 22. Hjalli is de laffe kok, die als tegenstelling tegen Hogni gevonden is.

23.

Toen sprak Gunnar,
der Goten vorst:
Hier heb ik 't hart
van Hjalli den blode,
wel 't hart ongelijk
van Hogni den dappre,
het siddert wel sterk
hier op deze schaal:
maar 't beefde nog meer,
toen 't lag in de borst.

24.

Maar Hogni lachte,
toen zij 't hart hem sneden,
den jongen krijger
— hij jammerde niet —
zij brachten op een schaal
het bloedend aan Gunnar.

25.

Toen sprak Gunnar,
de Geer-Nibelung:
Hier heb ik 't hart
van Hogni den dappre,
wel 't hart ongelijk
van Hjalli den blode,
dat weinig siddert
nu 't ligt op de schaal,
en gans niet beefde
toen 't lag in de borst!

26.

Wees zo verstoken
van schatten, Atli,
als u zal ontgaan
ons eigen bezit!
ik weet dat bij mij
veilig bewaard is
der Niblungen schat,
nu gestorven is Hogni!

27.

Steeds was ik in twijfel,
toen wij tweeën nog leefden;
ben nu er verlost van
wijl alleen ik nog leef!
De Rijn zal bewaren
in rasse golven
der Niblungen schat
die strijd verwekte;
— de ringen glinstren
in 't rimplende water —
geen goud aan de handen
der Hunnen zal glanzen!

28. *Atli:*

Rijdt herwaarts de wagens!
de held is gebonden! —
De teugelrukker
trok uit de hal
den dappren krijger
heen naar de dood.

29.

De machtige Atli,
vermaagschapt met beiden,
reed nu op Glaum
omringd door zwaarden,
maar Gudrun bedwong
het grimmige leed,
toen zij in de bierhal
Atli verbeidde.

25. Geer-Nibeling is een prijzend epitheton, waarin geer betekent: speer. — 27. Hieruit valt af te leiden, dat Gunnar en Hogni vóór hun heengaan de schat in de Rijn hadden geworpen; de gedachten aan een goudschat in de Rijn kon daardoor ontstaan, dat uit deze rivier vroeger goud gewonnen werd. — 28. De teugelrukker is een kenning voor: paard.

30. *Gudrun:*
Zo ga het u, Atli,
gelijk gij aan Gunnar
zware eden
bezworen hebt
bij de Zuiderzon
en des Zegegods berg,
bij het ros van 't rustbed
en de ring van Ull!

31.
Levend den held
in een hof zij wierpen,
waar om den koning
kropen de slangen
aan alle kanten,
maar onverschrokken
heeft hij met zijn hand
de harp geslagen,
de snaren klonken;
een kloeke heerser
zal zo misgunnen
het goud aan zijn vijand.

32.
Atli liet toen
weder landwaarts
na Gunnars dood
zijn paarden draven.
Gedruis in de hal,
gedrang van paarden,
gezang van helden,
van de heide kerend.

33.
Naar buiten trad Gudrun
met gouden beker,
bood Atli welkom
met duister woord:

Gudrun:
Ontvang nu, heerser,
in uw hal gezeten
uit Gudruns handen
der helden erfmaal!

34.
De bierschalen klonken
de bekers van Atli,
terwijl in de hal
de Hunnen juichten,
de dappere strijders
met lange snorren.

35.
Toen schreed de vrouw
als schenkster der mede,
en bood de toespijs
den trotsen Hunnen;
zij was bleek van haat
en hoonde Atli.

36. *Gudrun:*
Nu hebt van uw zonen
gij zwaardenschenker
met honing vermengd
de harten gekauwd;
nu kunt gij verteren
de toespijs bij het bier,
mensengebraad,
tot maaltijd genoten!

37.
Gij zult aan uw knieën
uw kinderen niet roepen,

30. Heilige dingen waarbij de eden gezworen waren: de Zegegod is Tyr of Odin, het ros van 't rustbed is kenning voor de hal; Ull is een vrij weinig bekende god, wiens ring bijzondere heiligheid had, vgl. nr. 2 str. 90 voor de eed op de ring. — 33. De vertaling der laatste regel is onzeker; men leest ook wel: de naar de onderwereld gegane huisdieren van Gudrun, en ziet er dan een toespeling in op de dood van Atli's zoontjes, vgl. nr. 25 str. 76—78.

Erp noch Eitil,
arg'loos spelend;
gij zult ze niet meer
uit uw zetel zien,
schenkend het goud
schachtend hun speren,
knippend de manen,
de kleppers sporend!

38.

Gedreun op de banken,
gebrul van mannen,
gekletter van wapenen;
toen weenden de Hunnen
behalve Gudrun,
die geenszins weende
noch om haar broeders
noch om haar beide
eigen kinderen,
die zij Atli baarde.

39.

De zwaanblanke vrouw
zaaide het goud,
zij reikte den mannen
de rode ringen,
liet stromen het goud
en groeien het lot;
haar rijke schatten
spaarde zij niet.

40.

Atli was zorgloos —
van zinnen gedronken,
had ook geen wapens,
wist van geen argwaan:
vaak was beter het spel,
toen beiden in liefde
elkander omarmden
in der edelen bijzijn.

41.

Met 't zwaard gaf het bed
zij bloed te drinken,
met wraakgierige hand;
de honden ontbond zij,
joeg ze ter deur uit,
en wekte de dienaars
met felle brand
om haar broeders te wreken.

42.

Zij wijdde de vuurdood
die binnen waren
en van Gunnars moord
uit Myrkheim kwamen;
de balken stortten,
de schatkamers rookten,
de burcht der Budlingen;
de schildmeisjes brandden
en vielen verzengd
in het ziedende vuur.

43.

Het lied is ten einde!
Geen enkele vrouw
wreekte ooit haar broeders
in 't blanke pantser!
Drie koningen
heeft zij verkondigd
het lot des doods,
voor zij 't leven liet!

39. Gudrun verdeelt het goud, om daarmede de Hunnen geheel te verblinden en omdat zij toch weet, dat straks het paleis in vlammen zal opgaan. — 41. Opmerkelijk is bij al haar wilde wreedheid de zorg voor de honden, die zij vóór de brand in vrijheid laat. — 43. De drie koningen zijn Atli en zijn beide zoons.

25. HET GROENLANDSE ATLILIED

HET handschrift geeft aan, dat dit lied uit Groenland zou stammen. Vergeleken met het voorafgaande Atlilied behoort het tot een geheel andere wereld. Allereerst is het in een afwijkend metrum geschreven, dat zich kenmerkt door versregels van 5 in plaats van 4 lettergrepen en door uitsluitend vrouwelijke uitgangen; daardoor bestaat er ook een zeker verband met de skaldenpoëzie, die er op wijzen kan dat wij met een zelfbewuster kunstuiting te doen hebben.

Het is den dichter ook niet te doen om het verhaal zelf, maar meer om het doorgronden van de beweegredenen der handelende personen en om moraliserende beschouwingen aangaande hun daden. Hetgeen gebeurd is, wordt zelfs zo bekend verondersteld, dat belangrijke momenten overgeslagen worden. Daartegenover blijft hij uitvoerig stilstaan bij episodes die van ondergeschikt belang zijn: de dromen der vrouwen voor de afreis van Gunnar en Hogni, de episode van het hart uitsnijden, het doden van Atli's zoons. Daarbij moet men erkennen, dat hij niet steeds maat te houden weet: hij heeft een zekere voorkeur voor gruwzame wreedheid, die hij wel afkeurt maar niettemin zeer realistisch verhaalt.

De dichter heeft zich bijzonder geïnteresseerd voor de verhouding van Atli en Gudrun en deze figuren in een laatste samenspraak tegenover elkander geplaatst. Hier toont hij zich ongetwijfeld als een man, die psychologisch begrijpen wil, maar tevens als een geest van geringe horizon. Een gesprek van deze aard hoort meer in de sfeer van de IJslandse familiesaga, dan die van het heldenlied. Atli gedraagt zich als een boer dat op IJsland in de sagatijd zou doen, geenszins als een vorst uit de periode der Volksverhuizing. De dichter staat innerlijk de heroïsche poëzie ver: vandaar zijn afwijkend metrum, zijn slepende dictie met talrijke woorden en zinnen, die tot vulsel dienen, zijn pathetische en tegelijk moraliserende toon. Aan de andere kant heeft hij de wil het oude heldenlied te overtreffen: zijn gedicht is het langste der Eddaliederen en reeds een aardig eind op weg van het gezongen lied naar het gelezen boekepos.

* * *

1.

Van vijandschap hoorde ik,
die voormaals verwanten
elkander betoonden,
voor allen tot onheil;
zij smeedden een plan
tot schande hunzelf
en Gjuki's zonen
tot grimmig verraad.

2.

Het noodlot groeide
— hen naakte de dood —
slecht handelde Atli,
ofschoon hij verstand had;
hij velde zijn stutten
tot schade zichzelf:
zond listig een bode
t'ontbieden zijn magen.

3.

Gudrun had inzicht
en argwaan bekroop haar,
toen zij hen hoorde
heimelijk spreken;
het bracht haar tot wanhoop:
zij wilde hen helpen,
maar zij zeilden zeewaarts
en zelf bleef zij achter.

4.

Gudrun ritste runen,
het verraad onthullend,
maar Wingnir de valse
wijzigde tekens;
de boden van Atli
ijlings toen voeren
over de Limfjord
naar het land van Gunnar.

5.

Het bier werd gedronken,
er brandden vuren;
men dacht niet aan kwaad
bij de komst der boden;
zij ontvingen de gaven
die de vorst hun zond,
hingen z' aan de zuilen
en zagen geen onheil.

6.

Toen kwam Kostbera —
zij was kloek en bezonnen,
de gade van Hogni —
en begroette de gasten;
ook Glaumwor was vriendlijk,
de vrouw van Gunnar,
innemend van aard,
nodend ten maaltijd.

7.

Zij vroegen Hogni te gast,
met Gunnar te zamen;
de valsheid was duidlijk,
hadden zij argwaan gevat!
Gunnar beloofde,
als Hogni ook ging
en hij weigerde niet,
als Gunnar het wilde.

8.

Er werd mede geschonken,
het maal was bereid,
rond gingen de bekers
tot een roes hen beving;

1. De eerste strofen schijnen duister, maar alleen voor hem, die de sage niet kent. — 2. De stutten zijn de zwagers die Atli gedood heeft. — 4. Het runenritsen staat in de plaats van het wolfshaar in nr. 24; de Limfjord ligt in Noord-Jutland, de sage is dus geheel in Denemarken gelokaliseerd. — 6. De beide vrouwennamen komen alleen hier voor en zijn door den dichter verzonnen.

toen werd voor de boden
een bed gespreid.

9.

Kostbera was listig,
zij kende de runen,
zij las toen de staven
bij het lichte vuur:
zij heeft toen haar tong
in toom gehouden:
zij kon ze niet duiden
de duistere tekens.

10.

Zij legde zich met Hogni
op het leger te ruste;
had boze dromen
en verborg die niet,
zij sprak tot den vorst,
ontwaakt uit de slaap:

11. *Kostbera:*

Nu gaat gij van huis:
luister nu, Hogni!
het verraad is duidelijk,
ga nu niet op reis!
Ik verstond de runen,
geritst door uw zuster:
nú heeft zij u niet
genood om te komen!

12.

Eén ding verbaast mij,
het blijft mij een raadsel,
dat anders zo kundig
zij verkeerd heeft geritst;
zó staat er geschreven,
als moest het voorspellen
u beiden de dood,
als gij dadelijk kwaamt;
maar één staf vergat zij,
als niet andren dit deden.

13. *Hogni:*

Argwanend zijn vrouwen,
mijn aard is wel anders,
ik denk niet aan arglist,
als wraak mij niet drijft!
De vorst zal ons geven
het gloedrode goud;
ik koester nooit vrees,
ook al dreigt er gevaar!

14. *Kostbera:*

Mocht gij daarheen gaan,
uw tocht wordt dan moeilijk,
niet zal u nu wachten
welwillend onthaal;
ik droomde nu, Hogni,
— ik verheel 't u niet —
tegenslag wacht u,
tenzij angst mij verwart.

15.

Mij scheen uw bed
te branden in vuur;
de vlam loeide hoog
door het hele huis!

16. *Hogni:*

Hier ligt allerlei linnen,
waar gij luttel om geeft,
wellicht zal dat branden:
het bed duidt dat aan!

12. Door het uitkrassen van een runenteken is de boodschap dus dubbelzinnig geworden, althans de waarschuwing niet meer duidelijk. — 15. De dromen voorspellen in het algemeen ongeluk.

17. *Kostbera:*

Een beer zag ik ingaan,
die de balken brak,
hij sloeg met zijn klauwen
dat schrik ons beving,
zijn muil greep menig,
wij waren machtloos;
er was ook waarlijk
verwarring niet weinig.

18. *Hogni:*

Een storm steekt op,
dan dreigt spoedig gevaar;
gij droomde van een ijsbeer?
dat is storm uit het Oosten!

19. *Kostbera:*

Een arend zag ik vliegen
door de ingang der hal,
hij bespatte ons met bloed
— leed is ons beschoren —
zijn krijsen was angstig:
het was Atli's schutsgeest.

20. *Hogni:*

De slachttijd nadert:
dat spelt u het bloed;
het duidt vaak op ossen,
als men van arenden droomt!
Atli denkt niet aan kwaad,
wat gij ook moogt dromen.
Zij antwoordde niet;
hun gesprek was ten einde.

21.

Toen Glaumwor ontwaakte,
begon zij te spreken,
schrik had haar bevangen
door slechte slaap;
aan de droom gaf Gunnar
een gunstige uitleg.

22. *Glaumwor:*

Een galg zag ik staan,
men ging u daar hangen,
u vraten slangen,
toch scheent gij te leven;
het was 't einde der wereld,
weet gij dit te raden?

23.

Ik zag bloedig een zwaard
uit de borst u getrokken —
het is droevig zijn echtvriend
zulk een droom te vertellen —
ik zag verder een speer
door uw midden steken
en wolven brulden
aan beide einden.

24. *Gunnar:*

Dat duidt op honden
die heftig blaffen,
hun huilen voorspelt
het vliegen van speren.

25. *Glaumwor:*

Een stroom zag ik storten
door de stevige hal,
hij bruiste van wildheid,
bedekte de banken,
verbrijzelde toen
van u beiden de voeten:
niets spaarde het water;
dat voorspelt ons iets slechts!

19. Elk mens heeft een geestelijk wezen, dat zich vaak in diergestalte vertoont en dan onheil verkondigt. — 20. Een zeer typisch voorbeeld van de boerse sfeer in dit gedicht.

26.

Ik zag dode vrouwen
door het duister komen,
hun kleding was pover,
zij kwamen u halen,
zij ontboden u snel
naar hunne banken:
ik weet dat uw schutsgeest
nu zwak is geworden!

27. *Gunnar:*

Geen spreken baat meer,
het besluit is genomen;
wij beloofden te gaan,
het lot heeft beslist;
de kans schijnt wel groot,
dat wij kort zullen leven.

28.

De morgen brak aan;
zij maakten zich klaar
de tocht te aanvaarden,
die andren beletten;
vijf reden te zamen
— de reis was gevaarlijk —
de dienstknechten waren
dubbel in aantal.

29.

Snæwar en Solar
gesproten uit Hogni:
de broer van Kostbera
de knapen verzelde;
een heerlijke schildboom,
Orkning geheten.

30.

Hen volgden de vrouwen
tot de fjord hen scheidde,
en waarschuwden lang nog;
zij luisterden niet.

31.

Glaumwor begon toen,
de vrouw van Gunnar,
met Wingi te spreken,
wel koos zij haar woorden:

Glaumwor:

Gij waart onze gasten,
hoe zult gij 't vergelden?
uw komst ware schandlijk,
als gij slechtheid beraamt.

32.

Een eed sprak toen Wingi,
hij spaarde zich niet:
Mochten reuzen hem hebben,
als hij zon op verraad;
mocht een galg hem torsen,
wie de trouw zou breken!

33.

Toen zei Kostbera,
en kalm was haar geest:
Zeilt nu voorspoedig,
verwerft u zege,
mogen mijn woorden
zich waarlijk vervullen!

34.

Daarop zei Hogni,
tot zijn dierbare vrouw:
Klaag niet, Kostbera,
wat er ook kome!
velen voorspellen
en falen toch steeds:
de wens die men uitspreekt
kan weinig soms baten.

26. De schutsgeest (vgl. str. 19) vertoont zich vooral dan, als de mens de dood nabij is. De dode vrouwen zijn boden der onderwereld. — 28. De getallen zijn gering, zoals dat ook in de oudere heldenpoëzie het geval pleegt te zijn. — 29. De namen der knapen zijn weer door den dichter verzonnen; schildboom betekent: krijger. — 32. De bode spreekt dus een zelfvervloeking uit.

35.

Zij bleven nog staren,
toen 't schip reeds ver weg was;
zo beschikte het lot:
hier scheidden hun wegen.

36.

Zij roeiden geweldig,
rukten de reling vaneen,
trokken hard aan de riemen,
spanden heftig zich in,
de banden barstten,
de dollen braken,
zij lieten hun vaartuig
na het landen maar drijven.

37.

Na enige tijd
— het eind moet ik zeggen —
zagen zij de burcht,
die Budli bezat;
luid klonk de poort
op 't kloppen van Hogni.

38.

Dit woord sprak toen Wingi,
het waar' wijzer gezwegen:
Blijf ver van de burcht!
hier dreigt u gevaar,
dra zult gij branden,
onder bijlslagen vallen —
ik noodde u vriendlijk,
maar vals was de opzet!
hier kunt gij wachten,
tot uw galg is gehakt!

39.

Een woord sprak toen Hogni,
de held was verbolgen,
hij kende geen vrees,
als gevaar hem dreigde:
Verbeeld je maar niet,
ons bang te maken!
spreek verder geen woord,
gij wint daarmee niets!

40.

Zij staken naar Wingi
en sloegen hem dood,
hieuwen met bijlen,
zolang hij bleef rochlen.

41.

De Hunnen zich schaarden
in hun sterke pantsers
gereed tot de strijd —
hen scheidde een tuinmuur.

42.

Scheldwoorden schreeuwden
de schielijk vergramden:
Reeds lang was besloten
u het leven te nemen!

43. *Hogni:*

Hoe lang reeds besloten,
niet lukt toch uw plan!
nog zijt gij niet vaardig,
geveld ligt reeds één,
een aas voor de hel,
schoon een van uw krijgers.

36. Het heftige roeien waarbij de riemen en de boot beschadigd worden, vinden wij ook in het Nibelungenlied; waarschijnlijk is dit een jonger motief, dat uit het Zuiden naar Skandinavië gekomen is. De riemen waren met leren banden aan de dollen bevestigd. — 41. De tuinmuur waarachter de strijd woedt, speelt ook in de Nederduitse vorm der Nibelungensage een groote rol.

44.

Hun woede werd heftig,
toen zij hoorden dat woord,
zij pakten hun bogen
en spanden de pezen,
hieven hun schilden
en schoten hun pijlen.

45.

Binnen werd gemeld,
wat er buiten geschiedde
voor de stevige hal;
een slaaf het vertelde.

46.

Vol gramschap was Gudrun,
toen zij 't gruwelstuk hoorde;
zij rukte zich heftig
het halssieraad af
en slingerde het weg
dat de spangen braken.

47.

Toen trad zij naar buiten,
trok de bout van de deur
— zij kende geen vrees —
begroette de vreemden,
tot haar broers zich wendde
voor een laatste welkom,
ging zonder valsheid
voort met spreken.

48. *Gudrun:*

Ik hoopte u te redden,
van de reis te weerhouden;
geen mens keert 't lot,
gij moest dus wel komen! —
Zij zocht met beleid
verzoening te stichten:
maar zij wilden niet
en weigerden allen.

49.

Toen merkte de vrouw,
dat gevaar hier dreigde;
zij toonde haar moed,
wierp af haar mantel,
ontblootte het zwaard
om haar broers te beschermen;
en hard was de strijd
waar haar handen zich weerden.

50.

De vrouw van Atli
velde twee krijgers:
zij doodde haar zwager,
die weg werd gedragen.
zo sloeg zij een ander,
die niet meer opstond,
zij zond hem naar Hel;
haar handen niet beefden.

51.

Zij streden een strijd,
die steeds wordt geprezen;
dit overtrof alles
wat ooit is geschied:
de Niblungen lieten,
zolang zij nog leefden,
hun zwaarden weerklinken;
zij kliefden de pantsers
en hieuwen door helmen
als dappere helden.

52.

Zij vochten de morgen
tot het midden des daags,
de avond niet minder

45. De strijd is dus reeds buiten de hal aangevangen, ofschoon in de overige bronnen de gasten eerst in Atli's hal ontvangen worden.

tot het eind van de dag;
de strijd werd gestaakt,
zij stonden in bloed;
er vielen er achttien,
vóór zij 't onderspit dolven,
twee zonen van Bera
benevens haar broeder.

53.

Niet talmde met spreken
de toornige Atli:
Hoe slecht is de aanblik;
het is alles uw schuld!
hier vochten wel dertig
dappere helden:
slechts elf nog leven;
gij doodde de andren.

54.

Wij waren vijf broeders,
toen wij Budli verloren;
de hel heeft de helft nu,
hier liggen twee dood.
Ik werd heerlijk vermaagschapt
— ik verheel dit nu niet —
maar mijn vrouw werd tot vloek,
zij bracht mij geen vreugde.

55.

Wij hadden veel kommer,
sinds zij is gekomen:
zij doodde verwanten,
bedrieglijk van aard,
mijn zuster verloor ik,
dit leed was 't zwaarste.

56. *Gudrun:*

Dit waagt gij te zeggen
die zelf zo handelt:
mijn moeder toch hebt gij
om ringen vermoord,
mijn beiden neven
benomen het leven;
het dunkt mij belachlijk
als gij klaagt om uw leed;
de goden ben ik dankbaar,
vergaat het u slecht!

57. *Atli:*

Jarlen, welaan dan,
laat de edele vrouw
nog meer smart ervaren,
dat wil ik aanschouwen!
zet u aan het werk
dat Gudrun doet wenen,
mij lust het te zien,
hoe leed haar zal treffen.

58.

Knevelt nu Hogni
en kerft hem met messen
het hart uit het lijf;
doet haastig dit werk!
Hangt aan de galg
den grimmigen Gunnar,
gaat snel dan halen
giftige slangen.

59. *Hogni:*

Doe zo 't u lust,
'k zal 't lachend verduren,

52. Bera is een verkorte vorm van Kostbera. — 54. Budli is Atli's vader; hij zou dus vier broers hebben gehad, van wie er twee reeds vroeger gestorven waren en twee in dit gevecht sneuvelden. — 55. Deze strofe vooronderstelt dus, dat Brynhilds dood het gevolg daarvan is, dat Gudrun Sigurd tot liefde verleidde. — 56. Van deze gruweldaden wordt elders niet gerept.

sterk zal ik blijken:
ik heb erger doorstaan,
wij weerden ons dapper,
toen geen wonden ons kwelden;
zo wij zijn gekwetst,
dat gij kunt beschikken.

60.

Daarop sprak Beiti,
die de spijzen verdeelde:
Laat Hjalli ons nemen
en Hogni bevrijden!
laat ons doden dien dwaas
die nergens toe deugt;
zo lang leeft hij nooit
of lui is hij steeds!

61.

Doodsbang was de kok,
hij dorst niet te blijven,
een held was hij niet,
in een hoek kroop hij weg;
de stakker kermde
en klaagde zijn leed,
dat op de dag van zijn dood
hij zou moeten derven
zijn varkens in 't kot
en zijn kleine gewin.

62.

Zij maakten hem vast
en trokken hun messen:
de lafaard schreeuwde
vóór 't lemmer hij voelde;
hij zou graag met ijver
het erf bemesten,
het vuilste niet schuwen,
werd hij slechts gespaard,
hij prees zich gelukkig
als hij 't leven behield.

63.

Toen wilde Hogni
— weinigen doen dat —
den stumper beschermen,
dat de dans hij ontsprong:
Dit spel nu te spelen
schijnt mij gemaklijk;
wat horen wij langer
dat laffe gejammer?

64.

Zij grepen den edele —
er bleef nu geen uitweg
den dapperen mannen
te dralen nog meer —
toen lachte Hogni
(dat hoorden de krijgers);
zo past het aan helden
pijn te verdragen.

65.

Een harp nam Gunnar,
hij greep met zijn tenen
de snaren zo kundig,
dat vrouwen toen snikten,
zodra zij dit hoorden,
ook helden weenden;
toen barstten de balken
en braken de muren.

66.

Zo stierven de vorsten
vroeg in de ochtend;

61. Het realisme van deze strofe en tevens haar belangstelling voor een knechtenfiguur is weer kenmerkend voor den dichter. — 64. De uitweg had blijkens str. 60 daarin bestaan, dat men Atli door het brengen van Hjalli's hart had willen wijsmaken, dat Hogni gedood was. — 65. Bij alle overige uitvoerigheid verzuimt de dichter te vertellen, dat Gunnar gegrepen en in de slangenkuil geworpen was!

hun roem zal nog lang
overleven hun dood.

67.

Sterk waande zich Atli,
toen hij stond bij de doden,
bracht tijding aan Gudrun,
begon te verwijten:
Het is morgen nu, Gudrun!
nu mist gij uw broeders,
zelf hebt gij schuld,
dat het zo is gegaan!

68. *Gudrun:*

Blij zijt gij, Atli,
dit euvel te melden;
berouw zult gij voelen,
ervaart gij eerst alles!
dit staat u te wachten:
— ik wil het u melden —
nooit eindigt uw leed,
tenzij ik ook sterf.

69. *Atli:*

Dit baart mij geen zorg;
ik zie wel iets anders,
dat beter geschikt is
— vaak versmaden wij 't goede —
ik kan u wel troosten
met kostbaar sieraad
en sneeuwwit zilver,
dat gij zelf kunt kiezen.

70. *Gudrun:*

Die verwachting is ijdel!
ik zal dit steeds weigren!
ik brak een verzoening
om kleinere zaken,
ik heette weerspannig,
nog heftiger word ik,
veel leed kon ik dragen,
toen Hogni nog leefde.

71.

Wij groeiden te zamen
in hetzelfde huis,
wij speelden zo dartel
en draafden in 't bos,
Grimhild gaf ons
gouden sieraad:
voor mijn broeders dood
weiger ik boete.

72.

De vrouw moet wijken
voor de wil van den man,
een den verkwijnt
bij het dorren der takken,
een boom gaat wanklen
als de wortels men kapt:
alleen kunt gij, Atli,
alles beschikken!

73.

Klein was zijn inzicht,
dat haar Atli vertrouwde;
de valsheid lag open,
had hij argwaan gevat.
Listig was Gudrun,
het leek of zij blij was,
zij speelde in waarheid
tegelijk met twee schilden.

74.

Zij bereidde een erfmaal
om te eren haar broeders,
voor de zijnen liet Atli
het zelfde verrichten.

73. Laatste regels zijn beeldspraak voor: een dubbel spel spelen.

75.

Het maal was bereid,
de mede geschonken;
het feest werd gevierd
in luidruchtige vreugde!
Zij was hard van gemoed,
vol haat tegen Atli,
zij begeerde haar broeders
grimmig te wreken.

76.

Zij lokte de knapen
legde ze op de bank:
de driesten verschrikten,
bedwongen hun tranen,
sprongen op haar schoot
en staarden haar aan.

77. *Gudrun:*

Vraag mij niet langer,
ik neem u het leven,
ik wil u van ouderdom
voor eeuwig genezen.

De knapen:

Gij kunt slachten uw kindren,
geen stervling verbiedt dat,
toch zult gij ervaren,
dat toorn vergaat!

78.

Zij doodde verblind
de beide knapen,
een schandlijke daad,
dat hun hals zij doorsneed.
Daarop vroeg Atli
of verdwaald soms waren
zijn zoons bij het spelen,
want hij zag ze nergens.

79. *Gudrun:*

Ik ben gekomen
om den koning te zeggen;
de dochter van Grimhild
bedriegt u niet:
het bereidt u geen vreugde
mocht gij het ervaren;
gij wekte veel boosheid
door mijn broeders te doden.

80.

Slechts zelden sliep ik,
sedert zij vielen,
ik zon op wraak;
nu zult gij het weten!
van een morgen spraakt gij,
ik denk er nog steeds aan!
nu kwam de avond;
hoor nu het antwoord.

81.

Gij verloort de knapen
die 't liefste u waren:
u dienden de schedels
als schalen voor mede,
ik mengde u het bier
met hun beider bloed.

82.

Hun hart sneed ik uit,
aan het spit gebraden
bood ik, koning, het u
of het kalfsvlees was;
gij at het alleen,
hebt alles verteerd,
met smaak het gekauwd,
met uw kiezen vermalen.

83.

Nu weet gij hun lot
— zulk leed hoorde niemand —

77. Het realisme van deze strofe is zo rauw, als in de heldenpoëzie anders niet voorkomt. — 81. Zie vóor dit motief nr. 16 str. 24.

ik heb dit bewerkt,
niet wil ik mij prijzen!

84. *Atli:*

Uw geest was vergramd,
toen gij, Gudrun, dit deedt,
met het bloed mijner zoons
mijn bier vermengde;
gij doodde verwanten
die 't dierbaarst u waren,
gij stapelt mij leed
bestendig op leed!

85. *Gudrun:*

Het docht mij begeerlijk
u zelf te doden:
geen smart is te veel
voor een vorst zoals gij!
Hardvochtig verblind
hebt gij vroeger volvoerd
grotere wreedheid
dan wie ook ter wereld;
uw wildheid steeg hoger
dan wij dit reeds wisten,
gij hebt vol verdwazing
gedronken uw erfmaal.

86. *Atli:*

Op een brandstapel brandend,
verbrijzeld door stenen,
dat ware een dood,
die gij hebt verdiend!

87. *Gudrun:*

Voorspel u morgen
zulk smadelijk einde!
naar het andere licht
wil ik edeler heengaan.

88.

Zo zaten zij samen
en zonnen op boosheid,
dreigden elkander,
bedwongen door smart.
Haat dreef Hniflung
om hard zich te wreken;
hij zei tegen Gudrun,
dat hij gram was op Atli.

89.

Haar kwam in gedachten
de dood weer van Hogni;
het strekte hem tot eer
zich op Atli te wreken:
het duurde niet lang
of gedood werd de vorst
door Gudrun zelf
en den zoon van Hogni.

90.

Spreken ging Atli
uit slaap gewekt,
hij voelde zijn wonde,
maar weigerde hulp:

Atli:

Zeg mij de waarheid:
wie den zoon van Budli
zo schandlijk verried;
nu scheid ik van 't leven.

91. *Gudrun:*

Niet zal u bedriegen
de dochter van Grimhild:
ik beken dat ik schuld heb
dat gij scheidt uit dit leven,

88. Hniflung is een zoon van Hogni, die hier volkomen ongemotiveerd optreedt; zijn naam staat klaarblijkelijk in verband met die der Nibelungen, hoe is echter niet zeker. Ook in de Duitse sage komt een zoon van Hogni voor, maar die speelt daar een gans andere rol.

en de zoon ook van Hogni,
dat gij zwak wordt door wonden!

92. *Atli:*

Gij besloot tot de moord,
hoe schandlijk die was;
het is slecht het vertrouwen
van een vriend te beschamen.

93.

Eens ging ik vragen
u, Gudrun, tot bruid;
gij beloofde het huwlijk,
al waart gij hovaardig;
de vrees bleek niet ijdel,
toen wij het ervoeren.
Gij reedt met mij huiswaarts,
een heerschaar ons volgde.

94.

Het scheen met ons leven
zo schittrend te gaan;
in overvloed eer
en edele mannen,
talrijk de runderen
en rijklijk geslacht,
aan goud geen gebrek,
dat gul wij verdeelden.

95.

Groot was de bruidschat,
ik bood u veel schatten,
wel dertig slaven
en zeven slavinnen
— dit strekte u tot eer —
nog schonk ik u zilver.

96.

Gij waart onverschillig
voor schone geschenken,
gij begeerde de landen
die Budli mij naliet;
door duistere listen
hebt uw doel gij bereikt,
uw schoonmoeder hebt gij
doen storten veel tranen
en eendracht is sedert
van ons steeds geweken.

97. *Gudrun:*

Nu liegt gij, Atli,
al tel ik dit licht!
was ik zelden vriendlijk,
zo won het uw trots:
onder uw broeders
ontbrandde een strijd,
uit uw huis werd de helft
ter helle gezonden,
na de moord van verwanten
wankelde alles.

98.

Wij waren gezusters,
wel zeer overmoedig,
wij voeren het land uit
en volgden Sigurd,
wij staken van strand,
bestuurden ons schip,
het lot wees de richting
tot wij 't Oosten bereikten.

99.

Wij versloegen een koning,
kozen ons landen,

96. Gudrun wenste dus het hele vaderlijke erfdeel voor Atli en heeft daarvoor wellicht een paar van zijn broers uit de weg laten ruimen; zie echter haar verweer in str. 97, waar de strijd met de broers wordt toegeschreven aan Atli's eigen hoogmoed. — 98. De gezusters zijn natuurlijk Gunnar, Hogni en Gudrun, die dus aan de roemrijke krijgstochten van Sigurd zouden hebben deelgenomen.

bereid waren vorsten
uit vrees ons te dienen;
wij hebben uit 't bos
den banneling bevrijd,
met schatten begiftigd
wie geld had noch goed.

100.

Toen is Sigurd gestorven;
die smart moest ik dulden,
hoe wreed was het mij
een weduw te heten,
maar erger nog was het
tot Atli te komen;
een held had ik lief,
zijn verlies was mij bitter.

101.

Nooit had de koning
gekeerd van het ding,
de twisten beslecht,
getoond daar zijn macht,
gij wilde steeds wijken,
wist van geen weerstand,
en kalm verduren
wat andren u deden.

102. *Atli:*

Nu liegt gij, Gudrun!
maar het lot van ons beiden
zult gij niet beetren;
wij leden te zeer.

Toon mij nu, Gudrun,
uw goedheid het laatst,
ons beiden tot eer:
en draag mij naar buiten!

103. *Gudrun:*

Een schip zal ik kopen,
een kist rijk gesierd,
en kostelijk linnen
uw lijk te bedekken,
uw lichaam verzorgen,
of wij zeer ons beminden.

104.

Dood was toen Atli,
bedroefd waren allen,
de eedle volvoerde
al wat zij beloofde
en Gudrun verlangde
zich het leven te nemen;
haar dag kwam nog niet,
de dood volgde later.

105.

Zalig is ieder
die zulke zonen
zich weet te verwerven
als Gjuki verwekte;
in alle landen
zal blijven leven
de roem van hun moed,
waar mannen dit horen.

100. De held is Sigurd, tegen wien Atli pijnlijk afsteekt. — 101. Atli wordt hier voorgesteld als vorst, die zich bij de geschillen op het ding al te meegaand zou hebben getoond. — 103. In de heidense tijd werd het lijk van voorname mannen in een schip begraven en dan met een heuvel bedekt. — 104. Niet zoals in nr. 24 sterft Gudrun, maar zij wordt gered, omdat zij nog in latere gebeurtenissen een rol moet spelen, vgl. nr. 23 str. 62.

26. HET EERSTE LIED VAN GUDRUN

MET dit gedicht zijn wij ver buiten de heroïsche sfeer. Het is niet het tragische gebeuren zelf dat schoksgewijs ons oog voorbijgaat, maar met een vertederd gemoed beschouwen wij de gevolgen van het leed dat geschied is. De dichter kiest een bepaald punt in het verloop der gebeurtenissen, dat bijzonder voor een terugblik geschikt is; hier is het de verslagenheid om 't opgebaarde lijk van Sigurd. Stom van smart zit Gudrun ter neer; door het leed dat anderen ondervonden hebben, kan zij niet worden getroffen. Maar komt zij eindelijk tot spreken, dan schijnt zij uit een droom te ontwaken, waarin een gelukkig verleden haar een ogenblik begoochelde, om dan tot de werkelijkheid terug te keren en een bittere vloek over haar broeders uit te spreken. Dan rijst Brynhild, die voortdurend stil dit alles heeft aanschouwd, triomferend over haar mededingster naar Sigurds liefde op, om eerst nog in trotse woorden de aanklacht van Gudrun af te weren, maar dan zelf brekend door het besef wat geschied is, haar onwankelbare liefde voor den held bekennend. De dichter heeft het probleem juist gesteld: Gudrun kan door waarachtig verdriet van haar smart genezen worden, voor Brynhild is geen verzoening en geen uitweg; haar ogen branden door het besef van het onherstelbare en haar kan slechts de dood verlossing brengen.

Dit gedicht behoort ongetwijfeld tot een reflecterende epigonentijd, maar het is niettemin een gaaf en edel kunstwerk. In weinig liederen der Edda voelen wij ons den anders zo ongenaakbaren helden der oudheid zo menselijk dicht nabij. De pathetische toon wordt door refreinachtige herhalingen als die van str. 5 en 11 versterkt, maar dan is er toch weer de wondermooie strofe 15, waar alle schijn van rhetoriek door een waarachtig medegevoel wordt overwonnen.

* * *

Gudrun zat bij het lijk van Sigurd. Zij weende niet als andere vrouwen, maar zij was op het punt van smart te sterven. Mannen en vrouwen kwamen tot haar, om haar te troosten, maar gemakkelijk ging dat niet. — Dit nu wordt van Gudrun verteld:

1.

Eertijds zat Gudrun
stervensbereid,
door smart overmand
bij Sigurds lijk;
zij weende niet hevig
noch wrong haar handen,
noch jammerde luid
als jonge vrouwen.

2.

Veel verstandige
strijders kwamen,
opdat het leed
zij lichter maakten,
toch kon Gudrun
geenszins wenen,
haar smart was te diep,
zij dacht te sterven.

3.

En om haar zaten
edele vrouwen
van schoonheid stralend,
gesierd met goud;
ieder van dezen
aan de andren vertelde
het bitterste leed,
dat zij beleefd had.

4.

Toen zeide Gjaflaug,
Gjuki's zuster:
Mij weet ik op aarde
de armste aan vreugde:
vallen zag ik
mijn vijf mannen,
een achttal broeders —
altijd nog leef ik.

5.

Toch kon Gudrun
geenszins wenen,
haar smart was te diep
om haar doden man,
te bitter haar leed
bij het lijk van Sigurd.

6.

Toen zeide Herborg,
der Hunnen gebiedster:
Ik heb nog striemender
smart te berichten:
zeven zonen
in de Zuiderlanden
als achtste hun vader
vielen in strijd.

7.

Vader en moeder,
vier mijner broeders
hen begroeven
wilde golven,
de stormwind sloeg
het schip tot wrak.

8.

Zelf moest ik bereiden,
zelf moest ik begraven,

4. Gjaflaug is een door den dichter verzonnen naam, die merkwaardigerwijze heel zelden voorkomt. — 6. Herborg komt anders nergens voor; met Hunnen zal de dichter de Zuidelijke Germanen bedoelen.

zelf met linnen weefsel
hun lijk omwinden;
de helft van een jaar
dit onheil voltooide,
geen trouwe ega
mij troost kon bieden.

9.

Toen werd ik geboeid,
in banden geslagen,
diezelfde winter
gewerd mij dat leed,
schoenen binden,
sieren moest ik
elke morgen
mijn meesteres.

10.

Zij eiste steeds
uit ijverzucht
en spoorde mij
met scherpe slagen;
nergens had ik
beetren huisheer,
maar geen huisvrouw
zo hardvochtig!

11.

Toch kon Gudrun
geenszins wenen,
haar smart was te diep
om haar doden man,
te bitter haar leed
bij het lijk van Sigurd.

12.

Toen zeide Gullrond,
Gjuki's dochter:
weinig kunt gij,
wijs moogt gij zijn,
een jonge weeuw
met woorden troosten!
Zij liet niet langer
het lijk bedekt.

13.

Zij sloeg het kleed
van Sigurd af,
keerde het kussen
voor de knie van Gudrun:
Beschouw uw man,
leg mond op mond,
of gij omhelsde
uw heer nog levend!

14.

Op keek Gudrun
ten eersten male:
zag 't blonde haar
met bloed beronnen,
zijn lichte ogen
uitgeblust,
de kloeke borst
gekloofd door 't zwaard.

15.

Toen neeg Gudrun
neer op 't kussen,
de wrong viel los,
de wang kreeg kleur,
tranen vloeiden
traag en smartlijk.

16.

Toen weende Gudrun,
Gjuki's dochter,
door haar lokken
leekten tranen;
met haar klagend
krijsten luide
de witte ganzen
in Gudruns hof.

12. Gullrond is ook een verzonnen naam. — 16. Vgl. nr. 23 str. 29.

17.

Toen zei Gullrond,
Gjuki's dochter:
Van alle mensen
op deez' aarde
was uwe liefde
het allersterkst;
nergens vondt gij
vreugde en liefde
dan bij Sigurd,
dierbre zuster.

18. *Gudrun:*

Zo hoog verheven
in heldenaard
was Sigurd boven
Gjuki's zonen,
als een schone look
slank opgeschoten,
als spranklend juweel
aan spang van goud.

19.

Ook mij verhieven
hoog boven andren
bepantserde helden,
zij prezen mij zeer;
nu ben ik luttel
als loof van wilgen,
daar mijn Sigurd
verslagen ligt.

20.

Nu ontbeer ik
in bed en zetel
mijn echtgenoot;
mijn eigen broeders,
Gjuki's zonen,
aan hun zuster
dit leed bereidden,
deez' rouw verwekten.

21.

Worde uw land
zo leeg van mannen
gelijk uw eden
ijdel bleken.
Gij zult niet, Gunnar,
dit goud genieten;
u zullen de ringen
bereiden de dood.

22.

Vaak was in de hof
de vreugde groot,
toen Sigurd Grani
schielijk zadelde
en zij ter bruiloft
Brynhild haalden,
de argeloze,
tot aller onheil!

23.

Toen zeide Brynhild,
Budli's dochter:
Moge ontberen
man en kinderen,
wie u, Gudrun,
op deze ochtend
de tranen wekte,
de tong ontbond!

24.

Toen zeide Gullrond,
Gjuki's dochter:
Zwijg toch Brynhild,
bron van rampspoed
waart gij immer,
weeg uw woorden!
Noodlot drijft u
tot onheilsdaad!

18. Vgl. nr. 17 str. 36.

25.
Toen zeide Brynhild,
Budli's dochter:
Aan alle onheil
is Atli schuld,
de zoon van Budli,
Brynhilds broeder.

26.
Toen in de hal
van 't Hunnenvolk
wij Sigurd zagen,
gesierd met goud;
deze aanblik
kon ik, arme,
nooit vergeten;
nog zie ik hem!

27.
Stil bleef zij staan
sterk zich bedwingend;
uit Brynhilds ogen,
Budli's dochter,
brandde een vuur
en vonken schoten,
toen zij van Sigurd
de wonden zag.

Gudrun ging vandaar weg naar een bos in een woest gebied en begaf zich naar Denemarken. Daar was zij zeven jaar bij Thora, de dochter van Hakon. Brynhild wilde na de dood van Sigurd niet blijven leven. Zij liet acht slaven en vijf dienstmaagden doden. Daarop doorstak zij zichzelf met het zwaard, gelijk verhaald wordt in „Het Korte Sigurdlied".

25. De voorstelling der sage is die van nr. 23 str. 36.

27. HET TWEEDE LIED VAN GUDRUN

OOK dit lied is jong, maar het epigonen-karakter toont zich nu in al zijn zwakheid. De dichter kende behalve de Noorse overlevering blijkbaar ook de Duitse traditie, waar de Nibelungensage met die van Diederik van Bern verbonden is. Diens mannen zijn in de grote strijd tussen Atli en de Boergondische vorsten mede verslagen; zo staan hij en Gudrun ten slotte als de zwaarstbeproefden tegenover elkaar. Hier koos de dichter zijn standpunt, om Gudrun in een lange monoloog haar leven te laten overzien. Maar het gelukt hem niet deze situatie vast te houden; de monoloog behoorde te zijn een smartelijk herinneren, het wordt echter een breed uitgesponnen verhaal, waarin bijzaken een niet minder grote rol spelen dan de hoofdzaken. Bovendien smaak heeft de dichter niet: was het nu een ogenblik voor Gudrun om de ingrediënten van de haar gereikte vergetelheidsdrank op te sommen? In plaats van een leedvol terugdenken wordt het lied haast bericht van zich voltrekkende gebeurtenissen, zoals in het gesprek waarin Grimhild haar dochter tot het huwelijk met Atli tracht over te halen. Ook de dromen van Atli, kennelijke nabootsing van de dromen die in de beide Atli-liederen voorkomen, zijn storend en werken bovendien al te literair, doordat zij het nauwkeurige spiegelbeeld der komende gebeurtenissen zijn.

* * *

Koning Diedrik was bij Atli en had daar zijn meeste mannen verloren. Diedrik en Gudrun klaagden met elkander over hun leed. Zij zeide toen:

1.

Ik was eens een maagd,
door moeder gekoesterd,
blond van haren,
en minde mijn broers,

totdat mij Gjuki
met goud versierde,
met goud versierde
en Sigurd gaf.

2.

Zo was Sigurd
bij Gjuki's zonen
als groene look
uit 't gras gegroeid,
als een statig hert
bij het snelle wild,
als gloedrood goud
bij 't grauwe zilver.

3.

Tot mij misgunden
Gunnar en Hogni,
dat mijn echtgenoot
hen overtrof;
zij konden niet slapen
noch strijd beslechten,
vóór zij Sigurd
sterven deden.

4.

Grani kwam huiswaarts,
zijn hoeven dreunden,
maar niet zijn meester
kwam mee met hem;
de sterke paarden
bespat met zweet
waren moegezweept
door de moordenaars.

5.

Wenend ging ik
met Grani spreken
en diep bedroefd
vroeg ik het dier:
maar Grani neigde
naar 't gras zijn kop —
dit wist de hengst:
zijn heer was dood.

6.

Lang draalde ik,
lang durfde ik niet,
vóór ik den vorst
naar Sigurd vroeg.

7.

Maar Gunnar zweeg
en Hogni zeide
van dappren Sigurd
de droeve dood:
aan gindse oever
ligt Gothorms doder
uit wraak geveld,
der wolven prooi.

8.

Zoek naar Sigurd
in het Zuiderland!
daar kunt gij horen
de kreet van raven,
de arend krijsen
om aas verheugd,
de wolven huilen
om uwen heer.

9.

Waarom toch zegt gij
zulke smarten
der wreedbeproefde
in wilde haat?
Mogen u rijten
ravenklauwen
het valse hart
uit 't vege lijf

2. Vgl. nr. 17 str. 36 en nr. 26 str. 18. — 4. Vgl. nr. 22 str. 7. — 6. De vorst is Gunnar. — 7. Gothorm heeft hier dus ook de moord gepleegd, maar het is volgens de Duitse traditie buiten geschied en hij is door den stervenden Sigurd nog gedood. — 8. Onwaarschijnlijk hard klinken de woorden van Hogni, die trouwens in de Duitse traditie een demonische wildheid vertoont.

10.
Dit ene zei slechts
tot antwoord Hogni
zeer gegriefd
door grote smart:
Dat ware, Gudrun,
u groter leed,
als raven verscheurden
mijn sterke hart!

11.
Ik wendde mij weg
na deze woorden
en zocht in 't woud
der wolven buit:
zij weende niet hevig,
noch wrong haar handen,
noch jammerde luid
als jonge vrouwen.

12.
Mij docht het nacht
en nijpend duister,
toen ik zat vol smart
bij Sigurds lijk;
ik wilde wel
dat wrede wolven
mijn lijf verscheurden
en mij verslonden.

13.
Ik dwaalde verder
vijf dagen lang,
tot ik zag van Half
de hoge hal;
bij Thora zat ik
zeven jaren,
bij Hakons dochter
in Denemarken.

14.
Zij borduurde met goud
om mij troost te geven
Zuidlandse zalen
en Deense zwanen.

15.
Wij weefden ook
in 't witte laken,
hoe koningshelden
kamp bestonden,
rode schilden,
strijders der Hunnen,
met kling en helm
tot krijg gereed.

16.
En Sigmunds schepen,
het strand verlatend,
de stevens glanzend
van gouden snijwerk,
op 't doek wij weefden,
hoe dapper streden
Sigar en Siggeir
aan 't Fynse strand.

17.
Toen hoorde Grimhild,
vorstin der Goten,
welk leed mij dreef
naar 't Deense land;
heftig stiet zij
het handwerk weg,
haalde haar zonen
om hen te vragen

11. De buit der wolven is het lijk van Sigurd; deze scêne herinnert door haar al te pathetisch karakter aan de Middeleeuwse balladen. — 12. Vgl. dit zitten bij Sigurds lijk met nr. 26. — 13. Half is een Deense heldennaam, die de dichter hier willekeurig gekozen heeft. 17. Grimhild is de moeder van Gudrun; Goten betekent in het algemeen helden, vgl. nr. 24 str. 20.

of zij wilden
Sigurd wreken
en aan hun zuster
zoen verschaffen.

18.

Bereid was Gunnar
goud te bieden,
de moord te zoenen,
en zo ook Hogni.
Wijders vroeg zij
wie wilde zadelen,
voor de wagen spannen
de sterke paarden.

19.

Toen kwamen binnen
als koningstelgen
des Langbaards mannen
met lange zwaarden,
rode pelzen,
korte pantsers,
met de helm gedekt
het donkre haar.

20.

Elk begeerde
te geven een sieraad,
een sieraad te geven
en troost te spreken,
of zij ook konden
voor al mijn kommer
mij trouw beloven;
die troost versmaadde ik!

21.

Toen bood mij Grimhild
een beker vol mede,
kil en scherp
om mijn smart te blussen:
sterk was die mede
door macht der aarde,
ijskoude zee
en everbloed.

22.

Veel runenstaven
waren rood geritst
in de medehoorn
voor mij verborgen:
de vis der heide,
van 't Haddingland
de rijpe aren,
en ingewanden.

23.

Gemengd met boosheid
was deze mede,
met allerhand kruiden,
gebrande eikel,
roet van de haard,
hart en lever
van 't zwijn gezoden,
te verzachten mijn leed.

24.

En toen vergaten
door 't toverbrouwsel
in de hal de mannen
des helden dood;
drie koningen hebben
mijn knieën omvat,
tot Grimhild zelf
mij ging bezoeken.

19. De langbaard is Atli, die nu zijn boden gezonden heeft, om de hand van Gudrun te vragen. — 21. De vergetelheidsdrank, die Grimhild elders reikt om Sigurd de verloste Sigrdrifa te doen vergeten, dient hier om in Gudrun alle herinnering aan Sigurd uit te wissen. — 22. Ook runen maken de drank magisch werkzaam; de betekenis der omschrijving is niet duidelijk; de vis der heide is een kenning voor slang. — 24. Wie de drie koningen zijn is onduidelijk; Gunnar en Hogni en als derde Atli, die dan door zijn gezanten zou worden vervangen?

25.
Ik geef u, Gudrun,
gouden sieraad
uit uw vaders erfnis
vele schatten,
rode ringen,
het rijk van Hlodwig,
kostbaar weefsel
na 's konings dood.

26.
Hunse meisjes
die handwerk maken
met sierlijk goud,
schoon om te zien —
gij zult beschikken
over Budli's schatten,
met goud getooid,
als Atli's gade.

27. *Gudrun:*
Ik wens allerminst
een man te huwen
en ook niet Brynhilds
broer te hebben,
mij voegt het niet
in vreugd te leven,
aan Budli's zoon
nog kroost te baren.

28. *Grimhild:*
Denk niet aan wraak
voor de daad der helden,
ik had ook mijn deel
aan het droevig onheil,
het zal u schijnen
dat Sigurd en Sigmund
nog beiden leefden,
baart gij een zoon.

29. *Gudrun:*
Ik kan geen vreugde
voelen, Grimhild,
noch aan den trotse
trouw beloven,
sinds wolf en raaf
in wilde vraatzucht
samen dronken
Sigurds bloed.

30. *Grimhild:*
Hij is de edelste
aller vorsten,
geen die in moed
zijn meerdere is;
gij zult Atli hebben
tot 't eind uws levens,
of nimmer trouwen,
neemt gij hem niet.

31. *Gudrun:*
Denk niet daaraan
in driest verlangen
mij te verbinden
met dit boos geslacht!
Want hij zal Gunnar
gruwzaam doden
en scheuren het hart
uit Hogni's lijf.

32.
Wenend vernam
dit woord toen Grimhild,
dat aan haar kindren
verkondde onheil:

25. Hlodwig is een Frankische naam (dezelfde als ons woord Lodewijk); de dichter is zich de Zuidelijke herkomst der stof bewust en heeft daarom deze naam gekozen. — 28. De strofe wordt dus duidelijk, als wij denken aan de vergetelheidsdronk, waardoor Grimhild de verbinding van Sigurd en Gudrun had mogelijk gemaakt. — 29. De trotse is Atli. — 31. Een zo gedetailleerde voorspelling der toekomst maakt een onnatuurlijke indruk.

Ik geef u land
en groot gevolg,
neem het, dochter,
geniet ervan.

33. *Gudrun:*

Ik moet dan kiezen
koning Atli,
gij dwingt mij nu
tot deze daad!
Maar onheil zal mij
Atli brengen
en der broeders dood
mijn kroost niet baten.

34.

Kloeke strijders
stegen in 't zadel
en Walse vrouwen
in wagens reden:
wij gingen een week
door 't wilde land,
roeiden nog een
door de ruwe zee
en togen de derde
door dorre streken.

35.

In de hoge burcht
hieven de wachters
van de deur de bouten,
voor wij binnenreden.
— — — — — —
— — — — — —

36.

Mij wekte Atli
— ik was nog altijd
bitter gestemd
om mijns broeders dood. —

37. *Atli:*

Mij wekten de nornen
in deze nacht
door dreigende droom,
die ik niet kan duiden:
gij scheen mij, Gudrun,
Gjuki's dochter,
met heilloos zwaard
in 't hart te treffen.

38. *Gudrun:*

Dat duidt op vuur,
als men droomt van staal,
der nornen toorn
betekent vreugde:
en zijt gij ziek,
ik zal u verzorgen,
uw smart verlichten,
hoe leed 't mij waar'!

39. *Atli:*

In de hof zag ik tere
twijgen vallen,
die ik toch niet wilde
wasdom geven,
uit de grond gerukt
en rood van bloed,
op de bank gebracht,
geboden tot spijs.

40.

Ik zag van mijn hand
haviken vliegen,
belust op buit,
naar het boze huis;
ik meende hun harten
met honing te kauwen,
in bloed gedrenkt,
bedroefd van geest.

33. Haar kinderen worden namelijk opgeofferd, om de dood van Hogni te wreken. — 35. Ofschoon het handschrift hier geen spoor van een lacune aangeeft, kan het verhaal moeilijk zoo een sprong gemaakt hebben. — 37. De dromen zijn een getrouwe weerspiegeling van wat er in de toekomst gebeuren zal.

41.
Ik zag uit mijn hand
de honden glippen,
zij huilden beide
in bange smart;
zij schenen mij
geslacht te zijn;
dat aas te nuttigen
werd ik genoopt.

42. *Gudrun:*
Dan zullen helden
een offer houden
en witte dieren
laten doden:
zij worden geslacht
na weinig nachten,
kort voor de morgen
den mannen tot spijs.

43.
Zo lag ik in bed
vol bittre gedachten,
ik wilde niet slapen,
dit stond mij te doen
— — — — —
— — — — —

43. Het eind van het gedicht is klaarblijkelijk verloren gegaan.

28. HET DERDE LIED VAN GUDRUN

DIT kleine genrebeeldje is gevonden door een dichter, die de Nibelungensage niet alleen in de Noordgermaanse, maar ook in de Duitse vorm kende. Hij had gehoord van de ondergang der Boergondiërs aan het hof van Etzel, waarbij ook Diederik van Bern aanwezig was, daar deze door Ermanarik uit zijn rijk verdreven werd en bij Attila toevlucht gezocht zou hebben. Tevens kende hij de naam van Etzels vrouw Helche, die hij als Herkja weergeeft en van wie hij nu een bijzit van den Hunsen vorst maakt. Dat is hem genoeg om een fabel van eigen vinding daaraan te spinnen: een beschuldiging van ontrouw en het toepassen van het Middeleeuwse godsoordeel van de ketelvang. Deze situatie geeft hem dan de gelegenheid de figuur van Gudrun van andere zijde te belichten: de diep beproefde vrouw die na Sigurd ook haar broeders verloren heeft en nu nog opnieuw vernederd wordt door deze onware betichting. Maar zoo wordt Gudrun, die de Duitse sage Kriemhild noemt en als een door wraakverlangen bezeten vrouw voorstelt, tot een geduldig lijdende martelares van het leed, dat haar te dragen is opgelegd.

* * *

Herkja heette een dienstmaagd van Atli; zij was zijn bijzit geweest. Zij vertelde Atli, dat zij Diederik en Gudrun samen gezien had. Atli was daarover zeer verstoord. Toen sprak Gudrun:

1.
Wat is er, Atli?
Altijd zijt gij
van leed vervuld —
waarom lacht gij nooit?
Dit zou uw helden
beter behagen,
als gij minzaam sprak
met uw mannen en mij!

2. *Atli:*
Mij bedroeft, Gudrun,
Gjuki's dochter,
wat in de hal

mij Herkja zeide,
dat Diedrik en gij
onder dek en deken
in verboden liefde
laagt vereend!

3. *Gudrun:*

Ik ben tot alle
eden bereid,
bij de witte
gewijde steen,
dat ik met Diedrik
geen daad beging
die man of vrouw
niet mochten doen!

4.

Tenzij ik omhelsde
den heer der krijgers,
den eedlen held,
een enkle maal.
Van andere aard
waren onze woorden,
daar wij uit leed
ons lot beklaagden!

5.

Met dertig helden
kwam Diedrik hier;
van al die dertig
leeft geen enkle!
Van al mijn broeders
ben ik beroofd,
van mijn verwanten
en weerbre mannen!

6.

Niet meer komt Gunnar,
ik ga niet tot Hogni,
mijn lieve broeders
zij leven niet meer;
ik zou wel wensen
te wreken Hogni;
nu moet ik mij zelf
van zonde ontlasten.

7.

Zend dan om Saxi,
den man uit het Zuiden
die weet te wijden
het ziedend water!
Zevenhonderd mannen
de zaal betraden,
eer de koningsvrouw
in de ketel greep.

8.

Tot de bodem stak zij
haar blanke handen
en hief omhoog
de heilige stenen:
Ziet nu, krijgers:
klaar is mijn onschuld,
door gewijde proef
in het ziedend water!

9.

Toen lachte den held
het hart in de borst,
daar hij zonder schade
haar handen zag:
Nu kome Herkja
tot de ketelvang,
wijl zij onschuldig
Gudrun smaadde!

7. Saxi betekent de Sakser, dat is de gewone naam voor de Duitsers; de dichter verplaatst dus deze gebeurtenissen ergens in het Zuiden. — 8. De ketelvang was een in de Middeleeuwen algemeen toegepaste proef om schuld of onschuld te bewijzen; blijft de arm onbeschadigd, dan toont dit de onschuld aan.

10.

Zo iets erbarmlijks
zag iemand nooit,
als toen van Herkja
de hand verbrandde!
Zij leidden het meisje
naar een moeras;
zo werd van Gudrun
gewroken de smart.

10. Ontrouwe vrouwen werden bij de Germanen gestraft door ze in een moeras te werpen.

29. HET LIED VAN HAMDIR

EEN lied van onvervalst oude stempel is dit merkwaardige gedicht, waarin de Gotische Ermanariksage aan de Frankische sage van de Boergondenondergang gesmeed is. De verklaring voor die verbinding is daarin te zoeken, dat zowel van Goten als Boergondiërs de grote tegenstanders de Hunnen waren, gesymboliseerd in de figuur van Attila. Intussen heeft de Ermanariksage, die hier behandeld wordt, eigenlijk niets met het conflict der Goten en Hunnen te maken; het is een familiedrama, daardoor veroorzaakt dat de koning der Goten zijn vrouw Swanhild op verdenking van ontrouw met haar stiefzoon onder paardenhoeven heeft doen vertrappen en zijn zoon Randwer zelf aan de galg deed hangen. De dood van Swanhild eist wraak van haar broers, die den koning in zijn eigen hal aantasten en doden. Het verband met de Nibelungensage kon alleen daardoor gelegd worden, dat Swanhild en haar broers als verwanten van de Nibelungen worden voorgesteld: Swanhild was dan de dochter van Sigurd, die na zijn dood geboren werd, terwijl Hamdir en Sorli de zoons waren uit het huwelijk van Gudrun en Jonakr. Daarmede wordt aan de lijdensketen van Gudrun een nieuwe schakel toegevoegd: na het verlies van Sigurd, haar beide broers en die van haar kinderen, nu ook nog die van de kinderen die zij daarna bij Jonakr gewonnen had. Dat zal niet nalaten een jongeren dichter te verlokken Gudrun in deze nieuwe situatie te tekenen (zie nr. 30); in het lied van Hamdir is zo veel van het oude Gotische gedicht bewaard gebleven, dat de ertsklank der oude heldenepiek nog duidelijk hoorbaar is. De overlevering heeft echter de vorm van het lied merkbaar aangetast; allereerst zijn de strofen in schromelijke wanorde geraakt en verder zijn er klaarblijkelijk een aantal uitgevallen, o.a. die waarin Gudrun bij het afscheid haar zoons onkwetsbaar maakt. Het laatste moet men nu uit de loop van de strijd opmaken en daaraan kon ook in de vertaling niets gewijzigd worden; wel is op voorbeeld van vroegere onderzoekers de volgorde zó veranderd, dat een bevredigende samenhang ontstaan is. Door de schade aan het gedicht in een eeuwenlange mondelinge traditie toegebracht, zijn mogelijk ook op

andere plaatsen strofen weggevallen; de overgangen zijn soms wel zeer plotseling, de samenhang wordt soms al te duister. Maar zeker is hierbij ook daaraan te denken, dat de oude heldenpoëzie aan deze wijze van behandeling de voorkeur gaf boven een breedvoerig en welgeordend verhaal der verschillende opeenvolgende gebeurtenissen. Ook in de poëtische vorm is er veel dat aan een ruige oudheid herinnert: geen gladgeschaafde regels maar daarentegen verzen van zeer onderscheiden omvang en bouw, die aan den dichter de gelegenheid geven om reeds door het metrum een zekere stemming uit te drukken. Men vergelijke daartoe de haast elegische klacht in str. 27 met het heftige horten van str. 29.

* * *

1.

Lange tijd is er
verlopen sinsdien
— weinig geschiedde eer,
het is tweemaal zo oud —
toen Gudrun hitste
Gjuki's dochter,
haar jonge zonen
om hun zuster te wreken.

2. *Gudrun:*

Gij hadt een zuster,
zij heette Swanhild,
vertrapt door de poten
van Jormunreks paarden,
witte en zwarte,
in het stof van de weg,
grauwe getemde
Gotische hengsten.

3.

Uw vorstlijk geslacht
is deerlijk geslonken,
gij zijt de enigen,
mij overgebleven.

4.

Ben eenzaam geworden
als de esp in 't woud,
van broeders beroofd
als een boom van takken,
vreugde ontberend
als het bos zijn loof,
als de woudverwoester
komt op warme dag!

5.

Dit zei toen Hamdir,
heldhaftig van geest:
Weinig was uw lof
over het werk van Hogni,
toen zij uit slaap
uw Sigurd wekten,
gij laagt in uw bed,
de moordenaars lachten.

6.

Uw dekens dropen,
de donker gestreepte,
door het rode bloed
van uw bedgenoot:

2. Voor Swanhild vgl. nr. 23 str. 55, voor Jormunrek str. 65. — 4. Woudverwoester is kenning voor: vuur. — 5. Deze strofe is een antwoord op str. 3, waarin Gudrun over de dood van haar broeders klaagt.

toen stierf de held,
gij zat bij Sigurd,
waart zonder vreugde —
zo was Gunnars wil.

7.
Gij dacht Atli te treffen
door Erp te doden
en door Eitils moord —
u was het nog erger;
anderen tot onheil,
niet tot eigen smart
moet men gebruiken
het bijtende zwaard.

8.
Dit zei toen Sorli
vol scherp verstand:
Ik wil met mijn moeder
met woorden niet twisten,
toch dunkt mij verzwegen
een ding door u beiden:
wat wenst gij, Gudrun,
al deed het u wenen?

9.
Uw broeders beweent gij,
uw beide zonen,
uw naaste verwanten,
uit wraakzucht gedood:
nu zult gij ons, Gudrun,
ook nog bewenen;
wij zitten veeg te paard,
en vallen ver van u weg.

10.
Zij schudden hun mantels
de edele mannen,
gordden hun kleding
en gespten hun zwaarden.

11.
Zij gingen uit de hof
in heftige toorn,
ontmoetten op straat
hun sluwen broeder.

12.
De op roem zich verheugende
bij de helden zich voegde,
de slanke Gudrun
sprak tot haar zoons:
Gij stoft op uw moed
zonder maat te betrachten:
kunnen twee man alleen
tien honderd Goten
binden of doden
in de hoge burcht?

13.
(Daarop zei Hamdir
heldhaftig van geest:)
Wat kan ons baten
die bruine knaap?

14.
De halfbroer zeide:
Zo zal ik helpen
mijns vaders zonen
als 'n voet de andre.

15. *Hamdir:*
Hoe kan een voet
de andre helpen,
of een hardgespierde
hand de andere?

11. Deze broer is Erp, de stiefzoon van Gudrun, wiens Hunse herkomst zijn naam reeds aanduidt; hij betekent: de donkerharige. — 12. Gudrun heeft blijkbaar gezien dat de broers onwillig den halfbroer afwijzen; zij wenst hen er van te overtuigen, dat zij beiden niets zullen kunnen uitrichten, maar dat zij met hun drieën wel kunnen slagen.

16.

De knapen reden
over mistige rotsen
op Hunse hengsten
en hijgden naar wraak.

17.

Toen zeide Erp
tot hen op eenmaal
— hij richtte zich op
van de paardenrug —
Het past niet een bloodaard
het pad te wijzen!
Den dappersten broeder
bastaard men noemde.

18.

Zij trokken uit de schede
de scherpe klingen,
hard van snede,
voor Hel een vreugde:
zij deden hun kracht
met 'n derde vermindren,
hieuwen met zwaarden
hem neer uit het zadel.

19.

Zij volgden de weg
en vonden het onheil:
aan de galg zij zagen
den zusterszoon hangen,
aan de windkoude wolfsboom
in het Westen der burcht.

20.

In de hal was vreugde,
de helden dronken
en niemand hoorde
het naadren der paarden,
voor de hoorn klonk
van den kloeken wachter.

21.

Toen spoedden de mannen
te melden den koning,
dat zij hadden gezien
gehelmde helden:
Geeft raad aan uw krijgers,
hier komen helden:
van machtige mannen
deedt gij 't meisje vertrappen!

22.

Toen schaterde Jormunrek,
streek door zijn snor,
riep niet te wapen,
was door wijn verhit,
schudde zijn haren,
beschouwde zijn schild,
zwaaide in zijn hand
de hoorn met mede.

23. *Jormunrek:*

Ik prees mij gelukkig,
als 't lot mij voerde
Hamdir en Sorli
hier in mijn hal:
ik bond dan hen beiden
met pezen van bogen,
de zonen van Gjuki,
om z'aan de galg te hangen.

24.

Het dreunde in de hal,
de drinkbekers vielen,
krijgers lagen in bloed
uit de borsten der Goten.

17. Erp verwijt de anderen dus hem in moed niet gelijk te zijn. — 19. De wolfsboom is de galg, waaraan de stiefzoon van Swanhild, nl. Randwer op bevel van Jormunrek opgehangen is. — 21. De mannen zijn door Jormunrek uitgezette wachters.

25.

Dit zei toen Hamdir
heldhaftig van geest:
Gij hebt, o koning,
onze komst verlangd,
van ons beide broeders
binnen uw burcht,
zie nu uw voeten,
zie nu uw handen,
geworpen, o held,
in het hete vuur!

26.

Toen krijste wild
de koning der Goten
in 't blanke pantser
als brulde een beer:
Bewerpt ze met stenen
als speren niet bijten,
noch stalen zwaarden,
de zonen van Gudrun!

27.

Dit zei toen Sorli
vol scherp verstand:
Kwaad deedt gij, broeder,
die balg te oop'nen —
vaak bracht die balg
een boze raad!

Koen waart gij, Hamdir,
waart gij kloek van verstand —
veel mist een man,
mist hij vroed overleg!

28. *Hamdir:*

Af was nu het hoofd
als Erp nog leefde,
onze dappre broeder
dien wij doodden op weg,
de strijdkoene held
— de nornen hitsten —
de door bloedsband gewijde
— tot bittere moord.

29.

Wij streden dapper,
staan op Gotenlijken,
ongebroken, schoon uitgeput,
als arenden op een boom!
Heldenroem wonnen wij,
sterven wij heden of morgen —
niemand ziet de avond
na der nornen woord!

30.

Toen viel Sorli
tegen de gevel
en Hamdir zeeg
aan het zaaleind.

25. Daar geen wapenen de broeders wonden, vermoedt Jormunrek dat zij door toverkracht onverwondbaar zijn; dan helpt alleen steniging. — 26. De balg is een omschrijving voor de mond; de onverwondbaarheid hing dus ook daarvan af, dat de helden moesten zwijgen.

30. DE OPHITSING VAN GUDRUN

ZULK een opeenstapeling van leed als Gudrun berokkend wordt, moest wel een dichter opnieuw lokken het beeld der zwaar beproefde vrouw te tekenen. Zo indringend door eenvoud als dit den onbekenden kunstenaar van het eerste Gudrunlied (nr. 26) gedaan heeft, is het dezen dichter niet gelukt: de langzame ontwikkeling van de sagencyclus der Nibelungen had haar zo wisselend leven doen leiden, dat de optelling van al haar beproevingen door een te veel het groteske nadert. Als Hamdir en Sorli zijn weggereden, in het wrede besef dat zij een onvermijdelijke dood tegemoet gaan, laat de dichter hun moeder, eenzaam achtergebleven, zich haar verlatenheid bewust worden. Zij laat haar verleden weder langs haar geest gaan om eindelijk haar verlangen naar de dood uit te spreken, waarin zij met Sigurd verenigd zal zijn. Eigen vinding toont de dichter weinig; integendeel hij kent de Edda-liederen en maakt er ruim gebruik van: allereerst van het Hamdirlied waaruit hij de inleiding ontleende, dan het korte Sigurdlied voor het motief van de vrouw die haar brandstapel zelf laat bereiden, eindelijk merkwaardigerwijze ook het oude Helgilied dat hem tot voorbeeld strekte voor de trek dat de dode Sigurd uit de onderwereld haar zal komen bezoeken. Toch heeft hij uit deze verschillende motieven een geheel geschapen, dat onder de lyrisch-beschouwende gedichten der Edda een ereplaats inneemt en ondanks het welhaast onmenselijke leed dat Gudrun trof, haar weeklacht toch tot een aangrijpende uiting van smart gemaakt.

Gudrun ging naar het zeestrand, toen zij Atli gedood had. Zij wierp zich in zee om zich van 't leven te beroven. Maar zinken kon zij niet. Zij spoelde aan 't strand van koning Jonakr aan; deze nam haar tot vrouw. Hun zoons waren Sorli, Erp en Hamdir. Daar groeide ook op Swanhild, de dochter van Sigurd: deze werd uitgehuwelijkt aan den machtigen Jormunrek. Bij hem verbleef Bikki. Hij bewerkte dat des konings zoon Rand-

wer haar zou nemen. Toen vertelde hij het den koning, die zijn zoon liet hangen en Swanhild onder paardenpoten vertrappen. Toen Gudrun dat vernam, sprak zij tot haar zoons:

1.

Ik hoorde van heilloos
hitsende woorden,
een kwetsend verwijt
uit kommer gesproten,
toen Gudrun tot wraak
in gramschap ontstoken
haar zonen spoorde
tot bittre strijd.

2. *Gudrun:*

Hoe zit gij stil?
verslaapt uw leven?
hoe schept gij nog vreugde
in vrolijk gesprek?
nu Jormunrek
uw jonge zuster
vertrappen deed
door wel getemde
grauwgevlekte
Gotenpaarden!

3.

Uw geest is niet
als die van Gunnar,
gij hebt geen hart
als Hogni had:
dan zoudt gij waarlijk
naar wraak wel trachten,
waart gij zo moedig
als mijne broeders,
zo hard van wil
als de Hunse vorsten!

4.

Daarop zei Hamdir,
heldhaftig van geest:
Gij hadt geen lof
voor Hogni's daad,
toen uit de slaap
zij Sigurd wekten;
de beddelakens
de blauwgestreepte
waren rood bespat
met Sigurds bloed.

5.

Uw broeders werden
wel wreed gewroken,
toen uw eigen zoons
gij ten offer bracht:
wij wreken allen,
zijn wij eendrachtig,
op Jormunrek
de jonge zuster!

6.

De broeders:

Brengt het heertuig
der Hunse vorsten!
nu gij ons tot strijd
hebt aangespoord.

7.

Toen ging naar de kamer
Gudrun lachend,
koos uit de kisten
de koningshelm,
brede pantsers
bracht zij haar zoons;
de hengsten bestegen
de heldenzonen.

8.

Daarop zei Hamdir
heldhaftig van geest:

1. Dit is een inleidende strofe van den dichter. — 3. Voor het hart van Hogni vgl. nr. 25 str. 60—64. — 4. Vgl. nr. 29 str. 5—6.

Zo zal de held
weer huiswaarts keren,
in strijd geveld
bij 't volk der Goten,
dat gij 't erfmaal
voor ons allen viert,
voor uwe zonen
en hun zuster tevens.

9.

Toen ging Gudrun,
Gjuki's dochter,
wenend zitten
aan de wegkant,
ging met betraande
wang vertellen
haar menigvuldig
moeizaam leed:

10.

Drie huizen zag ik,
drie haarden zag ik,
drie vorsten werd ik
tot vrouw gegeven:
ik minde Sigurd
het meest van allen;
van hem mijn broeders
het bloed vergoten!

11.

Een zwaarder leed
zag ik nimmer,
maar toch scheen mij
mijn smart nog groter,
toen zij mij voerden
als vrouw tot Atli.

12.

Ik sprak toen heimlijk
met dappre Hunnen
en waande mijn smart
slechts te verwinnen,
als den Nibelungen,
ik nam het leven.

13.

Ik ging naar het strand
vergramd op de nornen,
trachtte te slaken
de smartebanden;
hoge golven
hieven mij op:
ik spoelde aan land
en kon niet sterven.

14.

Zo besteeg ik het bed
— 't was beter eertijds —
ten derden male
met een machtig vorst:
ik baarde mij kroost
in het koningshof,
erfgenamen
van Jonakrs rijk.

15.

Om Swanhild zat
een schaar van meisjes,
het kind dat meest
van al ik minde,
want Swanhild was
in mijn wijde zaal
van schoonheid schittrend
als een straal der zon.

12. De Nibelungen zijn Gunnar en Hogni; dat vooronderstelt dus, dat de dichter de Duitse sage volgt, waarin Kriemhilt alle mannen van Atli ophitst om de dood van Sigfrid op haar broers te wreken. Maar uit str. 17—18 blijkt, dat de dichter de Noordgermaanse traditie volgt, waarin Sigurd juist aan de zijde van haar broers staat. Dan moeten de Nibelungen van str. 12 betrekking hebben op de kinderen van Atli. — 13. Vgl. nr. 23 str. 62. — 15. Swanhild is elders opgevat als de dochter van Sigurd vgl. nr. 23 str. 55.

16.

Ik schonk haar goud
en sierlijk weefsel,
voor ik haar gaf
aan het Gotenvolk —
dit is de scherpste
van al mijn smarten,
dat paardenhoeven
het blonde haar,
Swanhilds haar
in het stof vertrapten.

17.

Maar 't allersmartlijkst,
toen zij Sigurd
in bed versloegen,
door slaap vermand;
en 't allergrimmigst,
toen aan Gunnar
felle slangen
de flank doorknaagden,

18.

het allerhevigst
toen zij het hart
levend sneden
uit Hogni's lijf;
veel leed ervoer ik
en veel ellende.

19.

Toom nu, Sigurd,
het snelle paard,
laat herwaarts draven
de zwarte hengst:
want hier zitten
zoon noch dochter,
die aan Gudrun
gaven schenken.

20.

Gedenk nu, Sigurd,
wat wij spraken,
toen wij lagen
in 't warme bed,
dat gij, o held,
uit de hel zou komen
mij te bezoeken;
zo zou ik u!

21.

Tast nu, eedlen,
de eiken stapel,
laat tot de hemel
hem hoog verrijzen:
laat 't vuur mij branden
geprangde borst
en mij verzengen
de hartezorgen.

22.

Moge den mannen
vermindren het leed,
allen vrouwen
het onheil verzachten,
dat nu dit lied
van leed gezegd is.

16. Zij werd nl. aan den Gotischen koning Jormunrek uitgehuwelijkt. — 19. De gedachte van een terugkeer der doden heeft de dichter ontleend aan nr. 17. — 21. Ook Brynhild verbrandt zich na de dood van Sigurd, vgl. nr. 23.

31. BRYNHILDS HELLEVAART

HET was een koene gedachte van dezen dichter, om een situatie te scheppen, waarin op de figuur van Brynhild het volle licht kon vallen. Op weg naar het dodenrijk treft zij een reuzin, die haar verwijt zoveel onheil in de wereld te hebben gebracht. Daarop vertelt Brynhild, hoe haar de nornen het leven beschikt hebben. Alle verschillende vormen van haar sage heeft de dichter gekend: het verhaal van de walkure Sigrdrifa die door Odin in slaap verzonken is, van Atli's dochter Brynhild die bij Heimir opgevoed wordt en zich zelf in een vlammenwal insluit, van Sigurds tocht in de plaats van Gunnar, van de twist der vrouwen; hij schroomt zelfs niet daarmee vluchtig het motief der zwanenjonkvrouwen uit het lied van Wolund te verbinden. Weer overheerst de gedachte aan de liefde, die zij voor den stralenden bevrijder gevoeld heeft en die zo smadelijk werd afgewezen. Maar vlucht heeft de dichter nauwelijks aan zijn verbeelding kunnen geven; het gesprek met de reuzin verstart weldra tot een alleenspraak van Brynhild, waarin op de traditionele manier een overzicht van het ganse leven gegeven wordt.

Na Brynhilds dood werden twee brandstapels gemaakt, de ene voor Sigurd die het eerst werd aangestoken, en de andere voor Brynhild. Zij was geplaatst in een wagen die met kostbare kleden bedekt was. Men vertelt dat Brynhild op deze wagen de weg naar Hel reed en langs een erf kwam, waar een reuzin zat. Deze zeide:

1.

Gij moogt niet hier
mijn hof betreden,
beschermd door heg,
gestut met stenen!

Beter paste u
banden te weven,
dan op te zoeken
eens anders man!

2.
Wat wilt gij hier
uit 't Walenland,
weifelziek hoofd,
mijn huis bezoeken?
Hoe vaak hebt gij,
schenkster van goud,
het bloed van helden
van uw hand gewist!

3. *Brynhild:*
Verwijt mij niet,
gij trollenwijf,
dat ik vertoefde
op wikingtocht!
Van ons beiden
de beste ben ik,
waar men van ons
de afkomst kent.

4. *De reuzin:*
Gij werdt, Brynhild,
Budlis dochter,
hier op aarde
tot onheil gebaard:
gij hebt Gjuki's zonen
te gronde gericht,
hun heerlijk huis
geheel verwoest.

5. *Brynhild:*
Ik wil u zeggen
hier uit de wagen,
indien gij, onwijze,
te weten begeert,
hoe 'k heb door Gunnar,
Gjuki's zoon,
mijn liefde verbeurd,
gebroken mijn eed.

6.
Wie mij kenden
in de Kampdalen
noemden mij Hild,
met de helm gesierd.

7.
Een edel vorst
vond onder een eik
de zwanenhemden
van ons acht zusters;
ik was twaalf winters,
wilt gij het horen,
toen ik eden zwoer
den eedlen vorst.

8.
In 't land der Goten
liet ik den ouden
Helm-Gunnar
ter helle varen;
ik schonk aan Agnar
de overwinning;
op mij werd toen
vertoornd Odin.

9.
Hij omsloot met schilden
mij in Skatalund
met rode en witte,
de randen aaneen;
en hij beschikte
dat mijn slaap zou breken

2. Walenland is de gewone aanduiding voor het Zuiden, in het bijzonder het Franse gebied. — 4. Dat te gronde richten geschiedde middellijk, doordat zij de dood van Sigurd veroorzaakte. — 6. Hild is een passende naam voor een strijdbare vrouw; Brynhild betekent de gepantserde Hild. — 7. De verbinding van Sigurd met het motief der zwanenjonkvrouw is wonderlijk en staat wel onder invloed van nr. 16. — 8. Voor Helm-Gunnar zie nr. 21, II proza na str. 4. — 9. Dit slaat dus op het Sigrdrifa-motief.

een vorst die nimmer
vrees had gekend.

10.

En om mijn zaal
Zuidwaarts gewend
liet hij een vuur
vlammen ten hemel,
één dappere held
zou dat doorrijden:
die mij zou geven
het goud van Fafnir.

11.

De gouduitdeler
reed op Grani
daarheen waar Heimir
het huis bestierde;
de allerbeste
was hij alleen,
de koene wiking
in de krijgerschaar.

12.

Wij sliepen samen
in dezelfde sponde
als was een broeder
hij mij geboren;
noch hij noch ik
de handen vleiden
om den ander
acht nachten lang.

13.

Mij verweet Gudrun,
Gjuki's dochter,
dat ik eens sliep
in Sigurds arm;
toen werd mij bekend
wat ik nimmer wist:
van mijn huwelijk
de huichellist.

14.

Mannen en vrouwen
moeten nog lang
tot bitter leed
geboren worden:
maar Sigurd en ik
zullen in de dood
verenigd zijn:
verzink, reuzin!

10. Aanduiding van de vlammenwal. — 11. De gouduitdeler is Sigurd; voor Heimir vgl. nr. 20 str. 19.

32. DE WEEKLACHT VAN ODDRUN

HOEZEER de Nibelungentragedie de geesten bleef bezighouden, blijkt uit dit gedicht, waarin het oude bekende verhaal nog eens, maar nu in gans nieuwe omlijsting ten tonele gevoerd wordt. Gelijk naast Sigurd een vrouw Gudrun en een geliefde Brynhild stonden, zo wil deze dichter naast Gunnar behalve de vrouw Brynhild ook een andere plaatsen, die hem niet had mogen bezitten. Het viel hem niet gemakkelijk in de hechtgegroeide sage een nieuwe persoon onder te brengen en zonder oneffenheden is het hem niet gelukt. Door haar verwantschap met Atli en haar verhouding tot Gunnar is haar plaats onzeker, zowel aan het hof van haar broeder als aan dat van de Boergondische vorsten. Verder was het een bizarre gedachte van haar een vroedvrouw te maken, die door magische spreuken de bevalling van een geheel willekeurig bedachte heldin Borgny weet te doen plaats hebben. In de koele lucht der oude heldensage verwijlt deze dichter niet, eerder in de zwoele atmosfeer van de ballade; het huwelijk wordt verijdeld door de tegenstand der verwanten, maar de gelieven vinden elkander toch in het geheim, waar zij door argwanende ogen bespied worden. Soms, waar de oude sage behandeld wordt, heeft de taal nog zekere spanning; vaker is zij week en zwak. Zo is het gedicht een merkwaardig getuigenis, hoe de beoefening der Eddapoëzie voortgezet werd tot aan, zo niet tot over de grens, waar zij door de balladen werd afgelost.

* * *

Een koning was er, die Heidrek heette; zijn dochter was Borgny. Wilmund heette haar geliefde. Zij kon geen kinderen baren, vóór Oddrun bij haar kwam; deze was Atli's zuster en zij was de boel geweest van Gunnar, den zoon van Gjuki.

1.

Ons werd verteld
in oude sagen,
hoe een meisje kwam
naar Mornaland;
niet één vermocht
hier op aarde
aan Heidreks dochter
hulp verlenen.

2.

Dat vernam Oddrun,
Atli's zuster,
dat zware ziekte
de vrouw bezocht;
zij trok uit stal
het getoomde paard
en legde het zadel
op het zwarte ros.

3.

Zij liet het paard
de landweg rennen,
tot zij de hoge
hal bereikte;
zij snoerde 't zadel
van 't slanke paard,
ging toen de deur in
dwars door de zaal
en aldus was
haar eerste woord:

4.

Wat is er nieuws
vernomen op aard,
wat is er te horen
uit het Hunnenland?

De dienares:

Hier ligt Borgny
bitter lijdend,
uw vriendin —
denk vlug aan hulp !

5. *Oddrun:*

Wie was de boel
die brouwde dit leed?
hoe is zo snel
die smart gekomen?

6. *De dienares:*

Wilmund heet hij,
een heldenvriend,
hij wikkelde de vrouw
in warme deken,
vijf lange winters,
haar vader verborgen.

7.

Zij spraken, meen ik,
niet meer dan dit,
ging mild voor de knie
van 't meisje zitten;
sterk zong Oddrun,
sneeg zong Oddrun,
bijtende spreuken
over Borgny.

8.

Een knaap en een meisje
kwamen ter wereld,
een heerlijk kroost
voor den Hognidoder;
toen zei voor 't eerst

1. Mornaland schijnt willekeurig gekozen; Heidrek is een naam aan de sage van de strijd tussen Goten en Hunnen ontleend. — 6. Wilmund is ook een fantasienaam van den dichter. — 8. De Hognidoder is een aanduiding, die uit de Noorse overleveringen niet verklaard wordt.

de zieke vrouw,
vermocht in haar wee
geen woord te spreken:

9. *Borgny:*

Zo mogen u helpen
heilige goden,
Frigg en Freyja
en vele anderen,
gelijk gij van leed
mij hebt verlost!

10. *Oddrun:*

Ik kwam niet hierheen
om hulp te bieden;
gij waart dat zeker
niet waard geweest:
maar ik heb beloofd,
en hield die gelofte,
dat ik ter wereld
geen hulp zou weigeren.

11. *Borgny:*

Dwaas zijt gij, Oddrun,
verduisterd uw geest,
dat gij zulke woorden
zeide uit gramschap,
ik gaf u mijn vriendschap
mijn ganse leven,
of wij waren geboren
als broederskindren.

12. *Oddrun:*

Ik weet wat die avond
gij spraakt voor woorden,
toen ik aan Gunnar
de gastdronk bood:
nooit is zo iets
te eniger tijd
een maagd beschoren,
dan mij alleen.

13.

Toen zette zich neer
de door zorg gekwelde,
begon vol smart
van haar leed te spreken:

14. *Oddrun:*

Ik werd opgevoed
in een vorstlijk huis,
onder eedle krijgers,
tot aller vreugde;
ik genoot van 't leven,
van land en schatten,
vijf lange winters,
tot vader stierf.

15.

De dappre landsheer
ten laatsten male
dit woord nog sprak,
vóór hij sterven ging:
Hij liet mij geven
het rode goud,
mij Zuidwaarts zenden
naar den zoon van Grimhild.

16.

Maar de helm gebood hij
Brynhild te nemen,
wijl een walkure
zij worden zou:
geen eedler vrouw
zou ooit ter wereld
door het leven gaan,
bleef 't lot haar gunstig!

15. Grimhilds zoon is Gunnar; hem zou dus Oddrun oorspronkelijk tot vrouw bestemd zijn. — 16. Brynhild zou dus niet met Gunnar mogen huwen.

17.

Brynhild in haar burcht
weefde banden,
bezat daar mannen
en een machtig rijk —
de wereld dreunde
en 't gewelf des hemels,
toen Fafnirs doder
de veste naderde.

18.

Een kamp werd gekampt
met Frankische kling,
de burcht gebroken,
die Brynhild bezat —
het leed niet lang,
of het listig plan
had Budli's dochter,
het bedrog, doorzien.

19.

In wilde woede
zij wraak toen nam,
wij allen ervoeren
dit al te zeer:
door alle landen
liep toen de maar,
hoe zij om Sigurd
zich zelf doodde.

20.

En ik begon toen
Gunnar te minnen,
den ringenbreker,
Brynhild bestemd.

21.

Zij boden mij
de blanke ringen
en aan mijn broeder
een grote boete:
ik zou ontvangen
vijftien hoeven,
en Grani's last,
zo hij het begeerde.

22.

Maar Atli nam
niet aan de schatten
voor mij als bruidschat
van mijn broeders.
Wij konden niet langer
de liefde dwingen;
ik hield in mijn arm
het hoofd van Gunnar.

23.

Toen zeiden velen
van mijn verwanten,
dat wij schuldig waren
aan schandedaad,
maar Atli zeide
dat ik niet kon
schande bedrijven
of listig bedrog.

24.

Maar zoiets moet
geen mens ter wereld
van een ander loochnen,
als de liefde heerst.

18. Een eigenmachtige verandering van den dichter, die het voorstelt alsof Sigurd na het doorrijden van de vlammenwal ook nog met de wachters te strijden had; het bedrog is variatie van het listig plan. — 19. Gaat snel over de dood van Sigurd en Brynhilds zelfmoord heen. — 21. Grani's last is de schat, die Sigurd op Fafnir veroverd had. — 22. Atli wil haar dus niet aan Gunnar uithuwelijken; toch blijkt zij aan het Boergondische hof te vertoeven.

25.
Gezonden heeft Atli
zijne boden
mij te bespieden
in 't scheemrig woud —
zij kwamen waar zij
niet komen moesten,
toen ons bedekte
één deken samen.

26.
Wij boden hun
de blanke ringen,
opdat zij Atli
alles verzwegen —
zij hoorden niet
maar ijlden haastig,
om dit tot onheil
Atli te melden.

27.
Maar zij voor Gudrun
dit gans verborgen,
wat zij toch waarlijk
wel weten moest.

28.
Men hoorde 't galmen
van gouden hoeven,
toen Hogni en Gunnar
de hof bereikten;
en toen uit Hogni
het hart zij sneden
en Gunnar sloten
in een slangenkuil.

29.
Hij sloeg de harp
met kloek verstand,
hij hoopte dat ik
tot hulp en bijstand,
de machtige koning,
zou kunnen komen.

30.
Maar ik was gegaan
naar Geirmunds burcht
om op die dag
een dronk te brouwen;
en heel in Hlesey
hoorde ik toen,
hoe de snaren klonken
van smart en nood.

31.
Ik beval den vrouwen
vaardig te zijn,
ik wilde den liefste
het leven redden,
wij lieten het schip
de Sont bevaren,
totdat wij zagen
de zaal van Atli.

32.
Toen kwam geslopen
uit sluw beraad
Atli's moeder
(mocht zij vergaan!)
en boorde zich
in Gunnars borst,
dat ik den roemruchte
niet redden kon.

25. 't Scheemrig woud is het vaak als grensbos genoemde Myrkwid. — 27. Het was dus daardoor uitgesloten, dat Gunnar gewaarschuwd werd, ofschoon de inhoud van str. 26 het aannemelijk maakt, dat hij van Atli het ergste te vrezen had! — 29. Vgl. nr. 25 str. 65, maar onze dichter motiveert dit op eigen wijze. — 30. Een wel zeer prozaïsche reden; voor Hlesey vgl. nr. 8 str. 37; hier natuurlijk willekeurig gekozen. — 32. Deze rol van Atli's moeder heeft de dichter verzonnen.

33.

Verwonderd vraag ik
zo vaak mij af,
hoe na zulk leed
ik leven blijf,
daar 'k zo zeer meende,
hem te beminnen
den wakkren held,
of waar 't mij zelf.

34.

Gij zat te luisteren
naar wat ik zeide,
het bitter onheil
van ons allen.
Voor eigen liefde.
leeft een ieder.
Dit is het eind
van Oddruns klacht.

Boekdrukkerij Boosten & Stols
Maastricht